CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA EĞİTİM KİTABI

EDİTÖRLER
Prof. Dr. Mustafa Serdar ÖZBEK
Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

Orhan CÜNİ
Hâkim
Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü
Alternatif Çözümler Daire Başkanı

Merve ÖZCAN
Tetkik Hâkimi
Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü
Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA EĞİTİM KİTABI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI
Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı

Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayını - 1
Birinci Baskı - Ocak 2018

Kitaba digital ortamda erişim adresi:
www.alternatifcozumler.adalet.gov.tr

Baskı: DENİZ OFSET & MATBAACILIK
Kazım Karabekir Cad. Güven Han No: 105/2 Altındağ / ANKARA
Tel: 0312 341 41 52 Fax: 0312 341 41 82
e-mail: denizmatbaa06gmail.com

ÖNSÖZ

Dünyada ceza adaleti alanında suç mağdurlarının yararlarını korumak amacını güden bir duyarlılığın son zamanlarda gittikçe güçlenerek ortaya çıktığı görülmektedir. XXI. yüzyıl adalet sisteminde, ceza adaleti yerine getirilirken, mağdurun tatmin edilmesi de ön plâna çıkarılmıştır. Suça karşı sadece ceza yaptırımı yeterli değildir; zararın giderilmesi ve onarım en başta gelen amaç sayılmalıdır.

Ülkemizde de suç mağdurlarının korunmasına, ceza adaleti sistemi içerisinde haklarının güçlendirilmesine ve onarıcı adalet anlayışının geliştirilmesine büyük önem verilmektedir.

Onarıcı adalet anlayışını yansıtan, toplumumuzun kültür ve geleneğinde evvelden beri var olan uzlaşma, 765 sayılı Türk Ceza Kanununda ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda yer almamıştır. Ceza hukuku alanında bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olan ve "uyuşmazlıkların ceza adalet sistemi dışında çözülmesine" imkân tanıyan uzlaştırma kurumu ilk kez 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununuyla ceza adalet sistemimizde kabul edilmiştir. Uzlaştırma kurumu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile yapılan önemli reformlardan bir tanesi olup, ceza hukukumuz bakımından yeni bir kurumdur.

Uzlaştırmanın temel amaçları ise şu şekilde özetlenebilir:

1) Onarıcı adalet anlayışının amaçlarını gerçekleştirebilmek,
2) Mağdurun suçtan doğan zararını kısa bir süre içerisinde gidermek,
3) Tarafları "tarafsız ve bağımsız" bir uzlaştırıcı tarafından barıştırmak,
4) Sosyal ve bireysel barışa hizmet ederek mahkemeler önünde birikmiş olan davaları, adalet sistemi dışına çıkararak çözmek ve böylece ceza mahkemelerinin iş yükünü azaltmak.

Bu bağlamda, uzlaştırma mağdurun suçtan doğan zararını kısa bir süre içerisinde gidererek, mağdurlar bakımından önemli işlev görebilecek bir potansiyele sahiptir. Zararın giderilmesi, fail ile mağdur arasında barışı sağlamakta; yalnızca ceza davalarının değil, mağdurun zararını tazmin amacıyla yeni hukuk davalarının açılmasını önleyerek hukuk mahkemelerinin de iş yükünü azaltmaktadır. Bu sayede Devlet, yeni mahkemeler açmak yerine mahkemeleri kapatma konumuna gelebilecek, insan kaynakları daha verimli ve ihtiyaç duyulan alanlarda değerlendirilebilecektir. Ayrıca Devlet, yaptırım uygulamak yönünden katlanacağı birçok masraftan da kurtulmuş olacaktır. Böylece uzlaştırmanın, taraflar yanında toplum ve adalet sistemine olan katma değeri de ortaya çıkmaktadır.

Uzlaştırma, zararın giderilmesi yanında ayrıca bir moral unsuru da taşımaktadır. Uzlaşma ile fail işlediği suçun sorumluluğunu üstlenerek, suçun sonuçlarını gidermekte ve toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmiş olmaktadır. Failin ceza sorumluluğu saptanıp zararın giderilmesi için gereken yapılmış bulunacağından adalet yerine getirilmiş olmakta, fiille ihlâl edilmiş olan hukuk kurallarının geçerliliği vurgulanmakta ve toplum barışının yeniden kurulmasına hizmet edilmektedir.

Ülkemizin benimsediği onarıcı adalet anlayışının güçlendirilmesi gereğinin bir sonucu olarak, 24.11.2016 tarihli 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile uzlaştırma kurumunda köklü değişiklikler yapılmıştır. Amaç; uzlaştırma kurumunun etkinliğinin, kurumdan beklenen faydaların ve verimin artırılmasıdır. Bu yeniliklerden en önemlisi de; uzlaştırma sürecinin icrasının bu konuda eğitim almış uzlaştırmacılar tarafından gerçekleştirilmesi esasının benimsenmesidir. Böylece uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilerin, görevlerine başlamadan önce eğitim almaları ve görev yaptıkları sürece eğitime tâbi tutulmaları zorunlu hâle getirilmiştir.

Ülkemiz açısından uzlaştırma eğitimleriyle ilgili ilk kaynak olma niteliğini taşıyan bu kitapla uzlaştırma eğitiminin içeriğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Kitabın, uzlaştırmacı adaylarına ve uzlaştırmacılara yol göstereceği, uzlaştırma alanında bilgi birikimine katkı sağlayacağı ve gerek akademik çalışmalara gerekse uygulamayı yönlendirmede kaynaklık yapacağı inancıyla faydalı olmasını diliyorum.

Abdulhamit GÜL
Adalet Bakanı

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER VII
KISALTMALAR CETVELİ XIX

BİRİNCİ BÖLÜM
ONARICI ADALET

§ 1. ONARICI ADALET ANLAYIŞININ DÜŞÜNSEL TEMELİ 3
A) Onarıcı Adalet Anlayışının Tarihi Gelişimi 3
B) Onarıcı Adaletin Geleneksel Ceza Adaletinden Farkı 4
C) Onarıcı Adalet Programlarının Esasları 6
D) Onarıcı Adalet Yöntemleri 6

§ 2.MAĞDUR-FAİL ARABULUCULUĞU 8
A) Mağdur-Fail Arabuluculuğunun Gelişimi 8
B) Mağdur-Fail Arabuluculuğunun (Uzlaştırmasının) Sunduğu Faydalar 11
I- Mağdura Yönelik Faydalar 11
II- Faile Yönelik Faydalar 12
III- Topluma Yönelik Faydalar 13
IV- Ceza Adaleti Sistemine Yönelik Faydalar 13
C) Mağdur-Fail Arabuluculuğunun Ön Koşulları 14
BÖLÜMLE İLGİLİ SORULAR 16

İKİNCİ BÖLÜM
UZLAŞTIRMANIN ESASLARI

§ 3. UZLAŞTIRMANIN ESASLARI VE BENZER KURUMLARDAN FARKLARI 19
A) Uzlaşma ve Uzlaştırma Kavramları 19
B) Uzlaştırmaya İlişkin Kanunlaştırma Süreci 21
C) Uzlaştırmanın Hukukî Niteliği 22
D) Uzlaştırmanın Benzer Diğer Kavramlardan Farkları 23

ADALET BAKANLIĞI CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

§ 4. UZLAŞTIRMANINTEMEL İLKELERİ 24
A) Uzlaştırmanın Tarafların Özgür İradelerine Dayanması 24
B) Tarafların Temel Haklarının Korunması 26
C) Tarafların ve Kanunî Temsilcilerinin Ceza Muhakemesi Kanununun Tanıdığı Temel Güvencelere Sahip Olması 26
D) Taraflara Tercüman Atanması 27
E) Tarafların Yeterince Bilgilendirilmeleri 27
F) Tarafların Özel Durumlarının Göz Önünde Bulundurulması 27
G) Müzakerelerdeki Bilgi ve Belgeler Konusunda Gizlilik 28
H) Müzakerelerin Gizliliği Nedeniyle Yapılan Açıklamaların Davada Delil Olamaması 31
I) Tarafların Uzlaştırma Sürecini Anlamasının Sağlanması 32
J) Uzlaştırmayı Sağlayacak Uygun Tedbirlerin Alınması 33

§ 5. UZLAŞTIRMA HUSUSUNDAKİ GENEL HÜKÜMLER 33
A) Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Gerçek Kişi veya Özel Hukuk Tüzel Kişisi Olması 33
B) Aynı Olayda Birden Fazla Şüpheli veya Sanığın Varlığı Hâlinde Uzlaştırma .. 34
C) Bir Suçtan Dolayı Birden Fazla Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Bulunması 35
D) Uzlaştırmanın Aynı Soruşturma veya Kovuşturmada Bir Kez Yapılabilmesi .. 36
E) Uzlaştırmanın Uyuşmazlığı Ceza ve Tazminat Hukuku Açısından Sona Erdirmesi 38
F) Uzlaştırma Sürecinin Devamının Soruşturma İşlemlerine Engel Olmaması 38
G) Çocuk Hakkında Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlere Engel Olmama 39
H) Uzlaştırma İşlemlerinin Devredilememesi ve Teklifin Bizzat Uzlaştırmacı Tarafından Yapılması 39
I) Uzlaştırmanın Şüpheli (Sanık) ile Mağdur (Suçtan Zarar Gören) Arasında Gerçekleştirilmesi ve Mirasçılık 40
J) Kendisine Ulaşılamayan veya Yurtdışında Bulunan Tarafla Uzlaştırma Yapılmaması 40
K) Uzlaştırmanın Muhakeme Engeli Olması 42
BÖLÜMLE İLGİLİ SORULAR 43

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
UZLAŞTIRMANIN ŞARTLARI

§ 6 . UZLAŞTIRMANIN TARAFLARA İLİŞKİN ŞARTLARI 47
A) Genel Olarak 47
B) Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Gerçek Kişi veya Özel Hukuk Tüzel Kişisi Olması 48
C) Taraflardan Birinin Ölümü ve Mirasçılık 49
D) Şüpheli veya Sanığın Akıl Hastası Olması 49

§ 7. UZLAŞTIRMANIN SUÇA İLİŞKİN ŞARTLARI 50
A) Suç ile İlgili Muhakeme Şartlarının Bulunması 50
1) Şikâyet 50
2) İzin 51
3) Kusur Yeteneğinin Bulunması 51
4) Duruşma Ehliyetinin Bulunması 52
5) Dokunulmazlığın Bulunmaması 52
6) Suçun Zamanaşımına Uğramamış Olması 52
7) Askerlik Hizmetinin Yapılmış Olması 52
B) Soruşturma Konusu Suça İlişkin Şüpheli Hakkında Yeterli Delilin Bulunması 53
C) Suçun Uzlaştırma Kapsamında Olması 55
I- Uzlaştırma Kapsamındaki Suçlar 55
II- Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkında Uzlaştırmanın Kapsamı 56
III- Uzlaştırma Kapsamında Olmayan Suçlar 57
IV- Uzlaştırma Kapsamındaki Bir Suçun Kapsamda Olmayan Bir Suç İle Birlikte İşlenmesi 58
BÖLÜMLE İLGİLİ SORULAR 59

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SORUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA USULÜ

§ 8. UZLAŞTIRMACININ GÖREVLENDİRİLMESİ, NİTELİKLERİ VE EĞİTİMİ 63
A) Delillerin Toplanması 63
B) Soruşturma Dosyasının Uzlaştırma Bürosuna Gönderilmesi ve Dosyanın İncelenmesi 63

ALTERNATİF ÇÖZÜMLER
CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
DAİRE BAŞKANLIĞI

C) Uzlaştırmacıların Görevlendirilmesi..... 65
D) Uzlaştırmacıya Belgelerin Verilmesi..... 66
E) Gizlilik Bildirimi..... 68
F) Uzlaştırmacıların Nitelikleri..... 68
G) Uzlaştırmacıların Eğitimi 68
H) Uzlaştırmacı Sicili 69
I) Uzlaştırmacının Sicile Kaydı 70
J) Uzlaştırmacının Sicilden ve Listeden Çıkarılması..... 71

§ 9. UZLAŞTIRMACILARIN UYMASI GEREKEN ETİK İLKELER..... 71
A) Genel Olarak Onarıcı Adalette Uzlaştırmacıların Uyması Gereken Etik İlkeler..... 71
I- Tarafların Menfaatleriyle İlgili Olan Etik İlkeler (İhtiyaçlar ve Haklar)..... 71
II- Toplumun Menfaatleriyle İlgili Etik İlkeler..... 72
III- Yargı Sistemiyle Birlikte Çalışan Kurumlarla İlgili Etik İlkeler 72
IV- Yargı Sistemiyle İlgili Etik İlkeler..... 72
V- Onarıcı Adalet Yöntemlerini Uygulayan Kurumlarla İlgili Etik İlkeler..... 73
B) Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde Düzenlenen Etik Kurallar. 73
I- Bağımsızlık 74
II- Tarafsızlık..... 74
III- Görevini Özenle Yerine Getirme Yükümlülüğü 76
IV- Taraflara Nazik ve Saygılı Davranma Yükümlülüğü 77
V- Şüpheli veya Sanığa Karşı Ön Yargılı Olmama Yükümlülüğü 77
VI- Eşitliği Gözetme Yükümlülüğü 78
VII- Taraflarla Menfaat Çatışması Olmaması Yükümlülüğü..... 78
VIII-Uzlaştırmacının Aynı Olayda Vekil veya Müdafii Olarak Görev Üstlenmeme Yükümlülüğü..... 78
IX- Gizlilik Yükümlülüğü 79
X- Menfaat Temin Etmeme Yükümlülüğü..... 79
XI- Görevinin Saygınlığını ve Kişilerin Adalete Olan Güvenini Koruma Yükümlülüğü..... 79
C) Uzlaştırmacıların Etik İlkelere Uygun Hareket Etmesi Bakımından Denetlenmesi 80
D) Uzlaştırmacıların Reddi..... 81
BÖLÜMLE İLGİLİ SORULAR 82

ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

§ 10. UZLAŞMA TEKLİFİ 83
A) Uzlaşma Teklifinde Bulunulması 83
I- Tarafların Fiil Ehliyetine Sahip Olması 83
II- Tarafların Fiil Ehliyetine Sahip Olmaması 84
III- Uzlaşma Teklifinin Açıklamalı Tebligat veya İstinabe Yoluyla Yapılması 86
IV- Uzlaşma Teklifinde Sıralama ve Teklifin Yapılma Zamanı 87
V- Uzlaşma Teklifinin Yapılamaması 89
VI- Hakkında Yakalama Emri Bulunan Şüpheli veya Sanığa Uzlaşma Teklifi 90
B) Uzlaşma Teklifinin İçeriği ve Tarafların Bilgilendirilmesi 91
C) Uzlaşma Teklifinin Reddi 94
D) Uzlaşma Teklifinin Kabulü 94
E) Uzlaştırma Süresi 95

§ 11. UZLAŞTIRMADA EDİM 97
A) Uzlaştırmada Zararın Tespiti ve Telâfisi 97
B) Uzlaştırmada Giderilebilecek Zararlar 99
C) Zararın Giderilmesine Yönelik Edimler 100
I- Edim Kavramı 100
II- Edim Türleri 101
D) Uzlaşmaya Konu Edimin Hukuka ve Ahlâka Aykırı Olmaması 101
E) Uzlaşmaya Konu Olabilecek Edim Türleri 102
I-Mağdurun Fiilden Kaynaklanan Maddî veya Manevî Zararının Tamamen yahut Kısmen Tazmin Edilmesi 104
II- Mağdurun veya Suçtan Zarar Görenin Haklarına Halef Olan Üçüncü Kişilerin Maddî veya Manevî Zararının Tamamen yahut Kısmen Tazmin Edilmesi 105
III-Mağdurun veya Suçtan Zarar Görenin Kendisinin yahut Haklarına Halef Olan Üçüncü Kişilerin Maddî veya Manevî Zararlarının Eski Hâle Getirilmesi 106
IV-Bir Kamu Kurumu veya Kamu Yararına Hizmet Veren Özel Bir Kuruluş ile Yardıma Muhtaç Kişi yahut Kişilere Bağış Yaparak Zararın Tazmini 107
V- Mağdur, Suçtan Zarar Gören, Bunların Gösterecekleri Üçüncü Şahıs veya Bir Kamu Kurumu yahut Kamu Yararına Hizmet Veren Özel Bir Kuruluşun Belirli Hizmetlerinin Geçici Süreyle Yerine Getirilmesi Yoluyla Zararın Tazmini 108
VI- Topluma Faydalı Birey Olmayı Sağlayacak Bir Programa Katılarak Zararın Tazmini 109
VII- Mağdur veya Suçtan Zarar Görenden Özür Dilenmesi Yoluyla Zararın Tazmini 110

F) Edimin Fail Yararına Üçüncü Kişi Tarafından Yerine Getirilmesi 111
G) Edimin Yerine Getirilmesinin Takibi ve Yerine Getirilmemesinin Sonuçları..111
§ 12. UZLAŞTIRMA RAPORU VEYA BELGESİ 114
A)Uzlaştırma Raporunun Hazırlanması.....114
B) Uzlaşma Belgesinin Hazırlanması 127
BÖLÜMLE İLGİLİ SORULAR 129

BEŞİNCİ BÖLÜM
KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA USULÜ

§ 13. KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMANIN SÖZ KONUSU OLDUĞU HÂLLER 133
A) Kovuşturma Evresinde Uzlaştırmaya Başvurulması 133
I- İddianamenin İadesi 134
II- Dosyanın Uzlaştırma Bürosuna İntikali 135
B) Uzlaştırmacı Görevlendirilmesi.....136
C) Dosyanın Uzlaştırmacıya Verilmesi 136

§ 14. KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA SÜRESİ VE RAPOR.....137
A) Süreler.....137
B) Uzlaştırma Raporu Sonrası İşlemler 137
BÖLÜMLE İLGİLİ SORULAR 139

ALTINCI BÖLÜM
MÜZAKERE

§ 15. MÜZAKERE EĞİTİMİNİN AMACI VE HEDEFLERİ.....143
A) Genel Amaç 143
B) Öğretim Yöntemi, Malzeme ve Etkinlikler 143
C) Eğitim Süresi ve Geliştirilecek Beceriler.....143
D) Müzakere Eğitiminin Konuları.....144

§ 16. UZLAŞTIRMA MÜZAKERESİ 145
A) Uzlaştırma Müzakeresinde Uygulanan Model 145
B) Uzlaştırma Müzakeresine Katılabilecek Kişiler 147
C) Uzlaştırma Müzakeresinin Gizliliği.....147

ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI
UZLAŞMA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

§ 17. UZLAŞTIRMA MÜZAKERESİNİN AŞAMALARI 149
A) HAZIRLIK AŞAMASI 149
I- Uzlaştırmacının Yapacağı Hazırlık 149
II- Fail ile Hazırlık 152
III- Mağdur ile Hazırlık 156
B) Hazırlığın Tamamlanması 160
I-Ortak veya Özel Toplantıya Karar Verilmesi 160
II- Ortak Toplantı İçin Yer ve Zaman Belirleme 161
III-Müzakereye Özel Toplantılarla Devam Edilmesi 162
C) Ortak Toplantı Aşaması 163
I- Uzlaştırmacının Ortak Toplantı Aşamasındaki Görevleri 163
II-Uzlaştırmacının Ortak Toplantı Aşamasındaki Rolü 164
D) Onarıcı Uzlaştırma Müzakeresinin Koşulları 165
I- Güvenlik 165
II- Saygılı Etkileşim 166
III- Mağdur Duyarlı Konuşma Dili Kullanılması 167
E) Görüntülü ve Sesli İletişim Yoluyla Müzakere 168
F) Ortak Toplantı Düzeni 169
I- Açılış Konuşması 169
II- Konuşmaya Kimin Başlayacağı 170
G) Ortak Toplantı Aşamasının Safhaları 171
I- Olayın Anlatılması 171
II-Telâfi 174
H) Uzlaştırma Müzakeresinin Süresi 174
I) Sonuç Aşaması 175
I- Anlaşma Olmaksızın Sona Erme 175
II- Anlaşma İle Sona Erme 175
III- Tarafın Adreste Bulunamaması, Yurtdışında Olması Yahut Herhangi Bir Nedenle Tarafa Ulaşılamaması Nedeniyle Sona Ermesi 175

§ 18. UZLAŞTIRMACININ MÜZAKERE YÖNETİMİ İÇİN SAHİP OLMASI GEREKEN BECERİLER 175
A) Genel Olarak Uzlaştırma Becerileri 175
B) Dinleme 176
I- Uzlaştırmacının Aktif Dinlemesi 176
II- Tarafların Birbirini Uzlaştırmacı Yardımıyla Aktif Dinlemesi 177

ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI
CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

C) Kendini Dengelemek 177
D) Yönlendirici Olmamak 178
E) Sessizliğin Gücünden Yararlanmak 178
F) Sınırları Korumak 179
G) Belirsizliklere Tahammül Etmek 179
H) Sezgisel Karar Alabilmek 179
BÖLÜM İLE İLGİLİ SORULAR 181

YEDİNCİ BÖLÜM
SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMANIN HUKUKÎ SONUÇLARI

§ 19. UZLAŞTIRMANIN SORUŞTURMA EVRESİNDEKİ SONUÇLARI 185
A) Uzlaştırmanın Sonuçlarına İlişkin Mevzuat Hükümleri 185
B) Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Sonunda Verilecek Kararlar 185
1. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı 185
2. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi 186

§ 20. UZLAŞTIRMANIN KOVUŞTURMA EVRESİNDEKİ SONUÇLARI 189
A) Düşme Kararı 189
B) Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı 190

§ 21. UZLAŞTIRMANIN SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA EVRELERİNDE ORTAK SONUÇLARI 193
A) Adlî Sicil ve Arşiv Kaydı Oluşmaması 193
B) Tekerrüre Esas Olamama 193
C) Tazminat Alacağının Sona Ermesi 194
D) Edimin İfa Edilmemesi Hâlinde Ceza Davası ve İcra Takibinin Birlikte Yürümesi 194
E) Uzlaştırmacı Ücreti ve Giderleri 195
BÖLÜMLE İLGİLİ SORULAR 197

SEKİZİNCİ BÖLÜM
İLETİŞİM

§ 22. BÖLÜMÜN AMACI 201
A) Genel Amaç 201

B) Geliştirilecek Beceriler 201
C) Tartışma Soruları 201
D) Konular 202
E) Uygulama 202

§ 23. GENEL ÇERÇEVE 202
A) Onarıcı Adalet Felsefesi 202
B) Kavramsal Tanımlama 203

§ 24. İLETİŞİM VE İLİŞKİ 205
A) Etkili İletişim 205
B) Kültür - Belirsizlik ve İlişki Yönetimi 205
C) Genel İletişim Süreci Modeli 207
D) Gönderici (Kaynak) ve Alıcı 207
E) İleti-Mesaj 208
F) Kodlama 208
G) Kanal 208
H) Geri Bildirim 209
I) Gürültü 210
J) Kişilerarası İletişimde İlk Temas ve Önemi 211
K) "Hale" Etkisi – 'Halo' Effect 212
L) Varsayılan Kişilik Yaklaşımı 212
M) Uzlaştırma Sürecinde Sözlü ve Sözsüz İletişim 213
N) İlk toplantının planlanması

§ 25. UZLAŞTIRMACININ SAHİP OLMASI GEREKEN İLETİŞİM BECERİLERİ 217
A) Aktif Dinleme 217
B) Soru Sormak 217
C) Özetleme 218
D) Yeniden Çerçeveleme 218
E) Empati 218
F) Yansıtma 219

ADALET İŞ-ERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

§ 26. UZLAŞTIRMACININ DİKKAT ETMESİ GEREKEN UNSURLAR.....219
A) Uygunluk İlkesi ve İradilik.....219
B) Gizlilik İlkesi.....219
C) Telefon görüşmelerinde dikkat edilmesi gerekenler.....219
D) Delil Kullanma ve Tanıklık.....220
E) Eşitlik İlkesi – Tarafsızlık ve Güç Dengesizliği.....220
F) Bilgilendirme.....220
G) Kalıp yargı ve Ön yargı.....220
SONUÇ.....220
BÖLÜMLE İLGİLİ SORULAR.....222

DOKUZUNCU BÖLÜM
UYGULAMA EĞİTİMİ

§ 27. UYGULAMA EĞİTİMİ.....225
Uygulama Eğitiminin Amacı ve Hedefleri.....225
Öğretim yöntem, materyal ve etkinlikleri.....225
Geliştirilecek beceriler.....225
Uygulama eğitimi konuları.....226
Uygulama Eğitiminin Kapsamı.....226
1. Uygulama Eğitiminin Planlanması.....226
1.1 Kimler Katılır?.....226
1.2 Canlandırmalar ve Süreleri.....226
1.3. Başlangıç canlandırmaları.....227
1.3.1 Telefonla arama canlandırması.....227
1.3.2 Açılış konuşması canlandırması.....227
1.4 Uzlaştırma müzakeresi grupların oluşturulması.....227
1.5 Uzlaştırma müzakeresi canlandırmasına hazırlık.....228
1.6 Oturum Düzeni ve Lojistik.....228
2. Uzlaştırma müzakeresi uygulama çalışması.....228
2.1 Uzlaştırmacının Rolü.....228
2.2 Tarafların Rolü.....228
2.3 Eş Uzlaştırmacının Rolü.....229
2.4 Özel Toplantılar.....230

ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI
CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.5 Eğitmenin Rolü ve Gözetimi 230
2.6 Sonlandırma....230
2.7 Grup İçi Tartışma/Değerlendirme 231
3. Uygulama Çalışmasının Değerlendirilmesi....231
4. Uygulama Eğitiminde Kullanılacak Senaryolarda Aranan Standartlar....232
4.1 Uzlaştırmaya Tabi Suç....232
4.2 Tutarlılık, Gerçeklik ve İçerik 232
4.2.1 Genel Bilgi....232
4.2.2 Gizli veya özel bilgi....232
Öğrenimin Değerlendirilmesi 233
Kaynaklar....234
EK-1 ÖRNEK KONTROL LİSTESİ 235
EK-2 ÖRNEK DEĞERLENDİRME FORMU....237
EK-3 ÖRNEK SENARYOLAR 240
MALA ZARAR VERME UYUŞMAZLIĞI 240
BASİT YARALAMA – TEHDİT- HAKARET UYUŞMAZLIĞI 243
TİCARİ SIR, BANKACILIK SIRRI AÇIKLANMASI UYUŞMAZLIĞI....245
ÇOK TARAFLI BASİT YARALAMA-HAKARET-TEHDİT UYUŞMAZLIĞI 248

ONUNCU BÖLÜM
YENİLEME EĞİTİMİ

§ 28. YENİLEME EĞİTİMİ....257
Amaç....257
Hedefler 257
Öğretim yöntem ve teknikleri....257
Materyaller....257
Etkinlikler 257
Konular 258
Değerlendirme 258
1. Uzlaştırmaya İlişkin Düzenlemelerin ve Varsa Mevzuat ve İçtihat Değişikliklerinin Gözden Geçirilmesi 258
2 . Uzlaştırma süreçlerindeki başarı öyküleri ile en iyi uygulama örneklerinin gözden geçirilmesi....259

3. Uzlaştırma becerileri içinde en çok zorlanılanların gözden geçirilmesi.....261
4. Uzlaştırmacılık becerilerinin canlandırmalar yoluyla geliştirilmesi.....262
Öğrenimin Değerlendirilmesi 262

EKLER.....265
BİBLİYOGRAYFA 342

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

KISALTMALAR CETVELİ

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AD	: Adalet Dergisi
AMKYUK	: 353 Sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu
aşa.	: aşağıda
AY	: Anayasa
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BAYİHY	: Bölge Adliye ve Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
CMK	: 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUY	: Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği
Çev.	: Çeviren
D	: Danıştay
DİDDGK	: Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu
dn.	: dipnot
HD	: Yargıtay Hukuk Dairesi
HGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
HHFD	: Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi
İHAM	: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi
İHAS	: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi
Karş.	: Karşılaştırınız
m.	: madde
RG	: Resmî Gazete
s.	: sayfa
Sa.	: Sayı
s.K.	: sayılı Kanun
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TCK	: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medenî Kanunu
vd.	: ve devamı
Vol.	: Volume (Cilt)
YD	: Yargıtay Dergisi
§	: Paragraf

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

ONARICI ADALET

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

01

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

BİRİNCİ BÖLÜM

ONARICI ADALET

Prof. Dr. Mustafa Serdar ÖZBEK*

§ 1. ONARICI ADALET ANLAYIŞININ DÜŞÜNSEL TEMELİ

A) Onarıcı Adalet Anlayışının Tarihi Gelişimi

Çağdaş ceza adalet sistemlerinin çoğu, kanunun ihlâl edilmiş olması sonucu, faillerin cezalandırılması gereğine ve diğer devlet menfaatlerine öncelik tanımaktadır. Suçun mağdurları ise, süreçte tâli plânda kalmakta ve gereken ilgiyi görmemektedir. Suçun devlete karşı işlendiği düşünüldüğünden devlet, anlaşmazlığı sahiplenmekte ve anlaşmazlığa nasıl tepki verileceğine karar vermektedir. Böylece şekillenen ceza adalet sistemleri fail merkezli olup, neredeyse tamamen faille ilgilenmekte ve ceza yargılama sürecinde mağdur çoğunlukla ihmal edilmektedir. Soruşturma ve kovuşturma evrelerinde mağdurun ne ihtiyaçları ne de tercihleri göz önünde bulundurulmaktadır.

Birçok ülkenin ceza adaleti sistemlerinin tatmin edici olmaması, suça ve sosyal düzensizliğe karşı alternatif çözümlerin arayışına yol açmıştır. Bu alternatif çözümlerin çoğu, taraflara ve topluma; anlaşmazlığın çözümüne ve sonuçlarının tartışılarak ortadan kaldırılmasına katılma fırsatı sumaktadır. Bu bağlamda onarıcı adalet programları, bir anlaşmazlığın taraflarının, çözüme aktif bir şekilde katılması ve anlaşmazlığın doğurduğu olumsuz sonuçların hafifletilmesi düşüncesine dayanarak, dostane bir şekilde müzakere edilmesi suretiyle sosyal sorumluluğun ve hoş görünün geliştirilmesini amaçlar.

Onarıcı adalet anlayışı, suçun anlaşılması ve suça müdahale edilmesi hususunda çok farklı bir yaklaşım sunmaktadır. Devletin suç teşkil eden fiillerde asıl mağdur şeklinde görülmesi ve mağdurlara, faillere ve topluma pasif roller biçilmesi yerine onarıcı adalette, suçun bireylere karşı işlendiği kabul edilmektedir. Suçtan etkilenenlere, anlaşmazlığın çözüm sürecine aktif bir şekilde katılma fırsatı verilmektedir. Onarıcı adaletin, mağdurun zararının giderilmesi, faillerin suç teşkil eden fiillerinden dolayı sorumluluğunu doğrudan üstlenmesi ve mağdurlara yardımcı olunması şeklindeki amaçları; geçmişte işlenmiş olan suça odaklanan geleneksel ceza adalet sisteminin değerleri ve uygulamalarıyla bağdaşmamaktadır[1].

---

* Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk (Medenî Usûl, İcra ve İflâs Hukuku) Anabilim Dalı Öğretim Üyesi/Avukat-Arabulucu (mozbek@ankaratahkim.com).

1 **Aertsen**, Ivo/**Mackay**, Robert/**Pelikan**, Christa/**Willemsens**, Jolien/**Wright**, Martin: Rebuilding Community Connections - Mediation and Restorative Justice in Europe, Council of Europe 2004, s. 11; **Ashworth** s. 347-348; **Baytaz**, Abdullah Batuhan: Onarıcı Adalet'e Genel Bir Bakış (İÜHFM, Prof. Dr. Füsun Sokullu-Akıncı'ya Armağan, 2013/1, s. 117-129), s. 117-118; **Bazemore**, Gordon: Whomand How Do WeReintegrate? Finding Community in Restorative Justice (Criminology and Public Policy 2005/1, Vol. 4, s. 131-148), s. 133-134; **Çetintürk**, Ekrem: Onarıcı Adalet ve Ceza

B) Onarıcı Adaletin Geleneksel Ceza Adaletinden Farkı

Onarıcı adalet bir sorun çözme anlayışı olarak; mağdurun, failin, onların sosyal çevrelerinin, yargı organlarının ve toplumun onarıcı sürece farklı şekillerde katılımını öngörür. Onarıcı adalet programları, suç teşkil eden fiilin sadece kanunu ihlâl etmediği, aynı zamanda mağdur ve topluma da zarar verdiği esasına dayanır. Suç teşkil eden fiilin sonuçlarını ortadan kaldırma çabaları, mümkün olduğu takdirde mağdur ve suçtan zarar görenler kadar faili de kapsamalı ve aynı zamanda mağdur ve faile gereken desteği vermelidir.

Onarıcı adalet; mağdurun uğradığı zararın giderimi, failin suç teşkil eden fiilinden dolayı sorumluluğunu üstlenmesi ve toplumun, suç oluşturan davranıştan kaynaklanan anlaşmazlığın çözümüne katılımını öngören bir süreci ifade eder. Bu süreç, tarafların katılımıyla ilişkilerin onarılması, uzlaşmanın sağlanması ve faille mağdur arasında kabul edilebilecek bir anlaşmanın geliştirilmesi esasına dayanır. Böylece fail, mağdur ve toplum, bu süreç üzerinde kontrole sahip olur.

Bu esaslardan hareketle onarıcı adalet, yaraların sarılması ve sorunların mümkün olduğunca giderilmesi amacıyla, bir suça karışan kişilerin mümkün olduğunca sürece dâhil edildiği ve tarafların zararlarının, ihtiyaçlarının ve yükümlülüklerinin birlikte belirlendiği ve ele alındığı bir süreçtir.

Onarıcı adalette, mağdur ve faillerin zayıf yönleri veya yetersizlikleri üzerinde durmak yerine, onların güçlü yönlerinden ve sebep oldukları zararı giderme yeteneklerinden yararlanılır. Onarıcı adalette suç teşkil eden fiil yok sayılmamakta; fakat faillere saygılı bir şekilde davranma ve failleri, kanuna uygun davranmalarını sağlayacak şekilde topluma kazandırma ihtiyacı vurgulanmaktadır.

Onarı adalet sürecinde öne çıkan ilkeler şunlardır:

1) Olaya dâhil olan herkesin onuruna saygı,

2) En güçsüz olana destek sağlama dâhil olmak üzere, sürece katılım ve güçlendirme,

---

Adalet Sisteminde Uzlaştırma, Ankara 2017, s. 19 vd.; **Çetintürk**, Ekrem: Onarıcı Adalet Anlayışı ve Uzlaştırma Kurumunun Türk Ceza Adalet Sisteminde Algılanışı (Geleneksel Ceza Adalet Anlayışına Eleştirel Bir Bakış) (CHD 2009/9, s. 191-245), s. 213 vd.; **Erdem**, Mustafa Ruhan/**Eser**, Ferda/**Özşahinli**, Pakize Pelin: 100 Soruda Uzlaşma, Uzlaştırmacının El Kitabı, Ankara 2015, s. 20-22; **Özbek**, Mustafa: Çocuk Adalet Sisteminde Onarıcı Adalet Anlayışı ve Çocuk Arabuluculuğu (Uluslararası Çocuklar için Adalet Sempozyumu, Ankara 5-7 Aralık 2012, Adalet Bakanlığı, Türkiye Adalet Akademisi, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, UNICEF Türkiye, Ankara 2013, s. 27-53), s. 29-30; **Pelikan**, Christa: Onarıcı Adalet Üzerine (Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, İstanbul 2008, s. 21-28), s. 22; **Soygüt Arslan**, Mualla Buket: Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu, İstanbul 2008, s. 9; **Soygüt Arslan**, Mualla Buket: Ceza Hukukunda Mağdurun Korunması ve Onarıcı Adalet Anlayışı (KHD 2010/1, s. 283-310), s. 291 vd.; **Strong/Sherman** s. 16-17; **United Nations Office on DrugsandCrime**: Handbook on Restorative Justice Programmes, Criminal Justice Handbook Series, New York 2006, s. 6. Onarıcı adalet anlayışı hakkında geniş bilgi için ayrıca bkz. **Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi**: Onarıcı Adalet Programları El Kitabı, New York 2006; **Coben**, James/**Harley**, Penelope: International Conversations about Restorative Justice, Mediation and Practice of Law (Hamline Journal of Public Law and Policy 2004, Vol. 25, s. 237-334); **Mackay**, Robert E.: Restorative Justice and the Children's Hearings-A Proposal (EJCCLCJ 2003, Vol. 11/1, s. 1-17); **Robinson**, Paul H.: The Virtues of Restorative Processes, the Vices of "Restorative Justice" (Utah Law Review 2003/1, s. 375-388); **Sarnoff**, Susan: Restoring Justice to the Community: A Realistic Goal (Federal Probation 2001/1, Vol. 65, s. 33-39).

3) Hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı,

4) Yaş, cinsiyet, ırk, sosyal statü, düşünce yapısı veya dine dayalı ayrımcılık yapılmaması,

5) Dikte edilen yerine gönüllü olarak ulaşılan sonuçları tercih etme,

6) Sürecin esnek olması ve sonuçların tarafların ihtiyaçlarını karşılaması,

7) Tarafların, sonuçta yapılan anlaşmaya uyması,

8) Sürece toplum katılımının sağlanması,

9) Kişi ve toplum güvenliğine saygı duyulması.

Toplumun, mağdurların ve faillerin ihtiyaçlarını dengeleyerek, suç teşkil eden fiile bir tepki gösterme biçimi olan onarıcı adalet, "onarıcı yöntemleri kullanan ve onarıcı sonuçların ortaya çıkmasını amaçlayan programlar" olarak tanımlanmaktadır. Bu esaslar çerçevesinde onarıcı süreç ise, "mağdur, fail ve uygun olduğunda suçtan etkilenen diğer kişiler ve toplum fertlerinin, genellikle bir kolaylaştırıcının yardımıyla, suçtan kaynaklanan meselelerin çözümüne birlikte ve aktif olarak katılmalarıdır". Böylece onarıcı süreç, arabuluculuğu (uzlaştırmayı) ifade etmektedir.

Bu esaslar ışığında, geleneksel ceza adalet sisteminin esas aldığı hususlar şunlardır:

1) Hangi suç işlenmiştir?

2) Bu suçu kim işlemiştir?

3) Faillerin hak ettiği ceza nedir?

Onarıcı adalet anlayışı ise tamamen farklı hususları esas almakta olup, şu soruları yöneltmektedir:

1) Suçtan kim zarar görmüştür?

2) Bu kişilerin ihtiyaçları nelerdir?

3) Bu ihtiyaçları karşılamak kimin sorumluluğundadır?

Onarıcı adalet, belirli programlara ilişkin bir liste veya sistemik değişime ilişkin bir reçete değildir. Onarıcı adalet anlayışı, toplumda suç olgusunun tamamen farklı bir şekilde kavranması, anlaşılması ve bu anlayışla suça cevap verilmesini öngörür. Bu bağlamda onarıcı adalet ilkeleri daha kapsamlı şekilde ele alınmakta ve ceza adalet sisteminde reform yapılmasından daha ileri bir anlayışı ifade etmektedir. Onarıcı adalet, tüm adalet sistemine yeni bir düşünce yapısı kazandırmak yanında aile hayatını, işyeri ilişkilerini ve hatta siyaset yönetimini dahi etkilemektedir.

Ceza adalet sistemi, aşağıdaki kıstasları benimsediği ölçüde onarıcı adalet anlayışını özümsemiş olmaktadır:

1) İhlâl edilen kurallardan ziyade, kusurlu fiillerden doğan zararlara odaklanılması,
2) Hem mağdurlar hem failleri adalet sürecine dâhil ederek, her iki gruba da eşdeğer ilgi ve saygı gösterilmesi,
3) Mağdurların zararlarının giderilmesine yönelik çalışmalar yapılması, mağdurların daha güçlü kılınması ve mağdurların ihtiyaçlarının karşılanması,
4) Faillerin yükümlülüklerini anlamaları, kabul etmeleri ve üstlenmeleri hususunda teşvik edilirken, onlara destek olunması,
5) Yükümlülüklerin yerine getirilmesinin failler açısından zor olabileceği dikkate alınarak, bunların zararla eşdeğer tutulmaması ve uygulanabilir olmasına dikkat edilmesi,
6) Mağdurlar ile failler arasında, uygun olduğu ölçüde doğrudan veya dolaylı iletişim kurulmasına (görüşmeye) imkân tanınması,

7) Toplumun da suçtan etkilendiği nazara alınarak adalet sürecine dâhil edilmesi, güçlü kılınması ve suçun sebeplerini anlama ve suça cevap verme kapasitesinin artırılması,
8) Hürriyeti bağlayıcı cezadan ziyade, işbirliği ve faili topluma yeniden kazandırmanın teşvik edilmesi,
9) Düşünce ve fiillerin istenmeyen sonuçlarına dikkat çekilmesi,
10) Mağdurlar, failler ve adalet sisteminin diğer süjeleri de dâhil olmak üzere, tarafların tümüne saygı gösterilmesi.

C) Onarıcı Adalet Programlarının Esasları

Onarıcı adalet programlarının dayandığı esaslar şu şekilde sıralanabilir:

1) Suça verilecek karşılık, mağdurun uğramış olduğu zararı mümkün olduğu ölçüde gidermeye yardımcı olmalıdır,

2) Faillerin, davranışlarının kabul edilemez ve mağdur ile toplum bakımından bazı somut sonuçları olduğunu anlaması sağlanmalıdır,

3) Genel olarak insanların, uygun koşullarda erişilebilen ve kendileri için önemli olan meseleleri ele alma ve sorunları çözmede kullanılabilen, derunî dünyalarında harekete geçirilmemiş bazı kaynaklara sahip olmaları sağlanmalıdır. Bu nedenle mağdurlar da kendi fiillerinin sorumluluğunu üstlenebilirler ve üstlenmelidirler,

4) Mağdurlar, kendi ihtiyaçlarını açıklama ve fail tarafından yapılacak en iyi onarım şeklinin belirlenmesine katılma imkanına sahip olmalıdır,

5) Hem devlet hem de toplumun, bu sürece katkıda bulunma sorumluluğu vardır.

D) Onarıcı Adalet Yöntemleri

Anglo-Amerikan ve Kıta Avrupası hukukunda çok sayıda onarıcı adalet yöntemi, programı ve politikası gelişmektedir. Onarıcı adalet yöntemleri arasında öne çıkanlar mağdur-fail arabuluculuğu (ceza arabuluculuğu), grup toplantısı, görüşme grupları (barış halkaları) ve diğer yöntemlerdir. Bütün yöntemlerin müşterek özellikleri; mağdurlar ve faillerin genelde yüz yüze olmak üzere, belirli bir suç veya suçun etkileri hususunda doğrudan görüşmesi; görüşmelerde arabulucu (uzlaştırmacı), kolaylaştırıcı, toplantı organizatörü veya grup sorumlusu şeklinde görev yapan en az bir tarafsız kişinin bulunması ve tarafların çoğu zaman, beklentilerini belirlemek üzere önceden hazırlık yapmasıdır. Bu yüzleşmenin temel amacı, işlenen fiilin isminin konulması, etkisinin belirlenmesi ve sonuçta ortaya çıkan zararın nasıl giderileceği konusunda uzlaşmaya varılması da dâhil olmak üzere, ortak bir anlayış oluşturulmasıdır. Bu yöntemlere, tutuklamadan önce, kamu davası açılmadan önce, hükümden önce, hükmün verilmesinden sonra ve hatta infaz aşaması dâhil olmak üzere, soruşturma ve kovuşturma sürecinin her aşamasında başvurulabilir.

"Mağdur-fail uzlaştırması", "mağdur-fail toplantısı" veya "mağdur-fail görüşmesi" şeklinde de adlandırılan mağdur-fail arabuluculuğunda mağdur ve fail, süreci kolaylaştırmaya çalışan bir veya bazen iki arabulucu yahut kolaylaştırıcı huzurunda gerçekleştirilen doğrudan arabuluculukta bir araya gelirler. Arabuluculuk (uzlaştırma) sürecinin, üçüncü kişinin taraflar arasında bilgi getirip götürmek suretiyle yürüttüğü mekik arabuluculuğu şeklinde gerçekleştirilmesi de mümkündür. Yüz yüze yapılan

toplantılarda, mağdur veya faillere destek olacak kişiler de (aileleri veya arkadaşları gibi) çoğunlukla hazır bulunmaktadır.

Genelde "aile grup toplantısı", "topluluk grup toplantısı" veya "onarıcı grup toplantısı" olarak bilinen grup toplantılarında; mağdur ve faillere destek olacak kişilerin yanı sıra, toplumdan da katılımcılar bulunur. Bazı grup toplantısı programları açık uçlu olmakla birlikte, programların çoğunda yazılı bir metne bağlı kalınmaktadır. Toplantılarda hazır bulunacak destek kişilerin sayısı, mağdur-fail arabuluculuğunda olduğu gibi, genelde altı ilâ on kişi arasında değişebilmekte; ancak daha da az sayıda kişinin katılımı da görülebilmektedir. Bazı grup toplantıları ise çok daha fazla sayıda kişinin katılımıyla gerçekleşebilmektedir.

Genelde "barış grupları", "onarıcı adalet grupları", "zararın giderilmesi grupları" ve "cezalandırıcı halka" olarak adlandırılan görüşme grupları için toplanan katılımcıların sayısı ve türleri, grup toplantısı için toplanan katılımcıların sayısı ve türlerine benzemektedir; ancak bazen görüşme gruplarına, ilgili kişi, ilave grup sorumlusu veya kolaylaştırıcı sıfatıyla daha fazla toplum üyesi de katılabilmektedir. Görüşme gruplarında konuşacak kişiyi belirlemek üzere, grup içinde dolaştırılan bir "konuşma kartı" kullanılmaktadır.

Diğer onarıcı adalet yöntemlerine örnek olarak, mağdurlar ile faillerin suça uygun bir karşılık verilmesi konusunda görüşmek üzere bir araya gelmeleri için davet edildikleri giderim heyetleri ve diğer toplum temelli programlar gösterilebilir.

"Arabuluculuk" ve "grup toplantıları" başta olmak üzere, onarıcı adalet yöntemleri arasındaki farklılıklar zamanla kaybolmaya başlamıştır. Bu nedenle, uygulamada kendilerini "aile grup toplantısı" veya "onarıcı grup toplantısı" şeklinde adlandırdığı hâlde, yalnızca failler ve mağdurlar ile bunlara destek olacak az sayıda kişinin çağrıldığı ve toplum temsilcilerinin katılmadığı toplantılar görülmektedir. Benzer şekilde, "mağdur-fail arabuluculuğu" veya "mağdur-fail toplantısı" programlarının çoğunda, destek kişiler ve bazen suçtan etkilenen toplum üyeleri toplantılara daha fazla davet edilmektedir.

§ 2.MAĞDUR-FAİL ARABULUCULUĞU

A) Mağdur-Fail Arabuluculuğunun Gelişimi

Yukarıda açıklandığı gibi "mağdur-fail arabuluculuğu", en yaygın "onarıcı adalet" programlarındandır ve eğitimli bir arabulucunun (uzlaştırmacının) yardımıyla, suçun mağduru ile failinin, güvenli ve denetimli bir ortamda bir araya getirilmesi sürecini ifade eder. Arabulucu, tarafsızlık, gönüllülük ve gizlilik gibi belirli arabuluculuk hünerlerini kullanarak, taraflar arasındaki iletişimi kolaylaştırır; başa çıkma, iyileşme ve onarmayı mümkün kılan bir ortam sağlar. Arabuluculuk süreci, çoğu davada basit bir "uyuşmazlık çözüm yöntemi" olmadığı gibi, anlaşmazlığın hızlı ve basit biçimde çözümlenmesi veya salt tarafların uzlaştırılmasına da indirgenemez.

Mağdur-fail arabuluculuğu, gerek Anglo-Amerikan hukukunda gerek kıta Avrupası hukukunda uzun ve başarılı bir geçmişe sahiptir. Mağdur-fail arabuluculuğunun, 1974 yılında Kanada'da (Ontario, Elmira), iki çocuğa kaşı açılan bir ceza davasıyla doğduğu kabul edilir. Bu davada, yirmi iki defa mala zarar verme suçu işleyen ve daha önce hiçbir ceza almamış olan çocuklar suçlarını kabul etmişlerdir. Açılan davada, Mennonite kontrol memuru (*probation/parole officer*) ve Mennonite gönüllü koordinatörü, davaya bakan hâkime, çocuklarla mağdurların görüştürülerek terapiye dayalı bir yol izlenmesini önermişlerdir. Hâkim, başlangıçta bu teklife kuşkuyla yaklaşmış, fakat daha sonra çocukların, mağdurlara verdikleri zararı öğrenmeleri için onlarla görüşmelerine ve kendisine bilgi vermelerine karar vermiştir. Çocukların her iki mağdurla da görüşmesinin ardından, mağdurların sigorta kapsamı dışında kalan zararları belirlenmiştir. Bu husus hâkime bildirildiğinde hâkim, çocukların bu zararı tamamen tazmin etmelerine karar vermiştir. Bu uygulama daha sonra "mağdur-fail uzlaştırma programı" (*victim-offender reconciliaiton program*, VORP) olarak adlandırılmıştır[2].

İlk onarıcı adalet programları arasında yer alan ve öncelikle suça sürüklenen çocuklar için geliştirilen mağdur fail arabuluculuğu (mağdur fail uzlaştırması), ceza yargılamasını tamamlayan, esnek ve sorun çözücü bir seçenek olarak, Kuzey Amerika ve Avrupa'nın birçok ülkesinde oluşturulmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nde 1999 yılında, mağdur fail uzlaştırma programları üzerinde yapılan ulusal bir araştırmada, uzlaştırmaya en çok gönderilen dava türleri hakkında genel bir bilgi ortaya koyulmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri'nde mağdur fail uzlaştırma programlarının temel önceliği suça sürüklenen çocuklardır[3]. Mevcut programların %45'i sadece çocuklara

---

2 **Özbek**, Mustafa: Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma (AÜHFD 2005/3, s. 289-321), s. 290-291; **Peachey**, Dean E.: The Kitchener Experiment (Mediation and Criminal Justice: Victims, Offenders and Community, London 1989, s. 14-26), s. 15; **Robinson**, Gwen: Victim-Offender Mediation: Limitations and Potential, Oxford 1996, s. 14; **Kovach**, Kimberlee K.: Mediation, Principles and Practice, St. Paul 2004, s. 483.

3 **Akyüz**, Emine: Uluslararası Standartlara Göre Çocuk Yargılaması (II. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu: "Yargı Öncesi ve Yargılama Süreci", Ankara 2003, s. 123-151), s. 140; **Çetintürk**-Uzlaştırma s. 478; **Özbek**, Mustafa: Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Onarıcı Adalet Programları ve Çocuk Arabuluculuğu (Prof.Dr. Turgut Akıntürk'e Armağan, İstanbul 2008, s. 449-466), s. 450; **Özbek**, Mustafa Serdar: Çocuk Adalet Sisteminde Onarıcı Adalet Anlayışı ve Çocuk Arabuluculuğu (Uluslararası Çocuklar için Adalet Sempozyumu, Ankara 5-7 Aralık 2012, Adalet Bakanlığı, Türkiye Adalet Akademisi, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı,

hizmet sunmaktayken, %46'sı hem çocuklar hem yetişkinlere yöneliktir. Ülke çapındaki programların yalnızca %9'u sâdece yetişkinler içindir. Yapılan araştırmaların %49'u sâdece çocuk programları, %29'u hem çocuk hem yetişkin programları ve %22'si sadece yetişkin programlarıyla ilgilidir. Amerika Birleşik Devletleri genelindeki mağdur fail uzlaştırma programlarının birçoğu (%43'ü), özel ve kâr amacı gütmeyen toplum temelli kuruluşlardır. Diğer %33'lük gruba giren programlar, denetimli serbestlik büroları (*probationoffices*) (%16), ıslah evleri (%18), savcılık büroları (%4), mağdur servisleri (%3) ve polis bürolarının (%2) sorumluluğundadır. Kalan %23'lük grup, kilise veya kilise bağlantılı kurumlara aittir. Programların neredeyse tamamı, davaların programa havale edilmesinde ve mahkeme veya denetimli serbestlik bürosuna zamanında bilgi aktarılmasında, hâkimler ve denetimli serbestlik bürosu personeliyle yakın çalışmaktadırlar. Sayısı giderek artan bazı mağdur fail uzlaştırma programları mahkeme kökenli olup, çoğunlukla denetimli serbestlik bürosunun içinde bulunmakta ve uzlaştırıcı (arabulucu) olarak çalışacak gönüllülerin eğitimine aktif olarak katılmaktadırlar[4].

Avusturya, Fransa, Almanya, Norveç ve İspanya gibi Avrupa ülkelerindeki gelişmeler neticesinde, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi de özel bir çalışma başlatmış ve 15 Eylül 1999'da, R(99)19 sayılı "Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk" konulu tavsiye kararını kabul etmiştir.

Avrupa Birliği Konseyi de bu gelişmelere kayıtsız kalmayarak, "mağdurların ceza davalarındaki durumu" hakkındaki 15 Mart 2001 tarihli Çerçeve Kararında (2001/220/JHA), mağdurların desteklenmesi amacıyla Üye Devletlerin arabuluculuğu geliştirmeleri gerektiğini belirtmiştir. Konsey Çerçeve Kararının tanımlara ilişkin 1. maddesinin (e) paragrafında arabuluculuk şu şekilde tanımlanmıştır[5]:

" 'Ceza davalarında arabuluculuk', ceza yargılaması öncesinde veya sırasında, yetkili bir kişi tarafından arabuluculuk yapıldığı, suçun faili ve mağduru arasında, müzakereye dayalı bir çözüm arayışı olarak anlaşılır".

Konsey Çerçeve Kararının 10. maddesinde arabuluculuk özel olarak düzenlenmiş ve Üye Devletlere ilişkin olarak şu hükme yer verilmiştir[6]:

"Ceza yargılamaları sırasında ceza arabuluculuğu

1. Her Üye Devlet, bu tür tedbir için uygun gördüğü suçlara ilişkin ceza davalarında, arabuluculuğun geliştirilmesine çaba gösterir.

2. Her Üye Devlet, ceza davalarında böyle bir arabuluculuk sırasında mağdur ile faili arasında varılan herhangi bir anlaşmanın dikkate alınmasını sağlar".

UNICEF Türkiye, Ankara 2013, s. 27-53), s. 28-29; **Tekin**, Uğur: Almanya Gençlik Ceza Adaleti Sisteminde Gençlik Yardım Hizmetleri (II. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu: "Yargı Öncesi ve Yargılama Süreci", Ankara 2003, s. 187-197), s. 192-194; **Winter**, Renate: Çocuk Yargılaması Alanında Yeni Yaklaşımlar: Çeşitli Ülkelerden Örnekler (II. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu: "Yargı Öncesi ve Yargılama Süreci", Ankara 2003, s. 367-382), s. 380.

4 **Aertsen**, Ivo/**Peters**, Tony: Mediation for Reparation: The Victim's Perspective (European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice 1998, Vol. 6/2, s. 106-124), s. 108; **Özbek**, Mustafa: Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usûl ve Esasları (AÜHFD 2007/4, s. 123-205), s. 136-137.

5 Council Framework Decision of 15 March 2001 on the standing of victims in criminal proceedings (2001/220/JHA) (OJ L 82, 22.3.2001, s. 1-4), s. 2.

6 Article 10, Penalmediation in the course of criminal proceedings (**Council Framework Decision** s. 3).

Benzer şekilde, 1990 tarihli ve 19 numaralı Savcıların Rolüne İlişkin Birleşmiş Milletler Rehber ilkelerinde, suça sürüklenen çocukların karıştığı olaylardan doğan uyuşmazlıkların mahkeme dışında çözümünü kolaylaştırmak için, topluluk programları, geçici gözetim ve rehberlik ve mağdurların zararlarının giderimi gibi çeşitli imkânların sağlanması gerektiği ifade edilmiştir[7].

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin, "Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk" Hakkındaki R (99) 19 sayılı tavsiye kararında[8], üye ülkelere, ceza arabuluculuğunu geliştirmeleri ve kapsamını genişletmeleri önerilmiştir.

Ceza adaleti sistemi mağdur-fail arabuluculuğuyla, mağdur ve faile, işlenmiş suçla ilgili olarak aralarında mevcut olan uyuşmazlığı çözme fırsatı sunar. Suç ve anlaşmazlığın altında yatan sebep düşünüldüğünde, mağdur ve fail bu anlaşmazlığı genellikle kendileri çözemezler ve bu sebeple bir arabulucuya ihtiyaç duyarlar. Uzlaştırmacının (arabulucunun) eğitimli ve ceza adaleti sisteminin taraflara sunduğu imkânlar hakkında bilgili olması gerekir. Olağan uygulamada mağdur ve fail, arabuluculuğun ne olduğu konusunda bilgi sahibi değildirler; zira onlar, işlenmiş bir suç yüzünden ceza adaleti sistemiyle tanışmışlardır.

Mağdur-fail arabuluculuğunun amaçları şunlardır:

1) Suçun sebep olduğu manevî ve maddî zararın onarılması yönünde bir çaba olarak, mağdur ile failin ve uygun hâllerde onlara destek olacak kişilerin (aile bireylerinin, yakınlarının) aktif olarak katıldığı onarıcı bir süreç sağlamak,

2) Mağdur ve failin, suç teşkil eden fiili tartışmaları, sorularına cevap almaları, duygularını açıklamaları ve mümkün olduğu ölçüde onarma ve iyileşme yönünde yol almalarına imkan tanımak,

3) Mağdur ve failin, suçun sebep olduğu zararı giderecek bir anlaşma ve karşılıklı olarak kabul edilebilir plan geliştirmesine yardım etmek.

Mağdur-fail arabuluculuğu, mevzuata uygun biçimde, genel olarak erişilebilir bir hizmet olmalıdır. Arabuluculuk hizmetleri, başta mağdurlar, failler ve uygun hâllerde onların yakınları olmak üzere, olaya karışan kişilerin sürece etkin ve eşit koşullarda katılımına imkan tanıyacak biçimde sunulmalı ve düzenlenmelidir. Bu kapsamda mağdur-fail arabuluculuğu, ceza adaleti sistemi içinde veya karşısında yeterli özerkliğe sahip olmalıdır; zira arabuluculuğun işleyişi, soruşturma ve kovuşturma evresiyle hükmün infazından tamamen farklıdır. Bunun yanında arabulucunun rolü, avukatların işlevinden de ayrılır. Arabulucu, taraflardan birini savunmadığı gibi temsil de etmez. Arabuluculukta, yaşanan karmaşık hayat olayına yoğunlaşılır ve bu olayın, hukuk kavramları çerçevesinde tanımlanması veya hukuk kurallarına göre altlaması yapılmaz.

Mağdur ve fail yüz yüze bir toplantıda buluşur, duygu ve düşüncelerini birbirlerine doğrudan açıklar ve olayla ilgili yeni bir bakış açısı geliştirebilirse, arabuluculuk süreci büyük olasılıkla amaçlarına ulaşacaktır. Eğitimli bir arabulucunun yardımıyla taraflar anlaşmaya varabilir. Arabulucu, çoğunlukla uzlaştırma müzakerelerinden önce taraflarla görüşüp, onları müzakerelere hazırlayarak, mağdurun faille karşılaştığında

---

7 **Uluslararası Savcılar Birliği**: Savcılar İçin İnsan Hakları El Kitabı (Egbert Myjer, Barry Hancock, Nicholas Cowdery Ed.) (Çev. Ankara Barosu), Ankara 2007, s. 207.

8 **Council of Europe**: Mediation in Penal Matters, Recommendation N. R (99) 19, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 15 September 1999 and explanatory memorandum, Strasbourg 1999, s. 3-4.

tekrar mağdur olmasını önlemeyi, failin suç teşkil eden fiilinden dolayı sorumluluğunu kabul etmesini ve mağdurla buluşma isteğinde samimi olmasını amaçlar. Uygulamada mağdur ve fail doğrudan müzakerelerde bir araya geldiğinde, mağdur veya failin bir yakını veya arkadaşı, destek olmak üzere müzakerelerde mağdur veya faile eşlik edebilmekte; fakat müzakerelerde her zaman söz alamamaktadır[9]. Yüz yüze gerçekleştirilen doğrudan müzakerelerin yararlarına rağmen, mağdur ve failin doğrudan temas kurması her zaman uygun olmayabilir veya mağdur bunu istemeyebilir. Böyle durumlarda arabulucunun, taraflarla sırasıyla ve ayrı ayrı görüştüğü dolaylı arabuluculuk yöntemi tercih edilir.

Mağdur fail arabuluculuğuna (uzlaştırmasına) başvurulabilmesi için şu koşullar sağlanmalıdır:

1) Fail suçun işlenmesindeki etkisini, suç teşkil eden fiilden dolayı kısmen dahi olsa sorumlu olduğunu kabul etmeli veya inkar etmemelidir.

2) Hem mağdur hem de fail, arabuluculuk sürecine katılmayı özgür iradeleriyle istemelidir.

3) Mağdur ve fail, arabuluculuk sürecine katılmalarının, maddî hukuk ve yargılama hukuku yönünden sahip oldukları hukukî güvencelerine bir zarar vermeyeceğinden emin olmalıdır.

Mağdur fail arabuluculuğunda, mağdurlara ihtiyaç duydukları yardım ile destek sağlanır ve ceza yaptırımı, uzlaşmanın şekillenmesi ve onarıcı anlaşmanın yapılması konularında azami ölçüde bilgi verilir. Mağdurun, faile, işlediği suçun kendisini nasıl etkilediğini anlatmasına ve suç hakkında failden bilgi istemesine imkan tanınır. Arabuluculuk süreci, mümkün olduğu ölçüde mağdurun zararlarının farklı tazmin türleriyle giderimini sağlar. Mağdur ve failin her zaman yüz yüze gelmesini gerektirmeyen arabuluculuk sürecinde, müzakerelerin doğrudan yürütülmesi hâlinde, mağdurun konumunun güçlendirilmesi amacıyla ilk önce mağdur konuşmaya davet edilir.

B) Mağdur-Fail Arabuluculuğunun (Uzlaştırmasının) Sunduğu Faydalar

Onarıcı adalet anlayışının yukarıda açıklanan amaçlarına hizmet eden mağdur-fail arabuluculuğu, mağdur ve fail yanında toplum ve adalet sistemi için de birçok fayda taşımaktadır. Mağdur-fail arabuluculuğunun taraflar, toplum ve ceza adaleti sistemine yönelik faydaları şu şekilde sıralanabilir:

I- Mağdura Yönelik Faydalar

Farklı ülkelerde yapılan araştırmalarda, mağdurların onarıcı adalet sürecindeki ihtiyaçları ve adalet sisteminden olan beklentileri şu şekilde ortaya çıkmıştır:

1) Mağdurlar, kendi görüşlerinin dikkate alındığı daha az resmî bir adlî süreç istemektedir.

2) Mağdurlar, soruşturma ve kovuşturma sürecinin işleyişi ve sonucu hakkında daha fazla bilgi istemektedir.

3) Mağdurlar, soruşturma ve kovuşturma sürecine katılmak istemektedir.

---

9 Türk hukuku uygulamasında, mağdur veya failin bir yakını veya arkadaşının uzlaştırma sürecine katılma imkânı yoktur.

4) Mağdurlar, soruşturma ve kovuşturma sürecinde saygılı ve âdil muamele görmek istemektedir.

5) Mağdurlar, soruşturma ve kovuşturma sürecinde kendilerine maddî tazminat ödenmesini istemektedir.

6) Mağdurlar, soruşturma ve kovuşturma sürecinde kendilerine mânevî tazminat ödenmesi ve kendilerinden özür dilenmesi beklentisi içindedirler.

Mağdur-fail arabuluculuğu, mağdurların bu beklentilerine büyük ölçüde karşılık vermekte ve şu faydaları sunmaktadır:

1) Fail, işlediği suçun mağdur üzerindeki olumsuz etkilerini telafi etme şansı bulur.

2) Faile, işlediği suçun beşeri etkisi ile yüzleşme olanağı tanınırken, mağdur da, duygu ve düşüncelerini faile doğrudan açıklayabilir.

3) Faili tanımayı sağlar.

4) Mağdur, suçun işlemesinden sonra zihninde oluşan, "Bunu bana neden yaptın?", "Evime nasıl girdin?", "Beni izliyor muydun?", "Buna sebebiyet veren bir şey yaptım mı?", "Bunu önleyebilmek için benim yapabileceğim bir şey var mıydı?" gibi, sadece failin yanıtlayabileceği soruların yanıtını alabilir.

5) Mağdurun, suçun işlemesinden sonra fail ve suçla ilgili olarak ortaya çıkan, çoğunlukla da abartılı olan korkuları yatıştır ve "Bir daha gelir mi?", "Ne çeşit bir canavar bunu bana yapabilir?", "Tehlikede miyim?" gibi sorular bastırılır.

6) Mağdur, kendisinden özür dilenmesini isteyebilir ve bu fırsatı bulabilir.

7) Mağdur, bir eşya veya hedef olarak değil, bir insan gibi görülme fırsatını yakalar.

8) Geleneksel ceza muhakemesi sistemlerinde, gerek çocuklar gerek yetişkinlere yönelik olarak çoğunlukla görüldüğü gibi, mağdurun sürecin dışında bırakılması veya bir külfet olarak görülmesi yerine, değer verilen bir süje olarak suçtan doğan sorunların çözüm sürecine dahil edilmesi sağlanır.

9) Fail, mağdura karşı olan sorumluluğunu bizzat üstlenir.

10) Mağdurun zararının, fail tarafından giderimine (telâfisine) yardımcı olunur ve mağdura özgü ve anlamlı giderim şekillerinin belirlenmesi (örneğin nakden tazmin veya bir diğer giderim şekli) sağlanır. Böylece mağdur, zararının giderimi için hukuk mahkemesinde ayrı bir tazminat davası açmaktan kurtulur.

11) Tazminatın gerçekten ödenme ve mağdurun zararının giderimi şansını büyük ölçüde artırır (araştırmalara göre ödemenin yapılması ihtimali, dava yoluna nazaran 4 kat daha fazladır).

12) Failin tekrar suç işleme ihtimalini azaltarak, mağdura, toplum için önemli bir sorun teşkil eden, suç işlenmesinin önlenmesine katkıda bulunma fırsatı sunar.

13) Mağdurun mahkemeye gitme gerekliğini ortadan kaldırabilir.

14) Mağdur, adaletin yerine geldiği duygusunu hisseder.

15) Mağdurun huzur duymasını sağlayacak uzlaşmalar yapılır.

II- Faile Yönelik Faydalar

1) Sadece cezalandırılmak yerine, değişiklik yapma, hataları düzeltme fırsatı tanır.

2) Mağdurdan özür dileme veya mağdura açıklama yapma fırsatı sunar.

3) Fail, işlediği suçun, insan üzerindeki gerçek etkilerini anlayabilme fırsatı sağlar.

4) Failin bir suçlu olarak değil, bir insan olarak görülmesine olanak tanır.

5) Failin, mağdurun zararının nasıl giderileceğine ilişkin karar verme sürecine katılmasını, makul ve yerine getirilebilir bir giderim anlaşmasını müzakere etmesini sağlar.

6) İlk kez suç işleyen kişiler veya suça sürüklenen çocuklar gibi, failin toplum için tehlike oluşturmadığı uygun durumlarda mağdurun zararının giderimi suretiyle, sabıkalı olmak veya hapis cezası almak yerine, failin soruşturmadan kurtulması için eşsiz bir imkan sunar. Müzakere sanatının kullanılmasıyla mağdur-fail arabuluculuğu, suçta tekerrürü önler.

7) Topluma yararlı bir birey olarak, faile imajını düzeltme fırsatı sunar.

III- Topluma Yönelik Faydalar

1) Kayıpların telafisi suretiyle, suçların toplum üzerindeki etkilerini hafifletir.

2) Faillerin, mağdur ve suçtan zarar görenlere nasıl zarar verdiklerini anlamalarını sağlayarak, suçun tekrarını önler.

3) Toplumda adalet tecrübesini arttırır.

4) Hapis cezasının toplum üzerindeki olumsuz etkilerini (örneğin ebeveynlerin veya evin geçiminden sorumlu olan aile üyelerinin hürriyetinden mahrum bırakılması gibi) hafifletir ve faillerin hapis cezasını çekerken, suçtan ders almış olarak topluma geri dönmelerini sağlar.

5) Suçun, süreklilik gösteren kişiler arası bir anlaşmazlığın parçası olduğu veya mağdur ile failin gelecekte görüşme ihtimalinin olduğu durumlarda, toplumda barışın sürdürülmesi için bir zemin oluşturur.

6) Suçtan kaynaklanan sorunların çözümlenmesini sadece devletten beklemek yerine, bu sorunların çözümü için gönüllüleri eğiterek çaresizlik hissinin üstesinden gelinir ve toplumun kendi suç sorunu üzerinde doğrudan etkili olabilmesi sağlanır.

7) Eğitimli gönüllüler, alternatif uyuşmazlık çözümü konusunda kazandıkları yeni hünerleri, ilişkileri vasıtasıyla kendi çevrelerine ve daha genel olarak da topluma taşırlar.

IV- Ceza Adaleti Sistemine Yönelik Faydalar

1) Mağdurların ihtiyaçları karşılanır ve onların, ceza ve çocuk adaleti sistemine yönelik memnuniyetleri artırılır.

2) Toplumun adalet tecrübesi ile ceza ve çocuk adaleti sisteminden olan tatminini artırır.

3) Geleneksel çekişmeli ceza yargılaması sürecinde, ceza davaları için harcanan süreyi büyük ölçüde kısaltır.

4) Hizmetlerin, bu alanda eğitim almış gönüllüler tarafından yerine getirilmesi sayesinde, geleneksel ceza yargılaması sürecinde, ceza davaları için harcanan masrafları büyük ölçüde azaltır.

5) Toplum için tehlikeli olmayan ve toplum ile mağdura yararlı katkılarda bulunabilecek failler için yaratıcı seçenekler geliştirmek suretiyle, hapis cezasının yol açtığı giderleri azaltır.

6) Savcıların, ceza mahkemelerinin ve kolluk makamlarının iş yükünü azaltarak, bu mercilere tahsis edilen kamu kaynaklarının en fazla ihtiyaç duyulan davalarda daha çok kullanılmasını sağlar.

7) Toplumun ceza ve çocuk adaleti sistemine yönelik bilincini geliştirerek, bu sistemi sahiplenmesini sağlar ve böylece, mağdur ve gönüllülerin sürece katılımını artırır.

C) Mağdur-Fail Arabuluculuğunun Ön Koşulları

Mağdur fail arabuluculuğunda taraflar, "uyuşmazlığın tarafları" olarak adlandırılmazlar. Genelde taraflardan biri açıkça bir suç işlemiştir ve bunu da kabul etmektedir. Diğer tarafın ise mağdur olduğu bellidir. Bu sebeple, suçun işlenmiş olup olmadığı vakıası veya failin suçlu sayılıp sayılmayacağı hususu mağdur fail arabuluculuğunda (uzlaştırmasında) tartışılmaz. Aynı şekilde mağdurların, bir çözüm şekli üzerinde uzlaşması veya kayıplarını telâfi etmek için ihtiyaç duyulandan daha azına razı olması gibi bir beklenti de yoktur. Diğer arabuluculuk türlerinin çoğu büyük ölçüde uzlaşma odaklıyken, mağdur fail arabuluculuğu öncelikle mağdurun desteklenmesi, failin sorumluluğunu üstlenmesi ve zararların telâfi edilmesi üzerinde yoğunlaşarak iletişim kurma odaklı bir yapı gösterir. Öreğin Amerika Birleşik Devletleri'nde mağdur fail arabuluculuğu toplantılarının çoğu (yüzde 95'ten fazlası) bir giderim anlaşmasının imzalanmasıyla sonuçlanır. Bununla birlikte bu giderim anlaşması, taraflar arasında başlangıçta kurulan iletişimde tâli öneme sahiptir. Çünkü ilk görüşmede mağdurun duygusal ve bilgi edinmeye yönelik ihtiyaçları karşılanır. Bu aşama, hem mağdurun desteklenmesi ve yaralarının sarılması hem de failde, mağdura ilişkin bir empati kurulmasında çok etkilidir. Failin, mağdurun yaşadığı acıyı hissetmesi, gelecekte suçun tekerrürünü önleyen bir etkendir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan araştırmalar, mağdur için giderim anlaşması yapılmasının, mağdurların işlenen suçtan dolayı hissettikleri ızdırabı faile doğrudan açıklama fırsatına sahip olmalarından daha az önem taşıdığını ortaya koymuştur. Onarıcı etki, mağdur ve fail arasındaki görüşme için güvenli bir ortam oluşturulmasıyla güçlü bir ilişki içindedir[10].

Mağdur fail arabuluculuğuna başvurulabilmesi için şu ön koşullar sağlanmalıdır:

1) Ceza davasında dosyanın arabuluculuğa gönderilmesi kararı, sırf kanunî bir mecburiyeti yerine getirmiş olmak için verilmemelidir. Davayı arabuluculuğa gönderirken, mağdurun durumuna da dikkat edilmelidir. Esasında arabuluculuk, öncelikle mağdurun ihtiyaçları gözetilerek de başlatılabilir.

2) Arabuluculukta, tarafların sosyal veya ekonomik yönden sahip oldukları statü ile güçlerini etkisiz hâle getiren ve duygusal bakımdan yoğun vakıalarda bile taraflar arasında anlamlı bir iletişim kurmaya elverişli olan bir ortam oluşturulmalıdır. Arabulucu, bu iletişimi mümkün kılan, güvene ve saygıya dayalı bir ortam oluşturmak için özel yöntemler ve stratejiler kullanmalıdır.

3) Arabulucunun süreçteki varlığı, tarafların aktif olarak katıldığı, duygu ve düşüncelerini bizzat açıkladığı gerçek bir iletişimin kolaylaştırılmasında büyük yarar sağlar. Arabulucu, sözlü olan ve olmayan iletişimi, ses tonu, açıklığı, empatisi ve yaptığı ön görüşmede, taraflardan her biriyle kurduğu güvenilir ilişkiyle varlığını hissettirir.

---

[10] **Umbreit**, Mark S./**Greenwood**, Jean: Guidelines for Victim-Sensitive Victim Offender Mediation: Restorative Justice Through Dialogue, Center for Restorative Justice and Peacemaking, School of Social Work University of Minnesota, St. Paul, Minnesota 2000, s. 2.

4) Arabuluculuk, suça karışan herkesin ve her somut olayın ihtiyaçları ile özelliklerine uyarlanması gereken esnek bir süreçtir. Mümkün olduğu hâllerde taraflara seçenekler sunmak (örneğin toplantı yeri ve zamanını onlara sormak), tarafların süreç üzerinde kontrole sahip oldukları yönündeki inançlarını kuvvetlendirir.

5) Onarma ve iyileşme sürecindeki en güçlü etken tarafların bizzat (yüz yüze) buluşması olduğundan, mağdur ile fail arasında doğrudan görüşme yapılmasına mutlak öncelik tanınmalıdır. Buna karşılık, doğrudan görüşmenin mümkün olmadığı veya istenmediği hâllerde, arabulucunun (uzlaştırmacının) taraflar arasında mekik arabuluculuğu yaptığı dolaylı görüşmeler gerçekleştirilebilir.

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

BÖLÜMLE İLGİLİ SORULAR

1- Onarıcı adalet ile geleneksel ceza adaleti arasındaki düşünce farkı nedir?

2- Onarı adalet sürecinin temel ilkeleri nelerdir?

3- Ceza arabuluculuğuna ilişkin temel uluslararası belgeler nelerdir?

4- Onarıcı adalette fail ve mağdurların zayıflıkları yerine güçlü yönlerinin ön planda tutulmasının sebepleri nelerdir?

5- Onarıcı adalet ile mağdur hakları arasındaki bağlantı nedir?

6- Mağdur-fail arabuluculuğunun amaçları nelerdir?

7- Mağdur-fail arabuluculuğunun mağdur bakımından sunduğu faydalar nelerdir?

8- Mağdur-fail arabuluculuğunun fail bakımından sunduğu faydalar nelerdir?

9- Mağdur-fail arabuluculuğunun toplum ve ceza adalet sistemi bakımından sunduğu faydalar nelerdir?

10- Mağdur-fail arabuluculuğunun suça sürüklenen ve suç mağduru çocuklar bakımından sunduğu faydalar nelerdir?

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

UZLAŞTIRMANIN ESASLARI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

02

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

İKİNCİ BÖLÜM

§ 3. UZLAŞTIRMANIN ESASLARI VE BENZER KURUMLARDAN FARKLARI

Doç. Dr. Erdal YERDELEN*

A) Uzlaşma ve Uzlaştırma Kavramları

Uzlaştırma kurumu, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 5. kitabının *"Özel Yargılama Usulleri"* üst başlığını taşıyan 2. kısmının 1. bölümünde yer alan 253, 254 ve 255. maddelerinde düzenlenmiştir. Uzlaştırma güncel Türkçe sözlükte, *"uzlaştırmak işi, uyuşmazlığın çözümlenebilmesi amacıyla yapılan yasal çalışmaların tümü, iki yanın birbirine uymayan isteklerinde karşılıklı yararları birbirine yakınlaştırma yoluyla karşıtları arasında bir anlaşma sağlama* anlamına gelmektedir. Uzlaştırma eğitimli bir uzlaştırmacının yardımıyla, suçun mağduru ile failinin, güvenli ve denetimli bir ortamda bir araya getirilmesi sürecini ifade eder. Uzlaştırma kavramı kurumu ve süreci ifade etmek için kullanılan kavramdır. Kısaca uzlaştırmacı adı verilen tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin gözetiminde gerçekleşen bu sürece uzlaştırma adı verilmektedir.

Uzlaşma güncel Türkçe sözlükte, "uyuşma, uzlaşı, uzlaşım, konsensüs" anlamlarına gelmektedir. Hukuk dilinde uzlaşma ise karşıtlar arasındaki anlaşmazlıkların ortadan kaldırılması yoluyla birlik sağlama, uygulanacak işlerde tartışma yoluyla bir bütünlük ve birliğe varma demektir.

Uzlaştırma, uzlaştırmacının başkanlığında yürütülen süreci ifade ederken, uzlaşma bu süreç sonucunda ya da uzlaştırmacı olmaksızın taraflar arasında yürütülen görüşmeler sonucunda varılan anlaşmayı ifade etmektedir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun ilk halinde ve 5560 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrası kurumun adı uzlaşma olarak anılmıştır. 6763 sayılı Kanun ile kurumun adı "Uzlaştırma" olarak değiştirilmiş, CMK m. 253'ün madde başlığı "Uzlaştırma" olarak düzenlenmiştir.

UZLAŞTIRMA SÜREÇTİR-UZLAŞMA İSE ANLAŞMADIR

Ceza muhakemesi hukukunda uzlaştırma, bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yöntemde, suçtan zarar gören veya mağdur ile şüpheli yahut sanık arasında, suçun işlenmesiyle oluşan uyuşmazlığın failin ceza alması dışında bir yol ile düzeltilmesi söz konusudur. Uzlaştırmada taraflar cezaî takibatı sonlandırmak ve bunun karşılığında mağdur veya suçtan zarar göreni bir şekilde tatmin etmek anlamında uzlaşı sağlamaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253'ün tamamının incelenmesi ile ancak sağlıklı bir tanıma varmak mümkün olur ki bu da doktrinin görevidir. Ceza Muhakemesi Kanunu

* Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

m. 253, 254 ve 255'te uzlaştırmanın tanımı doğrudan yapılmamıştır. CMK m. 253/1'in ilk cümlesinde; "*Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur*" ifadesi kullanılmıştır. Aynı maddenin 15. fıkrasında; "*Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaştırma bürosuna verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır. Uzlaştırma bürosu soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı Cumhuriyet savcısına gönderir*" ifadeleri yer almıştır. Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253'ün tamamının incelenmesi ile ancak sağlıklı bir tanıma varmak mümkün olabilir.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 4. maddesinin (j) bendinde uzlaşmanın, *"Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmalarını"* ifâde ettiği hükme bağlanmıştır. Yönetmeliğin 4. maddesinin (k) bendinde de uzlaştırma kavramı tanımlanmıştır. Buna göre uzlaştırma, *uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaştırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecidir*.

Belirtilen ifadelerin tamamından yararlanarak bir tanım vermek gerekirse; uzlaştırma, mevzuatta belirtilen suçlarla ilgili olarak, yine kanunda ve yönetmelikte belirtilen şartları haiz, bağımsız ve tarafsız bir uzlaştırmacının gözetimi altında, mağdur veya suçtan zarar görenle şüpheli veya sanığın özgür iradeleriyle anlaştırılmaları sürecidir. Bu anlaştırılmanın neticesi olarak kararlaştırılan edimin ifası ile soruşturma evresi "kovuşturmaya yer olmadığı" ve kovuşturma evresi "düşme" kararı ile sona ermektedir. Uzlaştırmayla beraber şüpheli veya sanık yargılanmaktan kurtulurken, mağdur veya suçtan zarar görenin yargılama sürecine gitmeksizin, kısa süre içinde zararının giderilmesi söz konusu olmaktadır.

Uzlaştırmacı, Yönetmelik m. 4'te; *"Uzlaştırmacı: Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiyi,* ifade etmektedir.

Soruşturma; CMK. m. 2/1-e'ye göre soruşturma, *'kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi"* ifade etmektedir. Suç şüphesinin öğrenilmesi ihbar, şikayet ya da başka herhangi bir yolla gerçekleşebilir. Cumhuriyet savcısı tarafından iddianamenin düzenlenebilmesi için yeterli şüphenin oluşması gerekir. Bu aşamaya kadar olan evreye ceza muhakemesi hukukunda soruşturma adı verilmektedir.

Kovuşturma; CMK m. 2/1-f'ye göre, ***'İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi"*** ifade etmektedir. İddianamenin mahkemece kabul edilmesi için CMK m. 170 ve m. 174/1'de yer alan koşullara uygun bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Şüpheli-Sanık; sanık ve şüpheli ayrımı, CMK ile net bir biçimde ortaya konulmuştur. Buna göre bir suç isnadı altında bulunan kimse, soruşturma boyunca şüpheli sıfatına sahiptir. Hakkında işlediği iddia olunan suçtan dolayı kamu davası açılan kimse ise kovuşturma evresinde (CMK m. 2) sanık olarak nitelendirilmektedir.

Suça sürüklenen çocuk, *"Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiasıyla hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu ifade etmektedir"* (ÇKK m. 3/1-a-2).

Suçun mağduru, suçun üzerinde işlendiği kişi veya şeyin (suçun konusunun) sahibidir. Örneğin; hırsızlık suçunda suçun konusu taşınabilir eşya; mağdur ise taşınabilir eşyanın sahibidir. Dar anlamda suçtan zarar gören mağdur olarak adlandırılmakta, geniş anlamda suçtan zarar gören ise hem mağduru hem de suçtan zarar göreni kapsayacak şekilde kullanılmaktadır. Suç teşkil eden fiilin işlenmesi dolayısıyla haklı bir menfaati, hukuken korunan bir hakkı ihlal edilen kişi, suçtan zarar gören konumundadır.

Suçtan zarar gören, "tazmin edilebilir bir zarara uğrayan, dolayısıyla iade ve tazmini isteme hakkına sahip olan ve ceza davasına katılabilen kişidir". Başka bir ifadeyle suçtan zarar gören, ceza muhakemesinin süjelerinden görülen ve kamu davasına katılabilecekleri hükme bağlanan kimselerdir. Kasten yaralama veya öldürme suçlarında yaralanan ya da ölen kişi mağdur konumundayken, bu kişilerin yakınları suçtan zarar gören konumundadır.

Katılan, suçtan zarar gören veya mağdurun kovuşturma evresinde sanıktan şikayetçi olduğunu bildirmesi ve talep etmesi üzerine mahkeme tarafından davaya katılmasına karar verilen kişidir. Katılan sıfatı alınmadığı takdirde o davada belirli hakları kullanması mümkün değildir. Örneğin, kanun yollarına başvurmak için katılan sıfatına haiz olmak gerekir.

B) Uzlaştırmaya İlişkin Kanunlaştırma Süreci

Mukayeseli hukuktaki mağdur-fail arabuluculuğunun karşılığını Türk hukukunda uzlaştırma kurumu oluşturmaktadır. Türk ceza ve ceza muhakemesi mevzuatına girdiği ilk hâliyle uzlaştırmanın esasları, Türk Ceza Kanunu'nun 73. maddesinin 8. fıkrasında yer almıştır. Söz konusu düzenlemede uzlaşmanın şartları ve sonuçları *"Suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı bulunan suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşuluyla mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından saptandığında kamu davası açılmaz veya davanın düşürülmesine karar verilir."* ifadeleri ile ortaya konulmuştur. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun[1] 253. maddesinde ise, uzlaştırma usûlüne dair düzenlemeler yer almıştır. Ayrıca 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu[2] m. 24 hükmünde de faili suça sürüklenen çocuk olan suçlarda, uzlaştırmaya dair düzenlemelere yer verilmiştir.

---

1 RG 17.12.2004, Sa. 25673.

2 RG 15.07.2005, Sa. 25876.

Türk Ceza Kanunu'nun m. 73/8 hükmü, 06.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla[3] yapılan değişiklik sonucu mülga olmuştur[4]. 5560 sayılı Kanun, uzlaştırma konusunda kapsamlı bir değişiklik öngörmüş, uzlaştırmanın esas ve usûlü Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (m. 253, 254 ve 255) kapsamlı olarak yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca Çocuk Koruma Kanunu'nda da değişiklik yapılarak, suça sürüklenen çocuklar bakımından Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer alan düzenlemelerin uygulanacağı hükme bağlanmıştır[5].

24.11.2016 tarihli ve 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla[6],uzlaştırma kurumunun usûl ve esaslarında önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu çerçevede uzlaştırma kurumunun kapsamı genişletilmiştir. Ayrıca uygulamada karşılaşılan, uzlaştırma usûlüne dair bâzı aksaklıklar giderilmiştir. Uzlaştırma teşkilâtında kapsamlı bir yenilenme gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda kurulan Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı merkezde, uzlaştırma büroları ise taşrada uzlaştırma teşkilâtını oluşturmaktadır. Yine bu yönde eğitimli ve donanımlı uzlaştırmacıların yetiştirilmesine önem verilerek, uzlaştırma faaliyetlerinin soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından değil; münhasıran uzlaştırma ile görevlendirilmiş Cumhuriyet savcıları tarafından yönetilmesi öngörülerek; uzlaştırma kurumunda profesyonelleşme amaçlanmıştır.

C) Uzlaştırmanın Hukukî Niteliği

Uzlaştırma, **karma hukukî niteliğe sahiptir** ve bir yönüyle maddî ceza hukuku diğer yönüyle de ceza muhakemesi hukuku kurumudur. Uzlaştırma kapsamında olan bir suç bakımından, uzlaştırma usûlü uygulanmadan muhakemeye devam edilememektedir. Bu nedenle uzlaştırma, **muhakeme engeli** de teşkil etmektedir. Başka bir açıdan, taraflar arasında uzlaşmanın sağlanmış ve uzlaştırmaya ait diğer koşulların da

---

3 RG 19.12.2006, Sa. 26381.

4 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (RG 12.10.2004, Sa. 25611), uzlaştırmaya başvurulabilecek suçları düzenleyen 73. maddesinin sekizinci fıkrası, 5560 sayılı "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla" yürürlükten kaldırılmıştır. Bunun sebebi, **uzlaşmanın maddî ceza hukuku değil, ceza muhakemesi hukuku müessesesi olması** ve uzlaşma kapsamına giren suçların Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlenmesinin daha doğru olacağı düşüncesidir (**Şahin**, Cumhur/**Özgenç**, İzzet/**Sözüer**, Adem: Türk Ceza Hukuku Mevzuatı, C. I, Kanunlar, Ankara 2007, s. 634).

5 Bu konuda bilgi için bkz. **İnceoğlu**, Asuman Aytekin: Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Mevcut ve Olası Sorunları ile Uzlaşma Kurumu (3. Yılında Yeni Ceza Adaleti Sistemi, İstanbul 2009, s. 649-660), s. 653 vd.; **Kaymaz/Gökcan** s. 99 vd.; **Özbek**, Mustafa: Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma (AÜHFD 2005/3, s. 289-321), s. 297 vd.; **Özbek**, Mustafa: Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırıcı Avukatlık (Hukuk Merceği 7, Konferans ve Paneller, Ankara Barosu 2007, s. 534-577), s. 540 vd.; **Özbek**-Report s. 460-462; **Özgenç**, İzzet: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2012, s. 604-608; **Soner**, H. Çetin: Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Uzlaşma (TBBD 2009/82, s. 247-279), s. 248 vd.

6 RG 02.12.2016, Sa. 29906.

karşılanmış olması, **failin cezaî sorumluluğunu ortadan kaldırır**. Bu bağlamda uzlaştırma, aynı zamanda maddî ceza hukuku kurumudur. Ceza muhakemesi ve ceza hukukuna ilişkin bu iki boyutu, uzlaştırmanın karma hukukî niteliğini oluşturmaktadır.

Uzlaştırmanın karma niteliğinin iki temel sonucu vardır. Birincisi zaman bakımından uygulanmaya ilişkindir. Muhakeme normlarının, maddî gerçeğe hukuka uygun biçimde ulaşabilme konusundaki en ileri bilgi ve tecrübe ile hazırlandığı varsayıldığından, geçmişte işlenen suçlar bakımından dahi derhal uygulanmaları esasken, ceza normları "kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi" gereği, kural olarak geçmişte işlenen suçlar bakımından uygulanmazlar. Ancak ceza adaleti gereği, fail lehine olmak kaydı ile ceza normlarının geçmişte işlenen fiiller bakımından da uygulanması mümkündür. Uzlaştırma, fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisini doğrudan ilgilendirdiğinden, uzlaşmanın kapsamını genişleten bir norm fail lehine olacağından, geçmişe dönük fiiller bakımından da uygulama alanı bulacaktır.

Uzlaştırmanın karma niteliğinin ikinci sonucu kıyas yasağını ilgilendirmektedir. Bilindiği gibi muhakeme normlarında kıyas serbestisi varken, ceza normlarında kıyas yasağı vardır. Dolayısıyla uzlaştırmanın kapsamını kıyas yoluyla daraltmak veya genişletmek mümkün değilken, uzlaştırmanın nasıl gerçekleştirileceğine dair usûlde kıyas mümkündür.

KARMA NİTELİKLİ BİR KURUM OLAN UZLAŞTIRMADA LEHE KANUN UYGULAMASI MÜMKÜNDÜR

D) Uzlaştırmanın Benzer Diğer Kavramlardan Farkları

Uzlaştırma kurumu, mevzuatta ayrık bir kurum olarak düzenlenmiştir. Bu itibarla, kural olarak uzlaştırma kapsamındaki suçlar, şikâyete tabi ise de uzlaştırma, şikâyetin geri alınması anlamına gelmemektedir[7]. Çünkü şikâyetin geri alınması, uzlaştırmadan tamamen farklı bir kurumdur. Hattâ şikâyetin bir edim karşılığında geri alınması bile uzlaştırma olarak nitelendirilemez, çünkü uzlaştırmanın hüküm ve sonuçları farklıdır.

Uzlaştırma, önödeme anlamı da taşımamaktadır. TCK m. 75/1 hükmünde, uzlaştırma kapsamında olan suçların önödeme kapsamında olmayacağı hükme bağlandığından uzlaştırma, önödemenin olumsuz şartıdır. Ancak uzlaştırma ve önödeme arasındaki bu ilişki, söz konusu kurumların ayrık birer kurum olmalarını etkilemez.

MUHAKEME ŞARTI OLAN ÖNÖDEME UZLAŞTIRMAYA ENGELDİR.

Uzlaştırma soruşturma evresinde sağlanırsa kamu davasının açılmasının ertelenmesi, kovuşturma evresinde sağlanırsa hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumları, uzlaşma konusu edimin niteliğine göre, uzlaştırmanın sonucu olarak ortaya çıkabilir. Bu kurumlar ile uzlaştırma arasındaki söz konusu ilişki, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve uzlaştırmanın

7 **Yıldız**, Ali Kemal: Uzlaşma-Şikâyet İlişkisi (KHD 2010/1, s. 93-115), s. 112-114.

bağımsız birer kurum olma özelliğini ortadan kaldırmaz. Dolayısıyla her üç kurum da ayrık birer kurum olma niteliğini sürdürmektedir.

Uzlaştırmanın, söz konusu kurumlardan temel farkları şu şekilde ortaya konulabilir:

§ 4. UZLAŞTIRMANINTEMEL İLKELERİ

Ceza adalet sistemi içerisinde yer alan bir fiilin mağdurun zararının giderilmesi ile ceza adalet sistemi dışına çıkarılması ve devletin cezalandırma hakkından vazgeçmesi, elbette sıkı şekil şartlarına ve kurallara tâbi olmalıdır. Bu bakımdan uzlaştırmanın usulünün ayrıntılı olarak düzenlenmesi gerekirken, uzlaştırmacının uyması gereken temel ilkelerin de ayrıntılı olarak düzenlenmesi icap eder. Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 5'te uzlaştırmanın temel ilkelerine dair düzenlemeler yer almaktadır.

A) Uzlaştırmanın Tarafların Özgür İradelerine Dayanması

Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri halinde gerçekleştirilir. Bu kişiler anlaşma yapılana kadar başka bir ifadeyle rapor imzalanana kadar iradelerinden vazgeçebilirler. Uzlaştırmacı, tarafların özgür iradelerini etkileyecek şekilde yönlendirmelerde bulunamaz. Tarafları **zorlayıcı** veya onlara **ilgisiz** bir uzlaştırmacı yaklaşımı asla uygun değildir. Tarafsız olan uzlaştırmacının, uzlaştırma süreci ile ilgili taraflara sağlıklı bilgi vermesi, uzlaştırmanın sonuçlarını anlatması gerekir. Tarafların gerekli bilgilere sahip olduktan sonra gösterdikleri iradeleri özgür sayılabilir. Uzlaştırma süreci ve sonuçları hakkında yeterli bilgi sahibi olmayan tarafın özgür iradesi ile karar verdiğini söylemek mümkün değildir (CMUY m. 5/1).

Mağdura ödenecek bir edim mukabilinde ceza yaptırımından vazgeçilmesi, yargılanmadan ve bir mahkûmiyet hükmüne muhatap olmadan sanığın bir edim ifa etmesi sebebiyle her iki tarafın özgür iradeleriyle bu konu üzerinde mutabık olmalarını gerektirir. Tarafların öncelikle uzlaştırma yoluna gidip gitmemekte; yani kendilerine yapılan uzlaştırma teklifini kabul edip etmemekte serbesttirler. Uzlaştırma teklifini kabul etmemeleri halinde, bunun ceza yargılamasının devamı dışında herhangi bir başka yaptırımı olmamalıdır. Bu teklifi kabul etmeleri konusunda taraflara herhangi bir baskı yapılamayacağı gibi, iradelerini fesada uğratmaya yönelik herhangi bir vaat, tehdit veya zarar ihtimali söz konusu olmamalıdır.

Uzlaştırmanın tarafların özgür iradelerine dayanması, sürecin her aşamasında söz konusudur. Taraflar uzlaştırma teklifini kabul edip etmemekte, teklifi kabul etseler dahi uzlaştırma görüşmelerine katılıp katılmamakta da özgürdürler. Tarafların kendilerine yapılan uzlaştırma teklifini kabul etmeleri bundan sonraki aşamada uzlaştırma görüşmelerine (müzakerelerine) de katılacakları anlamına gelmez. Uzlaştırma müzakerelerine katılmaları da tarafların kendi iradelerine bağlıdır. Taraf, teklifi kabul ettiği halde uzlaştırma müzakerelerine gelmeyebilir veya gelip de müzakerelere katılmayacağını beyan edebilir. Bu şekilde davranan tarafa yönelik herhangi bir yaptırım söz konusu olamaz. Bu durumda uzlaştırmanın sonuçsuz kaldığı rapor altına

alınacaktır. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi yahut vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, bu kişiler uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır (CMK m. 253/13).

Taraflar, kendilerine yapılan uzlaştırma teklifini kabul ettikleri ve uzlaştırma için tayin edilen yer ve zamanda uzlaştırma görüşmelerine geldikleri ve görüşmelere katıldıkları halde uzlaşmaya varmak zorunda değildirler. Uzlaştırma müzakerelerinin amacı, tarafların aralarında belirleyecekleri bir edim üzerinde uzlaşmalarını sağlamaktır. Bu görüşmelerin olumsuz neticelenmesi ve tarafların uzlaşmadan müzakerelerden ayrılmaları mümkündür. Tarafların müzakere sonunda anlaşmak durumunda olduklarına dair bir yaklaşım asla kabul edilemez. Tarafların iradelerini, uzlaşmaları veya uzlaşmamaları yönünde baskı altına alacak herhangi bir müdahalede bulunulamaz. Uzlaştırmacının görevi, müzakere tekniklerini kullanarak, kendi tarafsızlığına gölge düşürmeden tarafların iletişim kurmalarına ve isterlerse bir orta yolda buluşmalarına sağlamaktır. Şüpheli veya sanığın, mağdurun veya suçtan zarar görenin zararını gidermeyi, özgür iradesi ile kabul etmesi, mağdurun da uzlaşmayı özgür iradesiyle kabul etmesi gerekir. Uzlaştırmacı, tarafların hüküm ve sonuçlarını bilerek ve özgür iradeleriyle uzlaşmalarını sağlayacak uygun tedbirleri alır (CMUY m. 5/9).

Özgür irade, taraflara yalnızca özgür iradelerinin önemi belirtilerek sağlanamaz. Uzlaştırmacı, taraflara uzlaştırma teklifinde bulunurken, tarafları uzlaşmanın mahiyeti ve sonuçları hakkında bilgilendirmeli ayrıca ve özellikle uzlaştırmanın, ancak onların özgür iradesine bağlı olarak gerçekleşebileceği konusunda onları bilgilendirmelidir. Tarafların uzlaştırma ve sonuçları hakkında tam bilgilendirilmiş olması gerekir.

UZLAŞMA TEKLİFİNDE BULUNULMADAN ÖNCE, KİŞİYE UZLAŞMANIN MAHİYETİ, UZLAŞTIRMA SÜRECİ VE UZLAŞMAYI KABUL VEYA REDDETMESİNİN HUKUKÎ SONUÇLARI ANLATILIR. UZLAŞTIRMACI TARAFLARIN BU HUSUSLARI ANLAMASINI SAĞLAR (CMUY m. 5/8).

Bu bilgilendirme tarafların yaşı, olgunluğu, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi hususlar dikkate alınarak gerçekleştirilmelidir (CMUY m. 5/6). Eğer mağdur veya suçtan zarar gören ile şüpheli yahut sanık veya bunların kanunî temsilcileri Türkçe bilmiyor ise, kendilerine atanan tercüman aracılığıyla, engelliler ise kendilerinin anlayacağı veya kendileriyle anlaşabilecek kişiler aracılığıyla iradelerini beyan etmelidir (CMK m. 202; CMUY m. 5/3).

Anayasa m. 40'a göre ancak aydınlatılmış irade özgür iradedir. Uzlaştırmanın mahiyeti, sonuçları hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan bir taraf, uzlaştırma teklifini kabul etmiş, müzakerelere katılmış hatta edimi de belirlemiş olsa, bu uzlaştırma tarafın özgür iradesiyle gerçekleştirilmiş denemez. Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinin 5. maddesinin 1. fıkrasında da bu ilke, "*Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri hâlinde gerçekleştirilir.*" ifadeleri ile vurgulanmıştır.

Kanun koyucu tarafların özgür iradelerine o kadar büyük değer vermiştir ki, CMK m. 253 ve CMUY m. 30'da; *"Uzlaşma teklifinde bulunulanlardan herhangi biri üç gün içinde teklifi yapan uzlaştırmacıya kararını bildirmediği takdirde, uzlaşma teklifi reddedilmiş sayılır. Bu durumda, Kanunun 255 inci maddesi hükmü saklı kalmak üzere, ayrıca diğerlerine uzlaşma teklifinde bulunulmaz"* hükmüne yer vermiştir.

Cumhuriyet savcısı ve hakime uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlemesi halinde raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza etmek görevi verilmiştir (CMK m. 253/17; CMUY m. 18/4; 24/4). Cumhuriyet savcısına ve hakime verilen bu görevin, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığına dair bir denetim mekanizmasına hizmet ettiği söylenebilir.

B) Tarafların Temel Haklarının Korunması

Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin temel hak ve hürriyetlerine uygun olarak, menfaatlerinin korunması esası gözetilerek yürütülür. (CMUY m.5/2). Uzlaştırma süreci boyunca taraflar kanunun kendilerine sağladığı haklardan yararlanacaklardır. Bu haklar Anayasal haklar ve ceza muhakemesi hukukundan kaynaklanan haklarıdır. Onarıcı adalet uygulamaları öncelikle tarafların saygınlıklarına riayet edilerek gerçekleştirilmesi gereken işlemlerdir. Uzlaştırma işlemleri yapılırken, tarafların sahip oldukları temel insan hakları ile ceza muhakemesi sürecinde sahip oldukları hakları korunacaktır. Tarafların birbirine karşı davranışlarında buna dikkat edilmesinin yanında uzlaştırmacı, taraflar ile ilk iletişim kurduğu andan uzlaştırma raporunun düzenlenmesine kadar her aşamada, tarafların kişilik haklarını ve saygınlıklarını gözetmek durumundadır.

Her iki tarafın da menfaatine olmayan, sadece bir tarafa hizmet eden uzlaştırma, onarıcı adaletin niteliklerini taşımayacaktır. Onarıcı adaletin temelinde, her iki tarafın da faydasına olan sonuca ulaşma amacı vardır.

C) Tarafların ve Kanunî Temsilcilerinin Ceza Muhakemesi Kanununun Tanıdığı Temel Güvencelere Sahip Olması

Uzlaştırmaya katılan şüpheli veya sanık, mağdur veya suçtan zarar gören ile bu kişilerin kanunî temsilcileri müzakereler sırasında, Kanunun tanıdığı temel güvencelere sahiptir (CMUY m.5/3).Tarafların ceza muhakemesi sürecinde sahip oldukları haklar şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören açısından ayrı ayrı düzenlenmiştir. Şüpheli ve sanığın sahip olduğu haklar CMK m. 147-156 arasında sayılmış olan çeşitli haklardır. İsnadı öğrenme hakkı ve müdafiden yararlanma hakkı buna örnek olarak gösterilebilir. Yine mağdurun sahip olduğu haklar CMK m. 234-238 arasında sayılmıştır. Örneğin mağdurun, delil toplanmasını isteme ve vekilden yararlanma hakları vardır. Taraflar, sahip oldukları temel haklar yanında, uzlaştırma süreci boyunca bu kurumun özelliğinden kaynaklanan hak ve güvencelere de sahiptirler. Örneğin tarafların saygınlıklarına özen gösterilmesi ve ceza muhakemesi haklarının korunması gerekmektedir.

Tarafların kanunî temsilcileri de ceza muhakemesinin kendilerine tanıdığı yetkilere sahiptir. Tarafların veli veya vasisi, taraflar adına işlem yaparken bu konudaki hakları kullanacaktır. Aynı şekilde müdafi, CMK m. 150 ve devamında gösterilen hak ve yetkilere sahip olacaktır. Mağdurun vekili de CMK m. 234 ve devamında belirtilen hak ve yetkileri kullanabilecektir.

D) Taraflara Tercüman Atanması

Şüpheli veya sanık, mağdur veya suçtan zarar gören yahut bu kişilerin kanunî temsilcileri Türkçe bilmiyorsa veya engelli ise CMK m. 202 maddesi hükmü uygulanır. Taraflardan birinin meramını anlatacak kadar Türkçe bilmemesi veya engelli olması hâlinde, uzlaştırma süreci ve sonuçları hakkında bilgilendirilmesi tercüman vasıtasıyla yapılacak ve tarafın özgür iradesi tercüman vasıtasıyla ortaya konacaktır. Böyle bir durumda CMK m. 202/5 gereğince ilgili tarafa Cumhuriyet başsavcılığı tarafından tercüman tayin edilecektir. Bu tercümanın ücreti yargılama giderinden sayılmayacak ve hazine üzerinde bırakılacaktır.

UZLAŞTIRAMANIN SAĞLANIP SAĞLANMADIĞINDAN BAĞIMSIZ OLARAK TERCÜMAN ÜCRETİ YARGILAMA GİDERİNE DAHİL EDİLMEZ.

E) Tarafların Yeterince Bilgilendirilmeleri

Uzlaştırma sürecinin başarılı bir şekilde tamamlanabilmesi, öncelikle tarafların bu kurumun içeriği hakkında yeterince bilgi sahibi olmalarına dayanmaktadır. Bu maksatla uzlaştırma sürecine başlanmadan önce şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören; sahip oldukları haklar, uzlaşmanın mahiyeti ve verecekleri kararların hukukî sonuçları hakkında bilgilendirilir. Özellikle uzlaştırmanın tamamen tarafın özgür iradesine bağlı olduğu, sürecin her aşamasında bundan dönme hakkına sahip olduğu, sürece başlamayı kabul etmesinin haklarından vazgeç olmadığı anlatılmalıdır. Uzlaştırma görüşmelerine katılmayı kabul etmenin şüpheli açısından suçu kabul etmek, mağdur açısından haklarından vazgeçmek anlamına gelmediği izah edilmelidir. Uzlaştırma neticesinde belirlenen edim bakımından mağdurun elinde çek veya senetten daha güvenli (İİK m. 38 anlamında ilâm niteliğinde) bir belge olacağı açıklanmalıdır. Şüpheliye, uzlaştırmanın sağlanması halinde mağdurun tüm haklarından vazgeçmiş sayılacağı ve tazminat davası da açamayacağı söylenmelidir.

UZLAŞTIRMACI TARAFLARA ZORLAYICI VEYA İLGİSİZ BİR YAKLAŞIM SERGİLEYEMEZ.

F) Tarafların Özel Durumlarının Göz Önünde Bulundurulması

Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, olgunluğu, eğitim i, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklar, uzlaştırma sürecinde göz önüne alınır (CMUY m. 5/6). Uzlaştırmacı, kendisine verilen belgelerden özellikle tarafların ifadelerini ayrıntılı incelemeli ve taraflar hakkında yeterli bilgi sahibi olmalıdır. Aynı şekilde dosya ve olay ile ilgili de bilgi sahibi olduktan sonra taraflarla

ilk iletişime geçmelidir. Bu sayede hangi tarafa nasıl yaklaşabileceği hususunda bir fikri oluşacaktır. Olay ve taraflar ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmayan bir uzlaştırmacının taraflar ile iletişimde tarafın güvenini kazanması ve süreci doğru bir şekilde yürütmesi mümkün değildir.

G) Müzakerelerdeki Bilgi ve Belgeler Konusunda Gizlilik

Uzlaştırmacı, görevi nedeniyle kendisine verilen bilgi ve belgelerin gizliliğini korur. Taraflardan birinin verdiği gizli bilgi ve belgeleri verenin iznini almadan veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklayamaz. Gizliliği koruma yükümlülüğü, uzlaştırmacının görevi sona erdikten sonra da devam eder (CMUY m.5/7). Uzlaştırma müzakereleri gizlidir. Bu nedenle, müzakerelere sadece şüpheli, müdafi, mağdur (veya suçtan zarar gören), vekili ile bu kişilerin kanunî temsilcisi katılabilir (CMK m. 253/13). Bu itibarla uzlaştırma çerçevesinde edinilen bilgi ve belgeler, bu bilgi veya belgenin sahibinin rızası veya kanunî bir zorunluluk söz konusu olmadan açıklanamaz (CMUY m. 5/7). Gizlilik, yalnızca uzlaştırma görüşmelerini değil, sürecin tamamını ve sadece tarafların sunduğu belgeleri değil, uzlaştırma bürosu tarafından uzlaştırmacıya verilen bilgi ve belgeleri de kapsar.

Uzlaştırmacıya soruşturmanın gizliliğine riayet etmesi gerektiği hatırlatılır. Uzlaştırmacı kendisine verilen belgeleri, yalnızca üçüncü kişilere karşı gizli tutmakla değil, bu belgeleri **taraflarla da paylaşmamakla yükümlüdür**. Soruşturma evresinde yapılan uzlaştırma işlemi sebebiyle soruşturmanın gizliliği tehlikeye düşürülmemelidir. Soruşturmanın gizliliği her zaman ve şartta vardır ve herkes tarafından bu gizliliğe riayet edilmelidir. Soruşturmanın gizliliğini ihlâlden kasıt, soruşturma ile ilgili olarak dosyada bulunan bilgilerin üçüncü kişilerle paylaşılmasıdır. Soruşturmanın gizliği ile uzlaştırma görüşmelerinin gizliliği farklı kavramlardır. Uzlaştırma görüşmelerinin gizliliği, görüşmeler sırasında söylenen sözler ve sunulan belgeler bakımından geçerlidir. Oysa soruşturmanın gizliği, yukarıda açıklandığı üzere soruşturma dosyasındaki bilgilerin üçüncü kişilere ifşa edilememesi ve bu konuda başkalarına bilgi verilememesini ifade eder (CMUY m. 5/7).

Kural olarak, Kanunun başka türlü hükümler koyduğu hâller saklı kalmak ve savunma hakkına zarar vermemek koşuluyla, soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir (CMK m.157). Ancak kanunun başka hükümlerinin, belirli işlemlerde gizliliği kaldırmış olması mümkündür (CMK m. 175). Soruşturma işlemleri gizli yapılmazsa, suçu işleyen kişi gerekli tedbirlere başvurarak kamu davasının açılmasını olanaksız kılabilir. Gizlilik iki şekilde anlaşılmalıdır. Birincisi, işlemlerde ilgililerden başka kimsenin hazır bulunmaması, ikincisi ise, yapılmış olan araştırma sonuçlarının kamuya açık olmamasıdır.

Ancak gizlilik ilkesi, şüphelinin kolluk veya savcı tarafından ifadesi alınırken veya sulh ceza hâkimince sorgusu yapılırken işlemi yapan kişi ve kâtibin hazır bulunması ve müdafiinin de işlemlerde hazır bulunması olanağı tanınarak yumuşatılmıştır (CMK m. 147; 169). Kezâ keşif sırasında da şüpheli, sanık, mağdur ve müdafi ile vekil hazır bulunabilir.

Soruşturma evresinde yapılan işlemlerin tutanağa geçirilmesi halinde, dosyadan bu tutanakların örneklerinin alınması veya okunması, dosyanın gizliliğiyle ilgilidir ve ayrı kurala bağlanmıştır. Soruşturma evrakını görme ve örnek alma yetkisi, Kanunda şüphelinin müdafisi ile mağdur veya müştekinin vekiline tanınmıştır (CMK m. 153; 234/1-4).

Soruşturma aşamasında yapılan her türlü işlem, imkan ölçüsünde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) ile kayda alınır ve yazılı tutanağa çevrilmesi sureti ile ilgililere verilebilir. Soruşturmanın gizliliğinin alenen ihlâli TCK m. 285'te suç olarak düzenlenmiştir. Benzer şekilde TCK m. 286'da, soruşturma ve kovuşturma işlemleri sırasındaki ses veya görüntüleri yetkisiz olarak kayda alma ve nakletme de suç olarak düzenlenmiştir.

Kovuşturma evresinde uygulanan uzlaştırma işleminde de uzlaştırma görüşmeleri gizlidir. Kural olarak kovuşturma evresi kamuya açıktır. Kovuşturma evresinin kamuya açık (alenî) olması, bu evrede başvurulan uzlaştırma müzakerelerinin de alenî olacağı anlamına gelmez. Kovuşturma evresinin kamuya açıklığı (aleniyet ilkesi), muhakeme işlemlerinde bulunması zorunlu olanlar dışındaki kişilerin de bulunabilmesini ve bu işlemleri izleyebilmesini anlatır.

Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır (CMK m. 182/1). Duruşmanın kamuya açıklığı (aleniyet), Anayasada (AY m.141) ve Kanunda (CMK m. 182) ilke olarak benimsenmiştir. Aleniyet, aynı zamanda âdil yargılanmanın gerçekleşmesine de katkıda bulunan ilkelerden biridir (AİHS m. 6). Bu ilke, sadece duruşma aşaması ve hükmün açıklanması için kabul edilmiştir. Aleniyet ilkesi, hem herkesin duruşma salonunda, fizikî koşulların elverdiği ölçüde, dinleyici olarak bulunabilmesini (doğrudan aleniyeti) güvence altına alır, hem de duruşma salonunda bulunan kişilerin görüp duyduklarını duruşma dışında açıklayabilmesine (dolaylı aleniyete) olanak tanır. Ancak basın mensuplarının, kesin kararla sonuçlanıncaya kadar, görülmekte olan davayla ilgili hâkim ve mahkeme işlemleri hakkında görüş açıklamaları yasaktır. Adliye binası içerisinde ve duruşma başladıktan sonra duruşma salonunda her türlü sesli veya görüntülü kayıt veya nakil olanağı sağlayan aletler kullanılamaz. Bu hüküm, adliye binası içerisinde ve dışındaki diğer adlî işlemlerin icrasında da uygulanır (CMK m. 183).

Kovuşturma evresindeki bu aleniyete rağmen uzlaştırmacı ve taraflar, hem soruşturma hem kovuşturma evresindeki uzlaştırma görüşmeleri sırasında ve sonrasında gizlilik ilkesine riayet etmek zorundadırlar. Görevlendirilen uzlaştırmacıya soruşturma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet savcısınca uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. Uzlaştırma bürosu uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatır (CMK m. 253/11). Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafi ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi yahut vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılırlar (CMK m. 253/13). Uzlaştırmacı müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki

işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların süreci anlamalarını sağlar (CMUY m. 5/8).

Uzlaştırmacı görevi sebebiyle kendisine verilen bilgi ve belgelerin gizliliğini korur. Taraflardan birinin verdiği gizli bilgi ve belgeleri, verenin iznini almadan veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklayamaz. Gizliliği koruma yükümlülüğü, uzlaştırmacının görevi sona erdikten sonra da devam eder. Taraflar, müdafi ve vekiller de birinci fıkrada belirtilen gizlilik kuralına uymakla yükümlüdür. Uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamalar herhangi bir soruşturma, kovuşturma ya da davada delil olarak kullanılamaz. Müzakerelere katılanlar bu bilgilere ilişkin olarak tanık olarak dinlenemez. Daha önce mevcut olan bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların soruşturma ve kovuşturma sürecinde ya da bir davada delil olarak kullanılmasına engel teşkil etmez (CMUY m. 32).

Uzlaştırmacının gizlilik yükümlülüğü, uzlaştırma işlemlerini gerçekleştirmek üzere kendisine verilen belgelerin örneklerini taraflara verememesini de kapsamaktadır. Taraflar her zaman, Cumhuriyet savcılığından dosyadaki belge örneklerini alma yetkisine sahiptirler. Cumhuriyet savcısının görev ve yetkisinde olan bu işlemin uzlaştırmacıya verilmesi mümkün değildir. Belge örneği isteyen taraf, Cumhuriyet savcılığına yazılı olarak başvurarak bunu alabilecektir. Bu kapsamda, soruşturma dosyasındaki uzlaştırma işlemleriyle ilgili olmayan evrakın uzlaştırmacıya verilmemesine de özen gösterilmelidir.

Gizlilik yükümlülüğü, tek başına uzlaştırmacıyı değil uzlaştırma sürecine katılan herkesi ilgilendirir. Ancak tarafların gizlilik konusundaki yükümlülükleri yine taraflar arasında aksi kararlaştırılmak suretiyle kaldırılabilir. Bu nedenle uzlaştırmacı, taraflara, vekillerine ve kanunî temsilcileri ile tercüman gibi diğer kişilere, gizlilik konusunda gerekli uyarıları yapmalıdır.

Uzlaştırma görüşmelerinin gizliliğine riayet edilmemesi (gizliliğin ihlali) Yönetmelikte uzlaştırmacının denetimini düzenleyen 67. maddede ele alınmıştır. Buna göre uzlaştırmacılar; Yönetmelikte belirtilen temel ve etik ilkelere uygun hareket edilmesi, uzlaştırma müzakerelerinin gizliliğine riayet edilmesi, kanun ve bu Yönetmeliğin öngördüğü yükümlülüklere uygun hareket edilmesi yönlerinden denetlenir. Suç işlediği tespit edilen uzlaştırmacı hakkında Yönetmeliğin 49 ve 54. maddeleri uyarınca işlem yapılır (CMUY m. 68/4). Uzlaştırma sürecinin gizliliği aynı zamanda bir temel ve etik ilkedir. Bu ilkenin ihlali Yönetmeliğin 49. maddesinde yaptırıma bağlanmıştır. Buna göre; uzlaştırma göreviyle bağdaşmayan tutum ve davranışlarda bulunan, Kanunun öngördüğü yükümlülükleri önemli ölçüde veya sürekli yerine getirmeyen, etik ilkelere aykırı davranan, uzlaştırmacı Daire Başkanlığınca sicilden ve listeden çıkarılır (CMUY m. 49).

Uzlaştırmacının gizlilik yükümlülüğüne uymaması hâlinde, ihlâlin niteliğine göre TCK m. 285/1'de yer alan soruşturmanın gizliliğini ihlâl suçundan sorumlu olabilir. Bu maddeye göre; "*Soruşturmanın gizliliğini alenen ihlal eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun oluşabilmesi için; soruşturma evresinde yapılan işlemin içeriğinin açıklanması suretiyle, suçlu sayılmama karinesinden yararlanma hakkının veya haberleşmenin gizliliğinin ya da özel hayatın*

gizliliğinin ihlal edilmesi ve soruşturma evresinde yapılan işlemin içeriğine ilişkin olarak yapılan açıklamanın maddi gerçeğin ortaya çıkmasını engellemeye elverişli olması, gerekir."

Aynı şekilde uzlaştırmacının, TCK m. 285/2'de yer alan, taraflara karşı gizli tutulması gereken bilgileri ifşa etmesi hâlinde de sorumluluğu söz konusu olacaktır. Buna göre; "*Soruşturma evresinde alınan ve soruşturmanın tarafı olan kişilere karşı gizli tutulması gereken kararların ve bunların gereği olarak yapılan işlemlerin gizliliğini ihlâl eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır*".

Uzlaştırmacı, bu hükümler çerçevesinde ceza müeyyidesi ile karşılaşabilecektir. Ayrıca kamu hizmetine katılması dolayısıyla TCK m. 6/1-c hükmü çerçevesinde kamu görevlisi olan uzlaştırmacının alacağı ceza, TCK m. 285/4'te yer alan *"Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçların kamu görevlisi tarafından görevinin sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlenmesi hâlinde, ceza yarısına kadar artırılır"* hükmü uyarınca yarı oranında artırılacaktır.

Uzlaştırmacı, kendisine verilen belgelerden şüphelinin görüntülerini elde eder ve yayınlar veya yayınlanmasına katılırsa TCK m. 285/5'te *"Soruşturma ve kovuşturma evresinde kişilerin suçlu olarak algılanmalarına yol açacak şekilde görüntülerinin yayınlanması halinde, altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur"* şeklinde düzenlenen suçu işlemiş olacaktır.

SORUŞTURMANIN GİZLİLİĞİ YANINDA, MÜZAKERELERDE SÖYLENEN SÖZLER VE SUNULAN BELGELER HAKKINDA ÜÇÜNCÜ KİŞİLERE BİLGİ VERİLEMEZ.

H) Müzakerelerin Gizliliği Nedeniyle Yapılan Açıklamaların Davada Delil Olamaması

Gizlilik ilkesine uygun Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/20 hükmünde, uzlaştırma görüşmeleri sırasında yapılan açıklamaların herhangi bir soruşturma, kovuşturma veya davada delil olarak kullanılmayacağı düzenlenmiştir. Müzakerelere katılanlar bu bilgilere ilişkin olarak tanık olarak dinlenemez. Daha önce mevcut olan bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların soruşturma ve kovuşturma sürecinde veya bir davada delil olarak kullanılmasına engel teşkil etmez (CMUY m. 32/3-4).

Bu itibarla, tarafların yapmış olduğu açıklamalar gerek ceza gerek özel hukuk yargılamasında, karşılarına delil olarak çıkmayacaktır. Dolayısıyla, tarafların özgürce söz konusu suç hakkında konuşabilecekleri ve bu sıradaki beyanlarının delil değeri taşımayacağı hususunu vurgulayarak uzlaştırmacı, taraflar arasında iletişim kanallarının açık olmasını sağlamalıdır. Her ne kadar Kanun yalnızca açıklamalardan bahsetse de, uzlaştırma görüşmeleri sırasında sunulan belge ve diğer delil ile beyanlar da bu kapsamda değerlendirilmelidir. Bu itibarla, delil olma yasağı yalnızca uzlaştırma görüşmelerindeki sözlü açıklamalarla sınırlı değildir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 19 Sayılı Tavsiye Kararı'na göre, *"Uzlaştırmaya katılım, daha sonraki yargı sürecinde suçun ikrarı şeklinde delil olarak kullanılmamalıdır. Uzlaştırmacının raporu, uzlaştırma oturumlarının içeriğini açıklamamalı ve uzlaştırma sırasında tarafların davranışları hakkında bir açıklama ya da hüküm içermemelidir"*.

Uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülen bilgi ve belgelerin CMK m. 253/20 gereğince bir davada delil olarak kullanılması durumunda hukuka aykırı delil gündeme gelecektir. CMK m. 217/2'ye göre, yüklenen suç hukuka uygun olarak elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir. Başka bir ifade, ile hukuka aykırı bir delilin hükme esas teşkil etmesi mümkün değildir. Anayasa m. 38/8'de yer alan "*kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular delil olarak kabul edilemez*" hükmü ile de benzer sonuca ulaşılabilir. Başka bir nedene dayalı olarak başlatılan kovuşturma ile anlatılmak istenen zaten ceza davasıdır. Ceza davası kovuşturma kelimesiyle ifade edildiğine göre, dava kelimesi hukuk davasını ifâde etmek için kullanılmıştır. 5560 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülen bilgi ve belgelerin hukuk davalarında kullanılıp kullanılmayacağına ilişkin CMK'da herhangi bir düzenleme mevcut değildi. Doktrinde, delil serbestisinin egemen olduğu ceza davası sırasında kullanılamayan bir delilin hukuk davasında evleviyetle kullanılmayacağı kabul edilmiştir.

CMK m. 253/20'de yalnızca açıklamalar ifadesi kullanılmış olmasına rağmen, delil yasağı kapsamına açıklamaların yanı sıra yazılı belgeler de girmelidir. 5560 sayılı Kanun öncesinde yer alan düzenleme de bu şekildedir. Uzlaştırma müzakereleri henüz başlamadan yapılan açıklamalar, soruşturma veya kovuşturma kapsamında dosyadan varlığı anlaşılan bilgi ve belgelerin delil yasağı kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir. Uzlaştırma müzakereleri sırasında öğrenilen bilgilerin açıklanması gizlilik ilkesi gereği mümkün olmamakla beraber, müzakereler sırasında bir suç işlenmesi halinde gizlilik geçerli olmayacak, uzlaştırmacı tarafından yetkili mercilere durum bildirilecektir.

I) Tarafların Uzlaştırma Sürecini Anlamasının Sağlanması

Uzlaştırmacı, müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların bu süreci anlamalarını sağlar (CMUY m. 5/8). Uzlaştırmacı, tarafların uzlaşmanın hüküm ve sonuçlarını bilerek ve özgür iradeleriyle uzlaşmalarını sağlayacak uygun tedbirleri alır. Tarafsız olan uzlaştırmacının uzlaştırma süreci ile ilgili taraflara sağlıklı bilgi vermesi, uzlaştırmanın sonuçlarını anlatması gerekir. Tarafların gerekli bilgilere sahip olduktan sonra gösterdikleri iradeleri özgür sayılabilir. Uzlaştırma süreci ve sonuçları hakkında yeterli bilgi sahibi olmayan tarafın özgür iradesi ile karar verdiğini söylemek mümkün değildir. Uzlaştırmacının bu bilgileri vermesi ve tarafların bunları anlamasını da sağlaması istenmiştir. Özellikle tarafların uzlaştırma ile ilgili ısrarlı, sorgulayıcı ve şüpheli sorularını açık yüreklilikle yanıtlamalıdır. Bu sayede tarafların kendilerini güven içinde hissetmelerini de sağlamış olacaktır.

J) Uzlaştırmayı Sağlayacak Uygun Tedbirlerin Alınması

Uzlaştırmacı tarafların, hüküm ve sonuçlarını bilerek ve özgür iradeleriyle uzlaşmalarını sağlayacak uygun tedbirleri alır. Tarafların görüntüde uzlaşmaları uzlaşma değildir, tarafların meselenin özünde uzlaşmaları gerekir. Konunun temelinde uzlaşmanın sağlanabilmesi için, tarafların özgür iradeleri ile bunu gerçekleştirmiş olmaları gerekir. Tarafların özgür iradeleri ise, ancak uzlaştırmanın hüküm ve sonuçlarını anlamış olan taraflar arasında tecelli edebilecektir. Uzlaştırmacı, öncelikle tarafların, uzlaştırmanın hüküm ve sonuçlarını anlamalarını sağlayacak, bunun gerçekleşmesi için tüm çabayı sarf edecektir. Tarafların uzlaşma ihtimallerini yüksek tutmak adına uzlaştırmacı, süreç boyunca gereken tedbirleri alacaktır. Uzlaştırmacının taraflar ile ilk iletişimi kurarken seçtiği dil, yaklaşım, tarafları özel görüşme veya ortak görüşmeye davet, görüşmeleri hangi sıklıkla yapacağı, taraflarla müzakerelerin yapılacağı yer ve zaman bu açıdan önemli olabilecektir. Örneğin, taraflardan biri ile telefonda ilk iletişimi kurduğu anda tarafın uygun bir durumda olmasını kollaması, tarafın uzlaştırma ile ilgili doğru bilgi almasına yardım edecektir. Bu sayede tarafın uzlaşma olasılığı artacaktır.

§ 5. UZLAŞTIRMA HUSUSUNDAKİ GENEL HÜKÜMLER

Uzlaştırmanın genel hükümleri Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinin 7. maddesinde ayrıntılı düzenlenmiştir.

A) Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Gerçek Kişi veya Özel Hukuk Tüzel Kişisi Olması

Ceza hukukunda sanık veya şüpheli ancak gerçek kişilerdir. Tüzel kişiler, hiçbir durumda sanık veya şüpheli olamazlar. Bunlar aracılığı ile suç işlenmesi hâlinde dahi sanık veya şüpheli, ilgili yönetim kurulu üyeleri veya yetkililerdir. Dolayısıyla uzlaştırmada sanık veya şüphelinin yer aldığı taraf gerçek kişilerden oluşmaktadır.

Ceza hukukunda mağdur, gerçek kişi veya bir tüzel kişi olabilir. Söz konusu tüzel kişilik, devlet veya başka bir kamu tüzel kişiliği de olabilir. Ancak mağduru devlet veya başkaca bir kamu tüzel kişisi olan suçlar bakımından uzlaştırma hükümleri uygulanmayacağından (CMK m. 253/1) uzlaştırmada taraflar ancak gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişileri olabilir.

Tüzel kişilik; belli bir amacı gerçekleştirmek üzere bağımsız bir varlık hâlinde örgütlenmiş olup, hukuk düzenince kendilerine hak ve borçlara sahip olma iktidarı tanınmış bulunan kişi ve mal topluluklarıdır. Bir tüzel kişi, belli bir amacı gerçekleştirmek maksadıyla ve bağımsız bir varlığa sahip olmak üzere kişilerin bir araya gelmelerinden doğuyorsa bu tüzel kişi "kişi topluluğu" niteliği gösterir. Kişi topluluğu niteliğindeki tüzel kişilere örnek olarak dernekler ve şirketler verilebilir. Bir tüzel kişi, belli bir amacı gerçekleştirmek maksadıyla ve bağımsız bir varlığa sahip olmak üzere kişilerin belli bir malı veya hakkı bu amaca tahsis etmelerinden meydana gelmekte ise, bu tüzel kişi “mal topluluğu” niteliği gösterir. Mal topluluğu niteliğindeki tüzel kişilere örnek olarak vakıflar gösterilebilir.

Kamu hukuku tüzel kişileri, kamu gücünü temsil ederler; böylece diğer kişilerle oluşan ilişkilerinde eşit değil, üstün konumdadır. Kamu hukuku tüzel kişileri; kanunla ve idarî bir işlemle kurulur. Kendi iradeleriyle tüzel kişiliği feshedemezler. Mahkeme kararıyla dağıtılamazlar. Kamu tüzel kişisine örnek olarak, devlet, il özel idaresi, belediyeler, üniversiteler ve köyler verilebilir.

Özel hukuk tüzel kişileri, diğer kişilerle oluşan ilişkilerinde eşit durumdadırlar. Bu tür tüzel kişiler kendi iradeleriyle kurulurlar ve feshedilebilirler. Örneğin, vakıflar, dernekler, şirketler ve kooperatifler özel hukuk tüzel kişileridir.

B) Aynı Olayda Birden Fazla Şüpheli veya Sanığın Varlığı Hâlinde Uzlaştırma

Sanık ve şüpheli ayrımı, CMK ile net bir biçimde ortaya konmuştur. Buna göre bir suç isnadı altına bulunan kimse, soruşturma boyunca şüpheli sıfatına sahiptir. Hakkında işlediği iddia olunan suçtan dolayı kamu davası açılan kimse ise kovuşturma evresinde (iddianamenin kabul edilmesinden hakkındaki kararın kesinleşmesine kadar geçen süreçte) sanık olarak nitelendirilir (CMK m.2).

Bir suç birden fazla fail tarafından birlikte işlenmişse; yani suçun birden fazla sanığı veya şüphelisi söz konusu ise, bunlardan ancak uzlaşan şüpheli veya sanık uzlaştırmadan yararlanabilecektir. Ceza Muhakemesi Kanunu, bu hususu müstakil bir maddede ele alarak şu şekilde ifade etmiştir: *"Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır*" (CMK m. 255). Yine Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği de; *"Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda uzlaştırma hükümleri her bir şüpheli ya da sanık için ayrı ayrı değerlendirilir, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır*" hükmüne yer vermiştir (CMUY m. 7/2).

Sanıklar veya şüphelilerden bir kısmı uzlaşır bir kısmı uzlaşmaz ise uzlaşanlar cezaî sorumluluktan kurtulacak, uzlaşmayanların ise cezaî sorumluluğu sürecektir. Uzlaştırmaya tâbi bir suçun birden fazla kişi tarafından işlenmesi hâlinde uzlaşmanın gerçekleşip gerçekleşmediği, her bir şüpheli veya sanık açısından ayrı ayrı değerlendirilecektir. Şüpheli veya sanıklardan biri veya birkaçı ile uzlaşmaya varılması, diğer diğer şüpheli veya sanıkları etkilemeyecektir. Böyle bir durumda sadece uzlaşan şüpheli veya sanıklar uzlaştırmadan yararlanacak, diğerleri hakkında soruşturma veya kovuşturmaya devam edilecektir.

Şikâyetin geri alınması kurumundan farklı olarak mağdur veya suçtan zarar gören, faillerin tamamını cezaî sorumluluktan kurtarmak veya tamamını ceza yargılamasına dâhil etmek arasında seçim yapmak zorunda değildir. Uzlaşmanın diğer faillere sirayet etmemesi, özellikle ceza sorumluluğunun şahsiliği ve uzlaşmanın tarafların özgür iradesine dayanması ilkeleriyle uyum içindedir. Çünkü faillerden biri mağdur veya suçtan zarar görenle uzlaşmak istemesine rağmen diğeri uzlaşmak istemeyip yargılamaya devam etmeyi tercih edebilecektir. Yargılamanın bir hak olması da bunu gerektirmektedir.

Uzlaştırmanın tamamen tarafların özgür iradesine dayanması ve suç ve cezaların şahsiliği ilkelerinin sonucu olarak mağdur veya suçtan zarar gören, birlikte suç işleyen şüpheli veya sanıklardan dilediği ile uzlaşma dilediği ile uzlaşmama imkânına sahiptir.

Mağdur veya suçtan zarar görenin, şüpheli veya sanıklardan hangisinin yargılanıp hangisinin yargılanmayacağı konusunda bir seçim hakkına sahip olduğu, şüpheli veya sanığın yargılanması hususunun mağdurun takdirine bırakıldığını söylemek yanlış olmaz. Ancak, uzlaştırmanın temelinde yatan özgür irade bunu gerektirmektedir.

Burada açıklanması gereken bir husus, kanun koyucunun CMK m. 255'te "aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın" şeklindeki ifadesidir. Aralarında iştirak iradesi olmaksızın birden çok kişi tarafından suç işlenmesi halinde, esasen ceza muhakemesi hukuku bakımından her bir şüpheli veya sanık bakımından ayrı ayrı yürüyen soruşturma veya kovuşturma söz konusudur. Ancak CMK m. 8'de; "*Bir kişi, birden fazla suçtan sanık olur veya bir suçta her ne sıfatla olursa olsun birden fazla sanık bulunursa bağlantı var sayılır*" hükmü yer almaktadır. Böyle bir durumda CMK m.9 ve devamı uyarınca davaların birleştirilmesi söz konusu olabileceğinden, kanun koyucu karışıklığa meydan vermemek bakımından soruşturma veya kovuşturma bu kişiler için birlikte yürütülse dahi uzlaştırma bakımından her birinin bağımsızlığını koruduğunu açık bir şekilde belirtmiştir.

C) Bir Suçtan Dolayı Birden Fazla Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Bulunması

Suçun mağduru, failin üzerinde suç işlediği şeyin sahibidir. Örneğin, hırsızlık suçunda suçun konusu taşınabilir eşyadır. Hırsızlık suçunun mağduru taşınabilir eşyanın sahibidir. Mağdurun her zaman belirli olması gerekmez.

Ceza davalarının Cumhuriyet savcısı tarafından takip edilmesi, CMK'nın suçtan tüm toplumun zarar gördüğü anlayışını benimsemesinin bir göstergesidir. Ancak bazı suçlarda kişiler o suçtan, toplumdan daha fazla etkilenir. Ceza muhakemesi hukukunda suçtan zarar gören olarak adlandırılan bu kimseler, ceza muhakemesinin süjelerinden görülmüş ve bu kişilerin kamu davasına katılabilecekleri hükme bağlanmıştır. Suçtan zarar gören kavramından CMK'da açıkça bahsedilmiş olmakla beraber bu kavram tanımlanmamıştır. Ancak ceza muhakemesinin bir süjesi olarak kabul edilen suçtan zarar görenin toplumun bütünü değil, suçtan zarar gören mağdur dışındaki kimse olduğunun kabulü gerekmektedir.

Bir suçtan dolayı mağdur veya suçtan zarar görenin çokluğu hâlinde uzlaşmanın sağlanabilmesi için mağdur veya suçtan zarar gören tüm kişilerin uzlaşmayı kabul etmesi gerekmektedir. Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/7, *"Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir*" demek suretiyle, tüm mağdurların uzlaşma teklifini kabul etmesi şartını aramaktadır.

Konunun, uygulamada sıklıkla karşılaşılan, birden fazla mağdurun zarar gördüğü taksirle yaralama suçları yönünden incelemesinde fayda vardır. Örneğin bir trafik kazasında birden fazla kişinin yaralandığı hâllerde, şüphelinin fiili TCK m. 89/4 kapsamında kalmaktadır. Bu hükme göre, fiilin birden fazla kişinin yaralanmasına neden olması hâlinde sanığın altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile yargılanması söz konusu olacaktır. TCK m. 89/4'te aslında şüpheli tarafından mağdurlara yönelik

gerçekleştirilen tek fiil ile birden fazla suçun işlenmesi söz konusudur. Başka bir ifadeyle, TCK m. 43/2 anlamında aynı neviden fikrî içtima söz konusudur. Ancak kanun koyucu, TCK m. 89/4'te bunu özel olarak düzenleyerek, aynı neviden fikrî içtima hükmüne gitmeden failin tek ceza ile cezalandırılmasını istemiştir. Aynı neviden fikrî içtima hâlinde, gerçekte fiiller tek suç hâline gelmemektedir. Kurumun adından da anlaşıldığı üzere, suçların içtimaı söz konusu olmamakta; sadece TCK'nın özel düzenlemesi gereği sanığa tek ceza verilmektedir.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/7'de yer alan "bir suçtan" ifadesinden ne anlaşılması gerektiği, birden fazla mağdurun bulunması halinde uzlaştırma hükümlerinin nasıl uygulanacağının belirlenmesi bakımından önemlidir. Bu ifadenin yukarıda izah ettiğimiz şekilde anlaşılması gerektiği, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 7. maddesinin 3 ve 4. fıkralarında; *"Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir. Birden fazla suç olmasına rağmen kanunda tek ceza öngörülen hâllerde her suç için ayrı ayrı uzlaştırma yapılır"* şeklinde ifade edilmiştir.

Somut olayda, taksirle yaralama suçunun birden fazla mağduru bulunmasına rağmen fiil esasen birden fazla suça sebebiyet verdiğinden, CMK 253/7 ve Yönetmelik m. 7/3 kapsamında kalmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, somut olayda her bir mağdur açısından ayrı ayrı uzlaştırma yoluna gidilebilmelidir. Uzlaştırma süreci içerisinde uzlaşan mağdurlar bakımından şüphelinin yargılanması söz konusu olmamalıdır. Başka bir ifade ile sanık hakkında, uzlaşan mağdur sayısı hesaba katılmaksızın yargılama yapılmalı ve ceza tayini yoluna gidilmelidir.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/7 hükmünün uygulanarak mağdurların hepsinin uzlaşmayı kabul etmesini aramak için, işlenen suçun tek ve o suçtan mağdur olanların ise birden fazla olması gerekir. Örneğin, bir motorlu aracın çalınması olayında motorlu aracın birden fazla sahibi varsa (iki kişinin müşterek mülkiyetinde ise) bu durumda şüpheli (veya sanık) ile bu mağdurların hepsinin de uzlaşmayı kabul etmesi gerekir. Mağdurlardan birinin uzlaşmayı kabul etmesi, uzlaştırma yoluna gidilmesi için yeterli değildir. Bu tür olaylara özellikle suçun konusunun tek olmasına rağmen bu konunun birden fazla kişiye ait olması hâllerinde rastlanabilir. Bu tip olaylarda mağdurların mecburî birlikteliğinden de bahsedilebilir ve şikâyete tâbi suçlarda şikâyet hakkından vazgeçmenin söz konusu olabilmesi için tüm mağdurların vazgeçmesi gerekir.

Sonuç olarak birden fazla suçun söz konusu olduğu ancak kanunun tek ceza öngördüğü taksirli fiil ile birden fazla kişinin yaralanması halinde her bir mağdur ile ayrı ayrı uzlaştırma yoluna gitmek mümkündür. Esasen şikâyet hakkı da her bir mağdur tarafından diğerinden bağımsız olarak kullanılmaktadır.

D) Uzlaştırmanın Aynı Soruşturma veya Kovuşturmada Bir Kez Yapılabilmesi

Uzlaştırma, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Yönetmelik gereği suçun işlenmesinden itibaren belirli bir sürede yapılması gereken usuldür. Suçun işlenmesinden itibaren 30 gün geçmeden uzlaştırma teklifinin yapılamaması ve uzlaştırmacıya ilk seferinde 30 gün; bu süre yeterli olmazsa yazılı olarak başvuru üzerine en fazla 20 günlük ek süre

verilmesi, yargılamanın süresini göreceli olarak uzatmaktadır. Bu nedenle bu usulün birden fazla kez uygulanması, muhakeme sürelerinin önü alınmaz şekilde uzamasına neden olacaktır.

Birden fazla kez bu yola gitmeyi deneyen sanıklar bakımından ise kötüye kullanılmaya yol açabilecektir. Muhtemel ceza (uzlaşma olamaması ve yargılamaya devam edilmesi) veya edimin (uzlaşma sağlanması ve edimin kararlaştırılması) çok ileri tarihlere ertelenmesine neden olabilecektir. Belirtilen sakıncaların bertaraf edilmesi bakımından, uzlaştırmanın aynı olayda ancak bir kez uygulanacağı kabul edilmiştir (CMK m. 253/18).

Ancak uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler (CMK m. 253/16). Uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları hâlinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği'ne uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir. Cumhuriyet savcısı, bu belgeyi 18. maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen kıstaslara göre inceler ve değerlendirir (CMUY m. 19).

Aynı düzenleme, Yönetmeliğin 26. maddesinde kovuşturma evresi içinde gerçekleşen tarafların uzlaşmaları ve buna dayanan uzlaşma belgesi bakımından da kabul edilmiştir. Buna göre; kovuşturma evresinde uzlaştırmanın uygulanabileceği hâllerde, yapılan uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen hüküm verilinceye kadar sanık ile mağdur, katılan veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları mümkündür. Bu durumda taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneğine uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir ve mahkemeye sunulursa, hâkim bu belgeyi uzlaştırma raporunu incelediği kıstaslara göre inceler ve değerlendirir.

Soruşturma evresinde uzlaştırma yoluna gidilmesi ancak bunun gerçekleşmemesi, sonuçsuz kalması hâlinde daha sonra tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez. Uzlaştırma teklifinin taraflarından birine ulaşılamaması veya tarafın yurtdışında olması nedeniyle uzlaştırma yoluna gidilememesi hâlinde de bir daha uzlaştırma yoluna gidilemez. Tarafa ulaşılıp da kendisine uzlaştırma teklifi yapıldığı hâlde tarafın uzlaştırma teklifini reddetmesi veya teklife üç gün içerisinde cevap vermemesi sebebiyle reddetmiş sayılması hâlinde de, daha sonra uzlaştırma girişiminde bulunulamayacaktır.

Tarafların uzlaştırma teklifine olumlu cevap vermesine rağmen taraflardan birinin veya her ikisinin uzlaştırma görüşmelerine gelmemesi sebebiyle uzlaştırmanın sonuçsuz kalması hâlinde de bir daha uzlaştırma yoluna gidilmez. Aynı şekilde, tarafların gelip de müzakerelere katılmayacaklarını beyan etmeleri veya müzakerelere katıldıkları hâlde edim üzerinde anlaşamamaları sebebiyle uzlaştırmanın sonuçsuz kalması hâlinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez.

Yukarıda açıklanan uzlaştırmanın sonuçsuz kaldığı tüm hâllerden sonra tarafların özgür iradeleri ile aralarında uzlaşmaları hâlinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde uzlaştırma raporuna uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir. Cumhuriyet savcısı

veya hâkim bu belgeyi onaylarsa uzlaştırma gerçekleşmiş sayılarak sonucuna göre işlem tesis edilir.

E) Uzlaştırmanın Uyuşmazlığı Ceza ve Tazminat Hukuku Açısından Sona Erdirmesi

Uzlaştırmada esas, uyuşmazlığın sona ermesidir. Bu sona erme, yalnızca cezaî sorumluluğun ortadan kalkmasından ibaret değildir. Uzlaştırma ile özel hukuka ilişkin tazminat hakkı da sona erer (CMK m. 253/19). Artık suç konusu fiil nedeniyle tazminat davası açılamaz. Suç nedeni ile uğranan zarara ilişkin açılmış bir tazminat davası var ise bu davadan feragat edilmiş sayılır. Mağdur veya suçtan zarar gören ancak uzlaşma konusu edimi talep edebilir.

F) Uzlaştırma Sürecinin Devamının Soruşturma İşlemlerine Engel Olmaması

Uzlaştırma usulünün işletilmesi, tek başına soruşturma veya kovuşturmayı sonlandırmaz. Uzlaştırma ile ilgili iş ve işlemler yürütülürken bir yandan da soruşturma veya kovuşturmaya devam olunur. Uzlaştırma teklif veya görüşmeleri, ilgili suça ilişkin olarak, delillerin toplanmasına ve koruma tedbiri uygulanmasına engel değildir (CMK m. 253/8). Bu itibarla bir yandan uzlaştırma müzakereleri sürerken diğer yandan da şüphelinin evinde arama yapılabilir veya şüpheli yahut sanık hakkında gözaltı, tutuklama gibi koruma tedbirlerine başvurulabilir.

Yeni ceza muhakemesi sisteminde delillerin tamamının soruşturma evresinde toplanması kuraldır. Tarafların uzlaşamamaları hâlinde Cumhuriyet savcısının iddianame düzenlemesini öngören bu sistemde, delillerin soruşturma evresinde toplanması ve suç uzlaştırma kapsamında ise delil toplama işinin soruşturma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından tamamlanması gerektiği, CMK ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde açıkça düzenlenmiştir. Dosya soruşturma konusu suçun uzlaştırmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, uzlaştırma bürosuna gönderilir (CMK m. 253/4). Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, 171. maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır (CMK m. 253/19).

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m.21 bu konuda şu düzenlemeleri içermektedir: *"Uzlaştırma işlemleri neticesinde uzlaştırmanın sonuçsuz kalması hâlinde şüpheli hakkındaki iddianame uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenir.Suça sürüklenen çocuk hakkında uzlaştırma süreci sonunda iddianame düzenlenmesi hâlinde, uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı gerekli gördüğünde, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını mahkemeden ister".*

Uzlaştırma işlemlerinin yapılması delil toplamaya ve koruma tedbirlerini uygulamaya engel olmasa da uzlaştırma bürosuna gelmeden evvel delillerin toplanması önem arz etmektedir. Bu sayede uzlaştırma bürosunun asıl işi olan uzlaştırma işlemlerine yeterince zaman ve dikkat göstermesi sağlanacaktır. Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı, topladığı deliller neticesinde yeterli delile ulaştığını ve suçun

uzlaştırma kapsamında olduğunu tespit ederse dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderir. Uzlaştırma sürecinin başlayabilmesi için dosya içerisinde kamu davası açılması için yeterli şüphenin olduğunu gösteren delillerin bulunması gerekmektedir. Aksi tespit edilir ise uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı, dosyayı bir iade kararı ile soruşturma bürosuna geri gönderir (CMUY m. 11/1-a). Aynı şekilde uzlaştırmaya tâbi olmayan bir suçun yanlış nitelendirme dolayısıyla uzlaştırma bürosuna gönderilmesi hâlinde de iade kararı söz konusu olacaktır (CMUY m. 11/1-b).

G) Çocuk Hakkında Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlere Engel Olmama

Uzlaştırma cezaî sorumluluğu ortadan kaldırmakla beraber, çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınmasına engel değildir. Bu itibarla Cumhuriyet savcısı, uzlaştırma süreci boyunca ve süreç sonunda uzlaşma gerçekleşmiş veya gerçekleşmemiş olsa dahi suça sürüklenen çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlere karar verilmesini isteyebilir (CMUY m. 9/3; 20/1; 21/2).

H) Uzlaştırma İşlemlerinin Devredilememesi ve Teklifin Bizzat Uzlaştırmacı Tarafından Yapılması

Uzlaştırma faaliyeti ancak uzlaştırmacı tarafından yapılabilir. Uzlaştırmacı, görevini kısmen veya tamamen bir başka kimseye yaptıramaz. Örneğin uzlaştırmacı, görevlendirildiği bir dosyada taraflarla görüşmelere yerine gitmesi için, uzlaştırmacı olarak sicile kayıtlı olan bir arkadaşından yardım isteyemez. Ancak bir soruşturma veya kovuşturma dosyasında Yönetmelik m. 36/3 gereğince birden fazla uzlaştırmacının görevlendirilmesi mümkündür. Bu durumda uzlaştırmacıların aralarında iş bölümü yaparak çalışması söz konusu olabileceği gibi, bazı işleri birlikte yapmaları yahut bir işin diğerine havalesi de mümkün olacaktır.

Uzlaştırmacının görevini bizzat yürütmesi, uzlaşma teklifini de kapsar. Bu itibarla yeni sistemde artık uzlaşma teklifinin kolluk veya Cumhuriyet savcısı tarafından yapılmasına imkân bulunmamaktadır. 6763 sayılı Kanun yürürlüğe girene kadar var olan uzlaşma teklifinin kolluk, Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından yapılabileceğine dair hüküm bu kanun ile kaldırılmıştır. Sayılan kişilerin uzlaşma teklifinde bulunma yetkileri olmadığı gibi, Cumhuriyet savcısı veya hâkimin bizzat uzlaştırmacı olarak görev yapmaları, uzlaştırma görüşmelerini yürütmeleri veya tarafların bir edim üzerinde anlaşmalarını sağlamaları da mümkün değildir.

6763 sayılı Kanun ile getirilen bu düzenlemeye aykırı olarak kolluk, Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından yapılacak uzlaşma teklifleri hukukî açıdan yok hükmündedir. Dosyasında böyle bir teklifin varlığını gören uzlaştırmacı buna itibar etmemeli, kendisi usulüne uygun şekilde uzlaşma teklifinde bulunmalıdır. Özellikle kolluğun aldığı mağdur veya şüpheli ifadelerinin sonunda "uzlaşmak istiyorum" veya "uzlaşmak istemiyorum" şeklindeki ibarelere itibar edilerek ona göre işlem yapılması mümkün değildir. Hatta Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafları bir edim üzerinde anlaştırmış olsa dahi, uzlaştırmacının tarafları görüşmelere çağırması ve özgür iradelerine uygun edim belirlemelerini sağlaması gerekir.

I) Uzlaştırmanın Şüpheli (Sanık) ile Mağdur (Suçtan Zarar Gören) Arasında Gerçekleştirilmesi ve Mirasçılık

Uzlaştırmanın tarafları, şüpheli (veya sanık) ve mağdurdur (veya suçtan zarar gören).Şüpheli ile mağdurun reşit olmaması veya kısıtlı olması hâlinde taraf kanunî temsilcidir. Uzlaştırma müzakerelerinin usulen tamamlanabilmesi açısından her iki tarafa da uzlaşmak isteyip istemediklerinin sorulması ve nihayet uzlaşmanın sağlanabilmesi için her iki tarafın da anlaşması gerekmektedir.

Sanık ve şüpheli ayrımı, CMK ile net bir biçimde ortaya konulmuştur. Buna göre bir suç isnadı altına bulunan kimse, soruşturma boyunca şüpheli sıfatına sahiptir. Hakkında işlediği iddia olunan suçtan dolayı kamu davası açılan kimse ise kovuşturma evresinde (iddianamenin kabul edilmesinden hakkındaki kararın kesinleşmesine kadar geçen süreçte) sanık olarak nitelendirilir.

Cezaların şahsiliği ilkesi gereği şüphelinin (sanığın) ölümü hâlinde TCK m. 64 gereğince soruşturma evresinde "kovuşturmaya yer olmadığı" kovuşturma evresinde ise "düşme" kararı verilecektir. Ancak uzlaşma sağlanarak edim belirlenip, uzlaştırma raporu düzenlendikten sonra şüphelinin ölmesi hâlinde, artık ortada yerine getirilmesi gereken bir edim söz konusudur. Özellikle uzlaştırma raporunun İİK m. 38 anlamında ilâm niteliğinde belge olması sebebiyle bunun mirasçılar tarafından ifası gündeme gelecektir.

Uzlaştırma raporunun düzenlenmesinden önce mağdurun ölmesi hâlinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 7/7 hükmü uygulanacaktır. Buna göre; *"Soruşturma evresinde mağdur veya suçtan zarar görenin ölümü hâlinde uzlaştırma işlemi sonlandırılır. Kovuşturma evresi için Kanunun 243 üncü maddesi hükmü saklıdır."* Bu hüküm gereği soruşturma evresinde mağdurun veya suçtan zarar görenin ölümü hâlinde uzlaştırma işlemi sonlandırılacak, başka bir ifadeyle uzlaştırma işlemi yapılmaksızın soruşturmaya devam edilecektir. Yönetmeliğin bu düzenlemesini, uzlaşmanın gerçekleşmesinden ve uzlaştırma raporunun düzenlenmesinden önceki ölümler olarak değerlendirmek gerekir. Uzlaştırma raporunun düzenlenmesinden sonra müşteki veya suçtan zarar görenin ölümü hâlinde elde İİK m. 38 kapsamında ilâm niteliğinde bir belge bulunduğundan, mirasçıların bu belgeye dayanarak takip yetkileri söz konusu olacaktır.

Kovuşturma evresinde uzlaştırma usulü uygulanırken mağdurun öldüğü anlaşılırsa mağdurun ölmeden evvel katılan sıfatını alıp almadığı araştırılır. Mağdur (veya suçtan zarar gören) katılan sıfatını aldıktan sonra ölmüşse bu durumda uzlaştırma işlemleri katılanın kanuni temsilcileri ile yürütülecektir. Mağdur (veya suçtan zarar gören) katılan sıfatını almadan ölmüşse uzlaştırma işlemi sonlandırılacaktır.

J) Kendisine Ulaşılamayan veya Yurtdışında Bulunan Tarafla Uzlaştırma Yapılmaması

Uzlaştırma tarafların iradesine dayanmaktadır. Dolayısıyla tarafın uzlaştırmaya katılmış olması uzlaştırmanın temel esaslarındandır. Uzlaştırma işlemleri şüpheli (sanık) ile mağdur veya suçtan zarar gören arasında gerçekleştirilecektir. Taraflara ulaşılamaması halinde uzlaştırma işlemlerinin sürüncemede kalmaması için ihdas edilen CMK m. 253/6 hükmüne göre; *"Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma*

dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır". Aynı hüküm benzer sözcüklerle Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 7/12. maddesinde de düzenlenmiştir. Buna göre; *"Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa veya kanunî temsilcisine ulaşılamaması hâlinde soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili uzlaştırma yoluna gidilmez"*.

Adres kayıt sisteminde var olan adres ile kişinin resmî mercilere bildirdiği ve soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreslerin aynı olması hâlinde çelişkili bir durum söz konusu değildir, uzlaşma teklifi bu adrese tebligat ile yapılacaktır. Ancak tarafın resmî mercie bildirdiği ve bu nedenle soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adres ile adres kayıt sisteminde yer alan yerleşim yeri farklı ise bu durumda tereddüt hâsıl olacaktır. Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini tarafın mernis adresine mi yoksa CMK m. 253/6 ve Uzlaştırma Yönetmeliği m. 7/12'de belirtilen resmî mercilere bildirilmiş olup soruşturma veya kovuşturma dosyasında bulunan adresine mi yapacaktır? 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun "Bilinen adreste tebligat" başlıklı 10. maddesine göre; *"Tebligat, tebliğ yapılacak şahsa bilinen en son adresinde yapılır. Bilinen en son adresin tebligata elverişli olmadığının anlaşılması veya tebligat yapılamaması hâlinde, muhatabın adres kayıt sisteminde bulunan yerleşim yeri adresi, bilinen en son adresi olarak kabul edilir ve tebligat buraya yapılır. Şu kadar ki; kendisine tebliğ yapılacak şahsın müracaatı veya kabulü şartıyla her yerde tebligat yapılması caizdir"*. Bu düzenleme tebligatın genel olarak nasıl yapılması gerektiği hususunu ortaya koymaktadır.

CMK m. 253/6 ve Uzlaştırma Yönetmeliği m. 7/12 hükümleri uzlaştırma bakımından özel hükümler içermektedir ve bu açıdan öncelikli olarak uygulanmaları gerekir. Kaldı ki CMK ve Yönetmelik hükümleri, Tebligat Kanunu m. 10 ile de çelişmemektedir. Tebligat Kanunu m. 10'da *"bilinen en son adresten"* bahsederken, CMK ve Yönetmelik; *"resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adresten"* bahsetmektedir. Esasen resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında bulunan adres, uzlaştırmacı bakımından bilinen son adres özelliğini taşımaktadır. Bu nedenle CMK m. 253/6 ve Tebligat Kanunu m. 10/1-2 hükümleri gereğince soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adrese tebligat yapılmalıdır.

Bilinen adreste veya resmî mercilere beyan edilmiş en son adreste tebligatın yapılamaması hâlinde mernis adresine tebligat yapılmalıdır. Tarafın bu adreste geçici bulunmaması veya tebligatı kabul etmemesi hâlinde Tebligat Kanunu m. 21'e göre ilmühaber kapıya yapıştırılacak, komşuya haber verilecek ve tebligat muhtara bırakılacaktır. Bu durumda tebligat tarihi, ilmühaberin kapıya yapıştırıldığı tarih olarak kabul edilecektir.

K) Uzlaştırmanın Muhakeme Engeli Olması

Uzlaştırmaya tâbi suçlarda, uzlaştırma girişiminde bulunulmadan, kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilemez CMUY m. 7/9). Kamu davasının açılmasının ertelenmesinin düzenlendiği CMK m. 171/2'de**;** "253 üncü maddenin ondokuzuncu fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, Cumhuriyet savcısı, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olup, üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süreyle ertelenmesine karar verebilir." Şeklinde düzenleme mevcuttur. CMK m. 171/3'te; Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için, uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı kalmak üzere.." ifadesi kullanılmıştır.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 174/1-c hükmüne göre; "Önödemeye veya uzlaşmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde önödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verilir." Görüldüğü üzere, uzlaştırma kapsamında olan bir suç ile ilgili bu usul uygulanmadan iddianame düzenlenmesi mümkün değildir.

CMK m. 253/19'da; "Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksite bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır."

Yukarıda belirtilen ve Yönetmelik m. 7/9'un dayandığı kanun hükümlerinin tamamının değerlendirmesi halinde ortaya; uzlaştırma işlemlerinin muhakeme engeli olduğu sonucu çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle uzlaştırma işlemleri yapılmadan muhakemenin yürümesi mümkün değildir.

BÖLÜMLE İLGİLİ SORULAR

1. Mevzuatta, uzlaştırma kurumu ile ilgili olan düzenlemeleri kronolojik olarak özetleyiniz.
2. Uzlaştırma müzakereleri sırasında taraflar arasında hakaret veya kasten yaralama gibi suçların işlenmesi halinde uzlaştırmacı, tanıklık yapabilir mi, eğer re'sen soruşturulan bir suç söz konusu ise suç duyurusunda bulunabilir mi?
3. Uzlaştırmaya ilişkin temel ilkelerden 3 tanesini sayınız.
4. Uzlaştırma-ön ödeme kurumlarını karşılaştırınız.
5. Uzlaştırma-şikâyetten vazgeçme kurumlarını karşılaştırınız.
6. Uzlaştırma-kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumlarını karşılaştırınız.
7. Uzlaştırma-hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumlarını karşılaştırınız.
8. Uzlaşma ve uzlaştırma kavramlarını açıklayınız, farkını belirtiniz.
9. Uzlaştırmacı kimdir? Açıklayınız.
10. Uzlaştırma iş ve işlemleri sırasında hangi hallerde tercüman görevlendirilir? Ücretini kim karşılar? Açıklayınız.
11. Uzlaştırma görüşmeleri sırasında taraflarca yapılan açıklamalar herhangi bir soruşturma, kovuşturma veya davada delil olarak kullanılabilir mi? Açıklayınız.
12. Uzlaştırmaya konu suçun mağduru kimler olabilir?
13. Birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda uzlaştırma yoluna gidilebilir mi? Gidilir ise süreç nasıl işler?
14. Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilir mi? Gidilir ise mağdurların tamamının uzlaşmayı kabul etmesi zorunlu mu? Açıklayınız.
15. Soruşturma ve kovuşturma evresinde uzlaştırma yoluna kaç kez gidilir? Taraflar kendi aralarında uzlaşma belgesi düzenleyebilir mi? Bu belgenin düzenlenmesinde bir süre var mıdır?
16. Hangi hallerde uzlaştırma iş ve işlemleri mirasçılarla yürütülür?
17. Şikâyete tabi bir suçun mağduru olan A, şüpheli B hakkındaki şikâyetini geri almıştır. A, diğer şüpheliler C ve D ile uzlaşabilir mi?
18. A şikâyetini geri almasaydı yalnızca B ile uzlaşıp C ve D ile uzlaşmayabilir miydi?
19. Şikâyetin geri alınması ile tarafların uzlaşması aynı anlama gelir mi? Kovuşturma evresinde şikâyetin geri alınmasının sanığın kabulüne bağlı olması bu sorunun cevabını değiştirir miydi?

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

UZLAŞTIRMANIN ŞARTLARI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

03

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
UZLAŞTIRMANIN ŞARTLARI

Doç. Dr. Erdal YERDELEN*

§ 6 . UZLAŞTIRMANIN TARAFLARA İLİŞKİN ŞARTLARI

A) Genel Olarak

Uzlaştırmanın şartlarından anlaşılması gereken, soruşturma veya kovuşturma konusu ile ilgili olarak şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasında uzlaştırma usulünün uygulanabilmesi için gerekli olan unsurlardır. 5560 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesinde uzlaşma usulünün uygulanabilmesi için şüpheli veya sanığın suçu kabullenmesi şarttı. Başka bir ifadeyle şüpheli veya sanık suçunu inkâr ediyorsa, o kişi hakkında uzlaştırma usulünün uygulanması mümkün değildi. 5560 sayılı Kanun da yapılan değişiklik sonrasında ise ikrar, uzlaştırmanın şartları arasından çıkartılmıştır.

İkrar, genel olarak bir kimsenin aleyhine olan bir maddî veya hukukî olgunun doğru olduğunu kabullenmesidir. Ceza muhakemesinde ikrar, şüpheli veya sanığın aleyhine olan bir konunun doğruluğunu tasdik etmesidir. Suçu ikrar ise, sanığın mahkeme huzurunda o suçu kendisinin işlediğini kabullenmesidir. Ceza muhakemesinde sanığın suçu ikrarı hâkimi kesin bir şekilde bağlamaz, hâkim sanığın ikrarını diğer delillerle birlikte değerlendirecektir.

Sanığın, kendisine yapılan uzlaştırma teklifini kabul etmiş olması ikrar anlamına gelmediği gibi, uzlaştırmacının kesinlikle böyle bir algı ile hareket etmemesi gerekir. Aksi hâlde uzlaştırmacı, tarafsızlık konusundaki yükümlülüğünü ihlâl etmiş olur. Şüpheli veya sanığın suçu işlediğini kabul etmesinin uzlaştırma müzakerelerine başlanabilmesi ve uzlaşmaya varılabilmesi için koşul olarak aranması, masumiyet karinesinin ihlâl edildiği şeklinde eleştirilerin yöneltilmesine neden olmuştur. Uzlaşmanın sağlanması için suçun ikrarının aranması, aynı zamanda faili uzlaşma teklifini kabul etmekten uzak tutabilmektedir.

Tarafların uzlaşma teklifini kabul etmesi veya uzlaşmış olması, sanığın (veya şüphelinin) suçu ikrar ettiği anlamını taşımaz. Sanık veya şüpheli, yargılanma deneyimini yaşamaktan kaçınmak veya atılı suçun gizli kalmasını istemek gibi pek çok farklı gerekçe ile uzlaşmış olabilir. Uzlaşmış olması, sanık veya şüphelinin suçlu olduğu anlamına gelmez. Bu hususun sanık veya şüpheliye uzlaştırmacı tarafından vurgulanması, uzlaştırma görüşmelerinin sağlıklı bir biçimde yürütülmesi bakımından faydalı olacaktır.

5560 sayılı Kanun ve 6763 sayılı Kanun ile yapılan değişikler ile uzlaştırmanın şartlarında kapsamlı değişiklere gidilmiştir. Bu surette uzlaştırma kapsamında olan suçların sayısı arttırılmış, ikrar şartı kaldırılmış, zararın tazmini yerine edim kavramı

* Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

getirilmiştir. Ayrıca 24.11.2016 tarihli ve 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesiyle, Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/3'teki, bir suçun uzlaştırmaya tabi olması için o suçla ilgili etkin pişmanlık hükümlerine yer verilmemesi gerektiği yönündeki düzenleme ilga edilmiştir. Bu itibarla, hakkında etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar da uzlaştırma kapsamına alınmıştır.

B) Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Gerçek Kişi veya Özel Hukuk Tüzel Kişisi Olması

Uzlaştırmanın tarafları, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görendir. Uzlaşmanın sağlanması, ancak her iki tarafın anlaşması ile mümkündür. Ancak tarafların tek kişiden ibaret olması gerekmez. Bir suç, birden fazla fail tarafından işlenebileceği gibi suçun birden çok mağduru veya zarar göreni olabilir.

Uzlaştırma kurumu ancak suçun mağduru veya suçtan zarar gören bir gerçek kişi yahut özel hukuk tüzel kişisi ise söz konusu olabilir. Suçun mağduru veya suçtan zarar gören bir kamu tüzel kişisi ise uzlaştırma gündeme gelmez. Örneğin, Türk Ceza Kanunu'nun m. 340/2 ve 341 hükümlerinde düzenlenen suçlarda şikâyet hakkı yabancı devlete tanındığı ve kamu tüzel kişisine karşı işlenmiş suç niteliğinde olduğundan uzlaştırma söz konusu değildir.

6763 sayılı Kanun ile Ceza Muhakemesi Kanununda yapılan değişiklik ile suça sürüklenen çocuklar bakımından uzlaştırmanın kapsamı genişletilmiştir. Değişiklik sonrası CMK m. 253/1-c hükmüne göre; *"Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar uzlaştırma kapsamındadır."* Kanun koyucu suça sürüklenen çocuklar bakımından da uzlaştırmanın sınırlarını genişlettiği hâlde, kamu tüzel kişilerine karşı işlenen suçlar bakımından uzlaştırma usulünü kabul etmemiştir.

Uzlaşmanın taraflarının gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişilerinden ibaret olmasının birden fazla sonucu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi taraflardan birinin kamu gücünü elinde bulundurmaması dolayısıyla tarafların eşit oluşudur. Gerçekten de uzlaştırmanın bir tarafının kamu tüzel kişisi olması durumunda, uzlaştırma görüşmelerinin sağlıklı, eşit şartlarda ve özgür iradeye dayanması hususunda şüpheler ortaya çıkabilecektir.

Ayrıca kamu tüzel kişisi adına kendisine uzlaştırma teklifi yapılacak makam veya kişinin hangisi olacağı da ayrı bir meseleyi oluşturmaktadır. Böyle bir teklifi kabul ve uzlaşma hâlinde kamunun zarara uğrayıp uğramayacağı, zarara uğradığının belirlenmesi hâlinde sorumlunun kim olacağı, bunun ceza veya tazminat hukuku bakımından hangi sonuçları doğuracağı da tartışma konusu olabilecektir.

Mağdurun kamu tüzel kişisi olamamasının bir başka neticesi ise, failin bireysel menfaatleri karşısında kamunun menfaatlerinin teraziye konulmamasıdır. Uzlaşmanın sağlanması hâlinde feragat edilen haklar kamuya ait haklar değil bireye ait haklardır. Bu itibarla uzlaştırmada taraflar ve uzlaşı konusu edilen menfaatler eşittir.

C) Taraflardan Birinin Ölümü ve Mirasçılık

Uzlaştırma usulünün uygulanabilmesi için tarafların sağ olmaları gerekir. Şüphelinin ölümü kovuşturma engelidir ve soruşturma evresinde kovuşturmaya yer olmadığı, kovuşturma evresinde ise düşme kararı verilmesini gerektirir (TCK m.64). Ancak, tarafların uzlaştırma müzakerelerini tamamlayıp uzlaştırma raporunu imzalamalarından sonra şüphelinin ölümü hâlinde durum farklılık arz edecektir. Uzlaştırma raporu İİK m.38 anlamında ilam niteliğinde bir belge olduğundan edimin ifa edilmemesi durumunda, ceza hukukuna ilişkin yaptırımlardan bağımsız olarak, mağdur veya suçtan zarar gören bu belgeye dayanarak ilâmlı icra yoluna başvurabilir. Bu koşullarda şüpheli veya sanığın mirasçılarına karşı, bu belge ileri sürülebilir. Burada cezaların şahsiliği ilkesinin ileri sürülmesi olanaksızdır. Çünkü uyuşmazlık, ceza hukuku uyuşmazlığından çıkarak borçlar hukuku uyuşmazlığı biçimini alacak ve uzlaştırma raporundaki edim mirasçılar tarafından icra edilebilecek bir edimse (örneğin para borcuysa), terekeye intikal eden borçtan mirası kabul eden mirasçıların müteselsil sorumluluğu gündeme gelecektir.

Mağdur veya suçtan zarar görenin ölümü hâlinde, istisnaî durumlar haricinde, şikâyet hakkı mirasçılara geçmez. Şikâyet hakkı, şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Mirasçılar, ancak kendilerine yetki verilen durumlar kanunda açıkça düzenlenmişse, bu konuda söz sahibi olabileceklerdir. Mağdurun ölümü halinde, soruşturma evresinde mağdurun mirasçılarına uzlaşma teklifinin yapılması söz konusu olamayacaktır. Sadece hakaret suçu bakımından düzenlenmiş olan şikâyetle ilgili TCK m. 130/2 hükmü burada da etkili olacak ve hakaret bakımından şikâyete hakları olan mirasçıların uzlaşma konusunda da hak sahibi olduklarını kabul etmek gerekecektir.

Uzlaştırma raporunun düzenlenmesinden önce mağdurun ölmesi hâlinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 7/7 hükmü uygulanacaktır. Buna göre; *"Soruşturma evresinde mağdur veya suçtan zarar görenin ölümü hâlinde uzlaştırma işlemi sonlandırılır. Kovuşturma evresi için Kanunun 243 üncü maddesi hükmü saklıdır."* Bu hüküm gereği, soruşturma evresinde mağdurun veya suçtan zarar görenin ölümü hâlinde uzlaştırma işlemi sonlandırılacak, başka bir ifadeyle uzlaştırma işlemi yapılmaksızın soruşturmaya devam edilecektir. Bunu, uzlaştırma raporunun düzenlenmesinden önceki ölümler olarak değerlendirmek gerekir. Uzlaştırma raporunun düzenlenmesinden sonra müşteki veya suçtan zarar görenin ölümü hâlinde, elde İİK m. 38 kapsamında ilâm niteliğinde bir belge bulunduğundan, mirasçıların bu belgeye dayanarak icra takibi başlatma hakları söz konusu olacaktır. Kovuşturma evresinde uzlaştırma usulü uygulanırken mağdurun öldüğü anlaşılırsa mağdurun ölmeden evvel katılan sıfatını alıp almadığı araştırılır. Mağdur (veya suçtan zarar gören) katılan sıfatını aldıktan sonra ölmüşse bu durumda uzlaştırma işlemleri katılanın mirasçıları ile yürütülecektir. Mağdur (veya suçtan zarar gören) katılan sıfatını almadan ölmüşse uzlaştırma işlemi sonlandırılacaktır.

D) Şüpheli veya Sanığın Akıl Hastası Olması

Akıl hastalıkları dolayısıyla işledikleri fiillerin anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya davranışlarını yönlendirme yeteneklerini önemli ölçüde kaybetmiş olan kişiler cezalandırılamayacaklarından bunlar hakkında uzlaştırma hükümleri uygulanamaz. Çünkü uzlaştırma, güvenlik tedbirlerinin değil cezaî sorumluluğun alternatifidir.

TCK m. 32/2 kapsamında akıl zayıflığı bulunanlar bakımından ise uzlaştırmanın tatbik edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır. Burada göz ardı edilmemesi gereken husus; şüphelinin veya mağdurun reşit olmaması durumunda uzlaşma teklifinin onun kanunî temsilcisine yapılmasının gerekli olmasıdır (CMK m. 253/4; CMUY m.29).

§ 7. UZLAŞTIRMANIN SUÇA İLİŞKİN ŞARTLARI

A) Suç ile İlgili Muhakeme Şartlarının Bulunması

Bazı durumlarda soruşturma veya kovuşturmanın başlatılması veya belirli muhakeme işlemlerinin yapılması, belli koşulların gerçekleşmesine veya engellerin bulunmamasına bağlı tutulmuş olabilir. Bunlara muhakeme şartları denir. Bu şartlar sadece ceza muhakemesinin yürüyüşüne etki eder; güvenlik tedbiri muhakemesi devam eder. Muhakeme şartlarının yokluğu, muhakeme şartlarının özelliğine göre, soruşturmanın başlatılmasını, suç isnadını, dava açılmasını, davanın ilerlemesini veya hükmün verilmesini engelleyebilir.

Muhakemenin yapılabilmesi için bulunması gereken şartlara, olumlu muhakeme şartları denir. Olumlu muhakeme şartlarına örnek olarak şikâyetin bulunması veya izin verilmesi gösterilebilir. Muhakemenin yapılabilmesi için bulunmaması gereken şartlara ise olumsuz muhakeme şartları veya muhakeme engelleri denir. Olumsuz muhakeme şartlarına örnek olarak da sanığın akıl hastası olmaması, zamanaşımının geçmemesi ve aynı konuda verilmiş bir hükmün bulunmaması, sanığın gaip olmaması veya önödemenin gerçekleşmemiş olması gösterilebilir.

Soruşturma evresinde, olumlu muhakeme şartlarının gerçekleşme veya engelin ortadan kalkma ihtimali yoksa, kovuşturma olanağının bulunmaması nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilecektir (CMK m. 172/2). Şartın gerçekleşme veya engelin ortadan kalkma ihtimalinin bulunduğu durumlarda, Cumhuriyet savcısı bu şartın gerçekleşmesini bekleyecektir. Şartın gerçekleşmeyeceği kesin olarak belirlenmişse kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

İddianamenin kabulü kararıyla başlayan kovuşturma evresinde, şartların gerçekleşip gerçekleşmeme ve engelin kalkıp kalkmama ihtimaline göre, mahkemenin ne tür karar verebileceği, kanunda açıkça düzenlenmiştir. Mahkeme, şartın gerçekleşme ihtimali varsa durma kararı vererek şartın gerçekleşmesini bekler, şartın gerçekleşme olasılığı kalmamışsa düşme kararı verir (CMK m.223/8).

1) Şikâyet

Suçtan zarar görenin, şikâyete tabi bir suç fiili dolayısıyla soruşturma ve kovuşturma yapılmasına dair yetkili makamlardan talepte bulunmasıdır. Kural, suçların re'sen takip edilmesi, şikâyete tâbi olmamasıdır. Değişik nedenlerle bazı suçların takibi kanunda şikâyete bağlanmıştır. Şikâyete tâbi bir suç, kural olarak şikâyet şartı gerçekleşmeden soruşturma ve kovuşturmaya konu edilemez. Şikâyet süresi, fiilin ve failin öğrenilmesinden itibaren 6 aydır (TCK m. 73).

Şikâyetten feragat, şikâyet hakkı doğduktan sonra, bu hakkın süresi içinde kullanılmayacağının belirtilmesidir. Şikâyetten vazgeçme, şikâyet hakkı kullanıldıktan sonra şikâyetin geri alınmasıdır. Kovuşturma evresinde şikâyetten vazgeçme, onu kabul etmeyen sanığı etkilemez. Şikâyetten vazgeçme bir muhakeme engelidir ve şikâyetten vazgeçme hâlinde soruşturma evresinde kovuşturmaya yer olmadığı; kovuşturma evresinde ise düşme kararı verilir (TCK m.73/4; CMK m.223/8).

Uzlaştırma usulünün uygulanabilmesi için, şikâyete tabi bir suç sebebiyle mağdur olan veya suçtan zarar gören kişinin mutlaka şikâyetçi olması gerekir. Şikâyetten feragat veya şikâyetten vazgeçme söz konusu ise, uzlaştırma yoluna gidilmeden kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmelidir.

Yukarıda izah edildiği ve şikâyet özelinde açıklandığı gibi, soruşturma veya kovuşturma konusu suç ile ilgili olarak şüpheli hakkında muhakeme şartları gerçekleşmemişse uzlaştırma usulünün uygulanması mümkün değildir. Çünkü bu durumda, kovuşturma olanağının bulunmaması nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi gerekir (CMK m.172).

2) İzin

"İzin", kamu davası açılmasında kamu yararının bulunup bulunmadığı konusunda kanunun yetkili kıldığı makamın yaptığı bir irade açıklamasıdır. Böylece kamu davasının mecburiliği ilkesi yumuşatılmıştır. İzin verildikten sonra soruşturma ve kovuşturma, adlî mercilerce yapılıp bitirilir. Suçların takibi fiil ve fail esas alınarak izin şartına bağlanabilir. Şüphelinin sıfatı esas alınarak suçun takibinin izin şartına bağlandığı hâlde, kişi açsından adeta bir dokunulmazlık meydana getirilir. Örneğin Türk milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama suçundan dolayı takibat yapılması Adalet Bakanı'nın iznine bağlıdır (TCK m.301/4). Bu halde fiil esas alınarak suçun takibi izin şartına bağlanmıştır. Aynı şekilde, memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunda gösterilen istisnalar dışında, kanunun belirlediği idarî makamın iznine bağlıdır. (AY m. 129/6).

3) Kusur Yeteneğinin Bulunması

Muhakeme şartları, ceza muhakemesinin yürüyüşünü etkileyen şartlar olup bunların tedbir muhakemesine etkileri yoktur. Suç tarihinde oniki yaşını tamamlamamış çocukların kusur yeteneği ve dolayısıyla ceza sorumluluğu bulunmadığından, bu çocuklar hakkında ceza kovuşturması yasağı vardır (TCK m.31/1). Ceza sorumluluğu olmayan çocuklarla ilgili ceza muhakemesi soruşturma evresinde sona ermekte ve çocuklara özgü güvenlik tedbiri muhakemesi başlamaktadır (ÇKK m. 11; TCK m.31/1). Bu nedenle, ceza sorumluluğu bulunmayan çocuklarda yaş küçüklüğü, ceza kovuşturması engelidir.

Fiili işlediği sırada akıl hastalığı nedeniyle kusur yeteneği bulunmayan veya önemli derecede azalmış olan kişilerin de cezaî ehliyeti yoktur (TCK m.32/1). Ceza sorumluluğunu ortadan kaldıran akıl hastalığından dolayı kusurun bulunmaması nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığına karar verilir (CMK m.223/3). Söz konusu

olumsuz muhakeme şartı (engeli), sadece hüküm çeşidini etkileyen ve ceza verilmesini engelleyen bir şarttır[1].

Kanunda kusur yeteneğini önemli derecede kaldırmayan, ancak azaltan bir akıl hastalığına tutulmuş olan kişinin ceza sorumluluğu kabul edilmiştir (TCK m.32/2). Bu nedenle akıl zayıflığı, muhakeme engeli sayılmamaktadır. Fiil esnasında veya fiilden sonra kısmî akıl hastası olanlar yargılanabilir. Ancak bu kişilerin muhakeme süresince müdafilerinin bulunması şarttır (CMK m.150/2).

4) Duruşma Ehliyetinin Bulunması

Duruşma ehliyeti, sanığın duruşmada veya duruşma dışında, yapılan muhakemeye ilişkin açıklamaları algılama, gerekli açıklamaları yapma, makul ve anlaşılır bir şekilde savunmayı yürütebilme ve kendi çıkarlarını gözetebilme yeteneğidir. Suçu işlediği esnada kusur yeteneği ve dolayısıyla ceza sorumluluğu bulunan kişi, sonradan akıl hastası olarak duruşma ehliyetini kaybedebilir.

CMK m. 74/5'ten yola çıkarak, fiilden sonra duruşma ehliyetinin kaybedildiği hâllerde de şüpheli veya sanığın gözlem altına alınacağı, başka bir anlatımla duruşma ehliyetinin de bir muhakeme şartı olduğu anlaşılmaktadır. Failin ceza ehliyeti bulunmakla birlikte, duruşma ehliyeti ortadan kalkmışsa mahkemenin durma kararı vermesi gerekir. Fail iyileştiğinde, duruşmaya kalındığı yerden devam edilir. Akıl hastalığının iyileşmesi mümkün değilse düşme kararı verilmelidir.

5) Dokunulmazlığın Bulunmaması

Belli sıfatlara sahip bulunan kişiler açısından söz konusu olan *dokunulmazlık,* bir muhakeme engeli oluşturmaktadır. Dokunulmazlık mutlak olduğundan dokunulmazlığı olan kişiler hakkında ya hiç bir muhakeme işlemi yapılamaz ya da dokunulmazlık kaldırılmadan bazı muhakeme işlemleri yapılamaz. Örneğin Cumhurbaşkanı göreviyle ilgili işlemlerden dolayı sorumlu değildir. Milletvekillerinin dokunulmazlıkları vardır. Yabancı asker ve diplomatların da dokunulmazlıkları bulunmaktadır.

6) Suçun Zamanaşımına Uğramamış Olması

Bir suç işlendikten sonra, o suçun belirli bir süre içinde takip edilip yargılanması gerekir (TCK m. 66-67). Suçun işlenmesinin üzerinden çok uzun sürenin geçmesi, toplumun o suçu unutması, geç hükmedilen cezanın işlevini yerine getirememesi gibi sonuçlar doğurur. Bu nedenle, belli süre geçtikten sonra ceza soruşturma ve kovuşturmasının yapılmaması kabul edilmiştir.

7) Askerlik Hizmetinin Yapılmış Olması

Askerlik hizmeti bazı hâllerde bir muhakeme engelidir. Er ve erbaşlar ile yedek subayların askere gitmeden veya silah altına çağrılmadan önce işledikleri yukarı sınırı iki yıla kadar hapis cezasını gerektiren suçlara ilişkin davalarda soruşturma ve kovuşturma işlemleri, askerliklerini bitirmelerine kadar geri bırakılır (Askeri

[1] Kusur yeteneğinin bulunması, uzlaştırma bakımından önemi nedeniyle yukarıda ayrıntılı olarak ayrı başlıklar hâlinde incelenmiştir.

Mahkemeler Kanunu m. 20/1-2). Uzlaştırma da muhakeme işlemi olması sebebiyle, asker kişiler ile ilgili soruşturma ve kovuşturmada, yukarıda belirtilen şartlar altında olmaları hâlinde, uzlaştırma usulü askerliğin bitimine ertelenmelidir. Muhakeme engelinin bulunması halinde uzlaştırma yoluna gidilemez. Uzlaştırma sürecinin uygulanabilmesi için öncelikle yukarıda açıklanan muhakeme şartlarının gerçekleşmiş olması gerekir.

B) Soruşturma Konusu Suça İlişkin Şüpheli Hakkında Yeterli Delilin Bulunması

Soruşturma evresi, failin suç teşkil eden bir hareketi yapıp yapmadığı konusundaki "şüphe" ile başlar. Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka yolla bir suçun işlendiği izlenimini edinirse, kamu davası açıp açmama konusunda karar verebilmek amacıyla, hemen konuyu araştırmak zorundadır (CMK m. 160). Kanunda "suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenme"den söz edilmektedir. İzlenim, bir suçun işlendiği konusunda duyulan şüpheyi ifade etmektedir.

Ceza muhakemesinin amacı, maddî gerçeğe hukuka uygun olarak ulaşmaktır. Adlî gerçeğin maddî gerçekle örtüşmesi ise, hukuka uygun delillerin ortaya çıkartılmasından geçer. Bir kişiye suç isnadının yüklenmesi, ancak ispatın ürünü olabilir. İsnada esas delillerin ise soruşturma evresinde toplanması esastır. Cumhuriyet savcısı, iddianame düzenleyip düzenlememeye, topladığı deliller çerçevesinde karar verecek ve ancak kamu davası açmaya yeter delil elde etmesi hâlinde iddianame düzenleyecektir.

Eldeki delillere göre, yapılacak muhakemede sanığın mahkûm olması ihtimali, beraat etmesi ihtimalinden daha kuvvetli ise "yeterli delilden" veya bir başka anlatımla "yeterli şüpheden" söz edilir. CMK'da "soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler" denilmek suretiyle, kamu davasının açılabilmesi için yeterli şüphenin varlığı aranmıştır (CMK m. 170/2).

Uzlaştırma, cezalandırmaya alternatif teşkil etmektedir. Dolayısıyla uzlaştırma usulü işletilmeden önce Cumhuriyet savcısı, delilleri toplamış ve deliller çerçevesinde iddianame düzenlemek için yeterli şüpheye ulaşmış olmalıdır. Toplanan deliller sonucunda yeterli şüphenin oluşmaması hâlinde, Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığına karar vermelidir (CMK m. 172). Bu durumda uzlaştırma süreci işletilmeden, uzlaştırma bürosu ve uzlaştırmacılar görev almadan önce çözülmesi gereken ilk mesele, delillerin toplanarak kamu davası açmaya yeter şüpheye ulaşmaktır. Bu görev de, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısına aittir.

Cumhuriyet savcısı, keşif ve bilirkişi raporu gibi araçlara da başvurarak delilleri elde etmeli, ardından delilleri değerlendirerek fiilin hukukî nitelendirilmesi ve yeterli şüphenin varlığı hususlarını takdir etmelidir. Hukukî nitelendirme, somut olaydaki fiilin, kanunda düzenlenen hangi suçu karşıladığı ve bu suçun uzlaştırma kapsamında olup olmadığının saptanmasıdır.

Hukukî nitelendirmenin yanlış olması hâlinde, uzlaştırma kapsamında olmayan bir suç hakkında dosya uzlaştırma bürosuna gönderilebilecek veya uzlaştırma kapsamında olsa dahi uzlaştırma usulü işletilmeden iddianame düzenlenmiş olacaktır. Gerekli olduğu halde uzlaştırma usulü işletilmeden kamu davası açılması, iddianamenin iadesi

nedenidir. Örneğin, kasten yaralama suçunda yalnızca mağdurun yüzünde sabit iz kalıp kalmayacağı hakkındaki geçici bilirkişi raporuna dayanılarak, suçun TCK m. 86/2 hükmünde belirtilen suç tipini karşıladığı ve dolayısıyla uzlaştırmaya tâbi olduğu kanaatine varılarak, dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi; ancak kesin raporda sabit izin var olduğunun anlaşılması dolayısıyla TCK m. 87/ 1-c hükmünde düzenlenen ve uzlaştırmaya tâbi olmayan suçun sübut bulduğunun ortaya çıkması hâlinde uzlaştırmaya ilişkin iş ve işlemler zaman ve emek kaybına dönüşmüş olacaktır.

Kamu davası açmaya yeterli şüphenin varlığında hataya düşülmesi hâlinde ise, esasen hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi gereken şüpheli, ceza endişesi ile uzlaştırma yolunu tercihe yönlendirilmiş olunacaktır. Dolayısıyla uzlaştırma kurumunun gerektirdiği ciddiyet ve özen, soruşturmanın en başından itibaren önem kazanmaktadır. Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı ve ona bu görevinde yardımcı olan adlî kolluk, görevini özenle yerine getirmelidir.

Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savıcısı yeterli delilin bulunmadığını takdir etmişse, kovuşturmaya yer olmadığına karar verir. Bu kararın verilmesinde uzlaştırma bürosunun herhangi bir işlevi bulunmamaktadır; çünkü uzlaştırma süreci henüz başlamamıştır. Suç, uzlaştırma kapsamında olmakla beraber soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı, meseleyi yanlış takdir ederek ve suçun uzlaştırma kapsamında olmadığını düşünerek iddianame düzenlemiş olabilir. Bu hâlde iddianame iade edilmelidir (CMK m. 174/1-c).

Uzlaştırmaya tâbi bir suçun uzlaştırma kapsamında olmayan bir başka suçla birlikte işlenmesi hâlinde, uzlaştırma söz konusu olamayacağından (CMK m. 253/3), soruşturmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı, dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermemelidir. Ancak,soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan soruşturma sonucunda, uzlaştırma kapsamında kalan suç yönünden şüpheli hakkında kamu davası açılmasını gerektirir yeterli şüphe mevcutken, uzlaştırma kapsamında olmayan diğer suç yönünden kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememiş veya kovuşturma olanağı bulunmadığı için kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmişse, söz konusu karara karşı itiraz süresinin geçmesi veya itirazın reddini takiben,uzlaştırmaya tâbi suç bakımından uzlaştırma işlemleri başlatılmak üzere dosya uzlaştırma bürosuna gönderilmelidir(CMUY m. 10/3).

Bu şekilde verilmiş olan kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı suçtan zarar gören, CMK m. 173'e göre bu kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine itiraz edebilir. İtiraz üzerine sulh ceza hâkimliği, ya kararını vermek için soruşturmanın genişletilmesini o yer Cumhuriyet başsavcılığından talep edebilir ya da kamu davasının açılması için yeterli nedenler bulunmazsa istemi gerekçeli olarak reddeder veya istemi yerinde bulursa Cumhuriyet savcısı tarafından bir iddianame düzenlenir. Görüldüğü üzere, sulh ceza hâkimliğinin vereceği karar, uzlaştırma kapsamında kalan suç yönünden uzlaştırma iş ve işlemlerinin uygulanmasını engelleyebilecektir. İtirazın kabulü hâlinde ortada uzlaştırmaya tâbi suç ile bu kapsamda kalmayan başka bir suçun birlikte işlenmesi hâli söz konusu olacağından, uzlaştırma kapsamında kalan suç yönünden uzlaştırma hükümlerinin uygulanması mümkün olmamaktadır.

Örneğin, şüpheli (A), mağdur (B)'nin otomobilinin camına taş atmak suretiyle camın kırılmasına neden olmuş, aynı zamanda elindeki sopa ile mağdur (B)'ye vurmuştur. Görüldüğü üzere burada, şüpheli (A) tarafından 5237 sayılı TCK'nın 151/1 maddesinde düzenleme altına alınmış bulunan ve uzlaştırma kapsamında kalan mala zarar verme suçu ile birlikte, uzlaştırma kapsamında kalmayan ve TCK'nın 86/3-e maddesinde hüküm altına alınmış bulunan silahla yaralama fiilinin birlikte gerçekleştirildiği iddia edilmektedir. Bu dosyada,şüphelinin mala zarar verme suçunu işlediği hususunda yeterli şüphe oluşmasına rağmen, silahla yaralama eylemi yönünden kamu davasının açılmasını gerektirir yeterli şüpheye ulaşılamaması nedeni ile bu suçtan dolayı soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş olabilir.

Cumhuriyet savcısı tarafından bu aşamada, henüz silahla yaralama eyleminden verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı itiraz süresi geçmeden veya itirazın sonucu beklenmeden, mala zarar verme suçu yönünden uzlaştırma hükümlerinin uygulanması amacıyla dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi hâlinde; suçtan zarar görenin karara karşı itiraz ettiği ve sulh ceza hâkimliği tarafından da itiraz kabul edildiği takdirde, artık mala zarar verme suçu yönünden de uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır. Bu durumda dosyanın yanlış bir şekilde uzlaştırma bürosuna gönderilmiş olması söz konusu olacak ve aslında uzlaştırma hükümlerinin uygulanamayacağı bir suç için belki de uzlaştırma işlemlerine başlanmış ve hatta uzlaşma sağlanmış olacaktır. Bu nedenle söz konusu durumların varlığı halinde, kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı itiraz süresinin geçmesi veya itirazın reddedilmesi üzerine dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi gerekir.

C) Suçun Uzlaştırma Kapsamında Olması

Uzlaştırma usulünün uygulanabilmesi için, öncelikle o suçun uzlaştırma kapsamında olması gerekir. Uzlaştırma kapsamında olan suçlar CMK m.253/1'de açıklanmıştır. Kural, şikâyete tâbi suçların kanunda aksi belirtilememişse uzlaştırmaya da tabi olmasıdır. Şikâyete bağlı olmayan suçların uzlaştırmaya tabi olması için kanunda açıkça belirtilmesi gerekir.

I- Uzlaştırma Kapsamındaki Suçlar

Uzlaştırma kurumunun sağladığı fayda ve alternatif çözümlere duyulan gereksinim dolayısıyla, uzlaştırmanın kapsamının yalnızca şikâyete tâbi suçlarla sınırlı olması doktrinde eleştirilmiş ve uygulamada diğer bazı suçların da bu kapsama alınması talebi söz konusu olmuştur. Kanun koyucu bu eleştiri ve talepleri göz ardı etmemiş ve hem 5560 hem 6763 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerle, şikâyete bağlı olmasalar dahi bazı suçları uzlaştırma kapsamına almıştır.

6763 sayılı Kanun ile değişik CMK m. 253/1 hükmüne göre; kasten yaralama (3. fıkra hariç olmak üzere TCK m. 86 ve 88), taksirle yaralama (TCK m. 89), tehdit (TCK m. 106/1), konut dokunulmazlığının ihlali (TCK m. 116), hırsızlık (TCK m. 141), dolandırıcılık (TCK m. 157), çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (TCK m. 234) ve ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin

açıklanması (4. fıkra hariç olmak üzere TCK m. 239) suçları şikâyete tâbi olmamakla birlikte uzlaştırma kapsamındadır.

Şikâyete tâbi bir suç, aksi kanunda belirtilmediği sürece uzlaştırma kapsamındadır. Kanun koyucu bazı suçları, şikâyete tâbi oldukları hâlde uzlaştırma kapsamı dışında bırakmıştır. Örneğin, cinsel taciz suçu şikâyete tabi olduğu halde cinsel dokunulmazlığa karşı suç olduğundan uzlaştırma kapsamı dışındadır (CMK m. 253/3).

Bir suçun temel hâli ile nitelikli hâli şikâyete tâbi olmak bakımından birbirinden farklı özellik taşıyabilir. Bu durumda isnad olunan suçun, suç tipinin temel hâlini mi yoksa nitelikli hâlini mi oluşturduğuna dikkat edilmelidir. Suçun hangi hâli şikâyete tabi ise ancak o suç uzlaştırma kapsamındadır.

Türk Ceza Kanunu'nda şikâyete tabi suçlar; m. 11/2, 12/2, 86/2, 89 (suçun bilinçli taksir ile işlenmesi hariç), 102/1, 102/2 (suçun eşe karşı işlenmesi hâlinde), 103/1 (failin çocuk olması ve fiilin sarkıntılık düzeyinde kalması hâlinde), 104/1, 105, 106 (tehdidin malvarlığına yönelmesi halinde), 116/1 (suçun hırsızlık amacıyla işlenmesi hariç), 116/2, 117/1, 123, 131 (suçun kamu görevlisine karşı görevi dolayısıyla işlenmesi hariç), 132, 133, 134, 144, 146, 151 (suçun hırsızlık amacıyla işlenmesi hariç), 154, 155, 156, 157 (suçun bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla işlenmesi hâlinde), 160, 167 (bu maddede sayılan suçların haklarında ayrılık kararı verilmiş olan eşlerden birinin, aynı konutta beraber yaşamayan kardeşlerden birinin, aynı konutta beraber yaşamakta olan amca, dayı, hala, teyze, yeğen veya ikinci derecede kayın hısımlarının zararına olarak işlenmesi hâlinde), 209, 233, 234/3, 239/1, 340/2, 341 ve 342/2 hükümlerinde yer alan suçlardır.

Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmeyen suçlar da şikâyete tâbi olmaları kaydı ile uzlaştırma kapsamındadır. Örneğin, 05.12.1951 tarihli ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 71 hükmünde düzenlenen suçlar, 22.12.2016 tarihli ve 6769 sayılı Sınaî Mülkiyet Kanunu'nun 30. maddesinde düzenlenen suçlar.

II- Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkında Uzlaştırmanın Kapsamı

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu m. 1 gereğince çocuk, daha erken yasta ergin olsa bile, on sekiz yasını doldurmamış kişidir. Kanunda çocuk hukuku ilkelerine uygun olarak "suçlu çocuk, suç işlemiş çocuk" ifadelerinin kullanılmasından özellikle kaçınılmıştır. Bununla birlikte, kanunların suç olarak tanımladığı fiili işleyen çocuklar bakımından kullanılacak ifade, terim sorununu da çözmek amacıyla kanunda "suça sürüklenen çocuk"şeklinde tercih edilmiştir.

Çocuk Koruma Kanunu m. 3'e göre korunma ihtiyacı olan çocuk, bedensel, zihinsel, ahlakî, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen yahut suç mağduru çocuktur (ÇKK m. 3/1-a-1). Suça sürüklenen çocuk ise, Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan veya işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuktur (ÇKK m. 3/1-a-2).

Uzlaştırmanın tarafı olabilmek için ceza ehliyetinin varlığı gerekmektedir. Bu itibarla on iki yaşından küçükler (TCK m. 31/1), on iki yaşını doldurmuş ancak on beş yaşını doldurmamış olmakla beraber işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayanlar veya davranışlarını yönlendirme yeteneği yeterince gelişmeyenler

(TCK m. 31/2), on beş yaşından küçük sağır ve dilsizler (TCK m. 33), akıl hastalıkları dolayısıyla işledikleri fiillerin anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya davranışlarını yönlendirme yeteneklerini önemli ölçüde kaybetmiş olan kişiler (TCK m. 32/1) ceza ehliyetine sahip değillerdir. Bu kişiler hakkında kovuşturma yapılamayacağından, haklarında uzlaştırma hükümlerinin uygulanması da mümkün değildir. Bunlar hakkında güvenlik tedbirlerine hükmedilebilecek olmasının önemi bulunmamaktadır.

24.11.2016 tarihli ve 6763 sayılı Kanun, faili suça sürüklenen suçlar bakımından uzlaştırmanın kapsamını genişletmiştir. Buna göre; suça sürüklenen çocuklar bakımından mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla ayrıca üst sınırı 3 yılı geçmeyen hapis veya adlî para cezasını gerektiren suçlarda da uzlaştırma girişiminde bulunulur (CMK m. 253/1, CMUY m. 8/2). Ancak CMK m. 253/3 hükmü gereği, suça sürüklenen çocuklar tarafından işlense dahi cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar ve mağduru kamu hukuku tüzel kişisi olan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilemez. Aynı şekilde, suça sürüklenen çocuğun birlikte işlediği iddia olunan iki suçtan birinin uzlaştırma kapsamında olması diğerinin uzlaştırma kapsamında olmaması halinde her iki suç açısından uzlaştırma uygulanmaz.

12-15 yaş grubunda olup algılama yeteneği var olan ve davranışlarını yönlendirme yetenekleri bulunanlar ile 15-18 yaş grubunda olan kişilerin cezaî sorumlulukları mevcuttur; ancak haklarında ceza indirimi uygulanır. Bu kişilerin işledikleri suçlarla ilgili olarak uzlaştırma hükümlerinin uygulanması mümkündür. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması hâlinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır (CMK m. 253/4).

Sağır ve dilsiz kişilerin durumu da yaşa göre belirlenmiştir. TCK m. 33 gereğince sağır ve dilsiz kişilerin kusur yeteneklerinin incelenmesi TCK m. 31'deki gibi yaşa endekslenmiştir. Buna göre 15 yaşından küçük sağır dilsizlerin cezaî ehliyetleri bulunmamaktadır. Bu kişiler ile ilgili kovuşturma yapılamayacağından uzlaştırma usulünün uygulanması da mümkün değildir. 15-18 yaş grubunda olup algılama yeteneği var olan ve davranışlarını yönlendirme yetenekleri bulunan sağır dilsiz kişiler ile 18-21 yaş grubunda olan sağır dilsiz kişilerin cezaî sorumlulukları mevcuttur; ancak haklarında ceza indirimi uygulanır. Bu kişilerin işledikleri suçlarla ilgili olarak uzlaştırma hükümlerinin uygulanması mümkündür.

III- Uzlaştırma Kapsamında Olmayan Suçlar

Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar, uzlaştırmanın kapsamı dışında olduğundan Türk Ceza Kanunu m. 102/1, 102/2 (suçun eşe karşı işlenmesi hâlinde), 103/1 (failin çocuk olması ve fiilin sarkıntılık düzeyinde kalması hâlinde), 104/1 ve 105 hükümlerinde yer alan suçlar, şikâyete tabi oldukları hâlde uzlaştırma kapsamı dışındadır.

Ayrıca Türk Ceza Kanunu'nun m. 340/2 ve 341 hükümlerinde düzenlenen suçlarda şikâyet hakkı yabancı devlete tanındığından, **kamu tüzel kişisine karşı işlenmiş** suç niteliğindeki bu suçlarda uzlaştırma söz konusu değildir.

Özel ceza kanunlarında bir suç re'sen takip edilen bir suç olarak düzenlenmişse, bu suç bakımından uzlaştırma usulünün uygulanabilmesi için kanunda açıkça o suçun

uzlaştırma kapsamında olduğunun belirtilmesi gerekir. Özel ceza kanununda bir suç şikâyete tâbi olarak düzenlenmişse, bu durumda o suçun uzlaştırma kapsamında olmadığı açıkça düzenlenmemişse o suç uzlaştırma kapsamındadır. Örneğin, 5941 sayılı Çek Kanunu m. 5/1 hükmünde düzenlenen karşılıksız çek keşide etme suçu şikâyete tâbi olmakla beraber uzlaştırma kapsamında değildir. Çek Kanunu m. 5/10'da *"Birinci fıkrada tanımlanan suç nedeniyle, önödeme, uzlaşma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümler uygulanmaz"* şeklinde açık hüküm yer almaktadır.

IV- Uzlaştırma Kapsamındaki Bir Suçun Kapsamda Olmayan Bir Suç İle Birlikte İşlenmesi

Aralarında yer veya zaman birlikteliği bulunan veya aynı amaç kapsamında işlenen birden fazla suçun tamamı uzlaştırma kapsamında ise, her bir suç bakımından ayrı ayrı uzlaştırma hükümleri uygulanır. Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde ise uzlaştırma hükümleri uygulanmaz (CMK m. 253/3). Bu hükme göre; birlikte işlenmeleri sebebiyle soruşturması veya kovuşturması birlikte yürütülen suçlardan birinin uzlaştırma kapsamında olmaması hâlinde diğer suç bakımından da uzlaştırma usulü uygulanamaz.

BÖLÜMLE İLGİLİ SORULAR

1. Şikâyete tabi her suç uzlaştırma kapsamında mıdır?

2. Şikâyete tabi olmayan bir suçun uzlaştırma kapsamında olması mümkün müdür?

3. TCK m.105'teki cinsel taciz suçu şikâyete tabidir. Bu suç uzlaştırma kapsamında mıdır?

4. TCK m.86/2'de düzenlenen fiil uzlaştırma kapsamında olduğuna göre, bu suçun nitelikli hali olan TCK m.86/3'te düzenlenen hali uzlaştırma kapsamında mıdır?

5. Uzlaştırma, suça sürüklenen çocuklar bakımından mağduru gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması kaydıyla üst sınırı 3 yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda da mümkündür. Suça sürüklenen çocuk tarafından gerçekleştirildiği iddia olunan cinsel taciz suçu uzlaştırma kapsamında mıdır?

6. 18 yaşındaki A, 16 yaşındaki B ve 15 yaşındaki C, TCK 86/1 hükmünde yer alan *"Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."* ifadeleri ile düzenlenen suçu, D'ye karşı birlikte işlemişlerdir.

a) Aynı olayda A, B ve C uzlaşmak istemekte ancak mağdur D, faillerden yalnızca A ve C ile uzlaşmak istemekte, B ile uzlaşmak istememektedir. Uzlaştırma hükümleri uygulanabilir mi?

b) Aynı olayda D, B'den edim olarak kendisine 1.000 TL vermesini, C'den de yalnızca kendisinden özür dilemesini istemiştir. Bu doğrultuda düzenlenen uzlaştırma raporu geçerli midir?

c) Aynı olayda D, B'den 1000 TL talepte bulunmasına karşın C'den özür de dâhil olmak üzere hiçbir edim talep etmeseydi bir önceki soruya vereceğiniz cevap değişir miydi?

d). A, B ve C bakımından uzlaştırma hükümleri işletilebilir mi?

e) A, B ve C uzlaşmak istemekte ancak mağdur D, faillerden yalnızca A ve C ile uzlaşmak istemekte, B ile uzlaşmak istememektedir. Uzlaştırma hükümleri uygulanabilir mi?

7. Şüphelinin uzlaştırmayı kabul etmesi suçu kabul anlamına gelir mi? Açıklayınız.

8. Etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlarda uzlaştırma usulü mümkün müdür? Açıklayınız.

9. Kamu tüzel kişisinin mağdur olduğu suçlarda uzlaştırma yoluna gidilebilir mi? Açıklayınız.

10. Mağdurun soruşturma evresinde ölmesi halinde uzlaştırma usulü uygulanabilir mi? Açıklayınız.

11. Mağdurun kovuşturma evresinde ölmesi halinde uzlaştırma usulü uygulanabilir mi? Açıklayınız.

12. Sanığın akıl hastası olması ve ceza ehliyetinin bulunmaması halinde uzlaştırma mümkün müdür? Açıklayınız.

13. 11 yaşında olan suça sürüklenen çocuğun işlediği iddia olunan uzlaştırma kapsamındaki suçta uzlaştırma yoluna gidilebilir mi?

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

SORUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA USULÜ

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

04

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SORUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA USULÜ

§ 8. UZLAŞTIRMACININ GÖREVLENDİRİLMESİ, NİTELİKLERİ VE EĞİTİMİ

Prof. Dr. Mustafa Serdar ÖZBEK*

Soruşturma, kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi ifade eder (CMK m. 2/1-e). Soruşturma ile kovuşturma evresinin birbirinden ilkeleri ve makamları açısından farklı olmaları nedeniyle, uzlaştırma usulü de bu iki evrede birbirinden farklı usule tabidir. Ancak her iki evrede de uzlaştırma usulü uzlaştırma bürosu tarafından yürütülmekte ve uzlaştırmacı vasıtasıyla icra edilmektedir.

A) Delillerin Toplanması

Her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulur ve bu uzlaştırma bürosunda yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir. Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürosu iş ve işlemleri Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısının denetimi altında yazı işleri müdürünün yönetiminde zabıt kâtibi ve diğer görevliler tarafından yürütülür (CMUY m. 39). Esas itibariyle uzlaştırma iş ve işlemlerine ilişkin hizmetlerin yürütülmesini sağlamakla görevli olan uzlaştırma bürosunun görev ve sorumlulukları, CMUY m. 40'ta sayılmış olup, bunlar arasında Cumhuriyet savcısının onayıyla uzlaştırmacı görevlendirmesi yapmak da yer almaktadır (CMUY m. 40/1-ç).

Soruşturma konusu suçun uzlaştırmaya tâbi olması ve iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı gönderme kararı vererek dosyayı, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürosuna gönderir (CMUY m. 10/ 2). Soruşturma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı, uzlaştırma kapsamında olan bir suç ile ilgili olarak şüpheli hakkında iddianame düzenlenmesi için yeterli delilleri toplamak durumundadır. Bu şekilde delilleri topladıktan sonra, Uzlaştırma Yönetmeliğinin ekinde yer alan gönderme kararı ile dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderecektir.

B) Soruşturma Dosyasının Uzlaştırma Bürosuna Gönderilmesi ve Dosyanın İncelenmesi

Dosyanın uzlaştırma bürosuna intikali, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısının kararı ile olur. Söz konusu kararda, suça konu olaya ve delillere dair değerlendirme ve suç fiilinin hukukî nitelendirilmesi yer alır (CMUY m. 10/2). Cumhuriyet savcısının, dosyanın uzlaştırma işlemlerinin yapılması amacıyla uzlaştırma

* Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk (Medenî Usûl, İcra ve İflâs Hukuku) Anabilim Dalı Öğretim Üyesi/Avukat-Arabulucu (mozbek@ankaratahkim.com).

bürosuna intikali yönündeki kararı, bağlı olduğu Cumhuriyet başsavcısı tarafından görülür (CMUY m. 10/4). Cumhuriyet başsavcısının ilgili kararı görmesi, bir denetim mekanizmasıdır.

Cumhuriyet başsavcılarının, merkezdeki Cumhuriyet savcıları ile bağlı ilçe Cumhuriyet başsavcıları ve Cumhuriyet savcıları üzerinde; ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcısının, ağır ceza mahkemesinin yargı çevresinde görevli Cumhuriyet başsavcıları, Cumhuriyet başsavcı vekilleri, Cumhuriyet savcıları ile bağlı birimler üzerinde; asliye ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcısının o yer yargı çevresinde görevli Cumhuriyet savcıları ile bağlı birimler üzerinde gözetim ve denetim yetkisi söz konusudur. Bu yetki bağlamında Cumhuriyet başsavcıları, Cumhuriyet savcılarının işlemlerinin hukuka uygunluğunu incelerler ve onlara görevleri ile ilgili talimat verebilirler. Bu gözetim yetkisi, Cumhuriyet başsavcıları veya onların yetkilendirdikleri başsavcı vekilleri tarafından, Cumhuriyet savcılarının işlemleri üzerinde "görüldü" ibaresini koymaları ile tecelli etmektedir. Bu şekilde yapılan işlemin Cumhuriyet başsavcısının denetiminden geçtiği ve onun talimatlarına uygun olduğu anlaşılır.

Dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi kararına Cumhuriyet başsavcısı tarafından görüldü ibaresinin konması, Cumhuriyet başsavcısının dosyanın tamamını incelediği ve suçun uzlaştırma kapsamında olduğunu teyit ettiği anlamı taşır. Böylece dosya, uzlaştırma bürosuna gönderilmeden önce fiilin, uzlaştırma kapsamında bir suç teşkil edip etmediği ve soruşturmada kamu davası açılması için yeterli şüphenin elde edilip edilmediği ön denetime tâbi tutulmuş, uzlaştırma kapsamında olmayan veya uzlaştırma işlemlerinin başlatılması henüz uygun olmayan dosyaların hatalı olarak uzlaştırma bürosuna gönderilmesinin önüne geçilmiş olur.

Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından gönderme kararı verildikten sonra Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekilinin görüldü işlemini müteakip uzlaştırma bürosu tevzi havuzuna düşen dosya, Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekili tarafından uzlaştırma bürosuna tevzi edilmesi ile kendiliğinden büro kayıt numarası alır (CMUY m. 10/4).

Uzlaştırma bürosu personeli, numara almış dosyayı gecikmeksizin uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısına sunar. Uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı ilk iş olarak söz konusu dosyayı tamamen inceler (CMUY m. 11). Böylece gönderme kararı ikinci bir hukukî denetime tabi tutulmuş olur.

Uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan inceleme sonucunda;

a) Büroya gönderme kararında kabul edilen fiilin uzlaştırma kapsamında olmadığının (uzlaştırmaya tâbi olmayan bir suçun yanlış nitelendirme dolayısıyla uzlaştırma bürosuna gönderilmiş olduğunun) anlaşılması,

b) Gönderme kararına konu olan dosya içeriğinden şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin tespitine yönelik, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan deliller toplanmadan dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderildiğinin anlaşılması,

hâllerinde soruşturma dosyası, Yönetmeliğin 2 no'lu ekinde yer alan iade kararı ile soruşturma bürosuna geri gönderilir (CMUY m. 11). Bu hâlde delilin soruşturma bürosu tarafından toplanması gerekip gerekmediğine, görüldü yapan Cumhuriyet başsavcısı veya başsavcı vekili karar verir.

C) Uzlaştırmacıların Görevlendirilmesi

Uzlaştırmacı, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürosunca görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiyi ifade eder (CMUY m. 4, 1/l).

Uzlaştırma bürosu, avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden uzlaştırmacı görevlendirir (CMK m. 253/24, CMUY m. 4; 40; 47).

Uzlaştırma bürosuna gönderilen dosyanın uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından incelenmesi sonucunda, gönderme kararına esas suçun uzlaştırma kapsamında kaldığının anlaşılması hâlinde (iade kararı verilmesini gerekli görmez ise) uzlaştırmacı görevlendirilir. Uzlaştırmacı görevlendirilmesi, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı tarafından belirlenen listeye göre ilgili Cumhuriyet savcısının onayıyla yapılır (CMUY m. 12/1). Uzlaştırmacılara verilecek dosya, Cumhuriyet savcısı veya onun gözetiminde büro personeli tarafından UYAP tevzi esaslarına göre otomatik olarak belirlenir. Uzlaştırmacıya verilecek aylık azami dosya sayısını Daire Başkanlığı; büroya gelen dosya ve ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinde kayıtlı uzlaştırmacı sayısı gibi hususları dikkate almak suretiyle belirleyebilir.

İlgili Ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresinde yeteri kadar uzlaştırmacı bulunmaması hâlinde, en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinden görevlendirme yapılabilir (CMUY m. 12/2).

Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu husus telefon, SMS veya diğer elektronik araçlarla bildirilir (CMUY m. 12/3). Taraflara SMS veya elektronik araçlarla bildirim yapılması özellikle bu bildirimde söz konusu dosya numarası ve o dosya için atanan uzlaştırmacının kimlik bilgilerinin yer alması önemlidir. Bu sayede taraflar, dosyasının güncel durumu ile ilgili bilgi sahibi olur ve uzlaştırma kurumundan da haberdar edilir. Taraflar, dosyalarının hâlen soruşturmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı önünde olduğunu düşünebilirler, uzlaştırma kurumu hakkında hiçbir bilgiye sahip olmayabilirler. Söz konusu bildirim ile taraflar, kendi dosyalarını da ilgilendiren bir kurum olarak uzlaştırma kavramını belki de ilk defa duymuş olacaktır. Uzlaştırmacının ilk kez taraflar ile iletişime geçmesi hâlinde, tarafların uzlaştırmacıya güvenle yaklaşabilmelerinin yolu açılır. Özellikle telefon ve diğer iletişim araçlarıyla dolandırıcılığın sıklıkla karşılaşıldığı göz önüne alındığında, bu bilgilendirmenin önemi daha iyi ortaya çıkacaktır.

Uzlaştırmacı görevlendirilmesinde uzlaştırma bürolarında esas alınacak dosya tevzi kıstasları şunlardır (CMUY m. 13):

1) Uzlaştırmaya konu suçun niteliği ve sayısı,
2) Taraf sayısı ve tarafların bulunduğu yer,
3) Uzlaştırma raporunun verilme süresi,
4) Uzlaşma teklifinin sonucu,
5) Uzlaştırma sonucu.

Uzlaştırmacılara verilecek dosya, Cumhuriyet savcısı veya onun gözetiminde büro personeli tarafından UYAP tevzi esaslarına göre otomatik olarak belirlenir (CMUY m. 14).

Uzlaştırmacıya verilecek aylık azami dosya sayısını Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı; büroya gelen dosya ve ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinde kayıtlı uzlaştırmacı sayısı gibi hususları dikkate almak suretiyle belirleyebilir (CMUY m. 15).

Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinde, avukatlar ve hukuk öğrenimi görmüş kişilerden oluşan uzlaştırmacılar kayıtlı olduğundan (CMK m. 253/24; CMUY m. 48), Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde bulunan uzlaştırma bürosu, hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından da uzlaştırmacı görevlendirebilir (CMK m. 253/4). Uzlaştırmacı olabilmek için baro levhasına kayıtlı avukat olmak zorunlu olmayıp, hukuk öğrenimi görmüş olmak yeterlidir. Bu bağlamda hukuk fakültesi öğretim üyeleri, noterler veya emekli hâkimler uzlaştırmacı olabilir. Hukuk öğrenimi görmüş uzlaştırmacıların görevlendirilmesi hâlinde, CMUY m. 48, 2/ç'de sayılan şartlar aranır.

Uzlaştırmacıların sayısı, uyuşmazlığın niteliği göz önünde bulundurularak uzlaştırma bürosunca tespit edilmelidir. Olayın özelliğine göre birden fazla uzlaştırmacıya görev verilebilir. Örneğin, mağdur veya fail sayısının birden fazla olduğu karışık dosyalarda gerek görülmesi hâlinde, birden fazla uzlaştırmacı görevlendirilebilir (CMUY m. 36/3).

D) Uzlaştırmacıya Belgelerin Verilmesi

Görevlendirilen uzlaştırmacıya, soruşturma dosyasında yer alan, uzlaştırma konusu suç veya suçlara ilişkin belgelerden uzlaştırma için gerekli olup da Cumhuriyet savcısı tarafından uygun görülenlerin birer örneği, büro personeli tarafından uzlaştırmacıya verilir.

Hangi belgelerin verildiği (uzlaştırma evrakı), verilme tarihi ile soruşturmanın gizliliği konusundaki bildirim, uzlaştırma bürosu personelinin ve uzlaştırmacının imzasını içeren bir tutanakla tespit edilir (CMK m. 253/11, CMUY m. 12/4,16). Kovuşturma evresinde mahkeme tarafından gönderilen dosya, büro personelince uzlaştırmacıya tutanakla teslim edilir ve alındı belgesi dosyasına eklenir (CMUY m. 23).

Uzlaştırma müzakerelerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için, Cumhuriyet savcısı (veya mahkeme), uzlaştırma süreci başlamadan önce, suçla ile ilgili olaylar hakkında soruşturma dosyasında (veya kovuşturma dosyasında) yer alan bilgi ve belgeleri (uzlaştırma evrakını) uzlaştırmacıya vermelidir.

Uzlaştırma evrakından kasıt, uzlaştırma yapılacak dosyada Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından belirlenmiş olan belge örnekleridir. Hangi belgelerin örneklerinin verileceği her dosya bakımından farklılık arz edecektir. Örneğin, TCK m.125 kapsamında bir hakaret dosyası için uzlaştırmacı olarak tayin edilen kişiye tarafların ve varsa tanık beyanları, ileti yoluyla hakaret ise ileti içeriğinin verilmesi yeterli olabilecektir. Başka bir örnek vermek gerekirse, TCK m. 86/1 kapsamında kasten yaralama suçu ile ilgili olarak tayin edilen uzlaştırmacıya, taraf ifadeleri, tanık beyanları yanında olay yeri tutanağı ile mağdur raporunun verilmesi yerinde olacaktır.

Dosyaya görevlendirilen uzlaştırmacıya, dosyanın tamamı değil, uzlaştırma için gerekli olup uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısınca uygun görülen belgelerden

birer örnek verilir. Uzlaştırma süreci bakımından gerekli olmayan bilgi ve belgeler uzlaştırmacıya verilmez.

Benzer şekilde soruşturma dosyasında başka bir suça ilişkin belgeler de bulunabilir. Soruşturma evresindeki usul işlemleri gizli olduğundan (CMK m. 157), bu belgelerin uzlaştırmacıya verilmesi gizlilik ilkesine zarar verebilir. Bu yüzden, soruşturma dosyasında yer almakla beraber, uzlaştıramaya tâbi suçla ilgisi olmayan belgeler de uzlaştırmacıya verilmemelidir.

Soruşturma dosyasında yer alan belgelerin örneği uzlaştırmacıya verilirken, bir tutanak düzenlenmek suretiyle bu işlem belgelenmeli ve alındı belgesi dosyasına eklenmelidir. Bu belgeleme, uzlaştırma bürosunun uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatmasının (CMK m. 253/11) ve uzlaştırmacının, uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırmak zorunda olduğu otuz günlük sürenin (CMK m. 253/12, CMUY m. 17/1) başlangıcının tespiti bakımından önem taşır. Bu nedenle Uzlaştırma Yönetmeliğinde, uzlaştırmacıya hangi belgelerin verildiği, verilme tarihi ile soruşturmanın gizliliği konusundaki bildirimin, uzlaştırma bürosu personelinin ve uzlaştırmacının imzasını içeren bir tutanakla tespit edileceği öngörülmüştür (CMUY m. 16/2).

Uzlaştırmacı, soruşturma dosyası ve varsa sosyal inceleme raporunu inceleyerek, suç teşkil eden fiili ve suçun işlenme şeklini değerlendirmelidir. Soruşturma dosyası ve sosyal inceleme raporunun uzlaştırmacı tarafından incelenmesi, uzlaştırmacının suçu teşkil eden fiilin yanı sıra uyuşmazlığın niteliği hakkında bilgi edinmesini sağlar. Soruşturma dosyası ve rapor, her ne kadar mevcut uyuşmazlığa sadece "ışık tutmak" amacını taşısa da, uzlaştırmacı bu raporla uyuşmazlık, uyuşmazlığın tarafları ve özel koşulları hakkında bilgi sahibi olabilir.

Suçun altında yatan uyuşmazlık örneğin, komşular arasında, aile içinde, işyerinde, trafikte, yaşlı ile genç bir kişi veya çocuklar arasında ortaya çıkmış olabilir. Uzlaştırmacı, soruşturma dosyası ve raporu inceleyerek, uyuşmazlığa kaç kişinin karıştığını da belirleyecektir. Soruşturma dosyası ve rapor, uzlaştırmacının usule yönelik olarak vereceği kararı, uzlaştırma sürecini nasıl başlatacağını ve hangi uzlaştırma yöntemini kullanacağını belirlemesindeki ilk dayanak noktasıdır. Örneğin uyuşmazlığın uzun zaman önceye dayandığı hâllerde, uzlaştırmanın iki uzlaştırmacı tarafından (yani takım arabuluculuğu şeklinde) yürütülmesi yararlıdır. Buna karşılık, uyuşmazlığın uzun bir geçmişinin olmadığı hâllerde, tek uzlaştırmacının bulunması yeterlidir. Benzer şekilde, uyuşmazlıklar arasındaki farklılıkların iyi teşhis edilmesi, uzlaştırma için takip edilecek yaklaşımın seçiminde de önemlidir. Örneğin uzlaştırmacı, uzun süre önce ortaya çıkmış "soğuk uyuşmazlık" ile, taraflar arasında yeni beliren, trafik kazası gibi ani bir olaydan kaynaklanan "sıcak uyuşmazlık" arasındaki farka dikkat etmelidir.

E) Gizlilik Bildirimi

Uzlaştırma müzakereleri gizlidir. Bu nedenle, müzakerelere sadece şüpheli, müdafi, mağdur (veya suçtan zarar gören), vekili ile bu kişilerin kanuni temsilcisi katılabilir (CMK m. 253/13). Bu itibarla uzlaştırma çerçevesinde edinilen bilgi ve belgeler, bu bilgi veya belgenin sahibinin rızası veya bir kanunî zorunluluk söz konusu olmadan açıklanamaz (CMUY m. 6, 1/b). Gizlilik, yalnızca uzlaştırma görüşmelerini değil sürecin tamamını ve sadece tarafların sunduğu belgeleri değil uzlaştırmacıya, uzlaştırma bürosu tarafından verilen bilgi ve belgeleri de kapsar. Uzlaştırmacıya soruşturmanın gizliliğine riayet etmesi gerektiği hatırlatılır.

Soruşturma dosyasında yer alan uzlaştırma konusu suç veya suçlara ilişkin belgelerden uzlaştırma için gerekli olanların birer örneği büro personeli tarafından uzlaştırmacıya verilirken, hangi belgelerin verildiği, verilme tarihi ile soruşturmanın gizliliği konusundaki bildirim, büro personelinin ve uzlaştırmacının imzasını içeren bir tutanakla tespit edilir (CMUY m. 16). Uzlaştırma bürosu, soruşturma dosyasında yer alan belgelerin birer örneğini verirken, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu uzlaştırmacıya hatırlatır (CMK m. 253/11).

F) Uzlaştırmacıların Nitelikleri

Ceza Muhakemesi Kanununda, ceza uzlaştırması alanının disipline edilmesi ihtiyacı nedeniyle uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, eğitim verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri ile uzlaştırmacı sicili, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin Adalet Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceği hükme bağlanmıştır (CMK m. 253/25).

Kanunda, uzlaştırmacı olabilmek için belli bir meslekî tecrübe aranmamış, gerekli eğitimin koşulları ise Yönetmelikle belirlenmiştir (CMUY m. 50). Uzlaştırmacı olabilmek için belli bir eğitim ve uzmanlık öngörülmesi, uzlaştırma eğitiminden geçen kişilerin uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesi isabetlidir.

G) Uzlaştırmacıların Eğitimi

Uzlaştırma ve diğer ADR yollarının doğru işleyebilmesi için hukukçulara müzakere hünerlerini öğretmenin zorunlu olması ve bu eğitimin önemi sebebiyle, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 50. maddesinde "uzlaştırmacıların eğitimi" özel olarak düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilerin görevlerine başlamadan önce eğitim almaları ve görev yaptıkları sürece meslek içi eğitime tâbi tutulmaları sağlanır. Bu eğitim; alternatif uyuşmazlık çözümü ve müzakere hünerleri ile yöntemlerini geliştirmeyi, mağdur, suçtan zarar gören, şüpheli veya sanık ile birlikte çalışmanın özel koşulları ve ceza adaleti sistemi hakkında bilgi sahibi olma hususlarında yeterlilik kazandırmayı amaçlamalıdır. Eğitimin konusu; görev yapacak kişilerin sahip olmaları gereken asgari nitelikler, bilgi düzeyi ve kişisel yeteneklerinin geliştirilmesinden oluşur. Uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilere; uzlaştırmanın hukukî niteliği ve sonuçları, uzlaştırmanın uygulama alanları, iletişim esasları, soru ve müzakere teknikleri, müzakere yönetimi, uzlaştırma raporu, uyuşmazlık analizi, uzlaştırmaya tâbi suçlar ve etik kurallar konularında eğitim verilir (CMUY m. 50/2).

Uzlaştırmacı olacak kişilere otuz altı saati teorik ve on iki saati uygulamalı olmak üzere en az kırk sekiz ders saati eğitim verilir. Günlük eğitim sekiz saatten fazla olamaz ve eğitim grupları en fazla otuz kişiden oluşur. Bu sayıdan daha fazla kişiden oluşan gruplar için Daire Başkanlığından ayrıca izin alınır (CMUY m. 50/4).

Uygulamalı eğitim; adayların, bireysel ve gruplar hâlinde iletişim ve müzakere tekniklerini kullanma becerilerini geliştirmelerini sağlayacak örnek uyuşmazlık çözüm çalışmaları ile uygulama gözetimi faaliyetlerini içerir. Uzlaştırmacı eğitimi alan kişilerden örnek bir uyuşmazlık senaryosu ortaya koymaları, uzlaştırma yöntemini kullanarak sonuçlandırmaları ve eğitmenlerle birlikte grup değerlendirmeleri yapmaları beklenir (CMUY m. 50/5).

Uzlaştırmacılara, uzlaştırmacı eğitim izni verilen kuruluşlarca teorik ve uygulamalı, toplam sekiz ders saatinden az olmamak üzere iki yılda en az bir defa yenileme eğitimi verilir. Uzlaştırmacılar iki yılda bir verilen bu eğitime katılmak zorundadırlar (CMUY m. 50/6).

Eğitime katılanların, belgeye dayalı ve eğitim kuruluşlarınca kabul edilen haklı bir mazeretleri olmadıkça uzlaştırmacı eğitimi süresince verilen ders ve çalışmalara katılımları zorunludur. Eğitim kuruluşlarınca, adayların derslere devam durumunu gösteren çizelge düzenlenir ve kabul edilebilir haklı bir mazereti bulunmaksızın derslerin 1/12'sine devam etmeyenlerin eğitim programıyla ilişiği kesilir (CMUY m. 50/7).

Eğitim kuruluşları, eğitimlerini başarı ile tamamlayan kişilere en geç bir ay içinde uzlaştırmacı eğitimini tamamladıklarına dair katılım belgesi verirler (CMUY m. 50/8).

Uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilerin eğitimi; üniversitelerin hukuk fakülteleri, Türkiye Barolar Birliği veya Türkiye Adalet Akademisi tarafından verilir (CMUY m. 51/1).

Uzlaştırmacı eğitimini tamamlayanların uzlaştırmacı siciline kayıt olabilmeleri için, uzlaştırma eğitiminin bitiminde yapılan yazılı sınavda başarılı olmaları zorunludur (CMUY m. 4, 1/o; 55).

H) Uzlaştırmacı Sicili

Ceza Muhakemesi Kanununda, her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulacağı, yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirileceği ve uzlaştırmacıların, avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden görevlendirileceği hükme bağlanmıştır (CMK m. 253/25; CMUY m. 12).

6763 sayılı Kanunla CMK m. 253/24'te yapılan değişiklikle, uygulamanın sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için, bütün uzlaştırmacıların seçilebileceği, bu konudaki tecrübe ve eğitimlerinin yazılı olduğu merkezî listeler oluşturulması yararlı olmuştur. Uzlaştırmacı olma yetkisini kazanmış kişilerin sicilleri, sicil numarası verilmek suretiyle Alternatif Çözümler Daire Başkanlığınca tutulur (CMUY m. 47/1). Daire Başkanlığınca, sicildeki kayıt sırası, ilgilinin görev yapmak istediği ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresi ve uzlaştırmacı ihtiyacı esas alınmak suretiyle uzlaştırmacı listeleri oluşturulur (CMUY m. 71/1). Uzlaştırmacı listeleri, UYAP bilişim sistemine Daire Başkanlığınca eklenir (CMUY m. 71/2). Uzlaştırmacı görevlendirilmesi, Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından Daire Başkanlığınca belirlenen

listelere göre yapılır (CMUY m. 71/3). Daire Başkanlığınca oluşturulan uzlaştırmacı listeleri Bakanlıkça ilân edilir (CMUY m. 71/4).

I) Uzlaştırmacının Sicile Kaydı

Sicile kayıt başvurusu, Daire Başkanlığına elektronik ortamda başvurmak suretiyle yapılır (CMUY m. 48/1).

İlgilinin, uzlaştırmacı olarak görev yapmak istediği ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı ile iletişim bilgilerini içerir başvuru dilekçesine eklenmesi gereken evrak şunlardır (CMUY m. 48/2):

a) Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası,

b) Mezuniyet belgesi ile hukuk fakültesi mezunları dışındakiler için not dökümüne ilişkin belgenin onaylı örneği,

c) Son altı ay içerisinde çekilmiş vesikalık fotoğraf,

ç) Varsa kayıtlı olunan oda, çalışılan kurum ve kuruluşun isimleri,

d) Uzlaştırmacı eğitiminin tamamlandığını gösterir katılım belgesinin aslı veya onaylı örneği.

Uzlaştırmacı siciline kayıt olma şartları şunlardır (CMUY m. 48/3):

a) Türk vatandaşı olmak,

b) Tam ehliyetli olmak,

c) Avukatlar yönünden baroya kayıtlı olmak,

ç) Hukuk öğrenimi görmüş kişiler yönünden üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak veya hukuk ya da hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat veya maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmış olmak,

d) Kasten işlenmiş bir suçtan mahkûm olmamak,

e) Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak,

f) Uzlaştırmacı eğitimini tamamlamak ve yazılı sınavda başarılı olmak,

g) Disiplin yönünden meslekten veya memuriyetten çıkarılmamış ya da geçici olarak yasaklanmamış olmak.

Sicile kayıt için başvuruda bulunacak kişinin fiilen yürütmekte olduğu asıl mesleğinin ilgili mevzuatında, uzlaştırma faaliyetini yürütmesine engel bir hüküm bulunmamalıdır (CMUY m. 48/4).

Yönetmelikte sayılan sicile kayıt şartlarını taşıdığı anlaşılan ve belgelerinde eksiklik bulunmayan başvuru sahipleri uzlaştırmacı siciline kaydedilir. İlgililerden, şartları taşımadığı anlaşılan veya verilen bir aylık süreye rağmen eksik belgelerini sunmayan başvuru sahiplerinin sicile kaydı yapılmaz (CMUY m. 48/5).

Başvurular hakkında geliş tarihinden veya eksik belgenin ikmalinden itibaren iki ay içinde karar verilerek ilgilisine de tebliğ edilir (CMUY m. 48/6).

Belge eksikliği nedeniyle sicile kayıt talebi reddedilen kişiler eksik belgeleri ikmal ederek yeniden sicile kayıt için başvuruda bulunabilirler (CMUY m. 48/7).

Uzlaştırmacı, Yönetmelikte sayılan şartlarla ilgili olarak, kendisine ait bilgilerde meydana gelen her türlü değişikliği bir ay içinde, varsa belgesi ile birlikte Daire Başkanlığına bildirmek zorundadır (CMUY m. 48/8).

Sınavda başarılı olanların sınav sonuçları, yenileme eğitimlerini de tamamlamak şartıyla, sicile kayıt yaptırıncaya kadar geçerliliğini korur (CMUY m. 48/9).

J) Uzlaştırmacının Sicilden ve Listeden Çıkarılması

Daire Başkanlığı, aşağıdaki hâllerin varlığını tespit ederse, uzlaştırmacının sicil ve listeden çıkarılmasına karar verebilir (CMUY m. 49/1):

1- Uzlaştırmacının, uzlaştırmacı olabilmek için aranan koşulları taşımadığı hâlde sicile kaydedilmesi veya bu koşulları daha sonra kaybetmesi,

2- Uzlaştırmacının, uzlaştırma göreviyle bağdaşmayan tutum ve davranışlarda bulunması,

3- Uzlaştırmacının, Kanunun öngördüğü yükümlülükleri önemli ölçüde veya sürekli yerine getirmemesi,

4- Uzlaştırmacının etik ilkelere aykırı davranması,

5- Uzlaştırmacının, performans değerlendirmeleri sonucunda yeterli bulunmaması,

6- Uzlaştırmacının yenileme eğitimini tamamlamaması.

Sicil ve listeden çıkarılma işleminden önce, uzlaştırmacının yazılı savunması alınır. Uzlaştırmacı, yazılı savunmada bulunması için kendisine yapılan yazılı bildirimin tebliğinden itibaren on günlük süre içinde savunmasını vermek zorundadır. Tebliğden imtina eden veya bu süre içinde savunmada bulunmayan uzlaştırmacı savunma hakkından vazgeçmiş sayılır (CMUY m. 49/3).

Uzlaştırmacı, sicilden ve listeden çıkarılmasını her zaman isteyebilir. Bu durumda olanlar, sınav şartları dışındaki şartları haiz ise yeniden sicile kayıt yaptırabilirler (CMUY m. 49/5).

§ 9. UZLAŞTIRMACILARIN UYMASI GEREKEN ETİK İLKELER

A) Genel Olarak Onarıcı Adalette Uzlaştırmacıların Uyması Gereken Etik İlkeler

Uzlaştırmacıların belli etik kurallara riayet etmesi, uzlaştırma sürecinin başarılı olması için zorunludur. Onarıcı adalette uzlaştırmacıların uyması gereken etik ilkeler şu şekilde tasnif edilmektedir[1]:

I- Tarafların Menfaatleriyle İlgili Olan Etik İlkeler (İhtiyaçlar ve Haklar)

1) Tüm Taraflarla İlgili Etik İlkeler:

1- Gönüllü katılım ve aydınlanmış iradeye dayalı rıza sağlanmalıdır.

2- Davanın özelliklerinden bağımsız olarak ayırımcılık yapılmalıdır.

3- Destek almak üzere gerektiğinde ilgili yardımcı kurumlara ulaşılabilmelidir (onarıcı adalet yöntemlerinin uygulanması hizmet veren kurumlar bunlara dâhildir).

4- Süreç içindeki kırılgan (küçükler, kadınlar, yoksullar gibi dezavantajlı) taraflar korunmalıdır.

5- Ceza davalarının görülmesine ilişkin geleneksel yöntemlere (mahkemelere) başvuru hakkı saklı olmalıdır.

6- Yargılama öncesi açıklanan bilgilere gizlilik imtiyazı tanınmalıdır (kamu yararının korunması amacıyla getirilebilecek istisnalar hariçtir).

---

[1] **United Nations Office on DrugsandCrime**: Handbook on RestorativeJusticeProgrammes, CriminalJusticeHandbook Series, New York 2006, s. 36-38.

7- Kişilerin medenî hakları ve onuruna saygı gösterilmelidir.

8- Kişi güvenliği korunmalıdır.

2) Zarar Gören Taraflarla İlgili Etik İlkeler:

1- Zarar gören tarafın ihtiyaçları ve duyguları küçümsenmeyerek ciddiye alınmalıdır.

2- Zarar gören tarafın kayıpları kabullenilmelidir (inkâr edilmemelidir).

3- Zarar gören tarafın tazminat talep etme hakkı korunmalıdır.

3) Başkalarının Zararlarından Sorumlu Olan Taraflarla İlgili Etik İlkeler (Ceza Yaptırımlarıyla Karşılaşanlar Dâhil):

1- Mahkeme kararıyla mecbur tutulmadan önce zararın giderilmesi teklif edilmelidir.

2- Ceza yargılamasında adil yargılanma hakkından doğan usulî güvencelere (kovuşturma evresinde suçsuzluk karinesi dâhil) sahip olma hakkı korunmalıdır.

3- Zorunlu olduğu takdirde başvurulması gereken onarıcı yükümlülükler ölçülülük ilkesine uygun olmalı, öncelikle failin kapasitesine uygun olmalı ve ikinci olarak da verilen zararın ağırlıyla orantılı şekilde uygulanmalıdır.

4- Onarıcı yükümlülükler, onarımı gerçekleştirecek kişinin insanlık onuruna saygılı olmalıdır.

II- Toplumun Menfaatleriyle İlgili Etik İlkeler

1- Toplum güvenliği, suçun tekrarını önleyen, zararı azaltan ve toplumdaki uyumu koruyan tedbirlerle desteklenmelidir.

2- Toplumdaki dayanışma, kültürel farklılıklara saygı gösterilerek geliştirilmelidir.

3- Toplumdaki dayanışma, toplum ahlâkı desteklenerek ve hukuk kurallarına saygı duyulması özendirilerek güçlendirilmelidir.

III- Yargı Sistemiyle Birlikte Çalışan Kurumlarla İlgili Etik İlkeler

1- Verilen zararın ağırlığı, daha fazla zarar verme tehlikesi, kamu düzeni mülâhazaları, vakıalar veya uygun sonuçla ilgili mevcut anlaşmazlığın mahkemece alenî yargılama yapılmasını gerektirdiği durumlar müstesna olmak üzere, davanın kovuşturma olmaksızın çözülmesine öncelik verilmelidir.

2- Takdir yetkisinin bireysel veya sistematik olarak kullanılması, kanunun tanıdığı haklardan ödün verilmesi veya ayrımcılık yapılmasına yol açmamalıdır.

3- Onarıcı adalet tedbirleri, ceza adaleti sistemi dışına yönlendirme (diversion) veya rehabilitasyon(tedavi) gibi diğer ceza adaleti hedeflerinin gerisinde kalmamalıdır.

IV- Yargı Sistemiyle İlgili Etik İlkeler

1- Ceza yargılamasının öncelikli amacı, tarafların topluma yeniden kazandırılması olmalıdır.

2- Zararın giderilmesi, davanın çözülmesindeki temel amaç olmalıdır.

3- Yukarıda belirtildiği gibi, üstlenilen onarıcı yükümlülükler dava ile orantılı olmalıdır.

4- Kararlaştırılan bir onarıcı yükümlülük ifası mümkün ve orantılı ise, ceza davasında tarafların isteğine bakılmaksızın uygulanmalıdır. Mağdur onarıcı

yükümlülüğün ifasına katılmayı kabul etmezse, onun yerine geçecek bir alternatif bulunmalıdır.

5- Failin, zararın giderimine yönelik samimi iradesi, dosyanın işlemden kaldırılmasında dikkate alınmalıdır.

6- Arabuluculuk ve diğer onarıcı adalet yöntemlerinde yapılan görüşmelerin içeriği, kamu düzenine ilişkin istisnalar dışında gizli tutulmalıdır.

V- Onarıcı Adalet Yöntemlerini Uygulayan Kurumlarla İlgili Etik İlkeler

1- Onarıcı adalet kurumları, tarafların sahip oldukları haklarıyla ilgili olarak bilgilendirilmesinin zorunlu olması ve arabuluculuk sonucunda yapılan anlaşmayı kabul etmeden önce hukukî danışmanlık almaya teşvik edilmelerini de içerecek şekilde hak temelli uygulamaya bağlı kalmalıdırlar.

2- Arabulucular tarafsız olmalıdır.

3- Arabulucular önyargısız olmalıdır.

4- Taraflar arasında ve diğer kurumlarla olan ilişkilerde mutlak gizlilik ilkesi korunmalıdır. Gizlilik, aynı onarıcı adalet kurumunun ceza dava dosyasıyla ilgili farklı görevler yapan diğer birimlerine karşı da geçerli olmalı; onarıcı adalet kurumunun bünyesinde bulunan farklı birimler arasında adeta "Çin Seddi" bulunmalıdır. Bu sayede, sistem bütünleşmesine yönelik saiklerle onarıcı uygulamaların tahrip edilmesi önlenir.

5- Diğerine nazaran daha zayıf olan tarafın müzakerelere katılması kolaylaştırılmalıdır.

6- Arabuluculuk ve diğer onarıcı adalet yöntemlerindeki davranışlarda ve önerilen uzlaşma seçeneklerinde toplumun ahlâk standartları yüksek tutulmalıdır.

7- Arabulucuların soruşturma veya kovuşturma sürecinde arabuluculuk konusu ceza dosyasıyla ilgili başka görevleri bulunmamalıdır.

8- Onarıcı adalet anlayışındaki en iyi uygulama kurallarına bağlı kalınmalıdır.

9- Başlangıç ve devam eden akreditasyon eğitimine bağlı kalınmalıdır.

10- İşyerinde yapıcı çatışma çözümü ruhuna bağlı kalınmalıdır. Bu, içsel bütünlüğü sağlayacaktır.

11- Gözlemleme, denetleme ve araştırmaya katılmak suretiyle uygulamanın geliştirilmesine sadık kalınmalıdır.

12- Uygulamalar üzerinde istişare etmek ve arabulucuların şahsî gelişimini sürdürmek yoluyla uygulamanın düzeltilmesine bağlı kalınmalıdır.

B) Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde Düzenlenen Etik Kurallar

Onarıcı adalete hâkim olan etik ilkeler dikkate alınarak, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 6. maddesinde uzlaştırmacıların uymakla yükümlü oldukları etik kurallar belirlenmiştir.

Uzlaştırma Yönetmeliğinin 6. maddesinde sayılan etik kurallar, Avrupa Komisyonunun desteğiyle hazırlanan ve 2 Temmuz 2004 tarihinde Brüksel'de yapılan bir konferansla uygulamaya koyulan Arabuluculara Yönelik Avrupa Etik Kuralları esas alınarak belirlenmiştir. Yönetmeliğe göre uzlaştırmacının uyması gereken etik ilkeler şunlardır:

I- Bağımsızlık

Uzlaştırma, ceza yargılamasına ait olan kamu davasına konu olan veya olabilecek bir uyuşmazlığı uzlaştırmacı vasıtasıyla çözülmesidir. Devletin cezalandırma yetkisinden vazgeçerek uyuşmazlığı çözmek üzere üçüncü bir kişiyi görevlendirmesi bu kişinin taraflardan ve kendisini görevlendiren makamlardan da tarafsız ve bağımsız olarak uzlaştırmanın kurallarına uygun davranmasını gerekli kılar.

Uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinde görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde taraflardan bağımsız olarak yerine getirir. Uzlaştırmacı, bağımsızlığını veya taraflarla arasındaki menfaat çatışmasını etkileyebilecek veya bu izlenimi verebilecek durumlar varsa, bunları taraflara açıklamadan görev yapmamalı yahut göreve başlamışsa görevine devam etmemelidir. Açıklama ödevi, uzlaştırma süreci boyunca devam eden bir yükümlülüktür.

Uzlaştırmacı sadece taraflardan veya görevlendiren makamlardan bağımsız değil aynı zamanda, yakın ve uzak çevreden hatta kendi eğilimlerinden ve psikolojik durumundan da uzak kalarak tarafsız davranmalıdır.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinin 14. fıkrasında "*Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilir*" hükmü yer almaktadır. Yönetmelikte ise, "*Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya uzlaştırma müzakerelerinin kanuna uygun yürütülmesi amacıyla talimat verebilir*" denilerek bu hükmün uygulanma şekli gösterilmiştir (CMUY m. 31/2). Uzlaştırmacının, usul ile ilgili hususlarda Cumhuriyet savcısı ile iletişim içinde olması ve onun tavsiyelerine uyması gerekir. Her ne kadar kanunda talimat ifadesi kullanılmış ise de, bunun uzlaştırmacının bağımsızlığını ihlâl etmeyecek şekilde uygulanması ve emir şeklinde olmaması gerekir. Uzlaştırmacının bağımsızlığı, mevzuat, etik ilkeler çerçevesinde hareket etmesini de gerektirir. Uzlaştırmacı, bağımsızlık gerekçesiyle bunlardan ayrı hareket edemez. Uzlaştırmacı, Cumhuriyet savcısının usule ilişkin olarak verdiği bilgi ve taleplere uygun davranmalıdır.

II- Tarafsızlık

Uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinde görevini tamamen tarafsız olarak yerine getirir ve tüm süreç boyunca tarafların ortak yararlarını gözetir. Uzlaştırmacı, taraflara karşı her zaman tarafsız davranacak ve tarafsız görünmeye gayret edecektir. Örneğin uzlaştırmacı, uzlaştırmanın yapılacağı yer ve zamanı belirlerken tarafsız bir yer tercih etmelidir.

Uzlaştırmacı, taraflardan hiçbirinin etkisi altında kalmaksızın onları uzlaştırmaya özen göstermelidir. Uzlaştırma müzakerelerinde taraflar, uzlaştırmacıyı kendi yanlarına çekmeye çalışabilirler. Uzlaştırmacı bu tür taktiklerden etkilenmemeli ve tarafsızlığını bozmamalıdır.

Hâkimin davaya bakamayacağı hâller ile reddi sebepleri incelendiğinde, bu düzenleme ile de uzlaştırmacının tarafsızlığının güvence altına alınmak istendiği anlaşılmaktadır. CMK'da belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı hâller (CMK m. 22) ile reddi sebeplerinin (CMK m. 24), uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak dikkate alınmasının (CMK m. 253/10; CMUY m. 28) sebebi de, tarafsızlığını

korumaktır. Hâkimlerin tarafsız olması gerekliliği, CMK'nın 22 ilâ 32. maddeleri arasında, hâkimin davaya bakamayacağı hâller ve hâkimin tarafsızlığını tehlikeye düşüren hâller şeklinde düzenlenmiştir. Bu maddeler, hâkimin, muhakemenin taraflarından ve muhakeme sürecinin farklı aşamalarından etkilenebileceği öngörülerek düzenlenmiştir. Tarafsızlık, iddia ve savunma makamları bakımından objektif davranmayı, bunlardan birini kayırmamayı, hâkimin şahsî değer yargılarından sıyrılmasını, herhangi bir menfaat elde etmeyi amaçlamamasını, dürüst davranmasını, karar verirken önyargılarından uzak durmasını, herkesin muhakeme sırasında eşit muameleye tâbi tutulmasını gerekli kılmaktadır. Uzlaştırma kurumunda tarafsızlık ilkesinin gereklerinden birisi de, uzlaştırmanın tarafsız bir mekânda, her iki tarafın da kendisini huzurlu ve güvende hissedecekleri bir ortamda gerçekleşmesidir.

Örneğin uzlaştırmacı, suçtan kendisi zarar görmüşse, sonradan kalksa bile şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlilik, vesayet veya kayyımlık ilişkisi bulunmuşsa, şüpheli, sanık veya mağdurun kan veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyundan biri ise tarafsız olamayacağından, uzlaştırma görevinden çekinmek (görevden alınmayı talep etmek) zorundadır. Bunun gibi uzlaştırmacı, tarafsızlığını şüpheye düşürecek diğer sebepler varsa, gene görevinden çekilmelidir.

Uzlaştırma müzakerelerinde görev alan kişinin her iki tarafa eşit mesafede durması gerekmektedir. Bu ise tek başına yeterli olmayıp, tarafların, uzlaştırmacının tarafsız ve bağımsız olduğu konusunda herhangi bir tereddütleri bulunmamalıdır. Bu durum CMK m. 253/10'un gerekçesinde de, uzlaştırmacı veya uzlaşmanın taraflarının, bu uzlaştırmacının tarafsız ve bağımsız olmadığına ilişkin endişelerinin dikkate alınması gerektiği şeklinde ifade edilmiştir. Uzlaştırmacı müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların süreci anlamalarını sağlar (CMUY m. 5/8).

Tarafsızlık ilkesinin bir gereği olarak, taraflar üzerinde yönlendirici bir etkisi bulunmayan uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecini kolaylaştırıcı bir rol üstlenmelidir. Bu nedenle uzlaştırmacı, kendisi bir çözüm yolu bulup bu çözüm yolunu benimsemeleri hususunda taraflara baskı yapmamalı, aksine tarafların çözüm önerisi getirmeleri için uygun ortamı hazırlamalı, tarafları dinledikten sonra durumu değerlendirmelidir. Örneğin, failin ceza alması gerektiğini düşünerek verimli müzakere ortamı sağlama görevini yerine getirmeyen uzlaştırmacı, tarafsızlık ilkesini ihlâl etmiş olacaktır.

Uzlaştırmacı; uzlaştırma süreci başlamadan önce veya uzlaştırma sürecinde taraflarla yapmış olduğu görüşmeler sonucunda edindiği intibaın etkisi altında kalarak, kazanmaya yakın veya uzak olmaya bağlı olarak taraflar hakkında peşin hüküm vermemelidir.

Uzlaştırmacı, uzlaştırmanın tarafı değildir. Tarafların taleplerini ve hislerini anlamak üzere empati kurmalı; ancak kendisini onlarla özdeşleştirmemelidir. Her iki tarafa eşit mesafede olmalı, tarafsızlığı hakkında şüphe uyandıracak hareketlerden dahi kaçınmalıdır. Uzlaştırma görüşmelerinin gerçekleştirileceği mekândan, uzlaştırma süreci boyunca söz ve hareketlerine dikkat etmelidir. Uzlaştırmacı, uzlaştırmanın tarafı olmadığından, kendi çözüm üretip tarafları bu çözümü kabul etme konusunda ikna etmeye çabalamaktan kaçınmalıdır. Zira uzlaştırmacının görevi, tarafları bilgilendirip taraflar arasında sağlıklı bir iletişim tesis etmekten ibarettir.

Uzlaştırmacılar hakkında Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısı tarafından yapılacak denetim ve performans değerlendirmeleri ile sonuçları, denetim ve performans kaydında tutulur. Bu kayıt; dosyanın uzlaştırmacıda kaldığı süre, uzlaşma teklifi ve uzlaştırma raporunun sonucu, etik ve temel ilkelere uyma, uzlaştırma raporunun eksiksiz düzenlenmesi, müzakerelerin gizliliğine riayet edilmesi, raporun süresi içinde verilmesi ile düşünceler sütunundan oluşur (CMUY m. 45).

Uzlaştırma sürecinde tarafsızlığa riayet edilmemesi Yönetmelikte, uzlaştırmacının denetimini düzenleyen 67. maddede de ele alınmıştır. Buna göre uzlaştırmacılar; Yönetmelikte belirtilen temel ve etik ilkelere uygun hareket edilmesi, uzlaştırma müzakerelerinin gizliliğine riayet edilmesi, tarafsızlık da dâhil olmak üzere, Kanun ve Yönetmeliğin öngördüğü yükümlülüklere uygun hareket edilmesi yönlerinden denetlenir (CMUY m. 67/2). Suç işlediği tespit edilen uzlaştırmacı veya eğitim kuruluşları hakkında, Yönetmeliğin 49 ve 54. maddeleri uyarınca işlem yapılır (CMUY m. 68/4).

III- Görevini Özenle Yerine Getirme Yükümlülüğü

Uzlaştırmacı, adalete hizmet etme bilinciyle, görevini özenle yerine getirmelidir.Görevini özenle yerine getirme yükümlülüğü kapsamında uzlaştırmacı, görevini etkin, zamanında ve verimli biçimde yerine getirmeyi, sunduğu hizmetin kalitesini yükseltmeyi hedefler.

Klasik kamu hizmetlerinin görünüm biçimlerinden bir olan adalet hizmetlerinde görev alan, Daire Başkanlığı tarafından belirlenen listede kayıtlı olan ve ilgili Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen uzlaştırmacı, kamu görevlisi olarak uzlaştırma görevini ihmal etmemeli, bu göreve gereken zamanı ve emeği harcamalı, uzlaştırmayı sürüncemede bırakmadan verimli şekilde yürütmelidir. Örneğin işlerinin yoğunluğu sebebiyle uzlaştırma sürecine yeterli vakit ayıramayacak olan uzlaştırmacı, görevini etkin, zamanında ve verimli biçimde yerine getiremeyecekse, bu görevi kabul etmemelidir.

Görevini etkin, zamanında ve verimli biçimde yerine getirme yükümlüğü kapsamında uzlaştırmacı, taraflara yönelik bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirirken gereken özeni göstermeli ve tarafları yeterli ölçüde aydınlatmalıdır. Uzlaştırmacı, tarafların, uzlaştırma sürecinin mahiyetini, hukukî sonuçlarını (örneğin uzlaştırma raporunun icra kabiliyetini) ve uzlaştırmacı ile kendilerinin uzlaştırmadaki işlevini anladığından emin olmalıdır.

Uzlaştırmacı, uzlaştırmanın başlamasından önce tarafların, uzlaştırmanın gönüllüğe dayandığı, kendisinin tarafsız olduğu, gizliliğin bulunduğu ve ücretsiz olduğu gibi sürecin temel güvencelerini öğrenmesini sağlamalıdır. Tarafların varsa uzlaştırmayla ilgili tüm sorularını yanıtlayarak endişe ve korkularının giderilmesini ve tarafların kendilerini rahat hissetmesini sağlamalıdır.

Uzlaşma konusunda taraflara hiçbir şekilde baskı yapmamalı, uzlaştırmacılık dışındaki şahsî mesleği veya varsa kamu görevinden kaynaklanan konumunu bir baskı vasıtası olarak kullanmamalı, tarafları etki altına almamalı, tarafların tüm süreçte özgür iradeyle hareket etmesini zedeleyecek tutum, davranış ve söylemlerden özellikle kaçınmalıdır.

Uzlaştırma sürecine katılmakta veya müzakerelerde kendini ifade etmekte zorluk çeken bir taraf varsa, fizikî koşullarda yahut iletişim kurmaya yönelik mevcut engellerin aşılması için uzlaştırma sürecinde gerekli tedbirleri almalı, ayarlamaları yapmalıdır. Örneğin mağdurun sağlık sorunları yüzünden uzlaştırma toplantılarına katılamaması durumunda, uzlaştırmacı mağdurun bulunduğu yere giderek müzakereleri yürütmelidir.

Uzlaştırmacı, taraflar arasındaki olası güç dengesizliğini, tarafların açıklamak isteyebileceği arzuları ve sürecin uzamaması ihtiyacı da dâhil olmak üzere, somut olayın özellikleri ve tarafların taleplerini dikkate alarak, uzlaştırmayı uygun bir şekilde yönetmelidir. Uzlaştırmacı, faydalı görürse, taraflarla ayrı toplantılar yapabilir.

Uzlaştırmacı, kararlaştırılabilecek hukuka ve ahlâka uygun edim konusu hakkında taraflara bilgi ve örnekler vermeli, uzlaştırma işlemleri sonuçlandırıldığında uzlaştırma raporunun doğru şekilde hazırlanmasını, kararların taraflarca bilerek ve sahih iradeyle alınmasını, tarafların tamamının anlaşmanın hükümlerini anlamasını sağlayacak uygun tedbirleri almalı, taraf iradelerinin rapora eksiksiz yansımasına dikkat etmelidir.

Uzlaştırma sürecinde taraf olan suça sürüklenen çocuk veya suç mağduru çocuk için özel mevzuatında yer alan ve süreçte ihtiyaç duyulan tüm tedbirlerin alınmasında hassas olmalı, çocuklarla çalışacaksa bu konuda gerekli uzmanlık eğitimlerini almalı veya ihtiyaç olduğunda gerekli uzmanları sürece dâhil edecek şekilde, birden fazla uzlaştırmacı görevlendirilmesini uzlaştırma bürosundan isteyerek takım uzlaştırması yapılmasını istemelidir.

IV- Taraflara Nazik ve Saygılı Davranma Yükümlülüğü

Ceza muhakemesi hukukunda uzlaştırma hassas bir süreç olup, uzlaştırmanın tarafları ceza alma tehdidi altında olan şüpheli ve işlenmiş bir suçtan zarar görmüş ve incinmiş olan mağdurdur. Uzlaştırmacı, uzlaştırmadaki bu hassasiyetler daima göz önünde tutarak, görevini yerine getirirken taraflara nazik ve saygılı davranmalıdır.

Uzlaştırmacı, uzlaştırma için güvenli ve rahat bir ortam oluşturmalı, tarafların zarar görme ve incinme olasılıklarına karşı hassas olmalı ve birbirlerine karşı da saygılı davranmalarına azami özen göstermelidir.

Nezaket ve saygı konusunda taraflar için de örnek tutum sergilemesi gereken uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinde tarafların birbirlerine saygılı davranmaları ve müzakerelere iyi niyetle katılmaları konusunda tarafları bilgilendirmeli ve tüm süreç boyunca nezaket ve saygıyı korumalıdır.

V- Şüpheli veya Sanığa Karşı Ön Yargılı Olmama Yükümlülüğü

Masumiyet karinesi gereğince uzlaştırmacı, şüpheli veya sanığın suçluluğu hakkında ön yargılı olamaz, şüpheli yahut sanığa karşı bir tavır takınamaz. Ancak tarafsızlık ilkesi, uzlaştırmacının, bir suçun işlenmiş olduğu ve şüpheli veya sanığın bir kanun hükmünü ihlâl etmiş olduğu gerçeğine kayıtsız kalmasını gerektirmez. Bu sebeple uzlaştırmacı, süreçte mağdurun haklarının da korunmasına dikkat etmeli, ihtiyacı varsa uzman desteği almasına yardım etmelidir.

VI- Eşitliği Gözetme Yükümlülüğü

Uzlaştırmacı, uzlaştırma süreci hakkında tarafların tümüne eşit muamele etmeli, tarafların müzakerelerde yeterli ve eşit fırsatlara sahip olmasına özen göstermelidir. Örneğin taraflara söz hakkı tanırken eşit süre vermeli, işlenen suç ile ilgili olarak şüpheli veya mağdurun anlatımlarını dinlerken veya soru sorarken eşitliği bozmamalıdır.

Uzlaştırmacı, görevini yerine getirirken taraflar arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım yapamaz, itibar ve güveni sarsıcı davranışlarda bulunamaz.

VII- Taraflarla Menfaat Çatışması Olmaması Yükümlülüğü

Uzlaştırmacının, taraflarla menfaat çatışması olmamalıdır. Uzlaştırmacı, taraflardan biriyle herhangi bir şahsî veya iş ilişkisinin bulunması, uzlaştırmanın sonucuna yönelik doğrudan veya dolaylı, malî veya diğer menfaatinin bulunması yahut taraflardan biri için uzlaştırma dışında bir yetkiyle görev yapması gibi bağımsızlığı veya taraflarla arasındaki menfaat çatışmasını etkileyebilecek yahut bu izlenimi verebilecek durumları açıklamadan görev yapamaz veya göreve devam edemez.

Bu bağlamda uzlaştırmacı, aşağıdaki durumlar varsa taraflara bilgi vermelidir:

1- Uzlaştırmacının, taraflardan biriyle herhangi bir kişisel veya iş ilişkisinin bulunması,

2- Uzlaştırmacının, uzlaştırmanın sonucuna yönelik, doğrudan veya dolaylı, herhangi bir ekonomik yahut diğer menfaatinin bulunması,

3- Uzlaştırmacının, taraflardan biri için uzlaştırma dışında herhangi bir sıfatla bir görev yapması.

Bu gibi hâllerde uzlaştırmacı, tamamen tarafsız olacağını garanti etmesi için, ancak uzlaştırmayı tam bir bağımsızlık ve tarafsızlıkla sürdürebileceğine emin olması ve tarafların açıkça rıza göstermesi koşuluyla, uzlaştırmayı kabul edebilir veya sürdürebilir.

VIII-Uzlaştırmacının Aynı Olayda Vekil veya Müdafii Olarak Görev Üstlenmeme Yükümlülüğü

Bu etik kural, aynı zamanda avukat unvanı olan uzlaştırmacılar için önem taşır. Uzlaştırmacı, görev yaptığı olayla ilgili olarak daha sonra vekil veya müdafii olarak görev üstlenemez. Uzlaşma sağlanamasa bile, taraflar arasında sürmekte olan **soruşturma veya kovuşturma evresinde** sonradan taraflardan birinin avukatlığını yapamaz[2].

Uzlaştırmacı, menfaat çatışması doğmaması için, uzlaştırma süreci devam ederken, taraflardan birinin başka birisiyle olan davasında da avukatlık görevi üstlenmemelidir.

Uzlaştırma bürosunca görevlendirilen uzlaştırmacı; şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunmuşsa, **bu teklif reddedilmiş dahi olsa**, artık soruşturma veya kovuşturma evresinde bu kişilerden hiçbirinin avukatı olarak görev üstlenemez.

---

2 **Erdem/Eser/Özşahinli** s. 85.

Soruşturma veya kovuşturma evresi tamamlandıktan sonra avukat uzlaştırmacının, şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin, **tarafları farklı** olan başka davalarında avukatlığını üstlenmesine bir engel yoktur; fakat uzlaşma sağlanamaması sebebiyle sonradan **aynı taraflar** (sanık ve mağdur) **arasında**, uzlaştırma dosyasına konu **suçun özel hukuka ilişkin sonuçlarıyla** ilgili olarak hukuk (tazminat) davası açıldığı takdirde uzlaştırmacının, taraflardan birinin vekâletini almaması uygun olur. Bu tür ihtimallerde, uzlaştırmacının kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlü olduğu unutulmamalı ve toplumun da uzlaştırma kurumuna olan güveninin korunması gözetilmelidir.

IX- Gizlilik Yükümlülüğü

Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütüleceğinden uzlaştırmacı gizlilik yükümlülüğüne uygun davranmalıdır. Uzlaştırmacı, ulaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür.

Uzlaştırmacı hem soruşturmanın gizliliğine hem de uzlaştırma sürecinin gizliliğine uygun davranmak zorundadır. Uzlaştırmacı, soruşturma dosyasından öğrendiği bilgileri gizli tutmalıdır. Soruşturmanın gizliliğini alenen ihlâl eden uzlaştırmacı, disiplin sorumluluğu yanında aynı zamanda TCK m. 285 uyarınca da cezalandırılabilir. TCK m. 285'te tanımlanan suçların kamu görevlisi tarafından görevinin sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlenmesi halinde, ceza yarısına kadar artırılacağından (TCK m. 285/4), uzlaştırmacının şiddet sebebine maruz kalması mümkündür.

Uzlaştırmacı, kanunen zorunlu olmadıkça, uzlaştırma ile ilgili olarak taraflardan öğrendiği bütün bilgileri de gizli tutmalıdır. Tarafların özel toplantılarda uzlaştırmacıya verdiği gizli bilgiler, bilgiyi veren taraftan izin alınmadıkça veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklanmayacaktır. Uzlaştırma görevinin niteliği gereği ortaya çıkan gizlilik yükümlülüğüne aykırı hareket edilmesi, TCK m. 258 uyarınca göreve ilişkin sırrın açıklanması suçuna vücut verebilir. Örneğin, uzlaştırma görevi gereği öğrenilen ticarî sırların gizli tutulması gerekir.

X- Menfaat Temin Etmeme Yükümlülüğü

Uzlaştırmacı tüm süreç boyunca tarafsızlığını korumak zorunda olduğundan, tarafsızlığından kuşku duyulmasına yol açacak şekilde kendisine veya bir başkasına doğrudan yahut dolaylı olarak herhangi bir menfaat temin edemez.

XI- Görevinin Saygınlığını ve Kişilerin Adalete Olan Güvenini Koruma Yükümlülüğü

Ceza adaleti hizmetlerinin soruşturma veya kovuşturma evresinde uzlaştırma bürosunda görevlendirilen uzlaştırmacı, üstlendiği kamu görevinin mahiyetine uygun olarak, görevinin saygınlığını ve kişilerin adalete olan güvenini zedeleyen veya şüpheye düşüren her türlü davranıştan kaçınmalıdır.

Uzlaştırmacı görevi gereği, soysal ilişkilerinde de saygınlığını korumalı, kendisinin saygınlığını etkileyecek ve dolayısıyla uzlaştırma kurumuna duyulacak güveni zedeleyecek davranışlardan kaçınmalıdır. Bu bağlamda uzlaştırmacı, reklam sayılabilecek her türlü davranıştan kaçınmak zorundadır. Ceza adaleti sisteminde görev

üstlenen uzlaştırmacının saygınlığının korunabilmesi açısında, reklâm yapmaması gerekir.

C) Uzlaştırmacıların Etik İlkelere Uygun Hareket Etmesi Bakımından Denetlenmesi

Uzlaştırmacılar; görev yaptıkları yerin Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya görevlendirilen Cumhuriyet savcısı tarafından denetlenir (CMUY m. 65/2). Uzlaştırmacı denetimi her yıl yapılırsa da, ihbar veya şikâyet üzerine her zaman da yapılabilir (CMUY m. 65, 3-4)

Uzlaştırmacılar, aşağıdaki hususlarda denetlenir (CMUY m. 67/2):

1) Yönetmelikte belirtilen temel ve etik ilkelere uygun hareket edilmesi,
2) Uzlaşma teklifi ve uzlaştırma raporunun usulüne uygun düzenlenmesi,
3) Uzlaştırma işlemlerinin süresi içinde tamamlanması,
4) Uzlaştırma müzakerelerinin gizliliğine riayet edilmesi,
5) Kanun ve Yönetmeliğin öngördüğü yükümlülüklere uygun hareket edilmesi.

Denetim sonucunda ilgili Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaştırmacı hakkında bir rapor düzenlenir (CMUY m. 68/1). Düzenlenen raporun bir sureti, ilgili Cumhuriyet başsavcılığının arşivinde muhafaza edilir, diğer sureti de Daire Başkanlığına sunulur (CMUY m. 68/2). Denetim sonucunda Daire Başkanlığınca konusu suç teşkil eden uygulamalar tespit edildiğinde, adlî ve idarî işlemlere başlanır (CMUY m. 68/3) ve suç işlediği tespit edilen uzlaştırmacı hakkında uzlaştırmacı sicili ve listesinden çıkarılma (CMUY m. 49) yaptırımı uygulanır (CMUY m. 68/4).

Görüldüğü gibi uzlaştırmacının, uyması gereken etik ilkelere aykırı hareket etmesi, hukukî, disiplin ve ceza sorumluluğunun doğmasına yol açabilir. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulmuş olan Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, etik ilkeleri ihlâl eden uzlaştırmacı hakkında, ihlâl teşkil eden fiilin niteliğine göre uyarma, bir yıla kadar geçici süreyle uzlaştırmacı listesinden çıkarma veya uzlaştırmacı sicilinden ve listesinden çıkarma yaptırımı uygulayabilir (CMUY m. 49, 1-2).

Etik ilkelere aykırı hareket etmesi nedeniyle hakkında uyarma yaptırımı uygulanan uzlaştırmacı, ilk önce Alternatif Çözümler Daire Başkanlığınca yazılı olarak uyarılır. Uzlaştırmacı bu yazılı uyarıya uymazsa, yazılı savunması alınır ve ardından yapılan tahkikat neticesinde, uzlaştırmacı hakkında uzlaştırmacı sicil ve listesinden çıkarma yaptırımı uygulanabilir. Bu karar ilgili uzlaştırmacıya tebliğ edilir (CMUY m. 49/4) ve karara karşı idarî yargı yolu açıktır.

Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, etik ilkeleri ihlâl eden uzlaştırmacı hakkında, uzlaştırmacı sicili ve listesinden çıkarma yaptırımını uygulamadan önce, uzlaştırmacının yazılı savunmasını alır. Uzlaştırmacı, yazılı savunmada bulunması için kendisine yapılan yazılı bildirimin tebliğinden itibaren on günlük süre içinde Daire Başkanlığına savunmasını vermek zorundadır. Tebliğden imtina eden veya bu süre içinde savunmada bulunmayan uzlaştırmacı savunma hakkından vazgeçmiş sayılır (CMUY m. 49/3).

D) Uzlaştırmacıların Reddi

Ceza Muhakemesi Kanununda belirlenen, hâkimin davaya bakamayacağı hâller ile tarafsızlığını şüpheye düşürecek sebeplerden dolayı reddini gerektiren hâller (CMK m. 22-31), uzlaştırma sürecinin ve uzlaştırmacının tarafsızlığının korunması maksadıyla, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak göz önünde bulundurulur (CMK m. 253/10, CMUY m. 28). Uzlaştırmacı, bu hâllerin varlığı hâlinde durumu uzlaştırma bürosuna bildirir ve görev yapamaz.

Uzlaştırmacının çekilme veya reddi usulü mevzuatta düzenlenmemişse de, bu konuda Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürosunun karar vermesi gerekir. Çünkü uzlaştırma iş ve işlemlerine ilişkin hizmetlerin yürütülmesini sağlamak ve denetlemek uzlaştırma bürosunun görev ve sorumlulukları arasındadır (CMUY m. 40, 1/a) ve büronun iş ve işlemleri de, Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısının denetimi altında yazı işleri müdürünün yönetiminde zabıt kâtibi ve diğer görevliler tarafından yürütülür (CMUY m. 39/2).

Buna göre uzlaştırmacının reddi, görevlendirmeyi yapan uzlaştırma bürosuna dilekçe verilerek başvurmak suretiyle yapılmalıdır. Ret isteminde bulunan taraf, öğrendiği ret sebeplerinin tümünü açıklamalı ve olguları ile birlikte ortaya koymalıdır.

Uzlaştırmacının reddi istemi hakkında, görevlendirmeyi yapan uzlaştırma bürosundaki Cumhuriyet savcısı karar vermelidir. Çünkü uzlaştırma bürosu, bürodaki Cumhuriyet savcısının onayıyla uzlaştırmacı görevlendirmesini yapmaktadır. Ret isteminin kabulü hâlinde uzlaştırma bürosu, Cumhuriyet savcısının onayıyla bir başka uzlaştırmacı görevlendirir. Ret isteminin kabulüne veya reddine ilişkin kararlar kesindir; bu kararlara karşı itiraz yoluna gidilemez.

BÖLÜMLE İLGİLİ SORULAR

1- Uzlaştırma sürecinde Cumhuriyet savcısının taraflar hakkında sosyal inceleme raporu alması mümkün müdür?

2- Uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan incelemede öncelikle nelere dikkat edilmelidir?

3- Soruşturma dosyasında yer alan belgelerin örneğinin uzlaştırmacıya verilmesinde nelere dikkat edilmelidir?

4- Uzlaştırmacı görevlendirilmesinde uzlaştırma bürolarında esas alınacak dosya tevzi kıstaslar nelerdir?

5- Uzlaştırmacının sicil ve listeden çıkarılmasını gerektiren durumlar nelerdir?

6- Uzlaştırmacıların uyması gereken etik ilkeler nelerdir?

7- Uzlaştırmacıların uyması gereken etik ilkeler kapsamında bağımsızlığın anlamı nedir?

8- CMK'da belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı hâller uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak ne şekilde dikkate alınır?

9- Uzlaştırmacıların gizlilik yükümlülüğünün kapsamına neler girer?

10- Uzlaştırmacının, taraflardan biriyle herhangi bir kişisel veya iş ilişkisinin bulunması durumunda ne yapması gerekir?

11- Uzlaştırmacı avukatsa ve uzlaşma sağlanamazsa, görev yaptığı olayla ilgili olarak sonradan vekil veya müdafii olarak görev üstlenebilir mi?

12- Uzlaştırmacıların denetiminde hangi hususlar dikkate alınır?

13- Uzlaştırmacıların etik ilkelere aykırı hareket etmesi hâlinde doğabilecek sorumlulukları nelerdir?

14- Uzlaştırmacının reddi mümkün müdür?

§ 10. UZLAŞMA TEKLİFİ

A) Uzlaşma Teklifinde Bulunulması

I- Tarafların Fiil Ehliyetine Sahip Olması

Soruşturma evresinde, soruşturma konusu suçun uzlaştırmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, Cumhuriyet savcısı soruşturma dosyasını uzlaştırma bürosuna gönderir. Uzlaştırma bürosu tarafından Cumhuriyet savcısının onayı ile görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli (kovuşturma aşamasında sanık) ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur (CMK m. 253/4, CMUY m. 7, 10; 29).

Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı tarafından yapılacak uzlaştırma teklifi, Yönetmelik ekinde bulunan Ek-4 sayılı, uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının bulunduğu Uzlaşma Teklif Formunda yer alan bilgilerin açıklanması ve teklif formunun hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilmesi suretiyle yapılır. Uzlaştırmacı tarafından bilgilendirme (aydınlatma) yükümlülüğünün yerine getirildiğine ve uzlaşma teklifinde bulunulduğuna ilişkin formun imzalı örneği uzlaştırma evrakı içine konulur (CMUY m. 29/5).

Adlî kolluk, kendisi uzlaştırma teklif edemeyeceği gibi, uzlaştırma yapamaz ve uzlaştırmacı da atayamaz. Bu işlemler, uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı tarafından yapılır (CMK m. 253/4). Ayrıca, suça sürüklenen çocuklar hakkındaki soruşturma çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılacağından, çocuklara yönelik uzlaşma teklifini de kolluk veya Cumhuriyet savcısı değil (ÇKK m. 15/1), uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen eğitimli uzlaştırmacı yapmalıdır. "Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi" ilkesi gereği (ÇKK m. 4/g), kanunî temsilciye yapılacak uzlaşma teklifi sırasında çocuk, sosyal çalışma görevlisinden destek alabilir (ÇKK m. 15/2).

Gerek uzlaştırma teklifinin kabul veya reddine gerek uzlaşmaya dair verilecek kararın şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olması sebebiyle, teklifin şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene bizzat yapılması uygun olur; fakat cevabın, müdafi veya vekil aracılığıyla iletilmesinde bir sakınca yoktur. (CMK 253/4)

Müştekinin veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması hâlinde, vekâletnamesinde özel yetkisi var ise, özel hukuk tüzel kişisinin vekiline de uzlaşma teklifinde bulunulabilir (CMUY m. 29/2).

Uzlaşma teklif edilecek şüpheli, kısıtlanması gereken bir kişi olabilir. Bu halde, uzlaşma teklif edilecek kişilerin ayırt etme gücüne sahip olup olmadıkları, uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı ve görevlendirilen uzlaştırmacı tarafından araştırıldıktan sonra uzlaşma teklifinin muhatabı belirleneceğinden (CMUY m. 29/1), TMK m. 403 vd. uyarınca şüpheliye öncelikle vasi atanması gerekir. Vesayeti gerektiren hâller (örneğin TMK m. 406'da sayılan savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim) içinde olup da bu durumun bilinmemesi nedeniyle hakkında vesayet veya kısıtlılık kararı verilmemiş kişiler için, öncelikle vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesine bildirimde bulunulmalı (TMK

m. 405; 409 vd.), şüpheli vesayet altına alınırsa vasisine, vesayet altına alınmasına gerek görülmez ise kendisine uzlaşma teklifi yapılmalıdır.

II- Tarafların Fiil Ehliyetine Sahip Olmaması

Uzlaştırmacı; şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması (TMK m. 11) yahut kısıtlı olması hâli ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda (TMK m. 15), uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine (TMK m. 16) yapılır (CMUY m. 29/1). Bu kişilerin ayırt etme gücüne sahip olup olmadıkları, uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı tarafından araştırıldıktan sonra, uzlaşma teklifinin kime yapılacağı belirlenir.

Buna göre, isnad yeteneği olmayan kişilerin özgür iradesinden söz edilemeyeceğinden uzlaştırmaya başvurulmaması gerekir. Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu olmadığından veya tam akıl hastalarının isnad yeteneği bulunmadığından, bu kişilere uzlaşma teklif edilmesi mümkün değildir. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamayacağından kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir (TCK m. 31/1).

Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur ve uzlaşma teklif edilemez. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur (TCK m. 31/2).

Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı halinde, bu kişilerin kanunî temsilcilerine uzlaşma teklif edilebilir. Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin[3] 20. maddesinin üçüncü fıkrasında göre, fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş fakat onbeş yaşını doldurmamış bulunan çocuğun, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığını takdir etme yetkisi, münhasıran mahkemeye aittir. Mahkeme bu değerlendirmeyi yaparken, uzmanlar tarafından bilirkişi sıfatıyla hazırlanan sosyal inceleme raporundaki tespit ve değerlendirmeleri göz önünde bulundurur. Sosyal inceleme talebi, yaptırılması ve değerlendirilmesi ise, Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 20. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre fiili işlediği sırada oniki yaşını bitirmiş onbeş yaşını doldurmamış bulunan çocuklar ile onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin işledikleri fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığının takdiri bakımından sosyal inceleme yaptırılması zorunludur (ÇKK Uygulama Yönetmeliği m. 20/2). Buna karşılık, fiili işlediği sırada onbeş yaşını bitirmiş fakat onsekiz yaşını doldurmamış bulunan çocuklar için, sosyal inceleme raporu alınması zorunluluğu yoktur

[3] RG 24.12.2006, Sa. 26386.

Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olan suça sürüklenen veya suç mağduru çocuk, reşit (ergin) olmadığından, anlama ve isteme yeteneğine sahip (sezgin-mümeyyiz) olsa da uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılacaktır. Böylece mümeyyiz olan çocuk, şahsa sıkı sıkıya bağlı olan şikâyet hakkına sahip olduğu hâlde, çocuğa uzlaşma yetkisi tanınmamıştır. Burada kanun koyucunun, Türk Medenî Kanunu'nun 16. maddesindeki "*Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler*" hükmünden hareketle, algılama yeteneği yeterince gelişmemiş, uzlaşmanın anlam ve sonuçlarını yeterince kavrayamayacağını düşündüğü çocukları korumak istediği anlaşılmaktadır. Bir diğer neden de, CMK m. 253/19'daki "*Uzlaşmanın sağlanması hâlinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılamaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır*" (CMUY m. 7/6) hükmüdür.

Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin küçük olması hâlinde, küçüğün de uzlaşma konusundaki iradesi öğrenilmelidir. Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 12. maddesine göre, "*taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun, kendini ilgilendiren her konuda* ***görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını,*** *bu görüşlere, çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar*". Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adlî veya idarî kovuşturmada, çocuğun doğrudan doğruya veya bir temsilci yahut uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı sağlanmalıdır (Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi m. 12/2). Uzlaştırma süreci, etki ve sonuçları itibariyle çocuğu yakından ilgilendireceğinden, çocuğun görüşü alınmalıdır.

Uzlaşma teklifi yapılırken yukarıda önerildiği üzere, anlama ve isteme yeteneğine sahip (sezgin-mümeyyiz) olan suça sürüklenen veya suç mağduru çocuğun da uzlaşma konusundaki aydınlanmış iradesi dikkate alındığı takdirde, bu eleştiri karşılanabilir. Esasında uzlaştırma müzakerelerine başlayıp başlamama konusundaki takdirin tek başına çocuğa bırakılması da isabetli bir yaklaşım değildir. Çünkü mümeyyiz de olsa suça sürüklenen veya suç mağduru çocuğun, uzlaşmanın önemi ve sonuçlarını tek başına anlaması beklenemez. Uzlaşma teklifinin yapılmasından itibaren tüm süreç boyunca çocuğun sosyal hizmet uzmanları, pedagoglar veya mahkeme nezdinde çalışan sosyal çalışma görevlisi ile desteklenmesi gereklidir.

CMK m. 253/4'te şüphelinin reşit olmaması hâlinde, uzlaşma teklifinin kanunî temsilcilerine yapılması öngörülmüşse de,edimin konusu kendisini maddî bir yükümlülük altına sokmayacak, özür dilemeyle ifa edilebilecek bir edim ise, reşit (ergin) olmayıp ayırt etme gücüne sahip suça sürüklenen çocuğa uzlaşma teklifi yapılabileceğinin ve çocuğun uzlaşma önerisini kabul etmesi hâlinde uzlaşmanın gerçekleşmiş sayılacağının kabulü uygun olur. Her ne kadar Türk Medenî Kanunu'nun 16. maddesinde, **"***Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler*" denilmekte ise de, aynı maddenin son cümlesinde, "*karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rıza gerekli değildir*" hükmü mevcuttur. Özür dilenmesiyle maddî bir yükümlülük altına girmeden, uzlaşma sonucunda "kovuşturmaya yer olmadığı" kararı verilmesi ve artık soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılamaması, açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılması (CMK m. 253/19, CMUY m. 7, 6), suça sürüklenen (şüpheli-sanık) çocuk için bir kazanımdır.

Ancak aynı kuralı, suç mağduru veya suçtan zarar gören çocuk için söylemek mümkün değildir. Mağdur veya suçtan zarar gören çocuk reşit (ergin) olmadıkça, ayırt etme gücüne sahip olsa da, uzlaşma teklifinin çocuğun kanunî temsilcisine yapılması gerekir. Çünkü suç mağduru çocuğun, kendisine karşı işlenen soruşturma konusu suç nedeniyle uzlaşma teklifini kabul etmesi ve uzlaşma sağlanması hâlinde artık hukuk mahkemesinde tazminat davası açılamayacağından, karşılıksız kazanım söz konusu değildir.

III- Uzlaşma Teklifinin Açıklamalı Tebligat veya İstinabe Yoluyla Yapılması

Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar gören yahut kanunî temsilcilerine uzlaşma teklifini bizzat yapmalı; gerekirse bu kişilerin yerleşim yerine dahi gitmelidir.

Uzlaştırmacının teklif yapacağı kişi tutuklu ise, görevlendirme belgesinin ibrazı üzerine mesai gün ve saatleri içerisinde konuşulanları başkalarının duymayacağı, ancak görüşmenin görevlilerce izlenebileceği bir ortamda, açık görüş usulüne tâbi olarak ilgiliyle görüşür. Tutuklunun uzlaştırmacı ile yazışmaları denetime tâbi tutulmaz[4].

Hükümlü uzlaştırmaya tâbi bir suçun tarafı olup uzlaştırma yoluna gidilmiş ve rıza göstermişse, uzlaştırmacı olarak atanan kişinin görevlendirme belgesini ibraz etmesi üzerine, bu iş için ayrılan görüşme yerlerinde, mesai gün ve saatleri içerisinde, konuşulanların duyulamayacağı, ancak güvenlik nedeniyle görülebileceği bir biçimde, açık görüş usulüne uygun olarak uzlaştırmacı ile görüştürülür[5].

Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, gerektiğinde uzlaşma teklifini, büro aracılığıyla açıklamalı tebligat, istinabe veya Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla yapabilir (CMK m. 253/4; CMUY m. 29/3).

Kanunda uzlaştırmacının, gerektiğinde uzlaşma teklifini istinabe yoluyla yapabilmesine izin verildiğinden, uzlaşma teklif formunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, istinabe edilecek kişinin bulunduğu yerdeki Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde bulunan istinabe bürosu istinabe olunur (CMK m. 253/24) ve teklif formu, istinabe edilecek tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır (CMUY m. 29/4).

Uzlaştırmacı tarafından yapılacak uzlaşma teklifi, Yönetmeliğin 4 no'lu ekinde yer alan, uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının bulunduğu Uzlaşma Teklif Formundaki bilgilerin açıklanması ve teklif formunun, hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilmesi suretiyle yapılır (CMUY m. 29/5).

Uzlaştırmacının uzlaşma teklifinde bulunacağı şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar gören yahut kanunî temsilcilerine iletişim araçlarıyla ulaşılamaması hâlinde, açıklamalı uzlaşma teklifi uzlaştırma bürosu aracılığıyla yapılır. Bu işlem uzlaştırmacının, uzlaştırma bürosuna başvurarak teklif formunu vermesi üzerine gerçekleştirilir (CMUY m. 29/6).

---

4 Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (RG 13.10.2017, Sa. 30179) ile değişik Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik (RG 17.05.2005, Sa. 25848) m. 19, 3.

5 Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (RG 13.10.2017, Sa. 30179) ile değişik Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik (RG 17.05.2005, Sa. 25848) m. 20, 5.

Uzlaştırmacı, uzlaşmanın mahiyeti, niteliği ve hukukî sonuçlarını anlatan bir bilgilendirme yazısı hazırlayarak uzlaşma teklif formuyla birlikte uzlaştırma bürosuna vermeli ve tarafa tebliğ edilecek açıklamalı tebligatta, uzlaşma teklif formu ile birlikte bu bilgiler de yer almalıdır. Bilgilendirme yazısında uzlaştırmacı, şahsî iletişim bilgilerini de yazmalıdır. Uzlaşma teklif formu, uzlaştırma bürosu aracılığıyla Tebligat Kanunu ile Tebligat Tüzüğü hükümlerine uygun olarak tebliğ mazbatalı zarf içerisinde gönderilmelidir.

Tarafa tebliğ edilecek açıklamalı tebligattaki çağrı kâğıdı üzerinde, çağrılan kişinin (şüphelinin) kimliği, çağrılma nedeni (soruşturma gereğince atılı suçun 5271 sayılı CMK'nun 253. maddesine göre uzlaştırmaya tâbi olduğu), hakkında okunaklı şerh bulunmalıdır. Tebligat yapılamazsa uzlaştırma işlemlerine son verilir.

Şüpheli, sanık, mağdur veya suçtan zarar gören yahut bunların reşit olmaması hâlinde kanunî temsilcileri, kendilerine doğrudan, açıklamalı tebligat, istinabe veya SEGBİS yoluyla uzlaşma teklifinde bulunulmasından itibaren üç gün içinde kararlarını teklifi yapan uzlaştırmacıya bildirmedikleri takdirde, teklifi reddetmiş sayılırlar[6]. Bu durumda, CMK m. 255 hükmü saklı kalmak üzere, ayrıca diğerlerine uzlaşma teklifinde bulunulmaz (CMK m. 253/4; CMUY m. 30).

Uzlaşma teklifine süresi içerisinde cevap verilmemesi veya teklifin reddedilmesi hâlinde uzlaştırma girişimi sonuçsuz kalmış sayılır (CMUY m. 34/2). Şüphelinin çocuk olması hâlinde uzlaşma teklifi çocuğun kanunî temsilcisine (veli veya vasisine) yapılacağından, kanunî temsilci üç gün içinde kararını bildirmezse bu hüküm gereğince teklifi reddetmiş sayılacak ve bu husus çocuğun aleyhine olabilecektir.

Uzlaşma teklifinde bulunmak için yapılacak çağrı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılarak da gerçekleştirilebilir. Ancak, bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmez (CMUY m. 29/7).

IV- Uzlaşma Teklifinde Sıralama ve Teklifin Yapılma Zamanı

Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, öncelikle faili davet ederek uzlaşma teklif edebileceği gibi, bunu önce mağdura da sorabilir. Uzlaşma teklifinin ilk önce kime yöneltilmesi gerektiği konusunda kesin bir kural mevcut olmayıp, bu uygulama ülkeden ülkeye değişmektedir. Her iki uygulamanın da kendine göre faydaları ve mahzurları vardır. Uzlaşma teklifinin önce mağdura yapılmasına yönelik en önemli eleştiri, uzlaştırmaya hazır olduğunu açıklayan mağdurun, failin uzlaştırmaya katılmayı reddetmesi hâlinde hayal kırıklığı yaşayacak olmasıdır. İlk önce faile uzlaşma teklif edilmesi hâlinde ise, failin bu girişimle, mağdurun menfaatlerine üstünlük tanındığı endişesiyle kendini koruma psikolojisine girme ve uzlaştırmayı reddetme tehlikesi vardır. Ancak failin mağdurla görüşmeye istekli olmasını ve mağdurun zararını tazmin etmeyi müzakere etmesini sağlamak için, uzlaşma teklifinin ilk önce faile yapılması uygun olur. Bu girişim, mağdurun, sırf failin uzlaştırmaya

---

6 Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, Kanunda belirtilen üç günlük süreyi, örneğin şehir dışında bulunmaları gibi bir sebeple kusurları olmadan geçirirlerse, eski hâle getirme isteminde bulunabilirler (CMK m. 40).

katılmaya ve anlaşma yapmaya istekli olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla uzlaştırmaya katılmayı kabul etmesi olasılığını önler[7].

Esasında bu aşamada önemli olan, uzlaşma teklifinin önce kime yapılacağından ziyade yapılma zamanıdır. Uzlaşma teklifinin kabul edilmesini sağlamak için, teklifin doğru zamanda yapılması büyük önem taşır. Bu nedenle uzlaşma teklif edilmeden önce, tarafların tavırları, uzlaşmaya psikolojik olarak hazır olup olmadıkları ve niyetleri hassasiyetle kontrol edilmelidir.

Uzlaşma müzakerelerine tarafların katılımı, mukayeseli hukukta da önemli bir konudur. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde, 1989-1997 yılları arasında edinilen tecrübelere dayanılarak yapılan bir çalışmada, arabuluculuğa katılmayı kolaylaştıran ve engelleyen etkenler ortaya koyulmuştur. Buna göre, genel olarak mala karşı işlenen suçlarda, taraflarla suçun işlenmesinden kısa bir süre sonra temas kurulması hâlinde, taraflar zararlarının hemen giderilmesi amacıyla arabuluculuğa katılmaya daha fazla istekli olmuşlardır. Buna karşılık, kişilere karşı işlenen suçlarda veya kasten yahut taksirle yaralama suçlarında durum bunun tam tersidir. Bu suçlarda, taraflarla suçun işlenmesinden uzun bir süre, suçun taraflar üzerindeki etkileri hafiflediktan, taraflarda yarattığı öfke ve acı dindikten ve bilhassa mağdur sakinleştikten sonra temas kurulması hâlinde, taraflar arabuluculuğa katılmaya daha istekli olmuşlardır[8].

Görüldüğü gibi kişilere karşı işlenen suçlarda, taraflara hemen uzlaşma teklif edilmeyerek belli bir sakinleşme süresi tanınması uygun olacaktır. Bu amaçla Yönetmelikte, "Uzlaşma teklifi suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçmeden yapılamaz" hükmüne yer verilerek sakinleşme (soğuma) süresi tanınması kabul edilmiş (CMUY m. 12/5) ve CMK'da olmayan bir esas benimsenmiştir.

Yönetmelikte böyle bir sürenin öngörülmüş olması uzlaştırma olasılığının artması bakımından yerinde olmuştur. Uzlaştırmacı dosya kendisine daha evvel tevdi edilse bile suç tarihinden itibaren bir ay geçmeden taraflara uzlaşma teklifinde bulunamayacaktır. Uzlaştırmacının bu süre ile ilgili olarak dikkat etmesi gereken başka bir konu da, suçun işlenmesinden itibaren bir aylık süreye yaklaşmadan dosyayı bürodan tevdi almamasıdır. Çünkü uzlaştırmacı, uzlaştırma evrakını teslim aldıktan sonra otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırmak zorunda olup, uzlaştırma bürosu bu süreyi en çok yirmi gün uzatabilir (CMK m. 253/12; CMUY m. 17/1). Bu sebeple, suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçmeden dosyayı uzlaştırma bürosundan alan uzlaştırmacı, uzlaşma teklifinin yapılması için bir aylık sürenin geçmesini beklerken, müzakere, uzlaşma ve raporun hazırlanması için kendisine tanınmış olan otuz günlük süreyi geçirebilir. Bu da kendisi hakkında uzlaştırma savcısı tarafından düzenlenecek performansının kötü görünmesine neden olabilir. Doğru olan uygulama, suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre dolduktan sonra uzlaştırma işlemlerine başlanmak üzere dosyanın uzlaştırmacıya tevdi edilmesidir.

---

7 **Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı** s. 47-48; **Özbek**-Uyuşmazlık Çözümü s. 1077-1078, 1143; **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 24, 61, 125; **Umbreit/Greenwood-Guidelinesfor** s. 9; **Umbreit**-Handbook s. 26, 37-38.

8 **Brown**, Henry/**Marriott**, Arthur: ADR Principles and Practice, London 1999, s. 304; **Özbek**, Mustafa Serdar: Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması (Kazancı Hukuk Dergisi 2010/1, s. 116-183), s. 165-166.

V- Uzlaşma Teklifinin Yapılamaması

Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma (veya kovuşturma) dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma yahut başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması hâlinde, soruşturma (veya kovuşturma) konusu suçla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma (veya kovuşturma) sonuçlandırılır (CMK m. 253/6, CMUY m. 7, 12). 253. maddenin bu fıkrasına göre, gerekli araştırmalara rağmen, herhangi bir nedenle mağdur veya suçtan zarar görene, bu kişiler veya şüpheli temyiz kudretine sahip değillerse kanunî temsilcisine ulaşılamamakta ise, soruşturma uzlaştırma yoluna başvurulmadan sonuçlandırılır. Örneğin adres belirlenemiyorsa, soruşturma dosyasındaki adresler bulunamıyorsa veya sayılan kişiler yurt dışında ise bu şekilde hareket edilecektir. Bu düzenlemeyle tebligat kolaylığı öngörülerek, mağdur veya suçtan zarar görene ulaşılamaması yüzünden uzlaştırma müzakerelerinin başlatılamaması hâlinde, soruşturmanın uzamasının engellenmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle, Tebligatın yapılamaması hâlinde, 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun, adres değiştirmenin bildirilmesi mecburiyetine ilişkin 35. maddesi veya ilânen tebligata ilişkin 28. maddesindeki usulün izlenmesi şart değildir; ancak, hiç değilse adlî kolluk vasıtasıyla adres araştırmasının yapılması gerekir.

Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma yahut kovuşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanması ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir (CMK m. 253/8; CMUY m. 7, 8). Bu sebeple soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı, CMK m. 160 ve devamı uyarınca toplanması gereken tüm delilleri toplar (CMUY m. 9/2).

Çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı, soruşturma sırasında gerekli gördüğünde çocuk hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilir (CMUY m. 9/3).

Soruşturma dosyasının uzlaşma teklifinde bulunulmak üzere uzlaştırma bürosuna gönderilmesi için, soruşturma konusu suçun uzlaştırmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması gerektiğinden (CMK m. 253, 4), uzlaşma teklif edilmeden önce soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanması, suçun mahiyetini ortaya koyarak uzlaştırmaya tâbi olup olmadığını belirlemek ve uzlaştırma sağlanamazsa delillerin kaybolması tehlikesini ortadan kaldırmak için gereklidir.

Kanunda, uzlaşma teklif edildiğinde, uzlaştırmanın sonucu henüz bilinemediğinden, delillerin toplanmasına devam edilmesi öngörülmüştür. Özellikle Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinin ondokuzuncu fıkrası uyarınca; yerine getirilmesi ileri tarihe bırakılan, takside bağlanan veya süreklilik arzeden bir edim söz konusu olduğu için kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesi üzerine, daha sonra uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, şüpheli hakkında kamu davası açmak için, toplanan delillerin suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturması aranacaktır.

Nihayet Cumhuriyet savcısının, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 171. maddesine göre, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olup, üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen,

kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verebilmesi için de (CMK m. 171/2) soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanması gerekir.

VI- Hakkında Yakalama Emri Bulunan Şüpheli veya Sanığa Uzlaşma Teklifi

Uzlaştırma işleminin yapılması bakımından taraflara ulaşılamaması veya yurt dışında olmaları hâlinde uzlaştırma yoluna gidilememesi kuralı, şüpheli veya sanık hakkında yakalama emri bulunması hâlinde de dikkate alınmalıdır. Ceza Muhakemesi Kanunu m. 98/1'e göre; "*Soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir*." Aynı maddenin üçüncü fıkrasına göre; "*Kovuşturma evresinde kaçak sanık hakkında yakalama emri re'sen veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim veya mahkeme tarafından düzenlenir*." CMK m. 199'e göre; "*Mahkeme, sanığın hazır bulunmasına ve zorla getirme kararı veya yakalama emriyle getirilmesine her zaman karar verebilir*."

Bu düzenlemelerden anlaşıldığı üzere; şüpheli veya sanık hakkında, ancak ona ulaşılamadığı hâllerde yakalama emri çıkarılabilmektedir. Uzlaştırma kapsamında kalan bir suçun şüpheli veya sanığı hakkında, ona ulaşılamaması nedeniyle yakalama emri çıkarılmış ise uzlaştırma yoluna gidilmesi fayda sağlamayacaktır. Kolluk ile adlî mercilerin her türlü imkânlarına rağmen ulaşamadığı şüpheli veya sanığa uzlaştırmacının ulaşmasını ve uzlaşma teklifini iletmesini beklemek gerçekçi değildir. Böyle bir durumda uzlaştırmacının, CMK m. 253, 6'da yer alan; "*Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır*" hükmüne göre uzlaştırmanın mümkün olmadığını tutanağa bağlaması da uygun değildir. Çünkü şüpheli veya sanığın yakalama emri üzerine yakalanarak ifadesi alınmadan dosyanın neticelendirilmesi mümkün değildir. Başka bir ifadeyle, soruşturma veya kovuşturma, genellikle şüpheli veya sanığın yakalanması ve ifadesine başvurulmasının ardından bitirilir.

Yakalanamamış ve ifadesi alınamamış olan şüpheli veya sanığın uzlaşmak istemediğini peşinen kabul etmek doğru değildir. Bu nedenle isabetli olan; yakalama emrinin infazına kadar uzlaştırma işlemine girişmemek, yakalama emrinin infazından sonra, şüpheli veya sanığın adresinin tespit edilmesinin ardından dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermektir. Soruşturma evresinde; şüpheli hakkında yakalama emri mevcut ise (şüphelinin tebligata rağmen gelmemesi veya şüpheliye çağrı yapılamaması, CMK m. 98) Cumhuriyet savcısı bir süre yakalama emrinin infaz edilmesini beklemeli ve şüphelinin ifadesini almaya çalışmalıdır. Ancak dosyanın sürüncemede kalmaması ve özellikle zamanaşımına uğrama riskinin oluşmaması için, belirli bir süre sonra iddianame düzenlenmelidir[9].

[9] "Dosya kapsamı ve kanun yararına bozma istemi incelenerek birlikte değerlendirildiğinde, sanığın TCK'nın 106/1-1 maddesine göre tehdit suçundan cezalandırılması istemiyle açılan davada, CMK'nın 253 ve 254. maddelerinde düzenlenen uzlaştırma hükümleri gereğince uzlaştırma işlemlerinin yapılması zorunlu ise de, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253/6. maddesinde "Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî

Böyle bir durumda doğru olan, Cumhuriyet savcısının iddianame düzenlemeye yakın bir zamana kadar yakalama emrinin infazını beklemesi ve uzlaştırma yoluna da o zamana kadar gitmemesidir. Cumhuriyet savcısı, iddianame düzenlemeye yakın bir tarihte uzlaştırma işlemlerine girişmeli ve dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermelidir. Aynı husus kovuşturma evresi için de geçerlidir. Hâkim, sanık hakkındaki yakalama emri infaz edilmeden ve onun savunması alınmadan hüküm kuramayacaktır. Bu nedenle hâkim, yakalama emrinin infazını beklemeli ve daha sonra uzlaştırma işlemleri için dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermelidir. Bu fikre karşı ileri sürülebilecek, soruşturma veya kovuşturmanın sürüncemede kalacak olması görüşü de, yukarıda açıklamış olduğumuz; şüpheli veya sanığın ifadesi alınmadan soruşturma veya kovuşturmanın bitirilmeyecek olması nedeniyle isabetli değildir.

Şüpheli veya sanığa ulaşılamaması ve hakkında yakalama emri çıkarılmış olması hâlinde uzlaştırma bürosuna dosyanın gönderilerek uzlaştırma işlemlerine girişilmesi ve bu kapsamda mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinin yapılması mümkündür. Ancak böyle bir durumda, mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi veya etmemesinin bir önemi bulunmamaktadır. Çünkü bu durumda, mağdur veya suçtan zarar görenin teklifi kabul etmemesi hâlinde, teklifin kabul edilmemesi nedeniyle uzlaştırma sonuçsuz kalacaktır. Mağdur veya suçtan zarar görenin teklifi kabul etmesi hâlinde ise, şüpheli veya sanığa ulaşılamamış olması nedeniyle, CMK m. 253/6 hükmü gereği uzlaştırma sonuçsuz kalacaktır. Her iki hâlde de yakalama emrinin infaz edilmesinden evvel başvurulan uzlaştırma usulü, istenilen amaca hizmet etmeyecektir.

B) Uzlaşma Teklifinin İçeriği ve Tarafların Bilgilendirilmesi

Uzlaşma teklifinde bulunulması hâlinde; şüpheliye, mağdura veya suçtan zarar görene yahut kanunî temsilcilerine, uzlaştırmanın mahiyeti ve uzlaştırmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının anlatılacağı, mevzuatta isabetli olarak düzenlenmiştir (CMK m. 253/5; CMUY m. 29/5). Bu bilgilendirme, uzlaştırma bürosunun görevlendirdiği uzlaştırmacı tarafından uzlaşma teklifi yapılırken, Yönetmeliğin 4 no'lu ekinde yer alan, uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının bulunduğu Uzlaşma Teklif Formundaki bilgilerin açıklanması ve teklif formunun, hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilmesi suretiyle yapılır. Uzlaştırmacı tarafından bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirildiğine ve uzlaşma teklifinde bulunulduğuna ilişkin formun imzalı örneği, uzlaştırma evrakı içine konulur (CMUY m. 29/5). Bu belgeleme, görevini özenle yerine getirme yükümlülüğünün yerine getirildiğini ispatlamak bakımından da yararlıdır.

Tarafların, uzlaştırma konusundaki bilgi eksiklikleri yüzünden uzlaştırmaya başvurmayı reddetmesi mümkündür. Uzlaştırmaya başvurmadan önce tarafların

---

temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır." şeklindeki istisnai durum karşısında, üzerine atılı hem bu tehdit suçu, **hem de başka suçlar nedeniyle hakkında yakalama kararı bulunan şüpheli hakkında uzlaştırma işlemlerinin yapılabilmesi olanağının bulunmaması karşısında**, mahkemece uzlaştırma işlemi için iddianamenin iadesine karar verilmesinin usul ve kanuna aykırı bulunması nedeniyle karara karşı yapılan itirazın bu yönden kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinin usul ve yasaya aykırı bulunduğunun anlaşılmasına göre, İstanbul Anadolu 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 22/06/2017 tarihli kararının kanun yararına bozma isteminin yerinde olduğu anlaşılmaktadır" (4. CD 05.10.2017, 18693/21549).

bilgilendirilmesi, uzlaştırmaya yönlendirilmeleri ve uzlaştırma müzakerelerine samimiyetle katılmalarına katkıda bulunur. Uzlaştırma sürecinin bir parçası olan tarafları "bilgilendirme görevi", uzlaştırmacının, "uzlaştırma öncesi aşama"da, teklifte bulunmadan evvel taraflarla gerçekleştireceği ön görüşmelerde yerine getirilmelidir.

Şüpheli ile mağdurun uzlaştırma konusunda bilgilendirilmeleri, Anayasanın 40. maddesinin ikinci fıkrasının da bir gereğidir. Bu maddeye göre, "*Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır*". Dolayısıyla şüpheli ve mağdur, aralarındaki uyuşmazlığı uzlaştırma yoluna başvurarak çözmeye hakları olduğunu, uzlaştırmanın dava yoluna nazaran sunduğu faydaları ve sonuçlarını öğrenmelidir. Uzlaştırmanın başarısında, tarafların doğru bilgilendirilmesi kilit rol oynamaktadır. Bu bilgilendirme, sadece hazırlanan matbu formların taraflara verilmesi gibi şeklî bir yolla değil, tarafların şifahen bilgilendirilerek, konuyu gerçekten anlamalarının sağlanması ve aydınlanmış iradeyle uzlaştırmaya teşvik edilmeleri suretiyle yapılmalıdır.

Uzlaşma teklifinin, dosyanın uzlaşmaya gönderilmesinden (sevkinden) sonra, eğitimli uzlaştırmacılar tarafından yapılması gerekir. 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla CMK m. 253/4'te bu mülâhazalarla değişiklik yapılarak, uzlaşma teklifinin uzlaştırma bürosunun görevlendireceği eğitimli uzlaştırmacı tarafından yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

Uzlaştırmacı, taraflarla yapacağı ön görüşmede kendisini, Cumhuriyet başsavcılığı tarafından görevlendirilen, sicile kayıtlı uzlaştırmacı olarak tanıtmalı, şahsî mesleğini söylememeli ve uzlaştırmacı kimliğini ön planda tutmalıdır.

Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, tarafları önce bilgilendirmek ve ardından onlara uzlaşma teklifinde bulunulmak amacıyla, şüpheli ve mağdurla bir ön görüşme yapmalıdır.

Uzlaştırmacı, taraflarla yapacağı bu ön görüşmede kendisini tanıtırken, şahsî mesleğini söylememeli; söze başlarken Cumhuriyet başsavcılığı tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı olarak kendisini tanıtmalıdır. Uzlaştırmacı, Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosu adına hareket ettiğini unutmamalıdır. Uzlaştırmacı ön görüşmede, sahip olduğu diğer mesleğinden bahsetmemeli, ilk konuşmada uzlaştırma bürosunun görevlendirdiği sicile kayıtlı uzlaştırmacı olduğunu vurgulayarak taraflara güven vermelidir. Taraflara öncelikle uzlaştırmacı olarak yaklaşmalı, kendisini tanıtırken mesleğini (örneğin avukatlık, kâtiplik, müdürlük gibi) bir kenara bırakmalı, görüşme yeri olarak da mümkün olduğunca profesyonel uzlaştırma bürolarını seçmelidir.

Uzlaştırmacı, mağdur ve şüpheliyi, bir arada veya ayrı ayrı ön görüşme yapmak üzere, Yönetmelikteki usûle uygun şekilde davet eder. Soruşturma dosyası ve varsa sosyal inceleme raporunun incelenmesi sonucunda, ön görüşmenin bir arada mı, yoksa ayrı ayrı mı gerçekleştirileceği belirlenir. Aynı zamanda uyuşmazlığın aydınlatılması amacıyla yapılan ön görüşmeler, uzun bir geçmiş olmayan uyuşmazlıklarda uzlaştırmacı ve taraflarla ortaklaşa gerçekleştirilirken, uzun bir geçmişe dayalı uyuşmazlıklarda taraflarla ayrı ayrı gerçekleştirilir. Ön görüşme sonunda uzlaştırmaya

başvurulması için gereken şartlar sağlanamazsa, uyuşmazlık, yazılı bir raporla birlikte uzlaştırma bürosuna iade edilir.

Uzlaştırmacı, şüpheliyle yaptığı ön görüşmede, şüpheliyi şu hususlarda bilgilendirmelidir:

1. Ceza adaleti sistemi (ana hatlarıyla soruşturma ve kovuşturma süreci) nasıl işlemektedir?
2. Savcılık tarafından şüpheliye karşı yapılan suçlama nedir?
3. Ceza adaleti sistemi şüpheliye hangi imkânları sunmaktadır?
4. Mahkemedeki yargılama süreciyle uzlaştırma arasındaki fark nedir?
5. Yargılama ve uzlaştırma sürecinden sonra karşılaşılacak sonuçlar nelerdir?
6. Uzlaştırma süreci nasıl işler ve bunun için gerekli olan şartlar nelerdir?
7. Uzlaştırma süreci için sabit bir ücret ödenmekte midir?

Uzlaştırmacı, şüpheliyle yaptığı ön görüşmede, aşağıdaki hususları belirlemelidir:

1. Şüpheli, suç teşkil eden fiilin sorumluluğunu üstlenebiliyor mu?
2. Şüpheli, uzlaşma önerisini kabul ediyor mu?
3. Şüpheli, sebep olduğu zarar veya mağduriyetin giderimi için istekli mi?
4. Şüpheli, suç teşkil eden fiille anlaşmazlığı birbirinden ayırabiliyor mu?
5. Şüphelinin, uyuşmazlığa ilişkin kişisel düşünceleri nelerdir?
6. Şüpheliye, uzlaştırmaya müracaat etme olanağı tanınmakta mıdır?

Uzlaştırmacı, mağdurla yaptığı ön görüşmede, mağduru şu hususlarda bilgilendirmelidir:

1. Ceza adaleti sistemi (ana hatlarıyla soruşturma ve kovuşturma süreci) nasıl işlemektedir?
2. Savcılık tarafından şüpheliye karşı yapılan suçlama nedir?
3. Ceza adaleti sistemi mağdura hangi imkânları sunmaktadır?
4. Mahkemedeki yargılama süreciyle uzlaştırma arasındaki fark nedir?
5. Yargılama ve uzlaştırma sürecinden sonra karşılaşılacak sonuçlar nelerdir?
6. Uzlaştırma süreci nasıl işler ve bunun için gerekli olan şartlar nelerdir?
7. Mağdurun zararının giderimiyle ilgili hususlar nelerdir?
8. Mağdurun uzlaştırma sürecini gönüllü olarak kabul etmesi ne demektir?

Uzlaştırmacı, mağdurla yaptığı ön görüşmede, aşağıdaki hususları belirlemelidir:

1. Mağdur, uzlaştırma sürecine aktif olarak katılabilecek midir?
2. Mağdurun konumu ve menfaatleri nelerdir?
3. Mağdurun korkuları nelerdir?
4. Mağdur, suç teşkil eden fiille anlaşmazlığı birbirinden ayırabiliyor mu?
5. Mağdurun uyuşmazlığa ilişkin kişisel düşünceleri nelerdir?
6. Mağdura uzlaştırmaya müracaat etme olanağı tanınmakta mıdır?

Uzlaşma teklifi öncesi bilgilendirme yapılırken, şüpheliye yapılacak açıklamalar ile mağdur veya suçtan zarar görene yapılacak açıklamalar farklı olacaktır. Uzlaştırmanın mahiyeti ile uzlaştırmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçları 253. maddenin çeşitli fıkralarında düzenlenmiştir. Uzlaşma teklifinde bulunulurken uzlaştırmanın mahiyetine ilişkin açıklamaların içeriği, soruşturma ve kovuşturma aşaması için ayrı

olmak üzere, Uzlaştırma Yönetmeliğinin ekinde bulunan formlarda ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Bu kapsamda, örneğin şüpheliye yönelik açıklamada; uzlaşmış olmasının suçu kabul anlamına gelmediği, uzlaşmak zorunda olmadığı, uzlaştırmadan istediği zaman vazgeçebileceği, uzlaştırma müzakereleri sırasında yapacağı açıklamaların, vereceği bilgi ve belgelerin ve tutulan tutanakların mevcut soruşturmada ve disiplinle ilgili olanlar da dâhil olmak üzere, hiçbir soruşturma ve kovuşturmada veya hukuk davasında delil olarak kullanılamayacağı, mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşmayı kabul etmesine rağmen kendisinin kabul etmemesi hâlinde; şartları gerçekleşmiş olsa bile, hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemeyeceği ve yeterli delil varsa kamu davası açılacağı, kendisinin uzlaşmayı kabul etmesi fakat mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşmayı kabul etmemesi hâlinde mahkemenin, 231. maddedeki şartlar varsa kendisi hakkında, kovuşturma konusu suçla ilgili olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verebileceği, mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşmayı kabul etmesine rağmen kendisinin kabul etmemesi hâlinde, 231. maddedeki şartlar gerçekleşmiş olsa bile, kendisi hakkında kovuşturma konusu suçla ilgili olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemeyeceği, uzlaşma sonucunda edimini def'aten yerine getirmesi hâlinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verileceği ve bundan sonra yeni delil meydana çıkmadıkça, aynı fiilden dolayı kamu davası açılamayacağı, bu hususun adlî sicile kaydedilmeyeceği; edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi hâlinde, kendisi hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verileceği, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerini yerine getirmemesi hâlinde, hakkında kamu davası açılacağı, uzlaşmanın sağlanması hâlinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılamayacağı, açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılacağı (CMUY m. 7, 6) söylenebilecektir.

C) Uzlaşma Teklifinin Reddi

Uzlaşma teklifinin taraflardan herhangi birince reddi hâlinde soruşturma, diğer tarafa teklifte bulunmaya gerek kalmadan, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin sonuçlandırılır. Uzlaşma sağlanamadığı takdirde, Cumhuriyet savcısı, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olup, üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren uzlaşmaya tâbi suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, Kanunun 171. maddesinin üçüncü fıkrasındaki koşulların birlikte gerçekleşmesi hâlinde kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler (CMK m. 253/16; CMUY m. 17/2).

D) Uzlaşma Teklifinin Kabulü

Uzlaştırma tamamen gönüllü bir uyuşmazlık çözüm yolu olduğundan, uzlaştırmaya başvurulabilmesi için, şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören yahut bunların kanunî temsilcileri, uzlaşma teklifini serbest ve aydınlanmış iradeleriyle kabul etmelidir. Ceza Muhakemesi Kanununda, mağdur fail uzlaştırmasının temel ilkelerinden bir olan

gönüllülük ilkesine bağlı kalınmıştır. Yönetmeliğe göre de ceza uyuşmazlıklarında uzlaştırmaya başvurulabilmesi için, failin ve mağdurun buna özgür iradeleriyle rıza göstermesi gerekir. Taraflar, uzlaştırma sırasında, anlaşma yapılana kadar her zaman bu rızalarını geri alabilirler (CMUY m. 5/1).

Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaştırmayı kabul etmesi gerekir (CMUY m. 7/3). Bu kişilerden birinin uzlaştırmayı kabul etmemesi hâlinde uzlaştırmaya başvurulmayacaktır (CMK m. 253/7).

E) Uzlaştırma Süresi

Uzlaştırmacının belgeleri teslim aldığı tarih, uzlaştırma işlemlerini tamamlaması için gerekli olan sürenin başlangıcıdır. CMK m. 253/12 hükmü çerçevesinde uzlaştırmacı, dosyadaki belgeleri teslim aldıktan en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini tamamlamalıdır. Aksi hâlde yazılı olarak uzlaştırma bürosuna başvurmalıdır. Söz konusu başvuruda, gereken işlemleri neden süresi içerisinde tamamlayamadığını açıklamalıdır. Başvuru üzerine uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayı ile uzlaştırmacıya verilen süre en çok yirmi gün daha uzatılabilir (CMUY m.17). Tıpkı başvuruda olduğu gibi uzatma da yazılı olarak yapılmalıdır. Otuz gün içerisinde tamamlanması gereken, yalnızca uzlaştırmaya ilişkin işlemlerin sonuçlandırılıp rapor hazırlanmasından ibarettir. Uzlaşma neticesinde kararlaştırılan edimin bu süreden daha uzun bir vadeye bırakılması mümkündür.

Uzlaştırmacı uzlaştırma dosyasının kendisine verilmesinden itibaren 30 günlük süre içerisinde uzlaştırma işlemlerini tamamlayarak raporu uzlaştırma bürosuna iletemediği takdirde hukukî durumun ne olacağı hususu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde açıklanmamıştır. Uzlaştırma iş ve işlemlerinin sonucunun soruşturma veya kovuşturma dosyasının içerisine girmesi gerekir. Rapor sunulmamış ise, Cumhuriyet savcısı veya hâkim rapor sonucunu beklemelidir. Hâkim veya Cumhuriyet savcısı, uzlaşma teklif formu yahut uzlaştırma raporu dosyaya sunulmadan karar vermemeli ve raporun akıbetini araştırmalıdır. Çünkü uzlaştırmacıya belgelerin tesliminden itibaren belirtilen sürelerin geçmiş olmasına ve her türlü araştırmaya rağmen uzlaşma akıbeti konusunda bilgi sahibi olunamaması hâlinde, başka bir uzlaştırmacı görevlendirmesi yoluna gidilebilecektir. Böyle bir durumda, bilgi vermeyen uzlaştırmacı ile ilgili olarak da gerekli tedbirler alınacaktır.

Bu süreler geçtikten sonra, ancak henüz iddianame düzenlenmeden veya kovuşturma evresinde hüküm verilmeden önce uzlaştırmacının raporunu sunması hâlinde, bunun kabul edilmesi ve raporun içeriğine göre işlem yapılması gerekir. Başka bir ifadeyle, raporun süresi içerisinde sunulmamış olması, reddedilmesi için haklı bir gerekçe olmamalıdır. Çünkü CMK m. 253/12 ve Uzlaştırma Yönetmeliği m. 17'de düzenlenmiş olan süreler hak düşürücü değil, düzenleyici sürelerdir. Bu sürelere uyulmaması hâlinde herhangi bir hak kaybına uğranacağına veya yaptırım uygulanacağına dair düzenleme mevzuatta mevcut değildir. Bu süreler, uzlaştırma işleminin sürüncemede kalmaması, kısa süre içerisinde sonuçlandırılması maksadıyla ihdas edilmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253/21'de; *"Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez"* şeklindeki düzenleme de bu şekilde düşünmeye engel olmayıp, aksine bu düşünceyi desteklemektedir. Çünkü bu fıkrada, zamanaşımı ve dava süresinin işlemeyeceği zaman aralığı olarak otuz ve yirmi günlük (toplam en fazla elli gün) süreler değil, uzlaştırma teklifi ile uzlaştırma raporunun uzlaştırma bürosuna verilmesi arasındaki süre tespit edilmiştir. Bu görüşü destekleyen başka bir düzenleme de, Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin, uzlaştırma süresi başlıklı 17. maddesinin 2. fıkrasında yer almaktadır. Buna göre; *"Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler"*.

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

§ 11. UZLAŞTIRMADA EDİM

A) Uzlaştırmada Zararın Tespiti ve Telâfisi

Uzlaşma, uzlaştırmaya tâbi bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uyuşmazlığın, uzlaştırma bürosu denetiminde, zararın kısmen veya tamamen giderimi, eski hâlin iadesi veya hukuka uygun maddî veya manevî diğer bir edim karşılığında yahut uzlaşmayı sağlayacak diğer bir usulle anlaşmaları suretiyle giderilmesidir.

Uzlaştırmanın telâfisi aşamasında, mağdurun ihtiyaçları ve failin yapabilecekleri veya verebilecekleri belirlenir. Bu aşamada amaç, mağdurun ihtiyaçları ve failin telâfi kapasitesi ışığında, tarafların şahsî durumları ve somut olaya özgü koşullara uygun bir şekilde mağdurun zararını gidermeye matuf edimlerin konuşulmasıdır. Bu nedenle, görünenden öte altta yatan ihtiyaçları ve çıkarları iletişim yoluyla ortaya çıkarmak, iyi bir netice elde etmek için ortak çabayı arttırabilir ve daha doyurucu sonuçlar doğurabilir[10]. Örneğin, belden aşağısı felçli mağdurun evi için alışveriş yapmakta zorlanması ve bu ihtiyacını belirli bir süre boyunca failin karşılaması (CMUY m. 33/1-ç), tamamen ihtiyaçlar ve yapılabileceklerin ortaya çıkardığı bir telâfi şeklidir. Müzakere sırasında ihtiyaçların doğru tespit edilebilmesi için, taraflar birbirlerinden ve uzlaştırmacıdan kaynaklanabilecek zaman baskısından arındırılmalıdır. Zaman baskısı, müzakereyi onarım ve iletişim odaklı olmaktan çıkarıp anlaşma odaklı hâle getirebilir. Bu da uzlaştırmanın başarısını olumsuz etkiler[11].

Taraflar iletişim (müzakere) sürecinde, ortaya çıkan zarar ve bunun ne şekilde telâfi edileceğini konuşabilirler. Zarar, kişinin sahip olduğu maddî veya manevî varlıklarında bir eksilmeyi veya hasara uğramasını ifade eder ve genelde maddî ve manevî zarar kavramlarıyla tanımlanır. Uzlaşma sonucu üzerinde anlaşılan edim maddi zararı karşılamaya yönelik olabileceği gibi manevî zararı gidermeye yönelik de olabilir[12]. Maddi zarar, *"bir kimsenin iradesi dışında malvarlığında meydana gelen azalmayı"* ifade etmektedir. Suç teşkil eden fiil meydana gelmeden önce mağdurun malvarlığıyla suçun işlenmesinden sonraki malvarlığı arasındaki fark, maddi zararı oluşturur. Haksız fiilin malvarlığına yönelik zararı maddî zarardır. Haksız fiilin malvarlığı veya şahıs varlığı değerlerine yönelik olarak verdiği zarar sonuçta malvarlığı değerinde eksilmeye neden olmuşsa, maddî zarar vardır. Maddî zararın ekonomik ve somut bir değeri bulunduğundan, kanıtlanabilir ve hesaplanabilir.

Manevi zarar ise, haksız fiile bağlı olarak *"kişilik hakkının ihlal edilmesi nedeniyle bir kişinin acı ve elem duymasını*" ifade eder[13]. Manevi zarar, bilhassa mağdurun kişilik haklarına saldırı oluşturan (TMK m. 24; TBK m. 56); hakaret, yaralama, tehdit gibi

---

10 **Umbreit/Greenwood** s. 8.

11 **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1080-1081; **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 66; **Umbreit/Greenwood** s. 13-15.

12 **Yenisey/Nuhoğlu** s.853, 854.

13 **Nomer, Haluk N.:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2010, s.86.

suçlarda görülür. Manevî zararın maddî ve hesaplanabilir bir yönü yoktur. Bu nedenle zararın kapsamını belirlemek güç ve görecelidir. Uzlaştırmada, maddî ve manevî zararlar ile fiilî zarar ve yoksun kalınan zararlar talep edilebilir[14].

Telâfi, maddî ve manevî tazminat, bir meslek edindirme kursuna katılma, sözlü veya yazılı özür dileme şeklinde yahut bunlardan birkaçının birlikte belirlenmesi şeklinde olabilir. Benzer suçlarda taraflarca belirlenen edimler tamamen farklı olabilir. Bir mağdur tarafından makul olarak kabul edebilecek edimi diğeri kabul etmeyebilir. Bazı mağdurları sadece para almak mutlu edebilirken, bazılarını da benzer bir suç işlenmesini engelleyecek faaliyetleri edim olarak belirlemek mutlu edebilir. Yine bazı mağdurlar içten bir özrü yeterli bulabilirken bazıları da sadece suç nedeniyle hissettiklerini anlatmayı ve bunun fail üzerindeki etkilerini görme fırsatını zararın telâfisi için yeterli bulabilir.

Uzlaştırmacı, mağdurun ihtiyaçlarını karşılayan bir anlaşma ortaya çıkabilmesi için üzerinde anlaşılabilecek edim türleri ve bunlardan bazılarının birlikte kararlaştırılabileceği hususunda tarafları bilgilendirmelidir. Bütün bunlara rağmen failin verebilecekleri ve yapabilecekleri, zararı tam olarak karşılamayabilir veya eski hâle getiremeyebilir. Bu gibi durumlarda önemli olan, failin zararı sembolik de olsa telâfi etmek için belirlenen edimlerle birlikte anlamlı bir sorumluluk alması ve gayret göstermesidir. Uzlaştırmacı, telâfi şeklinin onarım sürecine katkıları bakımından şu konuları gözden geçirmelidir:

1. Failin özrünün samimi olup olmadığı,
2. Failin gösterdiği pişmanlığın samimi olup olmadığı,
3. Sorumluluğu gerçekten kabul edip etmediği,
4. Failin toplantıda kibirli davranıp davranmadığı,
5. Failin zararı telâfi ederken aşağılanma duygusuna maruz kalıp kalmadığı,
6. Varılan anlaşmanın zararı telâfi edip etmediği,
7. Tarafların ortaya çıkan anlaşmanın geliştirilmesinde yeterince etkili olup olmadığı,
8. Tarafların edimi ve anlaşmayı özgür iradeleri belirleyip belirlemediği,
9. Anlaşmanın taraflarda adalet hissi uyandırıp uyandırmadığı.

Telafi sürecinde anlaşmaya varılırken taraflar birbirlerini dinlemeli ve anlamalıdır. Fail, mağdurun suç nedeniyle uğradığı zararı, yaşadıkları, hissettikleri ve içine düştüğü durumu; mağdur da failin suçu işlemesinin nedenlerini görebilmelidir. Eğer bu konularda tatmin edici sonuçlar alınmışsa, bu durum müzakerenin anlaşma değil iletişim odaklı yürütüldüğünün göstergesidir[15].

Uzlaştırma sonunda varılan anlaşma tarafların ihtiyaç ve iradelerini yansıtıyorsa ve bu bakımdan iyi kaleme alınmışsa, failin davranışlarını yönlendirmede belirleyici olur ve bu da onarıma süreç sonlandıktan sonra dahi katkı sağlar. Bununla birlikte, bazı

---

14 **Kaymaz**, Seydi/**Gökcan**, Hasan Tahsin: Uzlaşmada Edimin Konusu (KHD 2010/1, s. 283-310), s. 395.

15 **Çetintürk** s. 559; **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 67, 68; **Umbreit/Greenwood** s. 11; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 16, 17, 39, 40.

uzlaştırma müzakerelerinde tarafların arasında kurulan diyalog, yazılı bir anlaşma yapılmaksızın da ihtiyaçlarını karşılayabilir[16].

Uzlaştırmacının görevi ve tarafsız konumu itibariyle, mağdurun zararının belirlenmesi için bilirkişi ve keşif incelemesi yaptırması veya uzman görüşü alması mümkün değildir[17]. Çünkü uzlaştırma bir muhakeme süreci değil, tarafların müşterek yararlarının araştırılması için gerçekleştirilen bir görüşme zeminidir. Soruşturmanın kapsamı içerisine girmekteyse Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacı görevlendirmeden önce bu konuda (örneğin trafik kazasında kusur ve hasar miktarı) bir keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırmışsa bundan yararlanılabilir. Ayrıca zararın belirlenmesi için, soruşturma belgelerine yansıyan tutanaklar, tanık anlatımları ve tarafların ifadelerinden yararlanılabileceği gibi, tarafların sunacakları bilgi ve belgelerden de yararlanılabilir. Taraflar zararın tespitiyle ilgili dava açarak veya delil tespiti yoluyla keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırabilir yahut uzman görüşü alıp müzakerelerde sunabilirler[18].

B) Uzlaştırmada Giderilebilecek Zararlar

Uzlaştırma süreci sonunda uzlaşmaya varılması hâlinde zararın giderilmesi söz konusudur. Zarar, bir eksilmeyi ifade etmektedir. Ceza hukukunda yer verilen suç tipleriyle korunması amaçlanan ise aslında hukukî yarardır. Hukukî yarar kavramı zarar kavramından daha geniş bir anlama sahiptir. Hukukî yarar kavramının kapsamına sadece zarar değil, aynı zamanda zarar tehlikesi de dâhildir. Suçun işlenmesiyle birlikte her zaman zarar doğmayabilir, ancak zarar doğduğu takdirde hukuki yararla zarar örtüşmektedir. Uzlaştırma kurumunda hukukî yararın ihlal edilmesi zararın doğmasıyla sınırlı tutulmuştur[19]. Bu anlamda edim de *"failin, eylemi ile sebebiyet verdiği maddi ve/veya manevi zararı gidermesini*[20]*"* ifade etmektedir.

Uzlaştırma sürecinde tarafların zararın miktarı konusunda serbest olarak anlaşabileceği gibi hiçbir maddî edim üzerinde de konuşmayabilirler. Kanun ve Yönetmelikte zararın tazmin yöntemi konusunda bir sınırlama yoktur. Maddî zararın maddî tazmin yöntemleriyle giderilmesi ve manevî zararın da manevî yöntemlerle giderilmesi şart olmadığından, maddî zararın manevî bir yöntemle veya manevî zararın maddî bir tazmin yöntemiyle giderilmesi mümkündür.

Manevî zararın ne şekilde giderileceği ise tarafların isteklerine göre değişebilir. Manevî zarar karşılığı bir miktar para (manevî tazminat) veya ekonomik değeri olan bir şeyin verilebileceği gibi, failin ekonomik değerle ölçülmeyen başka bir edimde bulunulması da mümkündür. Bunun tipik örneği özür dileme, barışma konuşması yapma, özür yazısı yayınlatma, hayır amaçlı bir kuruma bir miktar paranın bağışlanması gibi manevi veya maddi edimlerle manevi zararın giderilmesidir.

Uzlaştırmanın amacı, tarafların iletişim kurmasına dayalı olarak tatmin olması olduğundan, maddî zararın manevî tatmin ile giderimi de mümkündür. Nitekim

16 **Umbreit/Greenwood** s. 7.
17 Karş. **SoygütArslan** s. 132.
18 **Kaymaz/Gökcan-**Edimin Konusu s. 397.
19 **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe-**Muhakeme s. 896.
20 **Kaya**, Mehmet: Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016, s. 99.

Yönetmeliğin 33, 1/e maddesi uyarınca mağdur veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi, her iki zarar türü bakımından geçerli bir tazmin yöntemidir.

C) Zararın Giderilmesine Yönelik Edimler

I- Edim Kavramı

Edim, CMK veya Yönetmelikte tanımlanmamıştır. Esasen borçlar hukukuna ait bir terim olduğundan tanım ihtiyacı da bulunmamaktadır. Edim kavramı, alacaklının borçludan isteyebileceği ve borçlunun da yapmak zorunda olduğu davranış, ivaz olarak tanımlanır[21]. Borç ilişkisini kuran temel sebepler kanun, sözleşme, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmedir. Suç işlenmesi nedeniyle mağdur ile fail arasında kurulan borç ilişkisi, haksız fiilden doğan borç ilişkisidir. Haksız Fiillerden Doğan Borç İlişkilerinde sorumluluğu düzenleyen TBK m. 49 hükmü şu şekildedir:

"I. Genel olarak
MADDE 49- Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.
Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür".

Borç ilişkisinin borçlu tarafı, alacaklı tarafa, borcun konusu olan edimi ifa etmekle yükümlü olduğundan edim terimi, borçlunun ifa ile yükümlü olduğu bir davranış biçimini ifade eder. Edim borcun konusu olduğundan, haksız fiil hukukunda fiiliyle başkasına zarar veren kişinin edimi, verdiği zarar bedelini ödemek veya eski hale getirmek gibi ifa yöntemlerinden oluşur. Edimin mutlaka maddî ve ekonomik karşılığı bulunması gerekmez; alacaklıya manevî yönden yarar sağlayan ifalar da edim kavramına dâhildir.

Yapma veya yapmama edimlerinde, borçlunun alacaklıya karşı borçlanmış olduğu şey, edim eylemidir. Borçlu edimini tam ve ayıpsız olarak yerine getirirse, borcunu ifa etmiş ve böylece borç ilişkisini sona erdirmiş olur. Şüphelinin, kırmış olduğu mağdurun otomobilinin camını yaptırmayı taahhüt etmesi buna örnek verilebilir.

Verme edimlerinde ise, edim sonucu öne çıkar ve borçlu edimin sonucunu borçlanır[22]. Örneğin şüphelinin, hırsızlık suçunun konusu olan bisikleti mağdura iade etmesinde durum böyledir.

Edim çoğunlukla alacaklı yararına bir davranış olmasına rağmen üçüncü bir kişi yararına da olabilir. Örneğin şüphelinin hayır amaçlı bir kuruma para bağışlaması mümkündür.

Kanunda edimin konusu üzerinde herhangi bir sınırlama yoktur. Hukuka ve ahlaka aykırı bulunmamak koşuluyla her türlü maddî ve manevî edim ifanın konusunu oluşturabilir. Edimin sınırını hukuk ve ahlaka uygunluk çizmektedir. Kanunun

---

21 **Antalya**, O. Gökhan:Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, İstanbul 2012, s. 32; **Eren**, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2017, s. 96; **Kılıçoğlu**, Ahmet M.:Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2012, s. 3; **Oğuzman**, M. Kemal/**Öz**, M. Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 2, İstanbul 2012, s. 6.

22 **Antalya**s.36-38;**Eren** s. 101-105; **Kılıçoğlu**s.4-6; **Oğuzman**/**Öz** s. 7-13.

emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüz olup (TBK m. 27), bu tür edimlerin ifası istenemez.

II- Edim Türleri

1) Olumlu veya Olumsuz Edimler

Borçlunun belirli bir icrai davranışta bulunmasının gerekli bulunduğu edimler olumlu edimdir. Borçlunun belirli bir davranıştan kaçınmasının zorunlu olduğu edimle ise olumsuz edimdir. Örneğin şüphelinin apartman dairesinde gürültü yapmamayı taahhüt etmesi olumsuz (yapmama-katlanma) edimidir.

2) *Âni, Sürekli veya Dönemli Edimler*

Edimin konusunu oluşturan davranışın bir defada yapılıp borcun sona erdirilmesini sağlayan edim *ani edim*dir. Borcun süregelen birden fazla davranışlarla ifa edilmesi halinde *sürekli edim*den söz edilir. Borcun tamamının bir defada (def'aten) ödenmesi, ani edimdir. Borcun kişinin hayatı veya belirli bir dönemi boyunca irat şeklinde ödenmesi ise sürekli edime örnektir.

Edimin belirli sayıdaki ve belirli sürelerle yenilenen davranışlarla ifa edilmesine *dönemli edim* veya aralıklı edim denilir. Örneğin borcun taksitler halinde ödenmesi bu şekildedir.

3) Şahsî veya Maddî Edimler

Edimin konusunun bir şahsî davranış biçiminde gerçekleşmesine şahsî edim denilir. Örneğin, failin bizzat çalışıp mağdurun yıkılan bahçe duvarını onarması şahsi edim şeklinde ifadır. Bahçe duvarının onarım bedelinin para veya ekonomik değeri olan bir mal ile ödenmesi ise maddî edim sayılır.

4) Verme, Yapma, Yapmama Edimleri

Yapma borcunda edimin konusu, alacaklı yararına bir hizmetin, işin, eserin yapılmasıdır. Yapma ediminin kararlaştırıldığı bir sözleşmede, borçlu belli bir şeyi vermeyi yahut fiilen belli bir işi yapmayı borçlanmıştır. Mağdura verilen zarar, fail tarafından aynen ifa yoluyla yerine getirilebilir. Örneğin kaporta ustası olan bir fail, maddî hasarlı trafik kazası nedeniyle mağdurun otomobiline vermiş olduğu hasarı tamir edebilir.

Yapmama edimi, alacaklı yararına bir davranıştan kaçınmak, bir işi yapmamak veya yapılan davranışa katlanmak şeklinde ifa edilir[23].

Verme borcunda ise edimin konusu, maddî bir şeyin alacaklıya verilmesinden ibarettir.

D) Uzlaşmaya Konu Edimin Hukuka ve Ahlâka Aykırı Olmaması

Tarafların üzerinde anlaştıkları herhangi bir edim uzlaştırmanın konusunu oluşturabilir. Taraflar, uzlaştırma müzakereleri sonunda, Yönetmelikte sayılan edim çeşitlerinden biri veya birkaçı üzerinde anlaşmaya varabilecekleri gibi, bunların dışında da hukuka uygun bir edim kararlaştırabilirler. Yönetmelik, anlaşmanın konusunu belirli bir edimin yerine getirilmesi ile sınırlamamış, taraflara esnek davranabilme olanağı tanımıştır. Bu bağlamda, uzlaştırma anlaşmasının konusunu oluşturan edimler çok

23 **Kaymaz/Gökcan**-Edimin Konusu s. 399.

çeşitli olabilir. Uzlaştırma müzakerelerinin sonunda elde edilen anlaşmanın en önemli amacının taraflar arasındaki ilişkinin onarılması olduğu hatırlanarak edimler belirlenmelidir.

Önemli olan, kararlaştırılan ve uzlaştırma raporuna yazılan edimin makul, hukuka, ahlâka ve ölçülülük ilkesine uygun olması, ifasının imkânsız olmamasıdır. Edim, kanunun emredici kurallarına, genel ahlâka, kamu düzenine ve kişilik haklarına uygun olmalıdır. Örneğin failin belli süreyle kumar oynamayı, evlenmemeyi veya kendisine mağdur tarafından tokat atılması taahhüdünü içeren edim, kişilik haklarına aykırı olacağından geçersizdir. Edim belirlenirken, Cumhuriyet savcısı veya mahkemece uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesindeki edimin denetleneceği ve hukuka ve ahlaka uygun bulunmaması hâlinde raporun onaylanmayabileceği dikkate alınmalıdır.

Edimin hukuka ve ahlaka uygun olmadığı kanaatine ulaşan uzlaştırmacı tarafları bu konuda uyarmalıdır. Edimin hukuka ve ahlaka uygun olup olmadığı konusunda şüpheye düşen uzlaştırmacı, Cumhuriyet savcısı ile görüşebilir, Cumhuriyet savcısı bu konuda uzlaştırmacıya talimat verebilir (CMUY m.31/2). Edimin imkânsızlığı da bu kapsamda değerlendirilmelidir.

Edimin uzlaştırma raporu tanzim edildiğinde belirli veya belirlenebilir olmalıdır. Edimin icra edilebileceği dikkate alınarak, içeriği somut veya ifa edileceği tarihte yer ve konu itibariyle nesnel olarak belirlenebilir durumda olmalıdır[24]. Edimin ne zaman ve nasıl yerine getirileceği sadece taraflar açısından değil, üçüncü bir kişi tarafından da belirli veya belirlenebilir olmalıdır. Örneğin failin, 15.11.2017 günü mağdura 10.000-TL ödeyeceğine ilişkin para borcu içeren edim belirlidir. Failin mağdurun otomobiline vermiş olduğu maddî zararın tamamını en geç 15.11.2017 tarihinde nakden tazmin edeceğine dair taahhüt içeren edim borcu ise belirlenebilir durumdadır. Buna mukabil, failin mağdura yeni bir cep telefonu satın alacağı şeklindeki edim borcunda, cep telefonunun marka ve modeline ilişkin hiçbir objektif kıstas belirtilmemiş olduğundan, edim ne belirlidir ne de belirlenebilir niteliktedir.

E) Uzlaşmaya Konu Olabilecek Edim Türleri

Uzlaştırma, işlenen bir suçtan zarar gören mağdurun veya hakkı ihlal edilen gerçek veya tüzel kişinin, failden zararının giderilmesini istemesi ve iki tarafın özgür iradeleriyle üzerinde anlaştıkları giderim biçiminin ifa edilmesiyle uyuşmazlığın sona erdirilmesi prensibine dayanmaktadır. Bu nedenle uzlaşmada edimin konusu, fiil ile verilen zarardır. Fiilin işlenmesi sonucunda verilen zararın maddî veya manevî zarar olmasına göre edimin konusu değişebileceği gibi, tarafların anlaşacakları herhangi bir ifa yöntemi de edim olarak kararlaştırılabilir. Edim olmaksızın da tarafların anlaşması mümkündür (CMUY m. 33/2).

Uzlaştırma süreci sonunda varılan anlaşma ile taraflarca bir yahut birden çok edimin ifasının kararlaştırılması hâlinde önemli olan, edimin onarıcı adalet anlayışına hizmet edebilecek nitelikte olmasıdır. Çünkü uzlaştırmanın amacı, fail ve mağdurun birlikte hareket ederek, suçu ve yarattığı sonuçları anlayıp, değerlendirerek ortaya çıkan zararın telafisini birlikte planlamaları olanağını sağlamaktır[25].

---

24 **Antalya**s.33;**Eren** s. 100; **Kılıçoğlu**s. 4-6; **Oğuzman/Öz** s. 7-13.

25 **Ekrem-**Onarıcı Adalet s.104.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinde, fail ve mağdurun nasıl uzlaşmaya varabileceği belirtilmemiştir. Fail ve mağdur, suçtan ortaya çıkan maddî veya manevî zararın kısmen veya tamamen giderilmesi şartıyla bir anlaşmaya varabilir; fakat uzlaşmaya varılması için mağdura sadece bir miktar para ödenmesi şart değildir. Maddî tazmin bazen mağdurun her yönden onarılması için yeterli olmayabilir ve özellikle manevi ihtiyaçlarına cevap vermeyebilir. Bu sebeple, taraflar arasında hukuka ve ahlaka uygun olmak kaydıyla, Yönetmelikte belirtilen edimler veya bunların dışında başkaca edimler de belirlenebilir. Örneğin fail, mağdura bir miktar para ödeyebileceği gibi, eski hâlin iadesi yoluyla zararın aynen tazmini, mağdurun yanında ücretsiz çalışmak, hayır amaçlı kuruluşlara bağış yapmak gibi diğer maddî hizmetlerde bulunarak, mağdurdan özür dileyerek, özellikle hayır amaçlı kuruluşlarda olmak üzere sosyal bir kuruluşta gönüllü çalışarak, bir kamu hizmetinin görülmesine katılarak veya topluma faydalı bir birey olmasını sağlayacak bir iyileştirme ve eğitim programına katılmak gibi diğer bazı yükümlülükler altına girerek de mağdurun zararını giderebilir[26]. Fail tarafından mağdurun belirli bir süre istihdam edilmesi[27],uyuşmazlıkla bağlantılı olan bazı yerlere girmekten failin men edilmesi, kitap okuma, kirletilen yerlerin temizletilmesi, zarar verilen eşyanın tamir edilmesi, mağdurun kendisine veya üçüncü bir kişiye işlerinde yardım etmesi, uzlaşmanın konusunu oluşturabilecek edimlere örnek olarak verilebilir[28].

Çocukların taraf olduğu uzlaştırmalarda, çocuğun, mağdurun zararını mutlaka bir miktar para ödeyerek gidermesi amaca uygun olmadığı gibi, çoğu zaman mümkün de değildir[29]. Çocuklar tarafından işlenen suçlarda uzlaştırmanın, çocuğu topluma kazandırma ve çocuğa çatışma çözme eğitimi vermede kullanılacak bir yol olma işlevi daha açık görülmektedir[30]. Bu nedenle çocukların, mağdurun zararını gidermek

---

26 **Committee of Expertson Mediation in Penal Matters:** Mediation in Penal Matters, Recommendation N R (99) 19 adopted by theCommittee of Ministers of the Council of Europe on 15 September 1999 and explanatory memorandum, Council of Europe 1999,s. 16; **Gökcan**, Hasan Tahsin: Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesiyle İlgili Ceza Hukuku Kurumlarının Sorumluluk Hukuku Yönünden Değerlendirilmesi (Prof. Dr. Ramazan Arslan'a Armağan, C. 1, Ankara 2015, s. 817-855), s. 850; **Kaymaz/Gökcan**-Edimin Konusu s. 402 vd. **Umbreit/Coates/Vos** s. 462; **Yurtcan**, Erdener: Ceza Yargılaması Hukuku, İstanbul 2005, s. 646.

27 **Şahin/Göktürk** s. 194.

28 **Çetintürk** s. 566-572.

29 Anayasa Mahkemesi bu hususu, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasıyla ilgili olarak şu şekilde vurgulamıştır: "Her suçtan mutlaka bir zararın doğup doğmadığı ceza hukuku öğretisinde tartışmalı bir konu olsa da, **suçtan önceki durumun mümkün olduğunca sağlanması (restitutio in integrum), bu mümkün değilse suçtan doğan zararın tazmini evrensel bir hukuk ilkesidir.** 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda hükmün açıklanmasının geri bırakılabilmesi için itiraz konusu kurallarla öngörülen şartlardan birisi de 'suçtan doğan zararın giderilmesi'dir. Ancak **bu şart mutlak bir şart olmayıp, suça sürüklenen çocuğun ve ailesinin maddî ve ekonomik durumu elverdiği takdirde uygulanacak bir kuraldır.** Çocuğun veya ailesinin maddî ve ekonomik durumu elverişli olmadığı takdirde **zararın giderilmesi ve tazmin yükümlülüğünün yerine getirilmesi şartı aranmayacaktır**" (Anayasa Mahkemesi 01.10.2009, 106/124).

30 **Haft**, William S./**Weiss**, Elaine R.: Peer Mediation in Schools: Expectations and Evaluations (Harvard Negotiation Law Review 1998 Vol. 3, s. 213-270), s. 213.

amacıyla diğer giderim yollarını kullanmasına olanak tanınmalıdır[31]. Bu mülâhazalarla düzenlenen Uzlaştırma Yönetmeliğinin 33. maddesine göre, taraflar uzlaştırma sonunda belli bir edim yerine getirilmeksizin (edimsiz) anlaşmaya varabilecekleri gibi (CMUY m. 33/2), bu maddede sayılan edimlerden bir veya birkaçını yahut bunların dışında belirlenen hukuka ve ahlaka uygun başka bir edimi de giderim şekli olarak kararlaştırabilirler. Yönetmelikte giderim şekilleri, örnek olarak şu şekilde düzenlenmiştir[32](CMUY m. 33/1):

a) Fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen yahut kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,

b) Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi yahut kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen veya kısmen tazmin edilmesi yahut eski hâle getirilmesi,

c) Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi yahut kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması,

ç) Mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu yahut kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi,

d) Topluma faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması,

e) Mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi.

I-Mağdurun Fiilden Kaynaklanan Maddî veya Manevî Zararının Tamamen yahut Kısmen Tazmin Edilmesi

Fiilden kaynaklanan zararın maddî veya manevî zarar biçiminde gerçekleşmesi olanaklıdır. Mala karşı işlenen suçlarda ortaya çıkan zarar maddi nitelikte, şahsa karşı işlenen suçlarda ise daha çok manevi nitelikte oluşmaktadır. Her iki tür zararın da para ödenmesi veya ekonomik değeri olan bir malın teslimi suretiyle karşılanması mümkündür. Uygulamada en çok tercih edilen ifa yöntemi, zararın karşılığı olan bir miktar paranın mağdura ödenmesidir. Ödemenin bir defada yapılması veya takside bağlanması mümkündür.

Mala karşı işlenen suçlarda verme borcu doğuran edimler ön plâna çıkmakta ve mağdur nezdinde kabul görmekteyken, şahsa karşı suçlarda yapma veya yapmama şeklindeki edimlerin daha fazla tercih edildiği gözlenmektedir. Örneğin hırsızlık suçlarında çoğu kez failin çalınan malların mağdura aynen iadesi yahut karşılığının nakden tazmini edim olarak kararlaştırılmaktayken, hakaret suçlarında failin mağdurdan özür dilenmesi veya failin mağdura bundan böyle saygısız davranışlardan kaçınmaya söz vermesi gibi edimler kararlaştırılabilmektedir.

Uzlaşmaya konu edimin, zarar karşılığı olarak belirlenen bir bedelin ödenmesi olarak belirlenmesi durumunda, kararlaştırılan bedelin zararı kısmen veya tamamen karşılayıp karşılamadığının Cumhuriyet savcısı veya mahkemece denetlenmesi gerekli

---

31 **Ceyhan**, Esra: Yargılama Sonrası Suça İtilmiş Çocuklara Yönelik Bir Psikolojik Yardım Hizmeti: İkili Psikolojik Danışma (III. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu: "Bakım, Gözetme ve Eğitim", Ankara 2005, s. 357-364), s. 363; **Özbek**-Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma s. 314; **Özen**-Uzlaştırma s. 109; **Soygüt Arslan**-Uzlaşma s. 130.

32 Uzlaşma sonunda hukuka uygun olmak ve imkânsız olmamak şartıyla, farklı edimler kararlaştırılabilir (**Kaymaz/Gökcan**-Edimin Konusu s. 409; **Ketizmen** s. 6).

değildir. Zarara oranla fahiş bir bedelin kararlaştırılmış bulunması hâlinde, uzlaştırmanın özgür iradeye dayanıp dayanmadığı ve hukuka uygun olup olmadığının gözden geçirilmesi gerekir (CMK m. 253/17).

Edimin, bir defada, taksitle veya irat şeklinde ödenmesi mümkündür. Tazminat yurt parası veya yabancı para cinsinden de kararlaştırılabilir.

Edim takside bağlanmışsa, uzlaşma raporunda taksit miktarları ile taksit aralıklarının kaç gün, hafta veya ay olduğunun ve ödeme günlerinin hangi tarih olacağın açıkça belirtilmelidir.

Edimin, sürekli bir gelir ödenmesi biçiminde ifa edilmesi halinde irat şeklinde tazminden söz edilir. İrat şeklindeki tazmin yönteminde mağdurun hayatı boyu veya yaşamının belirli bir dönemi boyunca belirli aralıklarla ödeme yapılması kararlaştırılır. Örneğin mağdurun öğrencilik yaşamı boyunca veya ölünceye kadar aylık bir miktar para ödenmesi kararlaştırılabilir.

Doktrinde, irat şeklinde ödemenin uzlaştırma bakımından olanaklı olup olmadığı tartışılmıştır. Çünkü edimin ifasının sonraya bırakılması durumunda Cumhuriyet savcısı veya hâkimin vereceği kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları 5 yıl sürelidir.

CMK 253/19 ve 254/2. maddelerde "*edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi*" hâlleri öngörülmüştür. Bu takdirde kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları verilecektir. Dolayısıyla, kanun koyucu uzlaştırmada edimin süreklilik göstermesinin mümkün olduğunu kabul etmiş, edimin süreklilik göstermesi veya 5 yılı aşan bir süre için takside bağlanması durumunda, verilecek kararların ne olacağı konusunu düzenlememiştir. Bu durumda doktrinde iki farklı yorum olabileceği belirtilmiştir. İlkinde, erteleme veya geri bırakma kararlarındaki denetim süresinin 5 yıl yerine edim süresi gözetilerek alınması tercih edilebilir. Ancak bu yorumun, CMK m. 171/2 ve 231/5'te düzenlenen hukukî kurumların sistemini bozabileceğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca mağdurun hayatı boyunca sürecek bir ödeme sürecinin adliye tarafından takip edilmesinin hukuken doğru olmadığı da söylenmiştir. İkinci yorum uyarınca, edimin süreklilik arzetmesi hâlinde, 5 yıl içerisinde kararlaştırıldığı gibi ifa gerçekleşmiş ise uzlaştırma bürosu Cumhuriyet savcısınca kovuşturmaya yer olmadığı kararının verilmesi ve ceza uyuşmazlığının bu şekilde son bulması gerekir. Buna karşılık, 5 yıldan sonra edimin ifasından kaçınılması durumunda, mağdurun ilâm niteliğinde olan uzlaşma tutanağına dayanarak icra yoluyla alacağını tahsil yoluna başvurması gerekir[33].

II- Mağdurun veya Suçtan Zarar Görenin Haklarına Halef Olan Üçüncü Kişilerin Maddî veya Manevî Zararının Tamamen yahut Kısmen Tazmin Edilmesi

Fail, mağdur veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişilerin maddî veya manevî zararını tamamen yahut kısmen tazmin ederek de edimini ifa edebilir.

Uzlaştırma Yönetmeliğinin 33. maddesinin (b) bendinde ifade edilen, "mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi yahut kişiler", genellikle sigorta şirketleri olacaktır. Zarar sigortalarında sigorta tazminatını ödeyen sigortacı,

33 **Kaymaz/Gökcan**-Edimin Konusu s. 404.

sigortalıya halef olur ve sigortalının zarardan sorumlu olan kişiye karşı sahip olduğu dava ve talep haklarını kazanır (TTK m. 1472; 1481). Böylece sigortacı, sigortalının dava edebileceği her şahsı dava edebilir[34].

Mal ve sorumluluk sigortasında sigortacı, sigortalının uğradığı zararı tazmin eder (TTK m. 1459) ve sigorta tazminatını ödedikten sonra, hukuken sigortalının yerine geçer. Sigortalının, gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel kadar, sigortacıya intikal eder. Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin, halefiyet kuralı uyarınca, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir (TTK m. 1472/1). Sigortalı, TTK m. 1472/ 1'e göre sigortacıya geçen haklarını ihlâl edici şekilde davranırsa, sigortacıya karşı sorumlu olur. Sigortacı zararı kısmen tazmin etmişse, sigortalı kalan kısımdan dolayı sorumlulara karşı sahip olduğu başvurma hakkını korur (TTK m. 1472/2).

Örneğin mağdurun hem yaralandığı hem de otomobilinin zarar gördüğü, maddî hasarlı ve taksirli yaralamalı bir trafik kazası sebebiyle yapılan soruşturmada mağdur, kendi kasko sigortasından tazminat almadan önce faille uzlaşırsa, hem otomobilin zararını hem de yaralanması nedeniyle uğradığı zararını tazmin ettirebilir ve sigortacının müzakerelere katılması gerekmez. Bu halde mağdur (sigortalı), faili ibra etmiş olacağından, sigortacı mağdura (sigortalıya) halef olmaz ve faile rücu edemez. Mağdur ile fail, otomobile verilen zarar için de uzlaşırsa, uzlaştırma raporunun imzalanmasıyla mağdur faili ibra etmiş olur ve TTK m. 1472/2 uyarınca sigortacıya geçen haklarını ihlâl edici şekilde davranarak sigortacının faile rücu hakkını ortadan kaldırdığından, sigortacıya karşı kendisi sorumlu olur[35].

III- Mağdurun veya Suçtan Zarar Görenin Kendisinin yahut Haklarına Halef Olan Üçüncü Kişilerin Maddî veya Manevî Zararlarının Eski Hâle Getirilmesi

Maddi zararı giderim yöntemlerinden biri olan eski hâle getirmede, eşyada meydana gelen bozulma, yıpranma gibi eşyanın değerini azaltan fiillerin etkisinin

---

34 **Can**, Mertol: Sigorta Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2005, s. 155 vd.; **Karslı**, Abdurrahim: Usul Hukuku Açısından Rücu Davaları, İstanbul 1994, s. 86-88.

35 "Dava, davacı kasko sigorta şirketinin TTK.nun 1301. maddesi uyarınca karşı araç maliki ve sürücüsü davalı aleyhine açtığı rücu davasıdır. -TTK.nun 1301. maddesi uyarınca sigorta şirketinin rücu davası açabilmesi için **sigortalısı ile sigorta sözleşmesi yapması, rizikonun gerçekleşmesi üzerine sigortalısına ödemede bulunması, sigortalının zarar sorumlusuna karşı dava hakkına sahip olması gerekmektedir**. Somut olayda, davacı şirkete aracını sigorta ettiren T... M... Limited Şirket yetkilisi ile davalı arasında noterden düzenlenen 29.12.1997 tarihli 'Feragatname' başlıklı işleme göre şirket, **kaza nedeniyle her türlü hasar bedellerinden davalıyı ibra etmiştir.** Davalı, bu hususu yargılama sırasında savunmasında ileri sürmüş ve belgeyi ibraz etmiştir. -Sigortalı, 28.11.1997 tarihinde **davacı şirketin kasko sigorta tazminatını aldıktan sonra davalıyı ibra etmiş olup, artık dava tarihi itibariyle davacı sigortanın, ödemeye dayanarak dava açma hakkı bulunmamaktadır.** Ödediği miktarı, TTK.nun 1301/2. maddesi uyarınca **rücu hakkını ihlal eden sigortalısından, açacağı bir dava ile talep etmesi mümkündür.** Bu durumda, rücu davasının reddi gerekirken, savunma üzerinde durulmadan ve hiçbir tartışma ve gerekçe ortaya konmadan, davanın kabulü bozmayı gerektirmiştir (11. HD 11.5.2000, 2980/4071: KBİBB).

giderilmesi amaçlanır. Kural olarak, eksilmeler giderilmiş ve eski hale dönülmüş ise artık bir zararın bulunmadığı kabul edilir.

Haksız fiil sonucu meydana gelen zarar her zaman bir mal veya eşyada fizikî bir bozulma veya eksilme şeklinde olmayacağı gibi, eski hale getirme de her zaman mal ve eşyadaki fizikî bozulmanın eski hale getirilmesi şeklinde de gerçekleşmeyebilir. Örneğin, yanıltıcı beyanlarla bir ürün hakkında tüketicilerin zihninde yanlış bir kanaat uyandırılması, bir ürünün başka bir ürünle karıştırılmasına neden olacak etiket, isim ve logo kullanılması, haksız fiile maruz kalan ürünün marka değerinde bir azalmaya ve tüketicilerin olumsuz etkilenmeleri nedeniyle haksız fiile maruz kalan ürün sahibinin zarara uğramasına neden olabilir. Bu gibi hâllerde haksız fiilinin etkilerinin ortadan kaldırılabilmesi ve meydana gelen zararın giderilebilmesi için, maddi ve manevi tazminat ve taklit ürünlerin toplatılması yetmeyebilir. Ayrıca, yanında yanıltıcı beyanların düzeltilmesi de gerekebilir. Örneğin TTK m. 56, 1/c'de haksız fiil (rekabet) nedeniyle zarara uğrayanın, haksız rekabetin sonucu olan maddi durumun ortadan kaldırılmasını, haksız rekabet yanlış veya yanıltıcı beyanlarla yapılmışsa bu beyanların düzeltilmesini ve tecavüzün önlenmesi için kaçınılmaz ise, haksız rekabetin işlenmesinde etkili olan araçların ve malların imhasını isteyebileceği belirtilmektedir. Buna imkân tanıyan davaya da eski hâle getirme davası denilir[36].

IV-Bir Kamu Kurumu veya Kamu Yararına Hizmet Veren Özel Bir Kuruluş ile Yardıma Muhtaç Kişi yahut Kişilere Bağış Yaparak Zararın Tazmini

CMK m. 253'te, mutlaka suçtan zarar görene edimin ifa edileceğine dair bir hüküm bulunmamakta, yalnızca edimin yerine getirilmesinden söz edilmektedir. (CMK m. 253/19). Üzerinde uzlaşılan edimin mağdur veya suçtan zarar görene ifa edilmesi mümkün olduğu gibi, başka bir kişi veya kişilere ifa edilmesi mümkündür. Uzlaştırmada mağdur, failden kendi lehine bir edim ifasını istemek yerine, failin suça konu eyleminin yarattığı sonuçlardan samimi pişmanlık duyması ve sosyal bir sorumluluk üstlenmesini tercih edebilir[37]. Onarıcı adalet anlayışı, mağdurların ihtiyaçlarının karşılanmasını amaçladığı gibi, faillerin suç teşkil eden fiillerinin sorumluluklarını üstlenmelerini de amaçlar. Bu tür edimlerde mağdurun ihtiyaç ve beklentisi, failin topluma bir yarar sağlamasıdır. Bu tür sosyal edimlerle faile, hatalarını düzeltme ve sorumluluk alma fırsatı verilerek, failin güçlenmesi sağlandığı gibi toplumdan dışlanması da önlenmiş olur.

Bağış yapılacak kişi veya kişiler üzerinde tarafların uzlaşması ve uzlaştırma raporunda bu kişilerin isimlerinin belirtilmesi gerekir. Yine bazı kurumların bağış kabul

---

36 **Kaymaz/Gökcan**-Edimin Konusu s. 405.

37 Uzlaştırma uygulamalarında kurumlara veya ihtiyaç sahibi kişilere bağış yapılması yoluyla uzlaşma sağlandığı görülmektedir. Örneğin yoksul çocuklara ayakkabı bağışı, semt okullarına kitap bağışı yapılmaktadır. Örnek bir olayda, cami imamıyla tartışan ve ona hakaret edip vurmaya çalışan kişi hakkında başlatılan soruşturma kapsamında taraflar uzlaşmış ve neticede şüpheli, mağdurun görev yaptığı camiye, caminin ihtiyacı olan 2.500-TL tutarında halı bağışlamıştır (https://www.haberler.com/imamla-tartisti-camiye-hali-bagisiyla-cezadan-10018602-haberi, Son Erişim 24.09.2017). Diğer bir olayda ise şikayetçi çocukların yasal temsilcisi olan babaları ile sanık, sanığın 15 Temmuz dayanışma kampanyası hesabına 3 bin lira yatırması karşılığında uzlaşmışlardır (http://www.mynet.com/haber/guncel/yargilanmaktan-15-temmuz-hesabina-3-bin-lira-yatirarak-kurtuldu-3257244-1, Son Erişim 24.09.2017).

etmesinin yasak olduğu da gözetilerek, eğer bir kuruma bağış yapılacak ise bu durumun açıklığa kavuşturulması yararlı olur[38]. Bağışın bir miktar para şeklinde yapılması da zorunlu olmayıp, belirli bir taşınır, aşınmaz veya kullanım hakkı gibi bir değerin verilmesi yoluyla yapılması da mümkündür.

Yönetmelikte, bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi yahut kişilere bağış yapılmasına imkân tanımıştır. Taraflar, yoksul, geçinmeleri için başkalarının yardımına ihtiyaç duyan kişilere bağış yapabilir. Bağış yapılan kişinin gerçekten yardıma muhtaç olup olmadığı konusunda da failin bir sorumluluğu yoktur. Çünkü taraflar edimi özgür iradeleri ile belirlemişler ve bağış yapılacak kişiyi de serbestçe kararlaştırmışlardır.

Uzlaştırma raporunda, üçüncü kişi veya kişilere bağışlanacak para miktarı veya eşyanın niteliği ile tarihi yer almalıdır. Bu açıklama, edimin ifa edilip edilmediğinin tespiti ve ondan sonra yapılacak işlemler bakımından önem taşır. Burada bağış olarak adlandırılan bir edim vardır. Çünkü failin yapıp yapmamakta özgür olduğu bir bağış söz konusu olmayıp, varılan anlaşma uyarınca yapılması zorunlu bir bağış, yani bir edim vardır. Bu edimin ifa edilmemesi halinde de CMK m. 253/19 uyarınca işlem yapılır.

Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi yahut kişilere bağış yapılması ediminin ifasının imkânsız olmaması ve ifa edilebilmesi için, uzlaştırma tutanağı düzenlenmeden önce, edimin ifa edileceği kişi veya kurumlarla görüşülerek, bu kişi veya kurumların bağış kabul edip etmeyecekleri hususunun tespiti gerekir. Aksi halde uzlaştırma raporundaki edim ifa edilemeyebilir ve bu da uzlaştırmanın başarısızlık ile sonuçlanmasına yol açabilir[39].

V- Mağdur, Suçtan Zarar Gören, Bunların Gösterecekleri Üçüncü Şahıs veya Bir Kamu Kurumu yahut Kamu Yararına Hizmet Veren Özel Bir Kuruluşun Belirli Hizmetlerinin Geçici Süreyle Yerine Getirilmesi Yoluyla Zararın Tazmini

CMK'da edimin ifa şekli hususunda sınırlayıcı bir ifade yer almadığından, edimin belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi yoluyla ifa edilmesi mümkündür. Yalnızca suçtan zarar gören veya mağdurun yararına değil, onların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu yahut kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun yararına da belli bir hizmetin yerine getirilmesi mümkündür (CMUY m. 33/1-ç).

Bağış yaparak zararın tazmininden farklı olarak bu edimden akdî veya aynî bir bağış yapılmamakta, mağdur veya suçtan zarar gören kişi dışında üçüncü bir kişi veya kuruma bizzat fail tarafından hizmet verilmektedir. Bağış yaparak zararın tazmininden diğer bir fark ise, edimin kime karşı yerine getirileceği noktasındadır. Mağdura bağış yapılamazken, bu maddede belirtilen edim konusu hizmet mağdur ve suçtan zarar görene veya bunların gösterecekleri üçüncü şahsa, bir kamu kurumuna yahut kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşa verilir.

Bilhassa para ödeme gücü bulunmayan failler bakımından uzlaştırma hükümlerinin başarıyla uygulanabilmesi ve onarıcı adaletin amacına hizmet edebilmesi için, edimin bir hizmet ifası yöntemiyle yerine getirilmesi büyük yarar taşımaktadır.

---

38 **Koparan**, M. Reşat, Uzlaşmada Edimin Konusu (http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/).

39 **Kaymaz/Gökcan**-Edimin Konusu s. 405.

Bu edim şekli genelde mala zarar verme suçlarında uygundur. Örneğin mağdurun zarar gören duvarının tamiri, boyanması, bahçe bakımının belli süreyle yapılması gibi hizmetler yapılabilir. Buna karşılık bazı suçlarda bu şekilde bir edimin belirlenmesi her zaman amaca uygun olmayabilir. Örneğin, kasten yaralama, hakaret ve benzeri kişiye yönelik suçlarda failin, mağdur veya suçtan zarar görenin belirli bir hizmetinde çalışması mağdur bakımından suçun yarattığı olumsuz etkilerin canlanması sonucunu doğurabilir. Ayrıca edimin bu şekilde ifa edilmesi, mağdur bakımından uğramış olduğu maddi ve manevi zararın giderilmesinden öte şahsî intikam duygularını tatmin aracı da olmamalıdır. Bazı hâllerde edimin bu şekilde ifa edilmesi yeni sorunlara da neden olabilir. Bu sebeple, uzlaştırmacı özellikle kasten yaralama veya hakaret gibi manevî zarara neden olan suçlar bakımından, mağdurun veya suçtan zarar görenin bir hizmetini yapma şeklinde bir edim belirlerken dikkatli hareket etmeli, taraflara başka yöntemlerle edimin ifa edilebileceğini hatırlatmalıdır.

Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş yararına da belli bir hizmetin yerine getirilmesi suretiyle de hizmet edimi ifa edilebilir. Uzlaştırmanın başarı ile sonuçlanabilmesi için bu durumda, uzlaştırmacının, yararına hizmet yapılması düşünülen kamu kurumu veya kuruluşları ile kamu yararına çalışan özel kurum yetkilileri ile görüşülerek hizmet almak isteyip istemediklerinin tespit etmesi uygun olur. Aksi hâlde uzlaştırma girişimi başarısızlıkla sonuçlanabilir.

Kamu kurum veya kuruluşları ile kamu yararına hizmet veren kuruluşların, geçici de olsa kendileri yararına hizmet yapmak isteyen kişilerin taleplerini yerine getirme mecburiyeti yoktur. Belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi yoluyla zararın tazmini, sürekli değil geçici olarak yerine getirilmesi gereken bir edimdir. Hizmetin yerine getirilmesi belirli bir zaman dilimine veya sayıya bağlanabilir. Örneğin bu edim 01.11.2017–10.11.2017 tarihleri arasında her gün sabah saat 09.00 dan 12.30'a kadar, belirlenmiş bir okulun bahçesinin temizlenmesi veya 2017-2018 öğretim yılı içinde, belirlenmiş bir okulun bahçesinin 2 ay içinde 10 defa süpürülmesi şeklinde olabilir.

VI- Topluma Faydalı Birey Olmayı Sağlayacak Bir Programa Katılarak Zararın Tazmini

Failin, kendisini topluma kazandırabilmesi amacıyla, bizzat toplum hizmetinde çalışma ve topluma faydalı birey olmasını sağlayacak toplum yararına hizmet eden programlara katılma şeklindeki edimleri kabul etmesi mümkündür. Kanunda ve yönetmelikte bu programlardan ne anlaşılması gerektiğine dair bir açıklık yok ise de, okuma yazma bilmeyen failin okuma yazma kursuna devam etmesi, alkol ve benzeri maddelerin etkisiyle işlenen suçlar bakımından bir iyileştirme programına katılması, taksirle işlenen bazı suçlarda, örneğin dikkatsiz şekilde araç kullanarak yaralanmalı trafik kazasına sebebiyet veren failin bir sürücü kursuna devam etmesi, özellikle çocuk suçlular bakımından meslek ve sanat edinmelerini sağlamak amacıyla bir eğitim kurumuna devam etmesi şeklindeki programlar bu edime örnek olarak gösterilebilir.

Topluma faydalı birey olmayı sağlayacak programlara katılmak belli bir ücreti gerektirebilir. Ödeme gücü bulunan failler bakımından bu programlara katılmak sorun teşkil etmez ise de, ödeme gücü bulunmayan kişiler ve özellikle çocuk failler bakımından bu edimin yerine getirilmesi güç görünmektedir. Bu gibi programlar

kişilerin meslek ve sorumluluk sahibi bir vatandaş olmasına ve dolayısıyla suçun önlenmesine katkıda bulunacağından, sosyal devlet ve hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak ödeme gücü bulunmayan faillerin ve özellikle de çocukların bu tür programlara katılma ücretinin devlet tarafından karşılanması uygun olacaktır.

Bu tür bir edim belirlenmeden önce, edimin ifa edilmesine elverişli kurum ve kuruluşların bulunup bulunmadığı, failin bu programlara katılma imkânının mevcut olup olmadığı araştırılmalıdır. Hizmet ediminde olduğu gibi bu edimin yerine getirilip getirilmediği de takip edilmelidir[40].

VII- Mağdur veya Suçtan Zarar Görenden Özür Dilenmesi Yoluyla Zararın Tazmini

Özür dileme şeklindeki edimlerde fail, mağdura verdiği zarar ve işlediği haksızlıktan doğan sorumluluğu üstlenerek, pişmanlık ve utanma duyduğunu mağdura ifade eder ve ileride bir daha aynı hatayı tekrarlamayacağını söyleyerek yaptığı yanlıştan ötürü bağışlanmasını ister[41].

Maddî zarara neden olan suçlar bakımından, tarafların anlaşması koşuluyla özür dilemek suretiyle bu edimin yerine getirilmesi mümkün ise de, özür daha ziyade hakaret gibi manevi bir zarara neden olan suçlarda uygulanma yeteneğine sahiptir ve maddî bir edimden daha çok mağdurun tatmin edilmesini sağlamaya elverişlidir. Mağdur veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi, birçok ceza uzlaştırmasında yararlı olabilecek ve mağdurun tatmin olmasını sağlayabilecek bir seçenek olup, sosyal gerçekliğe de uygundur[42]. Mevzuatta, özür dileme biçimindeki giderim şekillerine rastlamak mümkündür. Örneğin, 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un, "Uyarı, Para Cezası, Durdurma ve İptal" başlıklı 33. maddesinde özür dileme, yaptırımlar arasında özel olarak sayılmıştır. Buna göre Üst Kurul, öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmeyen, izin şartlarını ihlal eden, yayın ilkelerine ve bu Kanunda belirtilen diğer esaslara aykırı yayın yapan özel radyo ve televizyon kuruluşlarını uyarır veya aynı yayın kuşağında açık şekilde özür dilemesini ister. Bu talebe uyulmaması veya aykırılığın tekrarı hâlinde ihlâle konu olan programın yayını, bir ilâ oniki kez arasında durdurulur.

Özür dilemenin mutlaka "özür diliyorum" şeklinde ifade edilmesi gerekli değildir. "Yanlış yaptım, beni bağışlamanızı istiyorum", "kusurlu olduğumu kabul ediyorum, bir daha böyle bir şey yapmayacağım, beni hoşgörün" ve benzeri şekildeki pişmanlığını dile getiren sözlerle özrün ifade edilmesinin mümkün olduğu gibi özür mektubu gibi yollarla ifade edilmesi de mümkündür. Özür, ancak failin şahsen yerine getirebileceği bir edim olduğundan, başkasının fail adına özür dilemesi bu edimin konusu olamaz.

Özrün mutlaka sözlü olarak dilenmesi gerekli değildir, yazılı olarak da özür dilenebilir. Ancak ileride bir sorunla karşılaşmamak için özrün ne şekilde ve hangi sözcüklerle ifade dileceğinin uzlaştırma raporunda yazılmasında yarar vardır.

Eğer uzlaşma görüşmeleri sırasında özür dilenmiş ise, edim yerine getirilmiş demektir. Uzlaştırma raporunda edimin özür dileme şeklinde yerine getirildiği yazılıp rapor uzlaştırma bürosuna sunulmalıdır.

---

40 **Kaymaz/Gökcan**-Edimin Konusu s. 407.
41 **Çetintürk**s. 567.
42 **Kaymaz/Gökcan**-Edimin Konusu s. 408.

Bazen de özür dilenmesi bir edim olarak uzlaştırma raporunda yer alabilir ve bu özür dilenmesi sonraki bir tarihe bırakılabilir. Özellikle basın yoluyla yapılan hakaretlerde özrün aynı şekilde yapılması kararlaştırılan hâllerde veya işyeri gibi bir topluluk önünde yapılan hakaretlerde özrün de bir topluluk önünde yapılması kararlaştırılan durumlarda özür dilenmesinin sonraya bırakılması mümkündür. İşte bu gibi durumlarda özür dilenmesi suretiyle edimin ifa edilmesi üzerine, Cumhuriyet savcısı uzlaştırma hükümlerine göre kamu davası açılmasına yer olmadığına, hâkim de kamu davasının düşmesine karar verir. Uzlaştırmacının görevi, uzlaştırma raporunun düzenlenerek büroya sunmakla sona ereceğinden, konusu maddi bir edim olmayan diğer edimlerde olduğu gibi bu edimin yerine getirilip getirilmediği veya uzlaştırma raporuna uygun bir şekilde ifa edilip edilmediği de uzlaştırma bürosunca tespit edilmelidir[43].

F) Edimin Fail Yararına Üçüncü Kişi Tarafından Yerine Getirilmesi

Tarafların uzlaştırma müzakereleri sonunda vardıkları anlaşmanın konusunu oluşturan edim veya edimler,failce şahsen ifası zorunlu olan nitelikte değilse ve açıkça yasaklanmamışsa, fail yararına üçüncü bir kişi tarafından da yerine getirilebilir. Ancak edim şahsî bir edim olup bunun bizzat fail tarafından yerine getirilmesi gerekiyor veya ortada maddî bir edim söz konusu olup da bu edimin fail yararına üçüncü bir kişi tarafından yerine getirilmesi açıkça yasaklanmış ise, artık o edimin fail üçüncü bir kişi tarafından yerine getirilmesi mümkün değildir. Örneğin failin mağdurdan özür dilemesi bizzat yapılması gereken bir edim olup, başka bir kimsenin fail yararına mağdurdan özür dilemesi hâlinde edim yerine getirilmemiş olur.

Üzerinde anlaşmaya varılan edim maddî nitelikte ve bunun fail yararına üçüncü kişi tarafından yerine getirilmesi yasaklanmamışsa, edimin fail yararına üçüncü kişi tarafından yerine getirilmesi mümkündür. Mevzuatta, uzlaştırmaya konu edimin, fail yararına üçüncü kişi tarafından yerine getirilmesini yasaklayan bir hükme yer verilmemiştir.

Özellikle maddî nitelikteki zararların telâfisi amacıyla taraflarca belirlenen para ediminin, ekonomik durumu müsait olmayan fail yararına failin yakınlarınca yerine getirilmesi mümkündür. Üçüncü kişi, taraflarca kararlaştırılan ve fail yararına üstlendiği edimi yerine getirmezse, fail edimin yerine getirilmemesinin sonuçlarından sorumlu olur.

G) Edimin Yerine Getirilmesinin Takibi ve Yerine Getirilmemesinin Sonuçları

Soruşturma evresinde, edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik göstermesi sebebiyle şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildiğinde, **edimin yerine getirilip getirilmediğinin takibi uzlaştırma bürosu tarafından yapılır** (CMUY m. 20/2). Kovuşturma evresinde bu görev **infaz savcılığına aittir**.

Taraflarca kararlaştırılan edimin yerine getirilmiş veya getirilmemiş olması, farklı hukukî sonuçlara bağlanmıştır. Bu nedenle edimin yerine getirildiğinin belgelenmesi bilhassa fail bakımından önem taşır. Fail tarafından bizzat veya onun adına üçüncü bir

43 **Kaymaz/Gökcan**-Edimin Konusu s. 408.

kişi tarafından edimin yerine getirildiği, edimin niteliğine uygun düşecek bir belge ile örneğin tanzim edilecek bir makbuz, banka dekontu, âdi yazılı bir makbuzla belgelenmeli ve bu belge geciktirilmeksizin fail tarafından uzlaştırma bürosuna ibraz edilmeli yahut ibraz edilmesi sağlanmalıdır.

Uygulamada konusu para olan edimler, çoğunlukla uzlaşmanın sağlandığı an veya uzlaştırma raporunun tanzimi anında defaten ve elden ifa edilmektedir. Edimin defaten ifa edilmesi hâlinde, bu ifa uzlaştırma raporuna yazılacağından, artık edimin ifa edilmemesi söz konusu olmayacaktır.

Edimin yerine getirilmemesi, ancak edimin taksite bağlanması, ileriki bir tarihe bırakılması veya süreklilik arz etmesi hallerinde söz konusu olacaktır. Ancak kimi zaman konusu para veya para ile ölçülebilir bir şeyin verilmesi gibi edimler taraflarca vadeye veya takside bağlanmakta, aynı zamanda konusu bir şeyi yapma, yapmama, eski hale getirme, hizmet görme veya bir programa dâhil olmak gibi edimlerde olduğu gibi edimin yerine getirilmesi ileri bir tarihe bırakılmakta ve zamana yayılmaktadır. Bu gibi durumlarda, uzlaşmanın sağlandığı veya uzlaştırma raporunun (uzlaşma belgesinin) tanzim edildiği tarihte edim henüz yerine getirilmemiş bulunmaktadır.

Soruşturma evresinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi (şüpheli tarafından borçlanılan edimin süresinde, kısmen dahi ifa edilmemesi) hâlinde, hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilen şüphelinin kasıtlı bir suç işlemiş olması aranmaksızın, kamu davası açılır (CMK m. 253/19; CMUY m. 20/4).

Kovuşturma evresinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi (sanık tarafından borçlanılan edimin süresinde, kısmen dahi ifa edilmemesi) hâlinde, mahkeme tarafından CMK m.231/11'deki şartlar aranmaksızın hüküm açıklanır (CMK m.254/2; CMUY m.27/4).

Edimin yerine getirilmemesi halinde mağdurun veya suçtan zarar görenin artık zararın tazminini sağlamak için bir tazminat davası açamayacağını baştan bilerek hareket etmesi önemlidir. Edimin ifa edilmemesi hâlinde uzlaştırma raporu, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38. maddesinde yazılı ilâm mahiyetini haiz belgelerden sayılır (CMK m.253/9; CMUY m.20/5; 27/5). Böylece uzlaştırma raporu veya uzlaştırma belgesi ilâmlı icraya konu olabilir ve edim alacaklısı (mağdur) ilâmlı icra yoluyla failden edim alacağını talep edebilir. Bu nedenle, elinde ilâm niteliğinde belge olan edim alacaklısının, edimin ifasını sağlamak için faile karşı ayrıca bir dava açması veya ilâmsız icra yoluyla takip yapmasında hukukî yararı (HMK m. 114) yoktur.

Küçük adına kararlaştırılan edim, özür dilemek gibi küçüğün şahsen yerine getireceği bir edim değilse, kanunî temsilci tarafından yerine getirilmelidir. Tam ehliyetsizler ile sınırlı ehliyetsizlerin kendilerinin değil kanunî temsilcilerinin uzlaşmaya yetkili olduğu dikkate alındığında (TMK m. 16), uzlaştırma raporunda imzası olan kanunî temsilci edimi yerine getirilmez ise, bundan küçük veya kısıtlı sorumlu tutulacaktır. Çocuk, borçlarından ana ve babanın çocuk malları üzerindeki haklarına bakılmaksızın kendi malvarlığı ile sorumludur (TMK m. 343/2).

Vasi, vesayet altındaki küçüğün veya kısıtlının kişiliği ve malvarlığı ile ilgili bütün menfaatlerini korumak ve hukukî işlemlerde onu temsil etmekle yükümlüdür (TMK m. 403).Ayırt etme gücüne sahip olan vesayet altındaki kişi, vasinin açık veya örtülü izni

veya sonraki onamasıyla yükümlülük altına girebilir veya bir haktan vazgeçebilir (TMK m. 451/1).

Diğer yandan, acele hâllerde vasinin geçici önlemler alma yetkisi saklı kalmak üzere, dava açma, sulh olma, tahkim ve konkordato yapılması vesayet makamının izni gerektirdiğinden (TMK m. 462/8), vasinin kısıtlı adına kabul ettiği uzlaştırma raporundaki edimin vesayet makamı tarafından onaylanması da gerekir[44]. Kamu vesayetini yürüten vesayet daireleri, vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesi ve denetim makamı olan asliye hukuk mahkemesidir (TMK m. 397/2). Vesayet işlerinde yetki ise, küçüğün veya kısıtlının yerleşim yerindeki[45] vesayet dairelerine aittir (TMK m. 411). Dolayısıyla, uzlaştırma raporundaki edimi onaylayacak görevli ve yetkili mahkeme de, küçüğün veya kısıtlının yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesi olmaktadır. Kanunî temsilci ile temsil olunan arasında bir menfaat çatışması varsa kayyım atanır (TMK m. 426) ve yetkiler kayyım tarafından kullanılır.

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

44 **İpek/Parlak** s.115.

45 Vesayet makamının izni olmadıkça vesayet altındaki kişi yerleşim yerini değiştiremez. Yerleşim yerinin değişmesi hâlinde yetki, yeni vesayet dairelerine geçer. Bu takdirde kısıtlama yeni yerleşim yerinde ilan olunur (TMK m. 412).

§ 12. UZLAŞTIRMA RAPORU VEYA BELGESİ

A)Uzlaştırma Raporunun Hazırlanması

Uzlaştırma işlemleri sonuçlandırıldığında uzlaştırmacı tarafından düzenlenen rapora uzlaştırma raporu denir (CMUY m. 4, 1/m). Uzlaştırma müzakereleri olumlu veya olumsuz olarak sonuçlandığında, uzlaştırmacı bir uzlaştırma raporu (uzlaştırma tutanağı) hazırlamalı ve raporu taraflara imzalatmalıdır (CMUY m. 31/5). Uzlaştırma raporunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, rapor tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır (CMUY m. 31/ 6).

Uzlaştırma müzakeresi, tarafların suç nedeniyle ortaya çıkan zararın telâfisi konusunda anlaşmasıyla sona erer. Uzlaştırmacı, ortak veya özel toplantıda anlaşılan hususları rapor hâline getirmeden önce taraflara;

- Süreci topluca gözden geçirmeleri,
- Cevapsız soru kalıp kalmadığını düşünmeleri,
- Unuttukları bir konu olup olmadığının düşünmeleri,
- Varılan sonucun isteklerinin karşılanıp karşılanmadığını değerlendirmeleri

için fırsat vermeli, gerektiğinde avukatlarına danışmak üzere zaman tanımalıdır. Özellikle zorlu geçen müzakereden sonra tanınan bu soğuma (*cooling*) süresi tarafların, uzlaştırmacının hazırlayacağı raporu tereddütsüz imzalamalarına yardımcı olur. Uzlaştırma raporu imzalandıktan sonra, tarafları ulaştıkları sonuç nedeniyle tebrik etmek önemlidir. Müzakerenin soğutma ve tebrik ile tamamlanması, tarafların varılan anlaşmaya uyma eğilimini kuvvetlendirir[46].

Uzlaştırma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerinin sonuçlandırıldığı tarihten itibaren, Yönetmeliğin 3 no'lu ekinde yer alan Uzlaştırma Raporu Örneğine uygun bir rapor hazırlamalıdır. Raporda, tarafların edimleri ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde yazılmalı, zorunlu olmadıkça karmaşık hukukî terimlerin kullanılmasından kaçınılmalıdır. Taraflar, ek açıklamalar olmadan Uzlaştırma Raporunun içeriğini anlayabilmelidir. Uzlaştırma Raporu, adlî makamlarca da doğru anlaşılabilmelidir. Tarafların kendilerini ifade ediş biçimleri metne yansıtılmalıdır.

Uzlaştırma Raporunda bilhassa şu hususlara dikkat edilmelidir:

1-Suça konu eylemin yarattığı zarar ile edim arasında orantı olmalıdır.

2-Edim failin, sosyal, kültürel, ekonomik ve fizikî özellikleri dikkate alınarak belirlenmelidir.

3- Edimin amacı, suç nedeniyle ortaya çıkan zararın telafisine yönelik olmalıdır.

4-Uzlaştırmaya konu edim, mümkün olan en kısa sürede yerine getirilmelidir.

5-Uzlaştırmacı tüm süreç boyunca tarafsızlığını korumalı ve tarafları uzlaşmaya varmaya teşvik edip cesaretlendirmeli ancak buna zorlamamalıdır[47].

---

46 **Geske** s. 5; **Özbek**-Uyuşmazlık Çözümü s. 1080-1081; **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 67, 68.

47 **Çetintürk**s. 574-575.

Tüm bunlara dikkat edilmemesi, tarafların süreci ve alınan kararları veya verilen taahhütleri sahiplenmemeleri edimin ifasını olanaksız hâle getirebilir.

Uzlaştırmacı, taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığı uzlaştırma raporunu, kendisine verilen belge örnekleri ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim etmelidir (CMK m. 253/15, 253/24, CMUY m. 18/1, 25/1).

Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Edimin konusu para ise, yurt parası veya yabancı para cinsinden kararlaştırılabilir. Ayrıca edimin vadesinde ifa edilmemi halinde cezai şart öngörülebilir.

Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez (CMK m. 253/15, CMUY m. 18/2, 25/ 2). Rapor, icra edilebilecek bir eda emri içermesi hâlinde, kararlaştırılan edim gönüllü olarak yerine getirilmezse daha sonra ilâmlı icraya konu olabileceğinden, uzlaştırma sürecini doğru ve eksiksiz bir şekilde belgelemelidir. Rapor ile birlikte, uzlaştırmacıya önceden verilmiş olan soruşturma dosyasındaki belge örnekleri uzlaştırma bürosuna teslim edilir.

Uzlaştırma sonunda taraflar anlaşmaya varırsa, uzlaşma konusu, yeri, tarihi, karşılıklı yerine getirilmesi gereken hususlar tereddüde yer vermeyecek şekilde raporda belirtilmeli ve rapor fail, mağdur, varsa avukatları, kanunî temsilcileri ve uzlaştırmacı tarafından imzalanmalıdır. Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremeyeceklerinden (TMK m. 16/ 1), uzlaştırma raporunda küçüğün ve kısıtlının değil, kanunî temsilcinin imzası olmalıdır. Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlıların elde ettiği karşılıksız kazanma ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada kanunî temsilcinin rızası gerekli olmadığından, uzlaşma sonucunda karşılıksız kazanma sağlayan küçük ve kısıtlı, uzlaştırma raporunu bizzat imzalayabilir.

Taraflar uzlaştırma müzakerelerinde avukatla temsil ediliyorsa, avukatın uzlaştırma raporunu müvekkili ile birlikte imzalaması mümkün olduğu gibi, uzlaştırma raporunun ilâm niteliğinde belge gücünü kazanabilmesi için (Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından onaylanması koşuluyla) asilin tek başına imzalaması da yeterlidir. Ancak asil uzlaştırma raporunu imzalamamışsa, vekâletnamesinde özel yetkisi olmak kaydıyla avukatın raporu imzalaması yeterlidir. Uzlaştırma müzakerelerine tarafın bizzat katılması onarıcı adalet felsefesi bakımından gerekli ve tavsiye edilen bir durum olmakla birlikte, yasal bir zorunluluk değildir. Uzlaştırma müzakerelerine tarafların yerine vekil veya müdafi katılabilir ve vekâletnamesinde özel yetkisi (HMK m. 74) varsa uzlaştırma raporunu imzalayabilir.

Uzlaştırmanın başarısız olması hâlinde, bunun nedenleri raporda kısaca belirtilmelidir. Ancak gizlilik ilkesi gereği uzlaştırmacının raporunda, müzakerelerin içeriği, müzakerelerde yapılan beyan ve açıklamalar ve tarafların davranışları hakkında kesinlikle bilgi verilmemelidir[48] (CMUY m. 18/2, 25/ 2).

Uzlaştırma raporunun, mümkün olduğunca yeknesak biçimde düzenlenmesi için Yönetmeliğin 25. maddesindeki unsurları taşıması ve Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek-3 sayılı Uzlaştırma Raporu Örneğine uygun olması gerekir. Örnek uzlaştırma raporları[49] aşağıdaki şekilde olabilir:

---

[48] **Committee of Experts on Mediation in Penal Matters** s. 25.

[49] **Erdem/Eser/Özşahinli** s. 118-234.

YAZILI ÖZÜR EDİMİ İÇEREN UZLAŞTIRMA RAPORU

Uzlaştırma No : 2017/5528
Cumhuriyet Başsavcılığı Soruşturma No :
Mahkeme Esas No :
Uzlaştırma konusu suç / suçlar :
Kasten yaralama ve hakaret (TCK m. 86; 125).
Uzlaştırmacının :
Adı ve Soyadı :Barış UYSAL
Sicil Numarası :818
İletişim Adresi :Ziyabey Cad. No: 39, Balgat-ANKARA
Görevlendirme tarihi :02.02.2017
Dosya içindeki belgelerin birer örneğinin verildiği / Uzlaştırma süresinin başladığı tarih : 02.02.2017
Uzlaşma teklif tarihi :04.02.2017
Ek süre verilme tarihi ve süresi :
Şüphelinin / Sanığın / Kanunî temsilcisinin :
Adı ve Soyadı :Şaban ÜNAL
T.C. kimlik numarası :40337043792
Adresi :
Yeşil Bayır Mah., 1769. Cad., No: 4/A, Mamak-ANKARA

Müdafiin :
Adı ve Soyadı :
T.C. kimlik numarası :
Adresi :
Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası :
Mağdur/Katılan / Suçtan zarar görenin / Kanunî temsilcisinin :
Adı ve Soyadı : Nursel AYDIN
T.C. kimlik numarası :29765544724
Adresi :
Birlik Mah. 448. Cad., No: 101/6, Çankaya –ANKARA
Vekilin :
Adı ve Soyadı :
T.C. kimlik numarası :
Adresi :
Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası :
Tercümanın :
Adı ve Soyadı :
T.C. kimlik numarası :
Adresi :

ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Taraflardan biri yabancı ülkede oturuyorsa
Türkiye'de göstereceği ikametgâhı :
Taraflardan biri yabancı ve Türkiye'de göstereceği
bir ikametgâhı yok ise ülkesindeki ikametgâhı :
Raporun düzenlendiği yer ve tarihi :
Ziyabey Cad. No: 39, 06520, Balgat-ANKARA 08.02.2017
Uzlaştırma süresi : (6) Gün
Uzlaştırma sonucu :

Adı geçen Müşteki ve Şüphelilerin 2017/5528 sayılı soruşturma dosyası, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı uzlaştırma bürosunca uzlaştırmacıya gönderilmiştir. CMK m. 253/9 uyarınca uzlaştırmacı olarak görevlendirilmem üzerine, soruşturma dosyası tarafıma teslim edilmiştir (CMK m. 253/11; Uzlaştırma Yönetmeliği m. 12).

Dosyanın tarafıma tevdiinden sonra müşteki ve şüpheliyle telefonla temas kurulmuş ve uzlaştırmanın hukukî sonuçları anlatılmıştır. Mağdur, uzlaşmak istediğini beyan etmiştir ve 05.02.2017 günü mağdurla toplantı yapılmıştır.

Mağdur şüpheliyle yüz yüze gelmek istemediğinden, uzlaştırma toplantısı mağdur ve şüpheliyle ayrı ayrı yapılan toplantılarla gerçekleştirilmiştir. Uzlaştırmanın tarafsızlık, gizlilik ve gönüllülüğe dayanan özellikleri, temel müzakere kuralları ve hukukî sonuçları taraflara açıklanarak, tarafların bilgilenmeleri sağlanmıştır.

04.02.2017 tarihinde önce mağdurla görüşülmüştür. Mağdur, yaşanan olay sebebiyle kurum nezdindeki itibarının zedelendiğini, kendisinin işyerinde sorunsuz ilişkileri olduğunu, şüphelinin kendisinden özür dilemesini ve bundan böyle işyerinde mütecaviz hareketlerde bulunmamasını, kendisini hiçbir şekilde rahatsız etmemesini istediğini beyan etmiştir. Başka bir talebi olmayan mağdur, bu koşullarla şüpheliyle uzlaşmayı kabul etmiştir.

06.02.2017 tarihinde şüpheliyle görüşülmüştür. Şüpheli, yaşanan talihsiz olaydan duyduğu samimi üzüntüsünü dile getirmiş, idarî soruşturmada uzlaşma yapıldığını, bugüne kadar mağduru taciz etmediği, bugünden sonra da böyle bir fiil olmayacağını, mağdurun da bu olayla ilgili olarak kurum içi veya kurum dışında kendisi hakkında konuşmamasını istediğini, mağdurla küs olmayı, husumet gütmeyi istemediğini beyan ederek uzlaşmayı kabul etmiştir.

CMK m. 253 ve Uzlaştırma Yönetmeliği m. 18 uyarınca taraflar uzlaştırma sonunda anlaşmaya varmışlardır. Şüpheli mağdurdan yazılı olarak özür dilemiştir. Mağdur zararının tamamen tazmin edildiğini ve başka bir talebinin olmadığını açıklamıştır. Böylece mağdur ile şüpheli uzlaşmışlardır.

Uzlaştırma dosyası, CMK m. 253/15 ve Uzlaştırma Yönetmeliği m. 18'e göre, tarafıma verilen belgelerle birlikte Cumhuriyet savcısının onayı sunulması için uzlaştırma bürosuna iade edilmek üzere, işbu tutanak taraf sayısından bir fazla olarak tanzim edilerek imza altına alınmıştır.

Tarafların üzerinde anlaştıkları edim, edimin yerine getirilme şekli ve zamanı:
.....
Uzlaştırmanın başarısızlıkla sonuçlanması hâlinde nedenleri:

İmzalar

Şüpheli / Sanık :
Mağdur / Katılan :

Suçtan zarar gören :
Müdafi :
Vekil :
Kanunî temsilci :
Uzlaştırmacı :

ONAY ŞERHİ

Tarih, mühür ve imza
Cumhuriyet Savcısı / Hâkim

ONAYLAMAMA GEREKÇESİ:
Tarih, mühür ve imza
Cumhuriyet Savcısı / Hâkim

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUĞUN TARAF OLDUĞU UZLAŞTIRMA RAPORU

Uzlaştırma sonucu :

Uzlaştırmacı olarak görevlendirilmem üzerine, soruşturma dosyasının tarafıma teslimini müteakip yukarıda adı geçen müşteki ve suça sürüklenen çocuğa tarafımdan uzlaştırma teklifinde bulunulmuştur.

Suça sürüklenen çocuk, fiili işlediği sırada onüç yaşında olduğundan, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı uzlaştırma dosyasından tespit edilmiş, bundan sonra çocuğun velisine uzlaşma teklifi yapılmıştır.

Müşteki ve suça sürüklenen çocuğun kanunî temsilcisiyle görüşülmüş, uzlaştırmanın mahiyeti, hüküm ve hukukî sonuçları anlatılmıştır. Taraflar 09.01.2017 günü saat 17.30'da, vermiş olduğum adrese gelmişlerdir. Müzakereler, taraflarla birlikte gerçekleştirilen toplantıda yürütülmüştür. Toplantının başındaki açılış konuşmasında, uzlaştırmanın tarafsızlık, gizlilik ve gönüllülüğe dayanan özellikleri, ücretsiz olduğu, sosyal edimlerle zararın gideriminin mümkün olduğu, temel müzakere kuralları ve hukukî sonuçları açıklanarak, tarafların bilgilenmeleri sağlanmıştır.

Uzlaştırma müzakerelerine başlanarak önce mağdura sonra suça sürüklenen çocuğa ve velisine söz verilmiştir. Mağdur, işlenen suç nedeniyle yaşadığı sıkıntıları bizzat suça sürüklenen çocuğa ve velisine açıklama fırsatını elde etmiş, ardından suça sürüklenen çocuk da söz alarak, olaydan doğan samimi üzüntüsü ve pişmanlığını dile getirmiş, olayın tekrarlanmayacağını beyan etmiştir.

Mağdur, suça sürüklenen çocuğun özrünü samimi bulduğunu ve kabul ettiğini belirttikten sonra, çocuğa alacağı iki Türk edebiyatı kitabını bir ay içinde okuyarak kendisine kitap özeti göndermesi koşuluyla uzlaşmayı kabul etmiştir. Suça sürüklenen çocuk şahsa bağlı olan bu edimi kabul etmiş ve velisi de karşılıksız kazandırma mahiyetinde olan edime onay vermiştir.

CMK m. 253 ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 18 uyarınca taraflar uzlaştırma sonunda anlaşmaya vardıklarını beyan ettiklerinden, uzlaştırma

görüşmesine son verilerek tarafların özgür iradesi altında uzlaştırma raporuna mağdur, suça sürüklenen çocuk ve çocuğun velisinin imzaları ayrı ayrı alınmıştır.

CMK m. 253 ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 18 uyarınca taraflar uzlaştırma sonunda anlaşmaya vardıklarını beyan ettiklerinden, uzlaştırma görüşmesine son verilerek tarafların özgür iradesi altında uzlaştırma raporuna imzaları alınmıştır.

CMK m. 253/15 ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 25'e göre taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığım uzlaştırma raporu, tarafıma verilen belge örneklerini ve masrafları gösteren belge ile birlikte uzlaştırma bürosuna teslim etmek üzere tanzim edilerek imza altına alınmıştır.

Tarafların üzerinde anlaştıkları edim, edimin yerine getirilme şekli ve zamanı:

Müşteki, suça sürüklenen çocuğun özrünü kabul etmiş ve çocuğa alacağı iki Türk edebiyatı kitabını bir ay içinde okuyarak özetini postayla kendi adresine alıcı ödemeli kargoyla yollaması şeklindeki edimle uzlaşmıştır. Suça sürüklenen çocuk ve velisi de edimi kabul ettiğinden uzlaşma sağlanmıştır.

MADDÎ EDİMLİ UZLAŞTIRMA RAPORU

Uzlaştırma sonucu :2017/171527 sayılı dosya kapsamında uzlaştırma bürosunca tarafıma teslim edilen dosyada, müşteki ve şüpheliyle telefonla temas kurulmuş, uzlaştırmanın mahiyeti ve hukukî sonuçları taraflara anlatılmıştır. Taraflar, uzlaşmak isteklerini beyan etmişlerdir.

Şüphelinin ortak toplantıya hazır olmaması sebebiyle görüşmeler, önce taraflarla ayrı olarak gerçekleştirilmiş, uzlaştırmanın tarafsızlık, gizlilik ve gönüllülüğe dayanan özellikleri, ücretsiz olduğu, sosyal edimlerle zararın gideriminin mümkün olduğu, temel müzakere kuralları ve hukukî sonuçları taraflarla ayrı ayrı yapılan görüşmelerde açıklanarak, tarafların bilgilenmeleri sağlanmıştır.

Özel toplantılar sonucunda bir uzlaşma zemini oluşturulmuş, şüpheli ve mağdur, 16.10.2017 günü farklı saatlerde, vermiş olduğum adrese gelmişlerdir. Önce şüpheli, daha sonra mağdurla toplanılmıştır. Şüpheli, olaydan doğan üzüntüsünü dile getirmiş ve mağdurun zararını tazmin etmek istediğini beyan etmiştir.

Mağdurla daha önce yapılan görüşmede, mağdurun zarar tutarı 3.000-TL olarak belirlenmiştir. Taraflar, 3.000-TL'nin 15.11.2017 tarihinde, şüpheli tarafından mağdura peşin olarak ödenmesi konusunda anlaşmaya varmıştır.

Böylece taraflar uzlaştırma sonunda anlaşmaya varmışlar, mağdur başka bir talebinin olmadığını açıklamıştır.

CMK m. 253 ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 18 uyarınca taraflar uzlaştırma sonunda anlaşmaya vardıklarını beyan ettiklerinden, uzlaştırma görüşmesine son verilerek tarafların özgür iradesi altında uzlaştırma raporuna ayrı ayrı imzaları alınmıştır.

CMK m. 253/15 ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 25 göre taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığım uzlaştırma raporu, tarafıma verilen belge örneklerini ve masrafları gösteren belge ile birlikte uzlaştırma bürosuna teslim etmek üzere tanzim edilerek imza altına alınmıştır.

Tarafların üzerinde anlaştıkları edim, edimin yerine getirilme şekli ve zamanı:

Müşteki ve şüpheli, edim olarak müştekiye 3.000,00-TL ödenmesi konusunda anlaşmışlardır. Şüpheli, 15.11.2017 tarihinde, müştekinin ……numaralı banka hesabına 3.000,00-TL yatırmayı kabul ve taahhüt etmiştir.

TUTUKLUNUN TARAF OLDUĞU UZLAŞTIRMA RAPORU

Uzlaştırma sonucu :2017/12566 sayılı dosya kapsamında uzlaştırma bürosunca tarafıma teslim edilen dosyada sırasıyla şüpheli ve mağdurla görüşülmüştür. Müşteki ve şüpheli, yapılan telefon görüşmesinde uzlaştırmanın mahiyeti ve hukukî sonuçları hakkında bilgi aldıktan sonra uzlaşmak isteklerini beyan etmişlerdir.

Şüphelinin tutuklu olması sebebiyle görüşmeler özel toplantılarla yapılmıştır. Görevlendirme belgesinin ibrazının ardından şüphelinin bulunduğu ceza infaz kurumunda, mesai gün ve saatleri içerisinde konuşulanları başkalarının duymayacağı bir ortamda, açık görüş usulüne tâbi olarak şüpheliyle görüşülmüştür. Müştekiyle yapılan toplantılar ise müştekinin kendisine ait bürosundaki özel odasında gerçekleştirilişlir.

Müşteki ve şüpheliyle yapılan görüşmelerde, uzlaştırmanın tarafsızlık, gizlilik ve gönüllülüğe dayanan özellikleri, temel müzakere kuralları ve hukukî sonuçları ile ücretsiz olması ve mağdurun zararının telafisine imkân tanıması gibi faydaları açıklanarak ayrı ayrı bilgilenmeleri sağlanmıştır.

Taraflar uzlaştırma sonunda anlaşmaya varmışlardır. Şüpheli, mağdura yazdığı özür mektubunda, ailesinin maddi yönden zor durumda olmasının kendisini bu suça ittiğini ve pişman olduğunu yazmıştır. Mağdur, suç teşkil eden fiilden kaynaklanan maddî zararın, kendi sigortası tarafından tamamen tazmin

edildiğini, kırılan kapının onarılarak hırsızlık suçunun konusu olan mücevherlerin değerinin ödendiğini belirterek başka bir talebinin olmadığını açıklamıştır.

CMK m. 253 ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 18 uyarınca taraflar uzlaştırma sonunda anlaşmaya vardıklarını beyan ettiklerinden, uzlaştırma görüşmesine son verilerek tarafların özgür iradesi altında uzlaştırma raporuna ayrı ayrı imzaları alınmıştır.

CMK m. 253/15 ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 25 göre taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığım uzlaştırma raporu, tarafıma verilen belge örneklerini ve masrafları gösteren belge ile birlikte uzlaştırma bürosuna teslim etmek üzere tanzim edilerek imza altına alınmıştır.

Tarafların üzerinde anlaştıkları edim, edimin yerine getirilme şekli ve zamanı:

Şüpheli, edim olarak müştekiden özür dilemiş ve pişmanlığını dile getirmiştir. Müştekinin tüm zararını sigortadan tazmin etmesi sebebiyle mağdurdan başka bir talebinin olmadığını açıklaması sonucunda taraflar uzlaşmıştır.

TAKSİTLİ EDİM İÇEREN UZLAŞTIRMA RAPORU

Uzlaştırma sonucu : Adı geçen Müşteki ve Şüpheli, 2017/sayılı dosya kapsamında yapılan uzlaştırma teklifini kabul ettiklerinden uzlaştırma toplantıları programlanmıştır.

Mağdur rahatsız olduğundan, uzlaşma toplantısı mağdurun evinde gerçekleştirilmiştir. Mağdurun evinde şüpheliyle birlikte yapılan ortak toplantıda, uzlaştırmanın tarafsızlık, gizlilik ve gönüllülüğe dayanan özellikleri, hukukî sonuçları, temel müzakere kuralları ile ücretsiz olması ve mağdurun zararının telafisine imkân tanıması gibi faydaları her iki tarafa da açıklanarak ayrı ayrı bilgilenmeleri sağlanmıştır.

24.11.2017 günü yapılan ortak toplantıda uzlaştırma müzakerelerine başlanarak önce mağdura sonra şüpheliye söz verilmiştir. Mağdur, trafik kazası nedeniyle hafif yaralandığını belirtmiş, yaşadığı sıkıntıları bizzat şüpheliye açıklama fırsatını elde etmiştir.

Ardından şüpheli de söz alarak, olaydan doğan samimi üzüntüsünü dile getirmiş ve mağdurun zararı varsa, bunu tazmin etmek istediğini beyan etmiştir.

Müşteki, hastane gideri ile çalışamaması sebebiyle ortaya çıkan zararını 7.000,00-TL olduğunu, olaydan doğan sağlık sıkıntıları sebebiyle oğlunun düğününe katılamadığını ve bundan da manevi acı duyduğunu beyan etmiş, 2.000,00-TL manevi zarar istemiştir.

Şüpheli 15.12.2017 tarihinde 3.000,00-TL, 15.01.2018 tarihinde 3.000,00-TL ve 15.02.2017 tarihinde 3.000,00-TL şeklinde olma üzere toplam 9.000,00-TL tutarındaki maddî ve manevî tazminatı üç eşit taksitte ödemeyi kabul ve taahhüt etmiştir. Böylece mağdur ile şüpheli uzlaşmışlardır.

CMK m. 253 ve Uzlaştırma Yönetmeliği m. 20 uyarınca taraflar, uzlaştırma sonunda anlaşmaya varmışlar ve mağdur başka bir talebinin olmadığını açıklamıştır.

CMK m. 253 ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 18 uyarınca taraflar uzlaştırma sonunda anlaşmaya vardıklarını beyan ettiklerinden, uzlaştırma görüşmesine son verilerek tarafların özgür iradesi altında uzlaştırma raporuna ayrı ayrı imzaları alınmıştır.

CMK m. 253/15 ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 25 göre taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığım uzlaştırma raporu, tarafıma verilen belge örneklerini ve masrafları gösteren belge ile birlikte uzlaştırma bürosuna teslim etmek üzere tanzim edilerek imza altına alınmıştır.

Tarafların üzerinde anlaştıkları edim, edimin yerine getirilme şekli ve zamanı:

Taraflar, şüphelinin edim olarak müştekiye 7.000,00-TL maddî ve 2.000,00-TL manevî tazminat ödemesi koşuluyla anlaşmışlardır.

Şüpheli, 15.12.2017 tarihinde 3.000,00-TL, 15.01.2018 tarihinde 3.000,00-TL ve 15.02.2017 tarihinde 3.000,00-TL şeklinde olma üzere edimini üç eşit taksitte, müştekinin ……numaralı banka hesabına yatırmayı kabul ve taahhüt etmiştir.

BİR TARAFI YABANCI UYRUKLU KİŞİ OLAN, TERCÜMAN KULLANILAN VE İLERİ TARİHLİ EDİM İÇEREN UZLAŞTIRMA RAPORU

Uzlaştırma sonucu : Adı geçen Müşteki ve Şüpheliye, 2017/sayılı dosya kapsamında ayrı ayrı uzlaşma teklifi yapılmış, uzlaştırma hakkında verilen bilgi üzerine taraflar uzlaşma teklifini kabul ettiklerinden uzlaştırma toplantılarının yeri ve tarihi taraflarla müştereken belirlenmiştir.

Uzlaştırmacının bürosunda, mağdurlar ve şüpheliyle birlikte ayrı ayrı yapılan özel toplantıda, uzlaştırmanın tarafsızlık, gizlilik ve gönüllülüğe dayanan özellikleri, hukukî sonuçları, temel müzakere kuralları, ücretsiz olması, ceza hukuku ve borçlar hukukundan doğan haklarında bir kayba yol açmayacağı, mağdurların zararının telafisine imkân tanıdığı, uzlaşma sağlandığı takdirde uzlaştırma raporu ilâm niteliğinde belge olacağından hukuk davası açmalarına gerek kalmayacağı ve hukuk davası açma hakkından feragat etmiş olacakları gibi faydaları her iki tarafa da açıklanarak ayrı ayrı bilgilenmeleri sağlanmıştır.

Müştekilerden Paul Alan, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmediğinden; CMK m. 202/3 uyarınca uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından atanan tercüman aracılığıyla toplantılara katılmıştır ve toplantıdaki konuşmalar tercüme edilmiştir.

04.12.2017 günü uzlaştırmacının bürosunda yapılan ortak toplantıda uzlaştırma müzakerelerine başlanarak önce müştekilere sonra şüpheliye söz verilmiştir. Müştekiler, dolandırıcılık suçundan dolayı gördükleri zararın tazmini hâlinde uzlaşacaklarını beyan etmiş, müştekilerden Paul Alan, yakında ülkesine döneceğinden vaktinin olmadığını ve zararının kısa sürede tazminini istediğini eklemiştir.

Ardından şüpheli de söz alarak, olaydan doğan samimi üzüntüsünü dile getirmiş, müştekilerin müstakil konutlarında yapmayı üstelendiği 08.02.2017 tarihli sözleşmeyle yapmayı taahhüt ettiği dış cephe yalıtımı, kış bahçesi ve bahçe peyzajı yapımından müteşekkil inşaat işlerini, avansını aldığı hâlde ödemeler dengesindeki bozulmadan dolayı yapamadığını beyan ederek, taahhüt ettiği tadilatı en kısa sürede tamamlamak istediğini açıklamıştır.

Müştekiler, yabancı para üzerinden verdikleri iş avansı karşılığında şüphelinin üstlendiği işi tamamlamasını talep etmişlerdir.

Şüpheli, gerekli tadilatı en geç 04.04.2018 günü, aralarındaki sözleşmeye tamamen uygun olarak tamamlayarak ayıpsız ve noksansız olarak teslim edeceğini, gelecek yaza tüm tadilatın sona ereceğini ve müştekilerin yazlığa

geldiklerinde sorunsuz şekilde evlerinde oturacakları biçimde yarım kalan işleri tamamlamayı kabul ve taahhüt etmiştir. Şüpheli, işin ilerleyen aşamalarını ispatlamak üzere, ayda iki defa çektiği fotoğrafları müştekilerin elektronik postala adreslerine yollayacak ve müştekilerin yetki verdiği emlakçı işlere nezaret edecektir.

Şüpheli, bakiye ücreti almaktan feragat etmiştir. Şüpheli, 04.04.2018 tarihinde işleri tamamlamazsa, almış olduğu 15.000- (£) Sterlin iş avansını, müştekilerin ….numaralı banka hesabına yatırarak iade edecektir.

Böylece müştekiler ile şüpheli uzlaşmışlardır.

CMK m. 253 ve Uzlaştırma Yönetmeliği m. 20 uyarınca taraflar, uzlaştırma sonunda anlaşmaya varmışlar ve mağdur başka bir talebinin olmadığını açıklamıştır.

CMK m. 253 ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 18 uyarınca taraflar uzlaştırma sonunda anlaşmaya vardıklarını beyan ettiklerinden, uzlaştırma görüşmesine son verilerek tarafların özgür iradesi altında uzlaştırma raporuna ayrı ayrı imzaları alınmıştır.

CMK m. 253/15 ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 25 göre taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığım uzlaştırma raporu, tarafıma verilen belge örneklerini ve masrafları gösteren belge ile birlikte uzlaştırma bürosuna teslim etmek üzere tanzim edilerek imza altına alınmıştır.

Tarafların üzerinde anlaştıkları edim, edimin yerine getirilme şekli ve zamanı:

Şüpheli, edim olarak, müştekilerin yazlık konutunda 8.2.2017 tarihli sözleşmeyle yapmayı taahhüt ettiği bahçe tanzimi, kış bahçesi, havuz, çardak ve peyzaj yapımından müteşekkil inşaat işlerini, en geç 04.04.2018 günü tamamlayarak ayıpsız ve noksansız olarak teslim edecektir.

Şüpheli, işin ilerleyen aşamalarını ispatlamak üzere, ayda iki defa çektiği fotoğrafları müştekilerin elektronik postala adreslerine yollayacaktır.

Müştekilerin yetki verdiği emlakçı inşaat işlerine nezaret edecektir.

Şüpheli, 08.02.2017 tarihli sözleşmede belirlenen bakiye iş bedelini almaktan feragat etmiş olup, 04.04.2018 tarihinde işleri tamamlamazsa, almış olduğu 15.000- (£) Sterlin iş avansını, müştekilerin ….numaralı banka hesabına yatırarak iade etmeyi kabul ve taahhüt etmiştir.

Uzlaştırma bürosu soruşturma dosyasını, uzlaştırma raporu ve varsa yazılı anlaşmayı uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısına gecikmeksizin sunar. Çünkü uzlaştırma süreci sonunda soruşturma dosyaları, uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları tarafından sonuçlandırılır (CMK m. 253/15, 253/24; CMUY m. 18/3).

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC) tarafından kabul edilen Onarıcı Adalet Programlarının Ceza Konularında Kullanılmasına İlişkin Temel İlkelerin 7. maddesine göre onarıcı süreçlerde anlaşmaya gönüllü olarak varılmalı ve bu anlaşma sadece makul ve suçun ağırlığıyla orantılı yükümlülükler içermelidir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Hakkındaki R (99) 19 Sayılı Tavsiye Kararının Ekinde Öngörülen İlkelerin 31. maddesine göre anlaşmalar, taraflarca gönüllü olarak yapılmalıdır. Anlaşmalar, sadece makul ve orantılı yükümlülükler içermelidir.

Buna göre Cumhuriyet savcısı, kendisine sunulan uzlaştırma raporunu, gerekli unsurların bulunup bulunmadığı hususunda incelemelidir. Uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını, edimin makul, hukuka, ahlâka ve ölçülülük ilkesine uygun olduğunu ve ifâsının imkânsız olmadığını belirlerse (bu yönde kanaat sahibi olursa), raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak onaylar, ardından soruşturma dosyasında muhafaza eder (CMK m. 253/17; CMUY m. 18/4).

Görüldüğü gibi mevzuatta Cumhuriyet savcısı veya hâkime, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlemesi hâlinde raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza etmek görevi verilmiştir (CMK m. 253/ 17, CMUY m. 18/4, 24/4). Böylece Cumhuriyet savcısı ve hâkime, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığı ve edimin hukuka uygun olduğunu denetleme görevi verilmiştir. Bu denetim sonucu uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı veya kovuşturma evresinde hâkim, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmadığı yahut edimin hukuka ve ahlaka uygun olmadığını tespit ederse, uzlaştırma raporu veya belgesini onaylamaz ve onaylamama gerekçesini rapora yazar.

Edimin özgür iradeye dayanmaması nedeniyle hâkim veya Cumhuriyet savcısının raporu onaylamaması durumunda, noksanlığın tamamlanması için tekrar süre vererek raporun uzlaştırmacıya iade edilmesi mümkün değildir. Buna karşılık uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı uzlaştırma raporunu onaylamayı, tarafların özgür iradesine dayanmaması sebebiyle değil de, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması veya raporun ilâmlı icraya dayanak belge niteliğinde olduğunu göz önüne alarak, raporda düzeltilmesi mümkün olan şekle ilişkin bir eksiklik (örneğin basit yazı veya hesap hataları, maddî hatalar gibi) yahut edimin ölçülü olmaması gibi bir sebeple reddetmesi hâlinde uzlaşma gerçekleşmemiş sayılmamalı ve taraflara bu şekil eksikliğinin giderilmesi için kısa bir süre verilmelidir. Böylece, şeklî bir eksiklik yüzünden uzlaşmanın gerçekleşmemiş sayılması tehlikesi ortadan kalkacaktır. Uzlaştırma raporunda açık olmayan, edimin ifası konusunda belirsizlik ve şüphe içeren hususların taraflarca düzeltilmesi ve eksikliklerin giderilmesinden sonra, raporun uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından onaylanmasına bir engel

kalmayacaktır[50]. Nitekim Yönetmelikte, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısının uzlaştırma raporunu onaylamaması durumunda, Yönetmeliğin 17. maddesindeki süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesini uzlaştırmacıdan isteyebileceği belirtilmiştir (CMUY m. 18/5).

Uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı (veya kovuşturma aşamasında mahkeme) her şeyden önce, uzlaştırma sürecinin usûlüne uygun ve tarafların özgür iradesiyle gerçekleştiğinden emin olmalıdır. Uzlaştırma sürecinde tarafların iradesi cebir veya tehdit ile sakatlanmışsa, taraflar özgür iradeleriyle hareket edememişse veya zarar uzlaşmaya uygun olarak giderilmemişse kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmemeli ve kamu davası açılması için iddianame düzenlenmelidir[51]. Örneğin şüpheli veya sanığın küçük yahut akıl hastası olması hâlinde "özgür irade" koşulu daha da önem kazanır. İsnad yeteneği olmayan kişilerin özgür iradesinden söz edilemeyeceğinden uzlaştırmaya başvurulmaması gerekir. Bu bağlamda oniki yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluğu olmadığından (TCK m. 31/1) veya tam akıl hastalarının isnad yeteneği bulunmadığından uzlaştırmaya katılması mümkün değildir. Nitekim Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (99) 19 sayılı tavsiye kararına göre, arabuluculuğun taraflarından biri, yaş küçüklüğü veya akıl hastalığı gibi bir nedenle isnad yeteneğine sahip değilse veya benzer bir sebeple arabuluculuğun etki ve sonucunu anlama yeteneği yoksa, özgür irade beyan edemeyecek olan bu taraf arabuluculuğa katılmamalıdır[52].

Bundan sonra uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı, uzlaşma sonunda kararlaştırılan edimin hukuka ve ahlâka uygun, makul ve suçun ağırlığıyla orantılı olmasını gözetmelidir[53]. Ancak uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısının (veya kovuşturma aşamasında mahkemenin) uzlaştırma süreci ve sonucu hakkındaki bu denetimi, sayılan hususlarla sınırlı olup, söz konusu denetiminin kapsamını, kararlaştırılan edimin miktar veya türünü de içerecek şekilde teşmil etmeye imkân yoktur[54]. Uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısının (veya kovuşturma aşamasında mahkemenin), kendisine ibraz edilen uzlaştırma raporunu onaylaması, sadece uzlaştırma raporunun kesinleştiğini tespit eden bir şerh niteliğinde olmayıp, aynı zamanda uzlaştırma raporunun usule, şekle ve kamu düzenine uygunluğu bakımından rapora geçerlilik veren ve uzlaştırma raporunu "icra kabiliyetini haiz ilâm niteliğinde bir belge" hâline getiren adlî bir işlemdir. Uzlaştırma raporu, ancak Cumhuriyet savcısının (veya kovuşturma aşamasında mahkemenin) bu onayından sonra, İcra ve İflâs Kanunu'nun 38. maddesi anlamında ilâm niteliğindeki belge vasfını kazanabilir (CMK m. 253/19).

---

50 **Kaymaz/Gökcan** s. 189.

51 **Soygüt Arslan**-Uzlaşma s. 171-172.

52 **Committee of Experts on Mediation in PenalMatters** s. 21; **Özbek**-Tavsiye Kararı s. 133, 154; **Özbek**-PenalMediation s. 189-192; **Soygüt Arslan**-Uzlaşma s. 133.

53 Uzlaşma sonunda kararlaştırılan edimin ölçülü olması, hukuk uyuşmazlıklarında da aranan bir koşuldur. Örneğin, Karayolları Trafik Kanunu'nun 111. maddesine göre, hukukî sorumluluğu olan kişilerle tazminat talep eden kişilerin tazminat miktarı konusunda uzlaşması mümkündür. Ancak uzlaşma konusu edimin yetersiz veya fahiş olduğu açıkça belliyse, söz konusu uzlaşmalar, yapıldıkları tarihten başlayarak iki yıl içinde iptal edilebilir.

54 **Özbek**-Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları s. 190; **Soygüt Arslan**-Uzlaşma s. 172.

Uzlaştırma raporunun Cumhuriyet savcısı tarafından onaylanması veya onaylanmaması işlemine karşı gidilebilecek bir kanun yolu yoktur. Uzlaştırma raporunun onaylanması hâlinde, soruşturma veya kovuşturma evresinde verilecek nihaî kararın türüne göre, bu karara karşı kanun yoluna gidilebilecektir. Uzlaştırma raporunun onaylanmaması hâlinde ise, soruşturmaya veya kovuşturmaya devam edileceğinden, soruşturma veya kovuşturma sonunda verilecek kararlara karşı ilgili kanun yollarına başvurulabilecektir.

Kovuşturma evresinde uzlaştırmacı, hazırladığı uzlaştırma raporunu, kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim eder (CMUY m. 25/1).

Uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu denetleme görevi kovuşturma evresinde (uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısına değil) mahkemeye aittir. Bu koşullar varsa mahkeme, raporu mühür ve imza altına alarak kovuşturma dosyasında muhafaza eder (CMUY m. 25/4).

Kovuşturma evresindeki dava dosyalarında, suçun uzlaştırma kapsamına girdiğini ve uzlaştırma hükümlerinin hangi sanık ile mağdur arasında uygulanması gerektiğini değerlendiren, bu kapsamda uzlaştırma hükümlerinin uygulanması amacıyla kovuşturma dosyasını CMK m. 254 uyarınca uzlaştırma bürosuna gönderen mahkeme, uzlaştırma süreci sonunda hazırlanan uzlaştırma raporuna göre hüküm tesis eden mahkemedir. Bu noktada, uzlaştırma süreci sonunda tanzim edilen uzlaştırma raporu, mahkeme hükmünün dayanağını oluşturmaktadır.

Mahkeme, uzlaştırma raporu veya belgesini, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar. Mahkeme, edimin hukuka ve ahlâka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamazsa, Yönetmeliğin 24. maddesindeki uzlaştırma süresine (30 gün ve uzatıldığı takdirde 20 gün) uyulması koşuluyla, edimin değiştirilmesi için dosyayı uzlaştırma bürosuna geri gönderebilir (CMUY m. 25/5).

B) Uzlaşma Belgesinin Hazırlanması

Şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin, uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra, uzlaştırmacının yardımı olmadan kendilerinin müzakere ederek anlaşmaya varmaları (harici uzlaşma) durumunda, müzakereler sonunda aralarında düzenledikleri anlaşma belgesine Ceza Muhakemesi Kanununda "uzlaşma belgesi" denilmiştir (CMK m. 253/19, CMUY m. 4, 1/n). Uzlaşan taraflar, niteliğine uygun düştüğü ölçüde, Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek-3 sayılı Uzlaştırma Raporu Örneğine uygun bir uzlaşma belgesi düzenlemelidirler. Cumhuriyet savcısı, bu belgeyi 18. maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen kıstaslara göre inceler ve değerlendirir (CMUY m. 19). Takibi şikâyete bağlı suçlarda, mağdur veya suçtan zarar görenin şüpheli ile anlaşarak şikâyetinden vazgeçmesi hâlinde bu belgenin düzenlenmesi gerekmez.

Uzlaşma gerçekleştikten ve uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi imzalandıktan sonra tarafların uzlaşmadan vazgeçmesi (cayması) mümkün değildir. Bu nedenle, Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaştırma raporu onaylanıp mühürlendikten sonra mağdurun uzlaşma konusu edimin yerine getirilmesini kabul etmemesi hâlinde dahi

şüpheli, kendisine yüklenen edimi, uzlaştırma raporunda belirtildiği şekilde yerine getirerek sorumluluktan kurtulur. Ancak edim, bizzat mağdura tazminat ödenmesi şeklindeyse ve mağdur ifayı kabulden imtina ederse, alacaklı temerrüdüne düşmüş olacağından şüpheli, hasar ve gideri mağdura ait olmak üzere sulh hukuk mahkemesinden (HMK m. 382, 2/d-3; 383) tevdi yeri tayinini isteyebilir, belirlenen tevdi mahalline yapılan ödeme geçerli kabul edilir ve şüpheli borcundan kurtulur (TBK m. 107). Bu şekilde yapılmış bir ödemeyle de uzlaşma sağlanmış ve edim yerine getirilmiş sayılacağından, Cumhuriyet savcısı "kovuşturmaya yer olmadığı" kararı vermelidir.

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

BÖLÜMLE İLGİLİ SORULAR

1- Gerçek ve tüzel kişilerde uzlaşma teklifi kime yapılmalıdır?

2- Uzlaşma teklif edilecek şüpheli, kısıtlanması gereken bir kişi ise ne yapılmalıdır?

3- Suça sürüklenen veya suç mağduru çocuğa uzlaşma teklif edilirken nelere dikkat edilmelidir?

4- Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin küçük olması hâlinde, küçüğün uzlaşma konusundaki iradesi önem taşır mı?

5- Uzlaştırmacının teklif yapacağı kişi tutuklu ise teklif nasıl yapılır?

6- Uzlaşma teklifi istinabe yoluyla yapılırken hangi usûl izlenir?

7- Uzlaşma teklifine cevap verme süresi kaç gündür ve bu sürede cevap verilmezse ne olur?

8- Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı öncelikle hangi tarafa uzlaşma teklif etmelidir?

9- Suçun işlenmesinden sonra hemen uzlaşma teklif edilmesi mümkün müdür?

10- Soruşturma dosyasındaki adresler bulunamıyorsa soruşturma konusu suçla ilgili olarak uzlaştırma işlemleri nasıl sonuçlandırılır?

11- Uzlaşma teklifinde bulunulması sırasında suça ilişkin delillerin toplanması ve koruma tedbirlerinin uygulanması mümkün müdür?

12- Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifinde bulunmak üzere şüpheliyle yaptığı ön görüşmede hangi konularda bilgili vermelidir?

13- Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifinde bulunmak üzere mağdurla yaptığı ön görüşmede hangi konularda bilgili vermelidir?

14- Uzlaşma teklifinin taraflardan herhangi birince reddi hâlinde ne olur?

15- Edim, maddi ve manevi zarar nedir? Açıklayınız.

16- Tarafların üzerinde anlaştıkları herhangi bir edimin uzlaştırmanın konusu olabilmesi için hangi koşulları taşıması gerekir?

17- Takside bağlanmış edimlerde uzlaştırma raporunda nelere dikkat edilmelidir?

18- Edim belirlenirken hangi hâllerde mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi yahut kişilerin hakları dikkate alınmalıdır?

19- Bağış yapma ediminde uzlaştırma raporu tanzim edilirken nelere dikkat edilmelidir?

20- Özür dileme şeklindeki edimler hangi biçimlerde yapılabilir?

21- Soruşturma evresinde edimin yerine getirilip getirilmediğinin takibi kim tarafından yapılır ve sonuçları nelerdir?

22- Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde düzenlenen uzlaştırma raporunda hangi unsurlar yer almalıdır?

23- Uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı, kendisine sunulan uzlaştırma raporunu hangi yönlerden inceler?

24- Uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı uzlaştırma raporunda düzeltilmesi mümkün olan şekle ilişkin eksiklikler tespit ederse neler yapmalıdır?

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA USULÜ

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

05

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

BEŞİNCİ BÖLÜM
KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA USULÜ

Doç. Dr. Erdal YERDELEN*

§ 13. KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMANIN SÖZ KONUSU OLDUĞU HÂLLER

A) Kovuşturma Evresinde Uzlaştırmaya Başvurulması

Kovuşturma evresi, şüpheli hakkında Cumhuriyet başsavcılığı tarafından düzenlenmiş ve mahkemeye sunulmuş olan iddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesi ile başlayan ve sanık hakkında verilen hükmün kesinleşmesine kadar geçen süreyi ifâde eder (CMK m. 2/1-f). Uzlaştırmanın ceza muhakemesindeki önemi onun soruşturma evresinde usulüne uygun olarak uygulanmasını gerektirmektedir. Bu sayede ceza uyuşmazlığı mahkeme önüne gelmeyecek, uzun yargılamalar ve infaz aşamaları ortadan kalkacak ve uzlaştırmadan hedeflenen faydalar gerçekleşebilecektir.

Kovuşturmada evresinde uzlaştırma usulünün uygulanmasını gerektiren haller şu şekilde sıralanabilir (CMUY m.22):

1. Suçun hukuki niteliğinin kovuşturma evresinde değişmiş olması.
2. Soruşturma evresinde uzlaştırma yapılmadığı halde iddianamenin kabul edilmiş olması.
3. Suçun uzlaştırma kapsamında olduğunun ilk kez kovuşturma evresinde anlaşılması.
4. İddianame yerine geçen bir belge ile dava açılmış olması.
5. Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin, iddianame yerine geçen belge ile doğrudan mahkeme önüne gelen uzlaştırmaya tabi bir suçun varlığı,

Soruşturma evresinde uzlaştırmanın uygulanması, bazı soruşturmaların Cumhuriyet başsavcılığından değil doğrudan başka makamlar tarafından mahkeme intikal ettirilmesi sebebiyle mümkün olmayabilir. Örneğin, özel bir soruşturma usulünün söz konusu olduğu, 2457 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu m. 53/c hükmünde olduğu gibi, soruşturmanın Cumhuriyet savcısı tarafından gerçekleştirilmediği durumlar oluşturmaktadır.

Aynı şekilde soruşturmanın tamamlanmasına kadar uzlaştırma kapsamında olmayan bir suç, iddianamenin kabulünden sonra (kovuşturma evresi devam ederken) yürürlüğe giren bir kanun değişikliği ile uzlaştırma kapsamına alınmış olabilir. Bu hâlde de kovuşturma evresinde uzlaştırma usulünün uygulanması gündeme gelecektir. Örneğin, 6763 sayılı Kanun ile daha önce uzlaştırma kapsamında olmayan tehdit (TCK m.106/1), hırsızlık (TCK m. 141) ve dolandırıcılık suçları (TCK m. 157) uzlaştırma kapsamına alınmıştır. 2 Aralık 2016 tarihinden itibaren mahkemeler, derdest olan hırsızlık ve dolandırıcılık dosyalarında uzlaştırma usulünü uygulamak durumunda kalmıştır.

* Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

Uzlaştırma usulünün uygulanması gerektiğinin ilk kez kovuşturma evresinde anlaşılması veya kovuşturma konusu suçun hukukî niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaştırma kapsamında olduğunun anlaşılması da mümkündür. Taraflara uzlaşma teklifinde bulunulmasının gerektiğinin ilk kez kovuşturma evresinde anlaşılması, dosyanın sehven uzlaştırma bürosuna gönderilmeden iddianame düzenlenmesi ve iddianamenin de mahkeme tarafından sehven kabul edilmesini gerektirir ki uygulamada sıkça karşılaşılacak bir durum değildir. İddianamenin iadesi sebepleri arasında uzlaştırma usulünün uygulanmamış olması da sayıldığından, uzlaştırma usulü uygulanmadan düzenlenecek iddianame mahkeme tarafından iade edilecektir (CMK m. 174/1-c).

I- İddianamenin İadesi

Cumhuriyet başsavcılığı tarafından mahkemeye hitaben şüpheli hakkında atılı suçu işlediğine dair yeterli şüphe oluşturan delil mevcutsa iddianame düzenlenir. Mahkeme iddianameyi 15 gün içinde inceleyip karar vermek zorundadır. Buradaki inceleme aşağıdaki 3 husus ile sınırlıdır:

a. İddianamenin CMK m. 170'teki iddianamenin geçerliliği için gerekli unsurları taşıyıp taşımadığı,

b. Suçun ispatı için mutlak sayılabilecek delillerin araştırılıp araştırılmadığı,

c. Önödeme ve uzlaştırmanın olup olmadığı.

Mahkeme bu 15 günlük sürede karar vermezse, iddianame kabul edilmiş sayılır (CMK m. 174/3).

Yeterli delil toplanmadan veya sübuta etki edeceği kesin olan bir delil toplanmadan iddianamenin düzenlenmesi iade nedenidir. İddianamenin iadesi, suçun hukukî niteliğinin yanlış yapıldığına dayanamaz (CMK m. 174/2). Suçun hukukî nitelemesi nedeniyle iddianamenin iadesi mümkün olmadığından, mahkeme iddianameyi kabul etse de suçun hukukî niteliğinin farklı olduğunu düşünüyorsa buna uygun olarak hareket edecektir. Örneğin Cumhuriyet başsavcılığının, fiilin TCK m. 158/1-f kapsamında bilişim sisteminin kullanılması suretiyle dolandırıcılık olduğunu düşünerek ağır ceza mahkemesine hitaben iddianame düzenlediği bir durumda, ilgili ağır ceza mahkemesi, fiilin TCK m. 157 kapsamında kaldığı gerekçesi ile iddianamenin iadesine karar veremez. Bu halde mahkeme, iddianamenin kabulüne karar verecektir. Mahkeme daha sonra, usûlüne uygun olarak duruşmaya başlamadan önce görevsizlik kararı verebilir (CMK m. 6).

Mahkeme, duruşma açtıktan sonra suçun hukukî niteliğinin farklı olduğuna kanaat getirmiş ise, somut örnekte olduğu gibi fiilin TCK m. 157 kapsamında kaldığını düşünüyorsa, bu hâlde CMK m. 254 ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 22 gereğince uzlaştırma usulünün uygulanmasını uzlaştırma bürosundan isteyecektir.

CMK m. 254 hükmü, istisnaî olarak kovuşturma evresinde uzlaştırmayı düzenlemektedir. Gerçekten anılan hükmün 1. fıkrasında, kamu davası açıldıktan sonra suçun uzlaştırmaya tâbi olduğunun anlaşılması hâlinde, CMK m. 253'te yer alan usul ve esaslarla uzlaştırma hükümlerinin uygulanacağı hususu yer almaktadır. Yönetmelikte aynı doğrultuda olmak üzere, suçun uzlaştırmaya tabi olduğunun kovuşturma evresinde ortaya çıkması hâlinde, uzlaştırma işlemlerinin soruşturma evresinde belirlenen esas ve

usule göre uzlaştırma bürosu tarafından yerine getirileceği düzenlenmiştir (CMUY m. 22, 1).

Kovuşturma evresinde uzlaştırma usulünün uygulanması, soruşturma evresinde uzlaştırma usulünün uygulanmamış olmasına bağlıdır. Soruşturma evresinde taraflar, uzlaşma teklifini reddetmişler veya süresinde cevap vermeyerek reddetmiş sayılmışlar yahut uzlaşma teklifini kabul etmekle beraber uzlaştırma görüşmeleri neticesinde uzlaşamamışlar ise, kovuşturma evresinde uzlaştırma yoluna gidilemez (CMUY m. 7/5).

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 254/1, kovuşturma evresinde uygulanacak usul bakımından CMK m. 253 hükmünü işaret etmektedir. Dolayısıyla kovuşturma evresinde de uygulanacak usul ve esaslar, esasen soruşturma evresi bakımından düzenlenenlerdir. Ancak niteliği itibariyle kovuşturma evresinde uzlaştırmanın farklılık arz eden yönleri bulunmaktadır..

II- Dosyanın Uzlaştırma Bürosuna İntikali

Kovuşturma evresinde de uzlaştırma iş ve işlemleri uzlaştırma büroları ve uzlaştırmacılar tarafından yerine getirilmektedir. Dolayısıyla kovuşturma evresinde uzlaştırma hükümlerinin uygulanacağı hallerde durumu tespit eden mahkeme, dosyayı, gerekli işlemler yapılmak üzere, Cumhuriyet başsavcılığı nezdinde kurulu bulunan uzlaştırma bürosuna gönderir ve dosya uzlaştırma bürosundan kayıt numarası alır (CMUY m. 22/2).

Mahkemece uzlaştırma bürosuna gönderilen dosya, dava dosyasının tamamını içermek zorunda değildir. Yalnızca mahkemenin uzlaştırma için gerekli olduğunu takdir ettiği belgeler, uzlaştırma bürosuna gönderilir (CMUY m. 22/ 3). Başka bir ifâde ile, dava dosyasında yer alan, ancak uzlaştırma işlemleri ile ilgisi olmayan belgelerin uzlaştırma bürosuna gönderilmemesi gerekmektedir.

Dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi bir ara kararı ile olur. Söz konusu ara kararında, uzlaştırmaya tâbi suç fiili ve bu fiilden yargılanan sanıklar açıkça belirtilir (CMUY m. 22/3). Birden fazla sanığın ve suçun bulunması hâlinde ara kararında, hangi sanığın hangi fiilden yargılandığı, suçun mağduru ve hangi suçlardan dolayı uzlaştırma usulünün yürütülmesinin istenildiği hususları ayrıntılı olarak yer almalıdır. Çünkü hangi sanığın hangi suçun faili olduğu, suçun hangi mağdura karşı işlendiğinin araştırılması, uzlaştırma bürolarının görev yetkisinde değildir.

Gönderme ara kararında uzlaştırma işlemlerinin yapılacağı kişiler ile uzlaştırmaya tabi suçlar açıkça belirtilir. Büro personeli tarafından kayıt işlemleri tamamlandıktan sonra dosya bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısına tevdi edilir (CMUY m.22/4). Ara kararı ve ara kararıyla gönderilen evrak, uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından incelenir. İnceleme sonucunda uzlaştırma işleminin yapılacağı kişilerin veya uzlaştırmaya tâbi suçların açıkça belirtilmediği anlaşılırsa, Cumhuriyet savcısı bu eksikliklerin giderilmesini mahkemeden talep eder (CMUY 22/5). Eğer Cumhuriyet savcısı, suçun açıkça uzlaştırma kapsamında olmadığını tespit ederse, mahkemeden ara kararını yeniden değerlendirmesini ister (CMUY 22/6). Ancak mahkeme, Cumhuriyet savcısının bu talebine rağmen ilk gönderme kararındaki fikrinde ısrar ederse, uzlaştırma bürosundan sorumlu savcının gidebileceği bir itiraz yolu bulunmamaktadır. Cumhuriyet savcısı artık uzlaştırma usulünü uygulamak zorundadır.

Mahkemenin gönderme kararı esasen bir ara karardır. Bilindiği üzere mahkemece verilen ara kararına karşı CMK'da açık hüküm bulunmadıkça itiraz edilemez. Ancak hükümle birlikte istinaf veya temyiz kanun yoluna başvurulabilir (CMK m. 267). Dolayısıyla Cumhuriyet savcısının mahkemenin gönderme kararına karşı, mahkemeden eksikliklerin giderilmesini veya gönderme kararının yeniden değerlendirilmesini talep etmesi, bağlayıcılığı olan bir kanun yolu başvurusu değildir; yalnızca bir hatırlatmadan ibarettir.

B) Uzlaştırmacı Görevlendirilmesi

Uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan inceleme neticesinde gönderme ara kararında, belirtilen türden bir eksiklik bulunmadığı ve suçun uzlaştırma kapsamında kaldığı tespit edilirse, Cumhuriyet savcısının onayıyla, uzlaştırmacı görevlendirilmesi yapılır. (CMK m. 253/24; CMUY m. 22/7)

Böylece uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan inceleme sonucunda; gönderme kararında, Yönetmeliğin 22. maddesinde belirtildiği şekli ile herhangi bir eksik veya hatanın bulunmadığının değerlendirilmesi hâlinde, uzlaştırmacı görevlendirilmesi uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayıyla yapılır ve uzlaştırma işlemlerine başlanmış olunur. Ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresinde yeteri kadar uzlaştırmacı bulunmaması hâlinde, en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinden görevlendirme yapılabilir (CMUY m. 12/2).

Mahkeme tarafından gönderilen dosyalarda da uzlaştırmacı görevlendirilmesi dosya tevzi kıstaslarına göre yapılır. Tevzide; uzlaştırmaya konu suçun niteliği ve sayısı, taraf sayısı ve tarafların bulunduğu yer, uzlaştırma raporunun verilme süresi, uzlaşma teklifinin sonucu, uzlaştırma sonucu gibi hususlar esas alınır. Uzlaştırmacılara verilecek dosya Cumhuriyet savcısı veya onun gözetiminde büro personeli tarafından UYAP tevzi esaslarına göre otomatik olarak belirlenir.

Mahkeme tarafından gönderilen dosyada görevlendirilen uzlaştırmacının muhatabı uzlaştırma bürosudur. Kovuşturma evresinde uzlaştırma usulünün uygulanması söz konusu olsa dahi dosya ile ilgili olarak uzlaştırmacı uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısının talimatlarına uymak ve bilgi ve belgeleri de uzlaştırma bürosundan alarak, raporunu ve belgelerini de uzlaştırma bürosuna teslim etmek zorundadır. Uzlaştırmacı uzlaştırma evrakını teslim aldıktan sonra 30 gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandıramazsa durumu açıklayan bir dilekçeyle mahkemeye değil, uzlaştırma bürosuna başvurur. Uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir.

C) Dosyanın Uzlaştırmacıya Verilmesi

Soruşturma evresinde olduğu gibi kovuşturma evresinde de uzlaştırmacıya, gerekli belgeler, hangi belgelerin verildiğini ve veriliş tarihini de içeren bir tutanak karşılığında teslim edilir (CMUY m 23). Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara telefon, SMS veya diğer elektronik araçlarla dosyanın uzlaştırmacıya tevdii olunduğu bildirilir (CMUY m. 22/8). Uzlaştırmacının gizlilik yükümlülüğü, kovuşturma evresi açısından farklılık arz etmez. Uzlaştırmacı, soruşturma evresinde olduğu gibi kovuşturma evresinde de gizlilik yükümlülüğü altındadır. Gizliliği ihlal etmesi hâlinde

disiplin, ceza ve hukuk yaptırımıyla karşılaşabilir. Diğer taraftan, dava dosyasını inceleme ve dosyadan örnek alma hakkına sahip olan taraflara bilgi vermek, soruşturma evresinden farklı olarak, gizliliği ihlâl anlamı taşımaz. Ancak tarafların belge örneklerini mahkemeden talep etmeleri gerekir. Çünkü uzlaştırma dosyasının sahibi ve yargılamayı yapan makam mahkemedir.

§ 14. KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA SÜRESİ VE RAPOR

A) Süreler

Belgelerin teslimiyle, uzlaştırma işlemlerinin yerine getirilmesi gereken süre başlar. Uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerini uzlaştırma evrakını teslim aldıktan sonra otuz gün içinde sonuçlandırmalıdır. Bu süre içerisinde sonuçlandıramazsa, durumu açıklayan bir dilekçeyle uzlaştırma bürosuna başvurması hâlinde, uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayı alınmak koşuluyla büro bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir (CMK m. 253/12, CMUY m. 24). Görüleceği üzere, uzlaştırmanın tamamlanması gereken süreler açısından kovuşturma evresinde uzlaştırma usulünün, soruşturma evresindeki usulden farkı bulunmamaktadır.

Uzlaştırmacı, uzlaştırma dosyasının kendisine verilmesinden itibaren 30 günlük süre içerisinde uzlaştırma işlemlerini tamamlayarak raporu uzlaştırma bürosuna iletemediği takdirde hukukî durumun ne olacağı hususu Ceza Muhakemesi Kanunu ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde açıklanmamıştır. Uzlaştırma iş ve işlemlerinin sonucunun soruşturma veya kovuşturma dosyasının içerisine girmesi gerekir. Rapor sunulmamış ise, Cumhuriyet savcısı veya hâkim rapor sonucunu beklemelidir. Hâkim veya Cumhuriyet savcısı, uzlaşma teklif formu yahut uzlaştırma raporu dosyaya sunulmadan karar vermemeli ve raporun akıbetini araştırmalıdır. Çünkü uzlaştırmacıya belgelerin tesliminden itibaren belirtilen sürelerin geçmiş olmasına ve her türlü araştırmaya rağmen uzlaşmanın sonucu konusunda bilgi sahibi olunamaması hâlinde, başka bir uzlaştırmacı görevlendirmesi yoluna gidilebilecektir. Bu durumda, bilgi vermeyen uzlaştırmacı ile ilgili olarak da gerekli tedbirler alınacaktır.

Uzlaştırmacının raporunu, uzlaştırma süresi geçtikten sonra fakat soruşturma evresinde iddianame düzenlenmeden, kovuşturma evresinde ise hüküm verilmeden önce sunması halinde; raporun kabul edilmesi ve içeriğine göre işlem yapılması gerekir. Başka bir ifadeyle, raporun süresi içerisinde sunulmamış olması raporun reddedilmesi için bir gerekçe olmamalıdır. Çünkü CMK m. 253/12 ve Uzlaştırma Yönetmeliği m. 17'de düzenlenmiş olan süreler hak düşürücü değil, düzenleyici sürelerdir. Bu sürelere uyulmaması hâlinde herhangi bir hak kaybına uğranacağına veya bir yaptırım uygulanacağına dair düzenleme mevcut değildir. Bu süreler, uzlaştırma işleminin sürüncemede kalmaması ve kısa süre içerisinde sonuçlandırılması maksadıyla ihdas edilmiştir.

B) Uzlaştırma Raporu Sonrası İşlemler

Uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerinin sonuçlandırıldığı tarihten itibaren Ek-3'te yer alan uzlaştırma raporu örneğine uygun, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından

bir fazla olarak hazırladığı raporu, kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim eder (CMUY m. 25).

Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez. Bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısı dosyayı ve raporu üst yazıyla mahkemeye gönderir (CMUY m. 25).

Mahkeme, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse, raporu mühür ve imza altına alarak kovuşturma dosyasında muhafaza eder. Mahkeme, raporu veya belgeyi, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar. Edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda, Yönetmeliğin 24. maddesindeki süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesi için dosyayı büroya gönderebilir (CMUY m. 25).

Kovuşturma evresinde uzlaştırma usulünün uygulanması için, belirli belgelerin eklenmesi suretiyle oluşturulacak dosyanın Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosuna gönderilmesi, ceza muhakemesi hukukunda geçerli olan bir evre bittikten sonra öncekine dönülmezlik ilkesine aykırılık oluşturmamaktadır. Mahkeme, kovuşturma evresinde tek yetkili olarak kalmaktadır. Uzlaştırma usulünün uygulanmasında soruşturma ve kovuşturma evresi arasında farklılık oluşmaması bakımından böyle bir usul tercih edilmiştir. Uzlaştırma raporunun incelenerek, tarafların özgür iradelerine, hukuka ve ahlaka uygunluğunun denetlenmesi yetkisi de, bu nedenle mahkemeye aittir. Mahkeme, bu denetleme ile davanın esasını etkileyecek olan raporun geçerliliğine onay vermektedir.

Mahkemenin, uzlaştırma raporunun usulüne uygun olduğu, tarafların özgür iradesini yansıttığı, hukuka ve ahlaka uygun olduğu şeklindeki incelemesinden ve onay veya ret şeklindeki kararından sonra uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya ödenecek ücrete ilişkin sarf kararını düzenler ve mahkemeye gönderir (CMUY m. 25/6).

Kovuşturma evresinde uzlaştırmanın uygulanabileceği hâllerde, yapılan uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen hüküm verilinceye kadar sanık ile mağdur, katılan veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları halinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Ek-3'te yer alan uzlaştırma raporu örneğine uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir ve mahkemeye sunulursa, hâkim bu belgeyi uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanıp dayanmadığı ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olup olmadığı açılarından inceler ve değerlendirir (CMUY m. 26).

BÖLÜMLE İLGİLİ SORULAR

1. Kamu davası açıldıktan sonra mahkeme hangi durumların varlığı halinde kovuşturma dosyasını uzlaştırma işlemleri için uzlaştırma bürosuna gönderir? Açıklayınız.

2. Suçun hukuki nitelemesi ne demektir? Hukuki niteleme yetkisi kime aittir?

3. Kovuşturma evresinde suçun uzlaştırma kapsamında olduğunu düşünen mahkemenin uzlaştırma bürosuna gönderme kararına karşı, aynı görüşte olmayan uzlaştırma bürosu Cumhuriyet savcısının yapabilecekleri nelerdir?

4. Kovuşturma evresinde uzlaştırmacıya hangi belgeler verilir? Açıklayınız.

5. Kovuşturma evresinde uzlaştırma süresi ne kadardır? Uzlaştırma süresi talep halinde uzatılabilir mi? Uzatılır ise bu kararı kim verir?

6. Uzlaştırmacı müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak hâkim ile görüşebilir mi? Hâkim uzlaştırmacıya talimat verebilir mi?

7. Kovuşturma evresinde düzenlenen uzlaştırma raporu neleri içerir?

8. Kovuşturma evresinde uzlaştırmacı ücretini kim takdir eder? Ücret neye göre belirlenir? Sarf kararını kim yazar ve sarf kararı ne zaman düzenlenir?

9. Kovuşturma evresinde uzlaştırma raporunu kim onaylar?

10. Mahkeme uzlaştırma raporunu hangi yönlerden inceler?

11. Uzlaştırma raporunda belirlenen edimin hukuka veya ahlaka aykırı olması halinde mahkeme ne yapabilir? Açıklayınız.

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

MÜZAKERE

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

06

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

ALTINCI BÖLÜM
MÜZAKERE

Şamil DEMİR*

§ 15. MÜZAKERE EĞİTİMİNİN AMACI VE HEDEFLERİ

A) Genel Amaç

Uzlaştırmada müzakere eğitiminin amacı, uzlaştırmacıların uzlaşma teklifinin kabulünden sürecin sonlandırılmasına kadar uzlaştırma müzakerelerini ne şekilde yürüteceğine dair aşamalar ve bu aşamalar boyunca izlenecek yol ve yöntemler hakkında ayrıntılı bilgi vermektir.

B) Öğretim Yöntemi, Malzeme ve Etkinlikler

Müzakere eğitimi sırasında konu anlatımı, açıklamalı video gösterimi, büyük ve küçük grup tartışmaları yapılacaktır. Müzakere eğitiminde, kalem ve not kâğıtları, yazı tahtası ile kalemi, bilgisayar ve projektör gibi materyaller kullanılacaktır. Eğitimde aşağıdaki etkinlikler yapılacaktır:

1. Karşılıklı etkileşime dayalı konu anlatımı.
2. Açıklamalı video ve slayt gösterimi.
3. Büyük ve küçük grup tartışmaları.
4. Genel tartışma ile öğrenimin/kazanımların değerlendirilmesi.

C) Eğitim Süresi ve Geliştirilecek Beceriler

Müzakere eğitiminin süresi 8 saattir. Müzakere eğitiminde bir kısmı iletişim dersi ile desteklenecek olan aşağıdaki becerilerin geliştirilmesi hedeflenmektedir:

- Etkin dinleme
- Soru sorma
- Farklı sözcüklerle anlatma, açıklığa kavuşturma
- Sözlü / sözsüz / yazılı iletişim
- Özetleme
- Yeniden çerçeveleme
- Yansıtma
- Farklılıklara duyarlı olma
- İki tarafa da saygı
- Yönlendirici olmadan kolaylaştırma
- Sessizliğin gücünden yararlanma
- Sınırları koruma
- Kontrollü kendinden emin duruş

* Avukat-Arabulucu.

- Kendini dengeleme
- Belirsizliklere tahammül

D) Müzakere Eğitiminin Konuları

Uzlaştırmacı eğitimi kapsamında verilecek müzakere eğitiminin konuları şunlardır:

1. Uzlaştırma müzakeresinde uygulanan arabuluculuk modeli
2. Uzlaştırma müzakeresine katılabilecek kişiler
3. Uzlaştırma müzakeresinin gizliliği
4. Uzlaştırma müzakeresinin aşamaları
5. Uzlaştırmacının müzakere yönetimi için sahip olması gereken beceriler

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

§ 16. UZLAŞTIRMA MÜZAKERESİ

A) Uzlaştırma Müzakeresinde Uygulanan Model

Uzlaştırma, aile arabuluculuğu, ticari arabuluculuk gibi özel bir arabuluculuk türü olarak kabul edilmektedir. Arabuluculuk alanında birçok arabuluculuk tarzı bulunmaktadır ve bunlar arabuluculuk modelleri olarak adlandırılmaktadırlar. Modeller arasında; arabulucuların konulara bakışları, yaptıkları müdahaleler, bunları dile getiriş şekilleri bakımından farklar vardır. Ticarî uyuşmazlıklarda bu modellerden kolaylaştırıcı *(facilitative)* arabuluculuk modeli ile değerlendirici *(evaluative)* arabuluculuk modeli öne çıkarken, uzlaştırma (ceza arabuluculuğu) bakımından ise insancıl *(humanistic)*, diyalog odaklı*(dialog-driven)* veya dönüştürücü *(transformative)* arabuluculuk modeli gibi farklı şekillerde ifade edilen bir model uygulama alanı bulmaktadır. Bu modellerden hukuk arabuluculuğunda uygulananlar anlaşma odaklıyken (*settlement-driven*), uzlaştırmada uygulanan model ise iletişim odaklıdır[1] *(dialog-driven)*.

Uygulanan arabuluculuk modelindeki farklılık, tarafsız üçüncü kişinin (arabulucu veya uzlaştırmacının) rolünde ve müzakereye olan müdahalesinde ciddî farklar ortaya çıkarır. Anlaşma odaklı arabuluculukta amaç; dengeli, hızlı ve verimli bir şekilde tarafların karşılıklı kabul ettiği bir anlaşmaya varmak iken, diyalog odaklı olan uzlaştırmada amaç; tarafların birbiriyle iletişim kurmaları, aralarında yaşanan olay nedeniyle birbirlerinin duygularını, yaşamına olan etkilerini ve verdiği zararı anlamalarını sağlamaktır. Diyalog odaklı olan uzlaştırmada "anlaşma" birincil amaç değil, iletişim (diyalog) sürecinin ikincil bir çıktısıdır[2].

Hukuk arabuluculuğunda arabulucu, tarafsızlığı ve eşitliği gözeten bir rol üstlenmiştir. Oysa uzlaştırmacıdan beklenen öncelikli rol, uzlaştırmacının önyargısız olmasıdır. Uzlaştırmacı tarafsız, olumlu, her iki tarafın da güvenini esas alan, ihtiyaçlarını gözeten, süreci mağdura yönelik bir hassasiyetle yürüten *(victim-sensitive)* bir rol üstlenmiştir. Uzlaştırmacının süreçteki amacı; taraflar arasında karşılıklı saygı ve güvene dayalı bir iletişim kurmaktır[3].

Çözüm odaklı arabuluculuk ile insancıl (dönüştürücü) modelin uygulandığı uzlaştırmanın çeşitli yönlerden farklarını şu tablodan izlemek mümkündür[4]:

---

1 **Kekeç**, Elif Kısmet: Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler, Ankara 2016, s. 238 vd.; **Umbreit,**Mark S./**Peterson-Armour**, Marilyn: Restorative Justice Dialogue, An Essential Guide for Research and Practice, New York 2010, s. 2-3.

2 **Umbreit/Peterson-Armour**s. 3, Şekil 9.2.

3 **Umbreit**, Mark S./**Greenwood**, Jean: Guidelines for Victim-Sensitive Victim-Offender Mediation: Restorative Justice Through Dialogue, U.S. Department of Justice Office of Justice Programs 2000, s. 14-15**; Umbreit/Peterson-Armour** s. 3, Şekil 9.2.

4 **Umbreit/ Peterson-Armour** s. 4, Tablo 9.1.

	ARABULUCULUK	UZLAŞTIRMA
AMAÇ	Amaç iki tarafın isteklerine uygun bir çözüme ulaşmaktır.	Amaç taraflar arasında diyalog kurarak onarım, iyileşme sağlamaktır.
ARABULUCU / UZLAŞTIRMACININ ROLÜ	Uyuşmazlığın iki tarafın kabul edebileceği bir anlaşmaya yönelmesi için taraflara rehberlik etmek	Tarafları görüşmeye hazırlamak, bu kapsamda gerçekçi beklentilerin ortaya çıkmasına yardımcı olmak; ortak toplantı aşamasında doğrudan iletişim kurma cesareti kazanmalarını sağlamak
ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN TARZI	Tarafları çözüme sevk eden, bunu yaparken sık konuşan ve sorular soran bir tarz.	Yönlendirici ve sevk edici olmayan, hazırlık aşamasında aktif ama ortak toplantı aşamasında açılış konuşmasından sonra geri plana çekilen, iletişimi kesmeyen ancak çok dikkatli gözleyen ve gerektiğinde hemen müdahalede bulunan bir tarz.
UYUŞMAZLIĞIN DUYGUSAL YÖNÜ	Uyuşmazlıkta tarafların anlatmak istediklerine, uyuşmazlığın geçmişine ve duygusal yönüne tahammül azdır.	Uyuşmazlıkta tarafların anlatmak istediklerine, uyuşmazlığın geçmişine ve duygusal yönüne tamamen duyarlıdır. Hikâye anlatımı ile dinlemeyi teşvik eder ve bunun onarıcı etkisini kabul eder.
SESSİZLİĞE VERİLEN DEĞER	Özel bir nedeni yoksa arabulucu ortamda sessizliğe izin vermez. Taraflarla konuşma ve soru sorma eğilimindedir.	Uzun sürebilen sessizliğe izin verilir. Uzlaştırmacı sessizlik anlarına saygı duyar ve onarıcı etkisini kabul eder.
ANLAŞMANIN ÖNEMİ	Anlaşma bu yolun birincil amacıdır ve en önemli çıktısıdır. Varılan anlaşma çoğunlukla somut edimler içerir.	Anlaşmaya varılabilir ama anlaşmaya varmak öncelikli amaç değildir. Önemli olan tarafların birbirlerini dinleyerek ve anlayarak birbirlerine yardımcı olmalarıdır. Anlaşma göstermelik edimler yanında manevi yönü daha üstün gelen çalışmalar ve hizmetler olabilir. Özür dileme yeterli olabileceği gibi hiçbir edim de kararlaştırılmayabilir.

B) Uzlaştırma Müzakeresine Katılabilecek Kişiler

Uzlaştırma müzakerelerinin genel çerçevesi, CMK ve Yönetmelik ile belirlenmiştir. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafi ve vekil katılabilir[5](CMK m. 253/13; CMUY m. 31/1). Müzakereler, birlikte veya ayrı ayrı yürütülebilir. Müzakereler sırasında görüntülü ve sesli iletişim araçları kullanılabilir (CMUY m. 31/3-4). Süreçte birden fazla görüşme yapılabilir.

Her ne kadar uzlaştırma müzakeresine suçun faili ve mağduru yanında kanunî temsilci, vekil ve müdafi katılabilse de uzlaştırmadan beklenen amaca ulaşılabilmesi için müzakere sürecini fail ve mağdurun doğrudan yürütmesi ve sayılan kişilerin de bu süreçte taraflara destek olması özendirilmelidir[6]. Benzer bir düzenleme olan Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun aksine, uzlaştırma müzakeresi bakımından CMK ve Yönetmelikte, tarafların üzerinde anlaştığı kişilerin müzakereye katılabileceğine dair bir düzenleme yoktur. Müzakereye katılabilecek kişiler bakımından sayma yöntemi benimsendiğinden, uzlaştırma müzakerelerine sadece sayılan kişilerin katılabileceğini kabul etmek gerekir. Bu nedenle, uzlaştırma müzakerelerine tarafların üzerinde anlaştıkları kişiler veya uzmanlar katılamaz[7].

Taraflarla hazırlık aşamasından sonra ortak (yüz yüze) toplantı yapılması plânlanıyorsa, görüşmeye katılacak kişiler ve hangi sıfatla yer alacakları, taraflara görüşme öncesinde açıklanmalıdır[8]. Küçükler ve kısıtlılar uzlaştırma müzakeresine veli ve vasileriyle birlikte katılabilir veya bu kişiler tarafından temsil edilebilir. Suça sürüklenen çocuklar ve kısıtlı faillerin mümkün olduğunca müzakereye katılım konusunda onayı alınmalıdır. Aksi halde anlamlı ve onarıcı bir müzakere yürütme olanağı olmaz[9].

Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanuni temsilcisi, müdafi veya vekilinin haklı bir mazereti olmaksızın müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, ilgili taraf uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır. (CMK m. 253/13; CMUY m. 31/1). Bu durumda uzlaştırmacı, durumu açıklayan bir rapor hazırlayarak uzlaştırma işlemini sonlandırır.

C) Uzlaştırma Müzakeresinin Gizliliği

Uzlaştırmanın en önemli ilkelerinden birisi gizliliktir ve müzakerelerin gizli yürütülmesi esastır (CMK m. 253/13; CMUY m. 32/1). Uzlaştırmanın gizliliği, tarafların müzakereye tereddütsüz katılımını güvence altına alır. Gizlilik, tarafların düşüncelerini özgürce açıklayabilmelerine ve bu sayede daha kolay anlaşmalarına

---

5 Bazı yurt dışı örneklerde hazırlık toplantılarında ve ortak toplantılarda taraflara destek veren az sayıda anne baba, kardeş, arkadaş gibi destekçi kişilerin katılımına izin verilmektedir.

6 **Özbek**-Uyuşmazlık Çözümü s. 1140.

7 **Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı**: Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, Ankara 2009, s. 46; **Özbek**-Uyuşmazlık Çözümü s. 1148. Ayrıca düzenleme önerisi için Bkz. **Çetintürk** s. 554; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1141.

8 **Stutzman-Amstutz**, Lorraine/**Zehr**, Howard: Victim Offender Conferencing in Pennsylvania's Juvenile Justice System, 1998, s. 14.

9 **Adalet Bakanlığı**/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı s. 19; **Çetintürk** s. 555.

olanak sağlar. Uzlaşmanın bir tarafında suça sürüklenen çocuk bulunması durumunda, gizlilik daha da önem kazanır[10] (CMK m. 185).

Uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür (CMUY m. 5/7; 32/1). Uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı veya büro personeli, görevlendirilen uzlaştırmacıya; gizlilik ilkesi gereğince müzakerelerde öğrendiği bilgiler bakımından sır saklama yükümlülüğü altında olduğunu hatırlatmalı ve gizlilik bildirimi imzalatmalıdır[11](CMUY m. 16/2). Uzlaştırmacı, taraflardan birinin verdiği gizli bilgi ve belgeleri, verenin iznini almadan veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklayamaz. Gizliliği koruma yükümlülüğü, uzlaştırmacının görevi sona erdikten sonra da devam eder (CMUY m. 5/7). Uzlaştırmacı, müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini ile gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların süreci anlamalarını sağlar (CMUY m. 5/8). Ayrıca gizliliğe riayet, uzlaştırmacıların denetiminde esas alınan ölçütlerden birisidir (CMUY m. 67/2-ç).

Aksi kararlaştırılmamışsa müzakereye katılan taraflar, müdafi ve vekiller de uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür (CMUY m. 32/2). Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada yahut davada delil olarak kullanılamaz. Uzlaştırma müzakeresinde yapılan açıklamalar, lehe veya aleyhe, uzlaştırmaya konu soruşturma ve kovuşturmada, başka bir ceza ve hukuk davasında, idari davada veya başka herhangi bir uyuşmazlıkta delil olarak kullanılamaz. Örneğin fail müzakerede bazı vakaları veya bir suçu kabul etse bile bu beyanlar aleyhine kullanılamaz. Müzakerelere katılanlar, süreç boyunca yapılan açıklamalardan öğrendikleri bilgilerle ilgili tanıklık yapmaya zorlanamaz (CMK m. 253/20; CMUY m. 32/3). Ancak daha önce mevcut olan bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların soruşturma ve kovuşturma sürecinde yahut bir davada delil olarak kullanılmasına engel teşkil etmez (CMUY m. 32/4). Soruşturma ve kovuşturma dosyasında yer alan bilgi, belge ve olguların uzlaşma müzakereleri sırasında tekrar edilmiş olması, bu bilgilerin daha sonra delil olarak kullanılmasına engel değildir[12].

---

10 **Adalet Bakanlığı**/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı s. 50-51; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1148.

11 **Adalet Bakanlığı**/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı s. 50-51; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1148.

12 **Adalet Bakanlığı**/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı s. 50-51; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1148.

§ 17. UZLAŞTIRMA MÜZAKERESİNİN AŞAMALARI

Mağdur ve fail arasındaki müzakere genellikle üç aşamada incelenir. Bunlar; (1) hazırlık, (2) ortak (birlikte) toplantı, (3) sonuç aşamalarıdır. Ayrıca ortak toplantı aşamasının (a) hikâye anlatma ve (b) telâfi olmak üzere iki safhası vardır[13].

A) HAZIRLIK AŞAMASI

Uzlaştırmada müzakere; işin tevzii, uzlaştırmacının teklif sürecini Yönetmeliğe uygun şekilde yönetmesi ve tarafların sürece katılma iradelerinin tespiti ile başlar. Tarafların uzlaşmayı kabul etmesi ile birlikte uzlaştırmacı hazırlık aşamasını yürütür. Mağdur ve failin, uzlaştırmanın ortak toplantı aşamasından önce bireysel olarak hazırlanmaları gerekir. Hazırlık aşaması, tarafların uzlaştırmaya ilişkin temel kurallar ve ilkeler hakkında bilgilendirildiği (adeta eğitildiği), taraflardan temel kural ve ilkelere uyma konusunda teyit alındığı, tarafların beklenti ve hedeflerinin tartışıldığı, kaygılarının gözden geçirildiği ve süreçte neler olabileceğine dair korkularının hafiflemesine odaklanan öncü toplantılardan oluşur[14].

I- Uzlaştırmacının Yapacağı Hazırlık

1) Dosyanın İncelenmesi

Bir komşunun, diğerinin pencere camını kırması nedeniyle başlayan uzlaştırmanın bir saatlik toplantısının nasıl yapılacağına dair hazırlık ile içinde tehdit, hakaret ve yaralama suçları bulunan çok taraflı bir uzlaştırma dosyasında yapılacak hazırlık farklı olacaktır. Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgeleri incelemeli; suçu, şiddetini, ortaya çıkardığı zararı ve türlerini, mağdur ve failin ifadelerinden yaşam tarzları ve kişiliklerini, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, olgunluğu, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi farklılıkları, uzlaştırma sürecinde göz önüne almak üzere anlamaya çalışmalıdır (CMUY m. 5, 6). Bu izlenimlerine göre müzakereyi ne şekilde yönetmesinin uygun olacağını düşünmeli, farklı ihtimallere göre esnek bir plân yapmalıdır. Suçun türü ve taraf sayısı, dosya için görevlendirilmesi gereken uzlaştırmacı sayısını da belirler. Uzlaştırmacıların sayısı, uyuşmazlığın niteliği göz önünde bulundurularak uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından tespit edilir. Birden fazla fail ile mağdurun taraf olduğu ve birden çok suçu konu alan dosyalarda, birden fazla uzlaştırmacı görevlendirilmesi mümkündür[15].

Suç türü, fail ve mağdur sayısına göre tarafları ortak toplantıya hazırlamak zorlaşabilir; taraflarla yapılacak hazırlık toplantısı sayısı ve bunların süresi artabilir (CMUY m. 31/2). Uzlaştırmacı, bu gibi durumlara karşı hazırlıklı olmalı ve uyum

---

13 **Çetintürk** s. 459-460; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 13.

14 **Umbreit/ Peterson-Armour** s. 14-15.

15 **Adalet Bakanlığı**/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı s. 46-48; **Özbek**-Uyuşmazlık Çözümü s. 1080, 1140; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 2-3.

sağlamalıdır[16]. Uzlaştırmacı, dosyayı incelerken suçun türü, taraf sayısı ve ortaya çıkan zarar itibariyle ne gibi bir yol izlemesi gerektiği konusunda tereddüt ederse, izlemesi gereken yol ile ilgili olarak Cumhuriyet savcısı ile görüşebilir. Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya müzakerenin Kanuna uygun yürütülmesi için izlenmesi gereken yol, yapılması gerekenler ile ilgili talimat verebilir (CMK m. 253/14; CMUY m. 31/2).

2) Hazırlık Toplantısına Davet

Uzlaştırmacı, hazırlık aşamasında tarafları; sürecin faydaları ve sonuçları hakkında bilgilendirmek, ortak toplantı aşamasına hazırlamak ve sonuç olarak tarafların ortak toplantıya hazır olup olmadıklarını belirlemek için en az bir kez hazırlık toplantısı yapmalıdır. Uzlaştırmacı, hazırlık toplantısı için yapacağı daveti telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanmak suretiyle yapabilir. Uzlaştırmacı telefonla iletişimi tercih etmişse bu görüşmenin içeriği, toplantı yer ve saatini belirlemeye ve uzlaştırma sürecini kısaca anlatmaya odaklanmalı, hazırlık aşamasında yapılması gerekenler telefon görüşmesinde yapılmamalıdır. Taraflar, detaylar ile ilgili olarak hazırlık toplantısında bilgilendirilmelidir[17].

Uzlaştırmacı telefon görüşmesinde, öncelikle kendisini "uzlaştırmacı olarak" tanıtmalı ve fail veya mağdur ile bizzat görüşmeyi istemelidir. Fail veya mağdur çocuk ise çocuğun velisi yahut vasisi ile görüşülmelidir. İlgili kişiye erişim sağlandıktan sonra ve hazırlık toplantısı için yer, gün ile saati belirlemeyi önermelidir. Belirlenen yer ve zamanın sürece katılacak her kişi için, örneğin çocuk ve velisi için uygun olduğundan emin olunmalıdır. Eğer toplantı taraflardan birinin evinde yapılacaksa, adres bilgileri teyit edilmelidir[18].

Mağdur ile yapılan telefon görüşmesinde sürecin "pazarlanması" olarak algılanabilecek söz ve davranışlardan özellikle kaçınılmalıdır. Mağdur, suçun etkisiyle öfkeli olabilir. Bu nedenle sürece uyum sağlamakta ve uzlaştırmacı ile işbirliği yapmakta zorlanabilir. Bu ve benzeri durumlar uzlaştırmacıyı şaşırtmamalıdır[19].

Davet sırasında mağdur, uzlaştırmacının önerdiğinden başka bir toplantı yeri tercih ederse buna mümkün olduğunca uyulmalıdır. Çoğunlukla mağdurun evi veya kendisini rahat hissedeceği alternatif bir yer tercih edilir. Mağdurun suç nedeniyle çeşitli hassasiyetleri ve ihtiyaçları olması muhtemeldir. Uzlaştırmacının, mağdurun bu hassasiyet ve ihtiyaçlarını anlamaya çalışması ve onlara saygı duyması önemlidir. Örneğin; mağdurun engellilik ve duygusal durumu dikkate alınarak toplantı yer ve zamanının belirlenmesi, mağdurun küçük ihtiyaçlarının karşılanması, bu kapsamda

---

16 **Geske**, Janine P.: "Mağdur / Fail / Diyaloğu /Uzlaştırması Prosedür ve Sürece İlişkin Basit Püf Noktaları" s. 3; **Özbek** s. 1140, 1143; **Umbreit**,Mark S.: The Handbook of Victim Offender Mediation: An Essential Guide to Practice and Research, California 2001, s. 26.

17 **Adalet Bakanlığı**/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı s. 47-48; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1077-1078, 1143; **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 24, 61, 125; **Umbreit/Greenwood**s. 9; **Umbreit-**Victim Offender Mediation s. 26, 37-38.

18 **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1077-1078; **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 125; **Umbreit-**Victim Offender Mediation s. 23, 38;

19 **Geske** s. 1; **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 61-62; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 38.

değerlendirilebilir. Aksi davranışlar mağdurun süreçte rahatsız olmasına ve sürece devam etme iradesinin olumsuz etkilenmesine neden olabilir[20].

Uzlaştırmacının görüşeceği şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören veya bu kişilerin kanunî temsilcileri Türkçe bilmiyorsa veya engelli ise CMK m. 202 hükmü uygulanır ve görüşmede tercüman bulundurulur (CMUY m. 5/4).

Failin cezaevinde bulunması hâlinde hazırlık toplantısı cezaevinde yapılabilir. Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik m. 19/3 uyarınca *"Tutuklu, uzlaştırmacı olarak atanan kişi ile ... meslek kimliğinin ibrazı üzerine, mesai gün ve saatleri içerisinde konuşulanları başkalarının duymayacağı, ancak görüşmenin görevlilerce izlenebileceği bir ortamda, açık görüş usulüne tâbi olarak görüşür. Bu kişilerin uzlaştırmacı… ile yazışmaları denetime tâbi tutulmaz"*.

Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmeliğin 20/ 5 maddesine göre *"hükümlü, uzlaştırmaya tâbi bir suçun tarafı olması, uzlaştırma yoluna gidilmesi ve rıza göstermesi durumunda, uzlaştırmacı olarak atanan kişi ile görevlendirme belgesinin ibrazı üzerine, bu iş için ayrılan görüşme yerlerinde, mesai gün ve saatleri içerisinde, konuşulanların duyulamayacağı, ancak güvenlik nedeniyle görülebileceği bir biçimde, açık görüş usulüne uygun olarak görüştürülür"*.

Aynı Yönetmeliğin 20/7 maddesine göre *"Uzlaştırmacının ve arabulucunun kuruma girişinde ve görüşmeler sırasında, avukatların kuruma girişlerinde ve görüşmelerinde uygulanan usul ve esaslar niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanır*".

3) Güvenliği Gözetme

Hazırlık aşamasının önemli bir parçası olarak uzlaştırmacının, ortak toplantı aşamasındaki güvenlik ile meşgul olması, mağdurun zarar görmemesi için mümkün olan her şeyi yapması gerekir. Taraflar ve özellikle mağdurun yeni bir suça maruz kalmaması, maddi-manevi yeni bir zarar doğmaması için temkinli olunmalı; süreci tehlikeye atacak hâllerin, beklenmeyen durumların ortaya çıkmasını engelleyecek bir hazırlık süreci geçirilmedir. Uzlaştırmacı, şiddet türleri ve buna ilişkin güç dengesizliklerine dair göstergeleri belirgin olarak teşhis ettiği durumlarda güvenlik konusunda daha hassas olmalıdır. Bu gibi durumlarda mağdurların ihtiyaç duyabileceği güvenlik sınırlarına saygı duyulması, örneğin evinden çıkmaya çekinen mağdur ile sesli ve görüntülü iletişim yöntemleriyle görüşülmesi gerekebilir[21]. Yüz yüze toplantı yapılacaksa uzlaştırma, mağdurun kendisini güvende hissedeceği bir yerde yürütülmelidir. Ayrıca kendisini güvende hissetmesi için varsa avukatını da yanında getirmesi teşvik edilebilir[22].

Mağdurun kendisini güvende hissetmesi için uzlaştırmacının telefon görüşmesinde mağduru, güvenliğin kendisi için de bir öncelik olduğu konusunda bilgilendirmesi gerekebilir. Güvenliğe öncelik verildiğini bilmek mağdurun katılımını kolaylaştıracaktır. Bu bilgilendirme gerektiğinde davet mektubu yahut varsa broşürle de

---

20 **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1076; **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 63; **Umbreit/ Greenwood** s. 11.

21 **Umbreit/Greenwood-Guidelinesfor** s. 8; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 14-15.

22 **Geske** s. 4; **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 10; **Umbreit/Greenwood** s. 8; **Umbreit-**Victim Offender Mediations. 21 vd.

desteklenebilir. Uzlaştırmacı, hazırlık aşamasında mağdurun ihtiyaç duyduğu ölçüde güvenlik ve diğer konulardaki tereddütlerini gidermek için açıklamalar yapabilir[23].

4) Özel (Ayrı) Toplantı Yapma

Uzlaştırmacının hazırlık aşamasında aktif bir rolü vardır. Hazırlık aşamasında fail ve mağdur ile ayrı ayrı yapılacak özel toplantıların mümkün olduğunca yüz yüze yapılması önemlidir. Mağdur ile fail bir araya getirilerek yapılacak ortak toplantıdan önce onlarla en az birer kez özel toplantı yapılmalıdır. Bu toplantıların sayısı, suçun türü ve taraf sayısına göre daha ayrıntılı hazırlık yapmak için artırılabilir. Hazırlık aşamasını taraflarla yapılan telefon görüşmesine indirgemek veya tamamen geçiştirmek doğru değildir. Hazırlık toplantıları gibi sürecin sağlıklı işlemesi için belirlenen usullerden ödün veren uygulamaların, suçun tekrarını azaltma bakımından başarısızlığa neden olduğu tespit edilmiştir[24]. Uzlaştırmacının yaptığı özel hazırlık toplantıları tarafları ortak toplantıya hazırlar. Hazırlık aşamasında öncelikli amaç, ortak toplantı aşamasına geçilmesini sağlamaktır. Ancak uzlaşma teklifinin kabulünde olduğu gibi, hazırlık aşamasının sonunda müzakereye ortak toplantıyla devam edip etmemek de tarafların iradesine bağlıdır. Taraflar hiçbir şekilde ortak toplantı yapmaya zorlanamaz. Bununla birlikte onarıcı adalet doktrininde, tarafların hazırlık aşamasından sonra ortak toplantı yapmaları şiddetle önerilmektedir[25].

II- Fail ile Hazırlık

1) Fail ile Yapılan Hazırlık Toplantısının Amacı

Fail ile yapılan hazırlık toplantısının öncelikli amacı; güvene dayalı bir iletişim kurmaktır. Uzlaştırmacı, hazırlık toplantılarında faili dinler, bilgilendirir, sorularına cevap verir, ortak toplantıya katılımını iradi olarak değerlendirmesine yardımcı olur ve onu ortak toplantıya hazırlar[26]. Fail, uzlaştırmacıya ve uzlaştırma kurumuna güven duymaya başladığında, kendini korumak yerine uzlaştırmanın konusu ve amacına odaklanabilir. Tutuklu failler, hapishane ortamında kendilerini daha güvensiz hissedeceklerinden, onlarda güven sağlayarak onların sürece dâhil olmalarını sağlamak zor olabilir. Bu durumda, faili uzlaştırmanın olumlu neticelerine odaklamak yerinde olabilir. Ayrıca uzlaştırmacının faile yaklaşımı da güven tesisi bakımından çok önemlidir. Uzlaştırmacı, faile haysiyetli davranırsa, failin kendisine duyduğu güven artabilir. Bunun sonucunda da fail, iyi ve olumlu davranma yönünde tavır geliştirebilir[27].

---

23 **Geske** s. 4; **Umbreit/Greenwood**s. 8.

24 **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1079; **Umbreit/ Peterson-Armour** s. 50.

25 **Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı** s. 48; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1076; **Umbreit/ Peterson-Armour** s. 14-15.

26 **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1078-1079; **Umbreit/Greenwood** s. 13.

27 **Umbreit/Peterson-Armour** s. 11.

2) Failin Bilgilendirilmesi

Uzlaştırmacı, hazırlık toplantısına başlamadan önce, faili uzlaştırmanın temel ilkeleri, işleyişi, faydaları ve vereceği kararların hukukî sonuçları hakkında bilgilendirir (CMUY m. 5/5); uzlaştırma sürecine katılmaya ve gerektiğinde hukukî destek almaya teşvik eder. Uzlaştırmacı faili, kendisi ve uzlaştırma süreci hakkında bilgilendirmelidir. Uzlaştırmacının, kimliğinden ve bu alandaki tecrübesinden kısaca bahsetmesi, failin sürece uyum sağlamasını ve güven duymasını kolaylaştırır. Fail, uzlaştırmanın temel ilkelerini, özellikle gönüllülük, gizlilik ve tarafsızlığa dayandığını, süreçte neler olduğunu, katılımcıların rolünü, genel amaçlarını ve haklarını ayrıntılı olarak öğrenmelidir. Bilgilendirme sırasında, eğer varsa uzlaştırmanın başarısına ve alınan sonuçlara dair istatistiki verilerden bahsetmek faydalı olur. Fail, uzlaştırma sürecini devam ettirmesi veya sona erdirmesi hâlinde neler olabileceğini öğrenmek isteyebilir. Fail, uzlaştırmacının görevi gereği sağlayacağı bilgilere ek olarak, ortak toplantıya geçmeden önce mağdurun düşünce yapısı ve içinde bulunduğu durum hakkında bilgi sahibi olmayı isteyebilir. Bu gibi bilgiler, failin sürece uyumunu kolaylaştırabilir. Ancak uzlaştırmacı, mağdurun durumu ile ilgili bilgileri paylaşmadan önce, mutlaka mağdurun iznini almalıdır. Uzlaştırmacı, süreç ile ilgili gerekli bilgileri sağladıktan sonra, failin somut olayla ilgili riskleri ve faydaları göz önünde bulundurmasına yardımcı olmalı, mağdurun uzlaştırma sonunda elde edeceği faydayı açıklamalıdır[28].

3) Failin Suça İlişkin Açıklamalarının Dinlenmesi

Failin sürece hazırlanması için, öncelikle suça ilişkin anlatımlarının dinlenmesi önemlidir. Bu yapılırken uzlaştırmacı failden öncelikle;

- Suça dair olayları,
- Suçu kendi bakış açısından nasıl tanımladığını,
- Diğer tarafı nasıl gördüğünü,
- Suçun kendisini, ailesini ve çevresini nasıl etkilediğini

anlatmasını isteyebilir. Böylece suçun varsa geçmişine, fail bakımından neyi ifade ettiğine ve mağduru anlatımlarında nasıl konumlandırdığına dair gözlemler yapabilir. Bu gözlemlerin amacı; ortak toplantıda diğer tarafı kışkırtmayacak, uygun dil kullanımına dikkat çekmek, aşırı beklentileri hafifletme üzerine konuşma imkânı yaratmak, tarafların beklentilerinin karşılıklı olarak kesişip kesişmediği konusunda bilgi toplamak ve nihayet tarafları ortak toplantıya hazırlamaktır[29].

Uzlaştırmaya hazırlık sürecinde; failin suçu kendi bakış açısından anlatması ve mağduru nasıl konumlandırdığının dinlenmesi kritik önemdedir. Uzlaştırmacı, failin anlatımlarını dikkatli, sabırlı ve aktif dinlemelidir. Uzlaştırmacının *aktif dinlemesi*, dinlediklerini resmi olmayan *başka sözcüklerle ifade etmesi* (*paraphrasing*) ve *özetlemesi,* failin ayrıntılı bilgi vermesini sağlar; sürece ve uzlaştırmacıya olan güvenini

---

28 **Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı** s. 48; **Geske** s. 2-3; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1079, 1143; **Umbreit/Greenwood**s. 11, 12, 13; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 11; **Umbreit-**Victim Offender Mediation s. 29-30.

29 **Geske** s. 2; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1144; **Umbreit/ Peterson-Armour** s. 14.

pekiştirir. Failin anlatımları, mağdurun ihtiyaçlarının tespiti ve telâfi şeklinin belirlenmesi bakımından önemlidir[30].

Uzlaştırmacı, faili suça teşvik eden, sorumluluğunu azaltmak için ileri sürdüğü, sorumluluğu üstlenmesine engel olabilecek, kendisini tedirgin hissetmesine yol açan nedenleri ve bunlara dair ipuçlarını dikkatle dinlemelidir. Çünkü bu nedenler, uzlaştırmanın başarısını doğrudan etkiler. Uzlaştırmacı, bu hususlara doğrudan temas etmeden araştırmak için kapsayıcı *açık uçlu sorular* sorabilir[31].

4) Failin Ortak Toplantıya Katılma İradesinin Belirlenmesi

Failin, uzlaştırma sürecinin tüm aşamalarına gönüllü olarak katılması önemlidir. Uzlaştırmacı, hazırlık aşamasında fail ile yaptığı görüşmede, onun sürece zorlanmadan, kendi iradesiyle uzlaştırmaya katıldığını teyit etmelidir. Fail konumunda bulunanlar, mağdurlardan farklı olarak ortak toplantıya katılımı, toplantıya katılmama veya sürecin başarısız olması hâlinde olabilecekler nedeniyle, kendi iradeleriyle verdikleri bir karar olarak algılamayabilirler. Bu nedenle uzlaştırmacı; faili sürecin faydaları ve onarım fonksiyonu hakkında bilgilendirerek, katılımının mümkün olduğunca iradi (gönüllü) olmasını sağlamalı; istemezse ortak toplantı yapılmayacağını açıklamalı, onu zorlayacak tutum ve davranışlardan kaçınmalıdır. Ortak toplantıya katılmada iradiliğin gözetilmesi, toplantı atmosferi üzerinde doğrudan olumlu etkiler doğurur. Failin ortak toplantıya iradi katılımı, görüşme sırasında yaptığı ve söylediklerinin güvenilirliğini artırır. Failin olaylar nedeniyle karşı tarafı suçlama veya savunmaya geçmekten öte, istekli ve samimi diyalog kurmasını, mağdurun anlatımlarını istekli bir şekilde dinlemesini, başladığı işi bitirme eğilimine girmesini sağlar[32]. Ancak fail, ortak toplantıya *katılmak zorunda kalırsa*, mağdur uzlaştırma sürecini yetersiz ve hatta zararlı olarak deneyimleyebilir. Failin katılım ve dinlemedeki isteksizliği veya samimiyetsizliği, mağdur açısından ek bir mağduriyet teşkil edebilir[33].

5) Failin Ortak Toplantıya Hazırlanması

Failin ortak toplantıya katılmaya karar verdikten sonra, uzlaştırmacının yardımıyla sürece hazırlanması gerekir. Hazırlık aşamasının başarısı, ortak toplantı ve onarımın başarısını doğrudan etkiler. Fail, hazırlık aşamasında belki de ilk defa işlediği suç ve bunun neticeleri ile tam anlamıyla yüzleşecek ve olaya duyguları ile de bakma imkânı bulacaktır. Uzlaştırmacı, faili suçun kendisini, yakın çevresini ve mağduru nasıl etkilediğini düşünmeye teşvik etmelidir. Bu yüzleşme sırasında uzlaştırmacının dikkatli davranması gerekir. Uzlaştırmacı, yumuşak ve dürüstlüğü teşvik eden bir tavırla yüzleşmeyi sağlamalıdır. Yüzleşme faili zorlayan bir sertlikle yapılırsa fail inkârcı,

---

30 **Umbreit/ Greenwood** s. 11, 13.

31 **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1079; **Umbreit/ Peterson-Armour** s. 11.

32 **Umbreit/ Greenwood** s. 9; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 11-12, 38.

33 **Geske** s. 3; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1079; **Umbreit/Greenwood** s. 9; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 10; **Umbreit**-Victim Offender Mediation s. 27.

küçümseyici, olayları saptıran, bencil, irrasyonel ve lekelenmiş konumunda sabitlenebilir[34].

Fail hazırlık aşamasında, suç ve sonuçları ile mağdura söylemek istedikleri üzerinde düşünme fırsatı bulur. Uzlaştırmacı, hazırlık sürecinde failin, mağdurun suç nedeniyle yaşadıklarını düşünmesine, mağdurla *empati kurmasını* sağlayarak yardımcı olur. Açık uçlu sorularla mağdurun nasıl onarılacağını yahut nelere ihtiyaç duyabileceğini düşünmesini isteyebilir. Bu sırada, varsa failin geçmişte bir suç nedeniyle yaşadığı mağduriyetten yararlanılabilir. Ancak yapılan *yansıtma* sonucu ortaya çıkan düşünceler, failin geçmişte yaşadığı herhangi bir mağduriyetin, hiçbir şekilde daha sonra başka bir kişiyi incitmesine gerekçe oluşturmamalıdır. Faile, mağdurla olan etkileşiminde saygılı davranması gerektiği hatırlatılmasına rağmen failde mağdura karşı saygısızlık olarak algılanabilecek tutum ve davranışlar var ise, bu henüz ortak toplantıya hazır olmadığı anlamına gelir. Bu çalışmanın sonunda uzlaştırmacı faile, mağdur için ne yapmak istediğini sorabilir. Uzlaştırmacı, failin tercüman (CMUY m. 5/4) veya fizikî engellilikten kaynaklanan engellerini aşmasını ve sürece katılımını kolaylaştıracak özel ihtiyaçlarını karşılamak için hazırlık yapmalıdır[35].

6) Failin Beklentilerinin Gerçekçi Olmasının Sağlanması

Failin uzlaştırmadan olan beklentileri abartılı olabilir. Örneğin fail, suçtan dolayı özür dilemesinin mağdurun yoğun duygularını otomatik olarak dindirmesini ve bunun sonucunda affedilmeyi veya ortak toplantının suçtan kaynaklanan zararı tamamen ortadan kaldırmasını bekleyebilir. Bu gibi durumlarda uzlaştırmacı, failin uzlaştırma müzakeresinden olan beklentisinin gerçekçi olması için, mağdurdan bu tür bir karşılık beklemenin uygunsuz olabileceğini anlamasına yardımcı olmalıdır. Ayrıca gerçek pişmanlık göstermeyen, samimiyetsiz bir özür dilemenin hiçbir anlamının olmadığı üzerinde de durulmalıdır. Ortak toplantıda bu beklentiler karşılık bulmazsa, fail hayal kırıklığına uğrayabilir ve bunun sonucunda ortaya çıkan öfke ve suçluluk hissi ile mağdura anlaşmak için baskı yapmaya çalışabilir. Bu ve benzeri durumların mağdur üzerinde zararlı etkileri olması kaçınılmazdır[36].

7) Mağdurun Kayıpları ve Failin Edimleri Yerine Getirme Kabiliyetinin Değerlendirilmesi

Hazırlık aşamasında ortaya çıkan zararın ne şekilde giderilebileceği ile failin zararı giderme kabiliyetinin belirlenmesi önemlidir. Uzlaştırmacı, faili, mağdurun maddî ve manevî zarar ile ihtiyaçları üzerinde düşünmeye ve bunları telâfi etmek için nelerin gerekli olduğu konusunda beyin fırtınası yapmaya sevk etmelidir. Yine uzlaştırmacı, failin yaşı, sosyal ve ekonomik durumunu dikkate alarak mevcut geliri, ek iş yaparak elde edebileceği gelirler ve mağdur ile toplum için yapabileceği hizmetler dâhil olmak

---

34 **Çetintürk** s. 547; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümüs. 1078-1079; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 11; **Umbreit-**Victim Offender Mediation s. 27.

35 **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1079; **Umbreit/Greenwood** s. 13; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 11, 19; **Umbreit-**Victim Offender Mediation s. 28.

36 **Umbreit/Greenwood** s. 13-14; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 12; **Umbreit-**Victim Offender Mediation s. 28.

üzere kayıpları gerçek bir tazminatla yahut sembolik olarak gidermek ve onarmak için hangi imkânları kullanabileceğini tartışmalıdır. Bu hazırlık faaliyeti sadece uzlaştırmacı eşliğinde yapılmamalı, uzlaştırmacı faili, bahsedilen hususlarda ortak toplantıya kadar düşünmeye ve hazırlık yapmaya teşvik etmelidir[37].

III- Mağdur ile Hazırlık

1) Mağdur ile Yapılan Hazırlık Toplantısının Amacı

Mağdur ile yapılan hazırlık toplantısının öncelikli amacı, mağdurla güvene dayalı bir iletişimi kurmak ve mağdur bakımından aşağıdaki görevleri yerine getirmektir:

- Mağdurun açıklamalarını (hikâyesini) dinlemek,
- Mağduru bilgilendirmek,
- Mağdurun sorularına cevap vermek,
- Mağdurun faille yüz yüze görüşmeye katılımı iradi olarak değerlendirmesine yardımcı olmak,
- Mağduru ortak toplantıya hazırlamak.

İlk özel hazırlık toplantısında uzlaştırmacı, mağdura önce hikâyesini anlatarak mı yoksa uzlaştırma hakkında bilgi edinerek mi başlamak istediğini sormalıdır[38].

2) Mağdurun Bilgilendirilmesi

Uzlaştırmacı, hazırlık toplantısına başlamadan önce, mağduru uzlaştırmanın temel ilkeleri, işleyişi, faydaları ve ortak toplantıda verilecek kararların hukukî sonuçları hakkında bilgilendirir (CMUY m. 5/5). Uzlaştırmacı, mağduru hazırlık toplantısında kendisi ve varsa bünyesinde çalıştığı kurum hakkında bilgilendirmelidir. Uzlaştırmacının kimliği, aldığı eğitim ve deneyiminden kısaca bahsetmesi, mağdurun uyum sağlaması ve güven duymasını kolaylaştırır. Mağdur ayrıca, uzlaştırmanın ilkeleri, özellikle gizlilik ve iradilik ilkeleri, süreçte neler olduğu, katılımcıların rolü, uzlaştırmanın genel amaçları, hakları ile ilgili olarak ayrıntılı olarak bilgilendirilmelidir. Mağdur bilgilendirilirken, varsa uzlaştırmanın başarısına ve alınan sonuçlara dair istatistiki verilerden bahsetmek faydalı olur. Mağdur, uzlaştırma sürecini devam ettirmeleri veya sona erdirmeleri hâlinde faile neler olabileceğini öğrenmek isteyebilir. Yine mağdur, uzlaştırmacının görevi gereği sağlayacağı bilgiye ek olarak, ortak toplantıya geçmeden önce failin düşünce yapısı ve içinde bulunduğu durum hakkında bilgi sahibi olmayı isteyebilir. Bu gibi bilgiler mağdurun sürece uyumunu kolaylaştırır. Ancak uzlaştırmacı, bu tür bilgileri paylaşmadan önce mutlaka failin iznini almalıdır. Uzlaştırmacı, süreç ile ilgili gerekli bilgileri sağladıktan sonra, mağdurun somut olay ile ilgili riskleri ve faydalarını göz önünde bulundurmasına

---

37 **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1079, 1144; **Umbreit/ Greenwood** s. 14; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 12, 14; **Umbreit-**Victim Offender Mediation s. 28.

38 **Geske** s. 1-2; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1078; **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 62; **Umbreit/Greenwood**s. 11.

yardımcı olmalıdır. Uzlaştırmacı mağduru gerektiğinde hukukî ve psikolojik destek almaya teşvik etmelidir[39].

3) Mağdurun Suça İlişkin Açıklamasının Dinlenmesi

Uzlaştırmaya hazırlık sürecinde mağdurun suça ve etkilerine ilişkin anlatımlarının dinlenmesi kritik önemdedir. Uzlaştırmacı, mağdurun anlatımlarını dikkatli ve sabırlı bir şekilde aktif dinlemelidir. Uzlaştırmacının *aktif dinlemesi*, mağdurun duygularını açığa çıkarmasına olanak sağlar; sürece ve uzlaştırmacıya olan güvenini pekiştirir. Yine uzlaştırmacının ara sıra, dinlediklerini resmî olmayan *başka sözcüklerle ifade etmesi* (*paraphrasing*) ve *özetlemesi*, mağdurun söylediklerine gerçekten dikkat ettiğini, söylenenlere değer verdiğinin anlaşılmasını sağlar. Diğer bir anlatımla, mağdurun suça ve etkilerine ilişkin anlatımları, "zaten dosyada var, ifadenizi önceden okumuştum" gibi gerekçelerle kesilmemeli önemsizleştirilmemelidir. Anlatımlar, mağdurun ihtiyaçlarını ve onarım sürecinin hangi aşamasında olduğunu tespit etme ve telâfi şeklini belirleme bakımından önemlidir[40].

Mağdurun anlatımları sırasında bir yandan onu desteklemek öte yandan mağdurdan gelecek herhangi bir reaksiyonla karşılaşmamak için uygun bir dil kullanılması gerekir. Bunlara şu örnekler verilebilir[41]:

SÖYLENMEMELİ	SÖYLENMELİ
Nasıl hissettiğinizi anlıyorum.	Bunlar olduğu için üzgünüm.
Daha kötüsü olmadığı için şanslısınız	Bunları benimle konuştuğunuz için memnun oldum.
Üzülmeyin (sorun yok), her şey düzelecek.	Bu sizin hatanız değildi.
Sakin olun, rahatlayın.	Ne kadar kötü hissettiğinizi hayal etmem mümkün değil.
Güçlü olmaya çalışın.	Böyle hissetmeniz normal

4) Mağdurun Ortak Toplantıya Katılma İradesinin Belirlenmesi

Onarıcı adalet anlayışı, mağdurun fail ile ortak toplantıya katılımını tamamen özgür iradelerine bırakmayı öngörmektedir. Bu konudaki iradilik, yargılama sırasında faille karşılaşmak zorunda kalabilen mağdurun durumuna göre, mağdur lehine bir farkın ortaya çıkmasına neden olur. Uzlaştırmacının hazırlık aşamasında yapılan özel toplantıda mağdurun sürece herhangi bir baskı altında kalmadan, kendi iradesiyle katıldığını teyit etmesi önemlidir. Uzlaştırma teklifini kabul etmiş mağdurun hazırlık aşamasından sonra ortak toplantıya katılma iradesinin de açıklığa kavuşturulması gerekir. Uzlaştırmacı, mağdura sürecin ilerleyişi konusunda bilgi ve destek sağlamalı;

---

39 **Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı** s. 48; **Geske** s. 2-3; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1143; **Umbreit/ Greenwood** s. 11-12; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 10; **Umbreit-**Victim Offender Mediation s. 29-30.

40 **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1078, 1144; **Umbreit/Greenwood** s. 11; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 10.

41 **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 15, 101.

ancak ortak toplantıya katılması için baskı yapmamaya ve onu herhangi bir beklenti içine sokmamaya özen göstermelidir. Mağdurun, sürecin ilerleyişi ile ilgili karar verebilmek için zamana ihtiyacı olabilir. Bu durumda uzlaştırmacının, mağdura karar vermesi için, uzlaştırma süresini dikkate alarak zaman tanıması[42] veya ek süre alması gerekebilir (CMK m. 253/12; CMUY m 17/1; 24/1). Mağdurun ortak toplantıya katılmayı kabul etmesi hâlinde, uzlaştırmacı tarafından hazırlanması gerekir. Mağdur, ortak toplantıya katılmak istemezse, bu iradesine saygı duyulmalı, müzakereye özel toplantılarla devam edilmelidir.

5) Mağdurun Ortak Toplantıya Hazırlanması

Ortak toplantıya katılma kararı verildikten sonra, mağdurun sürecin devamına hazırlanması gerekir. Bu, ilk hazırlık toplantısında yahut devamındaki toplantılarda yapılabilir. Bu aşamada uzlaştırmacının, o ana kadar yaptığı tespitler ışığında gerekiyorsa fizikî engellilik durumu, tercüman ihtiyacı (CMUY m. 5/4) veya kanunî temsilci katılımı gibi ihtimalleri dikkate alarak gerekli hazırlıkları yapması gerekir[43].

Uzlaştırmacı, hazırlık için yapılan özel toplantıda, mağdurun uzlaştırmanın amacını kavramasına, intikam peşinde koşmaması ve süreci onarım ve iyileşme ile tamamlamasına yardımcı olmalıdır. Mağdurun incinmiş ve öfkeli olması, ortak toplantıya katılımını zorlaştırır ve mağdur kendisini ortak toplantıya hazır hissetmeyebilir. Bu durumda mağdura, uzlaştırmanın süresi dikkate alınarak zaman tanınması, gerekiyorsa ek süre alınması (CMK m. 253/12; CMUY m 17/1; 24/1) ve bu zaman zarfında hukukî ve psikolojik destek alması önerilebilir. Mağdur ortak toplantıda,

- Fail ile konuşmayı başlatma,
- Neler söylemesi gerektiğini belirleme,
- Neler istediğini söyleme,
- Nelerin fail tarafından anlaşılmasını istediğini belirleme,
- Neleri sormak istediğini belirleme,
- Nasıl dinlemesi gerektiğini belirleme

konularında uzlaştırmacının yardımına ihtiyacı olacaktır. Uzlaştırmacı bu unsurları dikkatlice gözden geçirerek hazırlanması konusunda mağdura, yardımcı olmalıdır. Ortak toplantının her iki taraf için de güvenli olması önemlidir. Bu bakımdan mağdura, fail ile olan etkileşiminde duygularını ifade edebileceği ve fakat bu esnada faile saygılı davranması, iletişimi olumsuz etkileyecek, kışkırtıcı söz ve davranışlardan kaçınması gerektiği hatırlatılır. Çünkü duygular ifade edilirken özenli olunmaması hâlinde, olumsuz olaylar ve hatta yeni suçların ortaya çıkma tehlikesi vardır[44].

6) Mağdurun Beklentilerinin Gerçekçi Olmasının Sağlanması

Mağdurlar, uzlaştırma müzakeresi ile ilgili abartılı beklentiler geliştirmiş olabilir. Örneğin mağdurlar, failin suç nedeniyle derin pişmanlığa düşmüş olduğunu veya suçun

---

42 **Geske** s. 2; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1078; **Umbreit/Greenwood** s. 9; **Umbreit-**Victim Offender Mediation s. 22-25.

43 **Umbreit/Greenwood**s. 12; **Umbreit-**Victim Offender Mediation s. 31.

44 **Geske** s. 2-3; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1078; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 10-14.

ve işlenme nedeninin bütün ayrıntısıyla anlatılacağını hayal edebilirler. Mağdurlar, uzlaştırma sonunda yaşadıklarını tamamen geride bırakabileceklerini ve zararı tam olarak telâfi eden bir tazminat alabileceklerini düşünebilirler. Buna karşılık mağdurların beklentileri ile failin tutumu ve yapabilecekleri birbirine uymadığında, mağdurların kendilerini terslenmiş, ikinci kez mağdur edilmiş hissetme olasılıkları yüksektir. Bu durumda uzlaştırmacının, mağdurun beklentilerinin gerçekçi olmasını sağlaması, yani *gerçeklik analizi* yapması gerekir. Gerçeklik analizi, uzlaştırmacının, mağdurun failden olan beklentilerinin ne kadar gerçekçi olduğu konusunda sorular sorarak veya bir soru listesi üzerinde düşünülmesi için zaman vererek muhakeme yapılmasına yardımcı olmasıdır. Mağdura sorular üzerinde düşünmek için zaman vermek, beklentilerindeki olası değişiklikleri hazmetmesinde ihtiyaç duyabileceği zamanın verilmesi anlamına da gelir. Uzlaştırmada mağdur ve failin olumlu sonuçlar alması mümkün olmasına rağmen bunların garantisi yoktur. Uzlaştırmacı, mağdur ile gerçeklik analizi yaparken, benzer suçlardaki uzlaştırma sonuçları hakkında ona fikir verebilir. Ancak her bir uzlaştırma benzersizdir ve benzersiz sonuçları olabilir. Sonucu tahmin etmek mümkün değildir[45].

7) Zarar ve İhtiyaçların Belirlenmesi

Uzlaştırmacı, suç nedeniyle oluşan zararın ve onarım için duyulan ihtiyaçların belirlenmesinde mağdura yardımcı olur. Zarar, maddî ve manevî olabileceği gibi, mağdurun emniyet duygusunu ve toplumla olan bağlarını etkileyen daha az somutlaşmış şekillerde de olabilir[46]. Uzlaştırmacı, mağdura tazminat olarak ödenecek zararın belirlenmesi için dışarıdan yardım alınabileceğini hatırlatabilir; fakat uzlaştırmanın onarım ve iyileşme sağlaması için geçirilecek sürece ve bu kapsamdaki telâfi şeklinin belirlenmesine uzlaştırmacı yardımcı olur.

8) Tazminat ve Onarım Olasılıklarının Tahmin Edilmesi

Uzlaştırmacı, zararın ve ihtiyaçların giderilmesine yönelik *beyin fırtınası*nda mağdura yardım etmelidir. Beyin fırtınasında, zararın telafisi ve onarım için neye ihtiyaç duyulduğu tüm yönleriyle ortaya konulmaya çalışılır. Örneğin mağdurun sigortadan aldığı tazminat ve bunun failin yükümlülükleri üzerindeki etkisinin mağdur ile değerlendirilmesi gerekir. Beyin fırtınasının amacı, mağdurun tazminat veya paraya ilişkin olmayan olasılıklar hakkındaki fikirlerini ortaya çıkarmak ve birlikte düşünülmesini sağlamaktır. Zarar ve para tutarının tespiti araştırmayı gerektiriyorsa, mağdura gerekli araştırmayı yapmak için uygun bir süre verilmelidir. İhtimallere dayalı bu düşünce zemini, ortak toplantıdan önce oluşturulmalıdır. Böylece mağdur, ortak toplantıya, asgarî isteklerini belirlemiş ve masaya seçenekler koyabilecek hâlde oturmuş olur[47]. Bu çalışma, mağdurun muhtemel anlaşma alanını (*zone of possibleagreement, ZOPA*) belirlemek için yapılır.

---

45 **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 27; **Umbreit/Greenwood** s. 12; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 10-11, 12-14; **Umbreit**-Victim Offender Mediation s. 31.

46 **Geske** s. 2; **Umbreit**-Victim Offender Mediation s. 31; **Umbreit/Greenwood** s. 12.

47 **Özbek**-Uyuşmazlık Çözümü s. 1144; **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 63-64; **Umbreit/Greenwood** s. 12-13; **Umbreit**-Victim Offender Mediation s. 31.

B) Hazırlığın Tamamlanması

I-Ortak veya Özel Toplantıya Karar Verilmesi

Hazırlık aşamasının gerektiği gibi yönetilip yönetilmemesi, ortak toplantının başarısı üzerinde doğrudan etkilidir. Bu nedenle uzlaştırmacının hazırlık aşamasını, öncelikle tarafları ortak toplantıya hazırlamak şeklinde kurgulaması gerekir. Bu aşamaya geçişte, tarafların ortak toplantıya katılmaya hazır olduğunu düşünmeleri önemlidir. Ortak toplantıya hazır olunduğuna dair göstergeler; mağdurun faili, failin de mağduru dinlemeye hazır olması ve failin onarıcı bir yaklaşımla sorumluluk almaya hazır olması olarak ifade edilmektedir. Tarafların hazırlıksız bir araya getirilmesi, öfkeli ve savunmacı bir yaklaşım sergilemelerine; bu ise sürecin zarar görmesine, istenmeyen olayların yaşanmasına neden olabilir. Ancak kimi yazarlar ise, hazırlık sürecinin taraflar karşılıklı oturuncaya kadar tamamlanmış sayılamayacağını, tarafların ancak yüz yüze geldikten sonra yukarıda ifade edilen anlayışa kavuşabileceğini belirtmişlerdir[48].

Tarafların onarım süreci ve zararın telâfisi için yüz yüze görüşmeleri gerekiyorsa, uzlaştırmacı tarafları ortak toplantıya hazırlamalıdır. Ortak toplantıya hazırlık için birden fazla hazırlık toplantısı yapılması gerekebilir. Taraflar hazır olduklarını beyan ettiğinde, ortak toplantı yer ve zamanını belirlemelidirler. Buna karşılık hazırlık için yapılan özel toplantıların sonunda,

- Taraflar arasında uyum ve güven tesis edilemezse,
- Tarafların bir araya gelmesi fizikî ve psikolojik yönden güvenlik risklerine neden olabilecekse,
- İradeleri süreci bir araya gelmeden yürütmek yönündeyse,

ortak toplantı yapılamaz. Bu durumda uzlaştırmacının, taraflar arasındaki iletişimi üstlenmesi ve müzakereyi özel toplantılarla devam ettirmesi gerekir[49].

Bir suçun birden çok faili varsa, ortak toplantıya faillerin tamamının katılıp katılmayacağı, suçun türüne ve taraf sayısına (somut olaya) göre belirlenmelidir. Mağdura çok sayıda fail ile birlikte ortak toplantı yaptırmak üzerinde baskı yapılırsa, mağdur kendisini güvende hissetmeyebilir. Buna karşılık faillerin tamamı ile birlikte görüşmesi, faillerin suçtan doğan sorumluluğu kabul etmelerini ve zararın ne şekilde giderileceğinin tartışılmasını kolaylaştırabilir. Bu nedenle uzlaştırmacı, hazırlık aşamasında failler ve mağdur ile durumu tartışarak uygun toplantı şeklini belirlemelidir[50].

Bazı durumlarda, uzlaştırma konusu suçlarda, sürecin etkin yönetimi için hazırlık aşamasının kısa tutulması ve geri kalan müzakerenin de özel toplantılarla yürütülmesi gerekebilir.

- Mağdur ile fail arasında devam eden ve korunması gereken bir ilişki yoksa,
- Verilen zarar önemsizse,
- Suçun neden olduğu duygusal sorunlar önemsizse,

---

48 **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1076, 1145; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 15.

49 **Geske** s. 3; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1079; **Umbreit/ Greenwood** s. 8-9, **Umbreit/Peterson-Armour** s. 38.

50 **Çetintürk** s. 550.

uzlaştırma müzakeresi taraflar bir araya getirilmeden mekik uzlaştırması şeklinde ve iletişim vasıtalarıyla yürütülebilir. Ancak bu değerlendirmenin, taraflarla yapılan hazırlık toplantılarından sonra yapılması gerekir. Dosyadan ilk bakışta elde edilebilecek yüzeysel bilgiler, müzakerenin özel toplantılarla veya iletişim vasıtalarıyla devamına neden olmamalıdır. Müzakerenin dolaylı yollarla devamına karar verildiğinde uzlaştırmacı mekik uzlaştırması şeklinde bilgi, öneri ve teklifleri karşılıklı olarak aktarır. Zararın telâfisi için ödenmesi gereken tazminat veya yapılması gerekenler, taraflar bir araya getirilmeden belirlenir. Basit suçlarda müzakereyi dolaylı yürütmek daha kolay olduğundan, daha az hazırlık, zaman ve çaba gerektirdiğinden kabul edilebilir bulunmaktadır[51].

II- Ortak Toplantı İçin Yer ve Zaman Belirleme

Hazırlık aşamasının sonunda uzlaştırma müzakeresine ortak toplantılarla devam edilmesi kararlaştırılmışsa, toplantı yer ve zamanının belirlenmesi gerekir. Ortak toplantı, mağdur için uygun yer ve zamanda plânlanmalıdır. Uzlaştırma müzakeresinde onarıcı adalet düşüncesinin bir yansıması olarak, mağdur yönünden hassas bir yaklaşım benimsenmiştir. Yer ve zamanı belirlemede mağdura öncelik verilmesi, durumun kendi kontrolünde ve güvende olduğu hissiyle görüşmeye katılmasını sağlar. Bununla birlikte belirlenen yer ve saat fail için de uygun olmalı, katılımını mümkün kılacak yer ve zaman konusunda failin de fikri alınmalıdır. Uzlaştırma toplantıları genellikle mesai saatleri içinde yapılıyor olsa da tarafların katılımını sağlamak için gerektiğinde mesai saatleri dışında da toplantı yapılabilir[52].

Ortak toplantının yerinin belirlenmesi, uzlaştırma müzakeresinin önemli bir konusudur. Toplantı yerinin tarafsız, güvenli ve toplantı yapmaya elverişli olması gerekir. Mağdura, bu özelliklere sahip yerler seçenek olarak bildirilmeli ve özellikleri anlatılarak hangisini tercih ettiği sorulmalıdır. Ancak mağdurun bunlar dışında önerebileceği güvenli, tarafsız, rahat ve kullanışlı yerler de uzlaştırma için tercih edilebilir. Mağdurun yer seçiminde, o yerin avantajları ve dezavantajlarını göz önünde bulundurması sağlanmalı ve bu konudaki nihaî karar mağdura ait olmalıdır[53]. Mağdur veya failin engelli olması, örneğin sağlık sorunları nedeniyle hastanede bulunması gibi hâllerde, uzlaştırmacı, güvenliği ve toplantı için elverişli şartları gözeterek gerekli düzenlemeleri yapabilir[54].

Yönetmelik m. 35'te uzlaştırmanın yapılacağı yer düzenlenmiştir. Buna göre uzlaştırma müzakeresi;

a) Adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için oda tahsis edilmişse bu yerlerde,

b) Kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaçla ayrılan yerlerde,

c) Tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmacının faaliyetlerini yürüttüğü büroda,

ç) Tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde,

---

51 **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1076; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 24-28.

52 **Çetintürk** s. 557; **Geske** s. 4; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1076, 1079**; Umbreit/Greenwood** s. 10.

53 **Çetintürk** s. 544; **Geske** s. 4; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1079; **Umbreit/Greenwood**s. 10.

54 **Çetintürk** s. 557; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1079.

gerçekleştirilebilir. Uygulamada, uzlaştırma müzakereleri için adliye binalarında ayrılan toplantı odaları sıklıkla kullanılmaktadır. Adliyedeki toplantı odalarının kullanılması hâlinde bu odaların düzenlenmesi, gerekirse güvenliğinin sağlanması, uzlaştırma toplantıları için tahsis, sıra ve saatlerinin belirlenmesi Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yerine getirilir (CMUY m. 35/ 2).

Uygulamada avukat uzlaştırmacılar görüşmeyi kendi bürolarında yapmayı önerebilmektedir. Uzlaştırmacının müzakereyi, faaliyetini yürüttüğü büroda yapabilmesi için tarafların bu yeri birlikte kabul etmesi şartı getirilmiştir (CMUY m.35/1-ç). Avukat olmayan uzlaştırmacılar ise çoğunlukla adliyelerde bulunan uzlaştırma görüşme odalarını[55] önermekte, eğer çalıştıkları kurumda tarafların huzurlu hissedecekleri güvenli bir görüşme ortamı varsa tarafları buraya davet edebilmektedirler. Avukat uzlaştırmacıların tarafları bürolarına davet ederken hissettikleri en büyük kaygı güvenliktir. Uzlaştırmacı, güvenliğe ilişkin endişe taşıyorsa, toplantının üst araması yapılarak girilebilen adliye veya belediye binası gibi yerlerde bulunan uygun bir odada yapılmasını tercih etmelidir. Buna karşılık müzakerelerin "mahkeme salonu" veya "Cumhuriyet savcısı odalarında" yapılması taraflar için huzurlu bir görüşme ortamı sağlayamaz. Bu yerlerin müzakere için tercih edilmemesinde yarar vardır[56].

III-Müzakereye Özel Toplantılarla Devam Edilmesi

Uzlaştırma konusun suçun basit olması veya hazırlık toplantılarında müzakerenin ortak toplantılarla devam ettirilmesinin uygun olmadığının tespit edilmesi hâlinde ortak toplantı yapılmayabilir. Bu durum, tarafların iletişim ve onarım ihtiyaçlarını, uzlaştırmacı aracılığıyla karşılamasını ve buna dair bütün sürecin uzlaştırmacı tarafından yürütülmesini gerekli kılar. Özel toplantılarla bilgi, öneri ve tekliflerin karşılıklı aktarılmasıyla zararın belli yönlerden telâfisi sağlansa da gerçek anlamda onarım ve iyileşme sağlanamayacağı açıktır. Bu durumun sakıncalarını en aza indirmek için, fail ile mağdur arasındaki iletişimde uzlaştırmacının yükünü ve dolaylı iletişimin olumsuz etkilerini azaltacak yollara başvurulmalıdır.

İletişimin (diyaloğun) mümkün olduğunca dolaylı olmaktan çıkarılıp onarım ve iyileşmenin etkisini artırmak için öne çıkan yöntemlerin başında, tarafların tercihen el yazısı ile yazdıkları mektuplar ile iletişim kurmaları veya ses ve video kayıtları aracılığı ile söylemek istediklerini ifade etmeleri gelmektedir[57]. Bir araya gelmek istemeyen taraflar, uzlaştırmacının yardımıyla aşağıda ayrıntılı olarak açıklanan ortak toplantı aşamasının hikâye anlatımı safhasını ve bu safhaların gerekliliklerini mektup, video veya ses kayıtlarıyla tamamlayabilirler. Böylece, uzlaştırmanın onarım işlevinden mümkün olduğunca yararlanılmış olur. Mağdurun ihtiyaçları ve failin imkânları netleştikten sonra gerek duyuluyorsa iletişime aynı şekilde devam edilebilir veya uzlaştırmacı bilgi, öneri ve tekliflerin karşılıklı aktarılmasında tarafların iletişimini sağlayabilir. Mektup, ses ve video kaydından, özür dileme ediminin ifası için de

---

55 Karş. **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1079.

56 **Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı** s. 46.

57 **Geske** s. 3; **Umbreit/ Peterson-Armour** s. 10.

yararlanılabilir. Özür dileme için hazırlanan mektup veya ses ve görüntü kaydı, uzlaştırmacının ileteceği özür beyanına göre çok daha olumlu etkiler doğurur.

Uygulamada özür mektubu, mağdur huzurunda okunacak önceden hazırlanmış bir özür metni görünümünde de olabilir. Böylece fail, mağdura ifade etmek istediklerini eksiksiz ve bütünlük içinde aktarma olanağı bulur[58].

C) Ortak Toplantı Aşaması

Uzlaştırmanın hazırlık aşaması tamamlandıktan sonra, tarafların belirlenen yer ve zamanda fiilen bir araya gelerek uzlaştırma müzakeresinin yürütüleceği ortak toplantı aşamasına geçilir.

I- Uzlaştırmacının Ortak Toplantı Aşamasındaki Görevleri

Uzlaştırmacının ortak toplantı aşamasındaki en önemli görevi, toplantının saygılı ve güvenli bir atmosferde yürümesini sağlamaktır. Uzlaştırmacının, tarafların birbirlerine saygılı davranmadığı ve güvenlik nedeniyle müdahale etmesi gereken durumlar bakımından dikkatli olması gerekir. Bunlara ek olarak uzlaştırmacı, süreç boyunca aşağıdaki görevleri yerine getirir[59]:

- Toplantı yer ve zamanını belirlemek, yeri hazırlamak,
- Toplantıya sadece ilgililerin katılımını sağlamak (CMUY m. 31/1),
- Tarafların ortak yararlarını gözetmek (CMUY m. 6/1-a),
- Tarafları işlevi ve görevleri hakkında bilgilendirmek,
- Tarafları süreç hakkında bilgilendirmek/eğitmek,
- Tarafları toplantının temel kuralları hakkında bilgilendirmek/eğitmek,
- Görevini dürüstlük kurallarına uygun bir şekilde yerine getirmek (CMUY m. 6/1-a),
- Görevini bağımsız ve tarafsız olarak bir şekilde yerine getirmek (CMUY m. 6/1-a),
- Tarafların müzakerelerde yeterli ve eşit fırsatlara sahip olmasını sağlamak (CMUY m. 6/1-a),
- Mağdurun suçun neticelerini faile anlatmasına yardımcı olmak,
- Mağdurun sorularına yanıt almasına yardımcı olmak,
- Failin, suçun yol açtığı neticeleri anlamasına yardımcı olmak,
- Mağdurun, failin topluma kazandırılması sürecine doğrudan katılımını sağlamak,
- Mağdur ile fail arasında doğrudan iletişimin gelişmesine yardımcı olmak,
- Failin suçun sorumluluğunu üstlenerek, mağdurun kayıp ve zararlarını karşılaması için hazırlanmasına yardımcı olmak,
- Gerçekçi beklentilerin şekillenmesine yardımcı olmak,
- İki taraflı kabul edilebilir bir giderim ve usul belirlenmesine yardımcı olmak,

---

58 **Geske**s. 3; **Umbreit/ Peterson-Armour** s. 10.

59 **Umbreit/Peterson-Armour** s. 12.

- Üzerinde mutabakata varılan hususları mevzuata uygun şekilde rapor hâline getirmek ve uzlaştırma işlemlerini sonlandırmak.

II-Uzlaştırmacının Ortak Toplantı Aşamasındaki Rolü

Ortak toplantı aşaması, taraflarla ayrı ayrı yürütülen hazırlık aşamasına göre farklılıklar arz eder. Hazırlık aşamasının aksine uzlaştırmacının ortak toplantı aşamasında yapması gerekenler bakımından rolü pasiftir. Ortak toplantı aşamasında esas olan, taraflar arasındaki konuşmalardır. Kimi yazarlara göre taraflar, bu aşamada işini iyi yapan bir uzlaştırmacının ne yaptığını belirlemekte güçlük çeker. Uzlaştırmacı ortak toplantı aşamasında arka plânda kalarak tarafların yaşadıklarını, duygularını ve bakış açılarını diğer tarafa aktarabilecekleri bir iletişim için özgür ortam oluşturur. Uzlaştırmacı, tarafların iletişimi kendisine değil birbirlerine yöneltmesini sağlar; toplantı sırasında sürekli konuşan bir kişi görüntüsü çizmez. Uzlaştırmacı, toplantı boyunca yerinde ve az müdahalede bulunur, mağdur ile failin sohbet etmesine izin verir; çözüm değil, süreç ve diyalog odaklı yaklaşım sergiler. İletişim tarzından kaynaklanan yanlış anlamalara dikkat eder. Buna karşılık uzlaştırmacı;

- ortak toplantı aşamasında kısa bir konuşmayla açılış yaparken,
- tarafları birbirine takdim ederken,
- süreci ve aşamalarını açıklarken, tarafları bilgilendirirken,
- sözlü ve sözsüz iletişimi gözlerken,
- temel kuralları hatırlatırken,
- karşılaşılabilecek olumsuzluklara müdahale ederken,
- toplantı sonunda varılan anlaşmayı rapor hâline getirirken

sürecin en aktif ve müdahil aktörüdür[60].Uzlaştırmacı, ortak toplantı aşamasında tarafların sözlü olduğu kadar sözsüz iletişimini de yakından gözler. Tarafların düşüncelerini ve söyleyeceklerini toparlamak için ihtiyaç duyabilecekleri uzun sessizlik anlarına saygı gösterir ve bu sessizliği müdahale ederek bozmaz. Tarafları içten konuşmaya teşvik eder, tıkandıkları ve yardıma ihtiyaç duydukları anlarda destek olur. Uzlaştırmacı tarafların suç nedeniyle yaşadıklarını geride bırakmak için birlikte çalışabilecekleri bir iletişim kurmaya çalışır. Bunu yaparken de tarafların, failin suçtan doğan şahsî sorumluluğuna ve zararın ne şekilde giderileceğine odaklanmalarını sağlamaya çalışır, tarafların duygularını açıklamasını ve yanlış anlaşılmaların önlenmesini sağlar. Ayrıntıların da çözümsüz bırakılmamasına dikkat edilir[61].

Uzlaştırmacı, süreç boyunca tarafların katılımının iradi olduğunu unutmamalı, tarafların sürecin işleyişine dair önerilerini dikkate almalı ve onları öneride bulunmaya teşvik etmelidir. Taraflar takıldıklarında gelinen noktayı özetleyerek onlara yardımcı olmalı, birbirleriyle doğrudan iletişim kurmaları konusunda onları yüreklendirmelidir. Tarafları, düşebilecekleri akıl karışıklığından kurtarmalı, onlara söyleyeceklerini toparlamakta yardım etmeli, söylenenleri toparlayarak başka sözcüklerle veya yeniden ifade etmelidir. Toplantı sırasında taraflar arasındaki harareti yükselten tartışmalar ortaya çıktığında, tartışmada geçen ifadeleri *yeniden çerçeveleyerek* iletişimi

---

60 **Umbreit/Greenwood** s. 7-8; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 9, 12-13.

61 **Umbreit/ Greenwood** s. 14-15; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 12-13.

yumuşatmalı, taraflar söz kesme, dinlememe, saygısızlık gibi davranışlar sergilediğinde onlara temel kuralları hatırlatmalıdır. Uzlaştırmacı, tarafların yerine geçip uyuşmazlığı çözmemeli, tarafları çapraz sorguya alarak, olayları bir soruşturmacıymış gibi ortaya çıkarmaya çalışmamalıdır. Tarafların duygularını ifade etmelerine izin vermekle birlikte, verimsiz ve süreci olumsuz etkileyecek tartışmalara girmelerine izin vermemelidir. Uzlaştırmacı süreç boyunca dikkatli bir varlık göstermeli, çok fazla teknik, hukukî terim kullanmamalı, taraflara üstten bakan, talimat verici bir tavır takınmamalıdır[62].

Uzlaştırmacı, ceza adalet sistemi içinde hareket etmesine rağmen tarafları, onlar adına karar veremeyeceği, hüküm veren bir otorite olmadığı konusunda bilgilendirmelidir. Yine uzlaştırmacı, tarafları, toplantılardan sonuç alınabilmesi için sürece aktif olarak katılmaları gerektiği, süreçten cezalandırıcı değil, onarıcı bir sonuç beklenmesi gerektiği konusunda bilgilendirmeli ve eğitmelidir[63].

D) Onarıcı Uzlaştırma Müzakeresinin Koşulları

Uzlaştırma müzakeresinin sonucundan ziyade nasıl yürütüldüğü onarıcı adaletin konusudur. Bu nedenle uzlaştırma müzakeresinin saygı, eşitlik, dürüstlük, özen ve merhamet gibi ortak insanî değerler temel alınarak yürütülmesi gerekir. Uzlaştırmacının da bu değerleri besleyecek ve dikkatle gözetecek bir yaklaşımla süreci yönetmesi gerekir. Bu değerlerin müzakerede ortaya çıkıp sürece hâkim olması için güvenlik en öncelikli gerekliliktir. Müzakerede tek doğru olmadığından, taraflar arası etkileşimin saygılı olması gerekir. Doktrinde uzlaştırma müzakeresinin onarıcı olabilmesi için bazı koşulların birlikte bulunması gerektiği ifade edilmiştir. Bunlar güvenlik, saygılı etkileşim ve mağdur duyarlı (hassas) dil kullanımıdır[64].

I- Güvenlik

Uzlaştırmanın güvenliği, mağdurun bir suça maruz kalması sonucunda içinde bulunduğu "tehlikeden kaçınma isteği" nedeniyle kritik öneme sahiptir. Mağdurlar, suç nedeniyle uğradıkları zararın tartışılacağı, duygusal açıklamaların yapılacağı bir müzakereye katılma riskini ancak güvenli bir ortam temin edildiğinde almak isterler. Mağdurların güvenlik kaygıları giderilmeden ortak toplantıya davet edilmesi doğru değildir. Böyle bir tercih, çoğunlukla müzakereye katılım sağlanamamasına ve sürecin sonlanmasına neden olur. Bu bakımdan uzlaştırma müzakeresinde temel öncelik, taraflar için güvenli bir toplantı ortamı tesis etmektir. Güvenli müzakere ortamı tarafların kendilerini savunmak veya korumak ihtiyacı (zorunluluğu) hissetmeden duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini ve sağlıklı bir iletişim kurmalarını, kararlarını özgürce vermelerini sağlar. Bu yönüyle güvenlik, uzlaştırmacı tarafından tüm yönleriyle dikkatle değerlendirilmesi gereken bir müzakere koşulu olması yanında uzlaştırma müzakeresi boyunca iradiliğin de teminatıdır[65].

---

62 **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 80-82; **Umbreit**-Victim Offender Mediation s. 59-64.

63 **Umbreit/Peterson-Armour**s. 14-15

64 **Umbreit/ Peterson-Armour** s. 18.

65 **Çetintürk** s. 544, 546; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1076; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 18-19.

Uzlaştırmacı, sürecin her adımında *"Bu, mağdurun güvenliği ve refahı için bir tehdit oluşturuyor mu?"* diye sormalıdır. Uzlaştırmacının toplantı boyunca mağdurla sözlü ve sözsüz iletişim kurarak güvenliğe ve kendisini rahat hissedip hissetmediğine dair geribildirim alması çok önemlidir. Eğer mağdur güvensiz hissediyorsa, uzlaştırmacı derhal harekete geçmeye, mağdura uygun seçenekleri sağlamaya, gerektiğinde toplantıyı sona erdirmeye ve mağdurun toplantı yerinden ayrılması sırasında ona eşlik etmeye hazırlıklı olmalıdır[66].

Uzlaştırmacıların, müzakerenin güvenliği bakımından şu soruların cevaplarını araştırması gerekir[67]:

- Müzakere ortamına ilk kim gelecek veya gelmeli?
- Kim nereye oturacak?
- Masa, güvenlik nedeniyle ne kadar geniş olacak?
- Müzakere için belirlenen ortamda suç türüne göre tarafları tetikleyecek resim, sembol, müzik var mı?
- Suç türüne göre tarafları kontrolden çıkarabilecek konular var mı?

Uzlaştırmacı güvenlik konusuna, müzakere boyunca ve taraflar müzakere ortamından ayrılıncaya kadar özen gösterir. Uzlaştırmacı sakin, kendinden emin tutum ve davranışlarıyla ortamda kontrol ve saygıyı tesis etmeli, taraflara güven vermelidir. Bir tarafta, diğer tarafın kendini güvende hissetmemesine yol açacak tutum ve davranışlar sezdiğinde, temel kuralları hatırlatarak müdahale etmeli, ortamın müzakerenin devamına uygun kalmasını sağlamalıdır. Yaptığı müdahalelerin beklenen etkiyi doğurmaması hâlinde, uzlaştırmacı gerektiğinde müzakereyi sonlandırmak için tetikte olmalıdır[68].

Mağdur, müzakereye devam etmekten her aşamada vazgeçebilir. Eğer mağdur ortak toplantıda rahatsız veya güvensiz hissediyorsa, uzlaştırmacı derhal gerekli önlemi almalı, her iki tarafla da görüşerek gerekli iyileştirmeleri yapmaya çalışmalıdır. Bu sırada toplantıya ara vermelidir. Ortak toplantıya devam edilemeyeceği anlaşılırsa müzakere özel toplantılarla devam ettirilmelidir. Mağdur ortak toplantıya, kendi içinde dahi zorlanarak katılmamalıdır. Mağdurun ortak toplantıdan rahatsız olmaması için hazırlık aşamasının gereklilikleri mutlaka yerine getirilmeli, mağdur sürece katılımda iradilik konusunda iyi bir şekilde bilgilendirilmelidir. Uzlaştırmacı ortak toplantıya devam edilmesine engel olan hususlar ortadan kalktığında sürece kaldığı yerden devam edebilir. Ancak tarafların bir araya gelmesi mümkün değilse süreci özel toplantılarla yürütür[69].

II- Saygılı Etkileşim

Doktrinde, uzlaştırma sürecinde saygının önemi, *"Onarıcı adaleti bir kelime ile ifade etmek gerekseydi, o kelime 'saygı' olurdu."* şeklinde özetlemiştir. Saygı, suçun ve sonucundaki travmanın merkezindedir. Uzlaştırma müzakerelerinde ortaya çıkan

---

66 **Umbreit/Greenwood** s. 8; **Umbreit**-Victim Offender Mediation s. 21-22.

67 **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 15; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 19.

68 **Umbreit/Greenwood**s. 14-15; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 19; **Umbreit**-Victim Offender Mediation s. 21-22.

69 **Geske** s. 2-3; **Umbreit/Greenwood** s. 11; **Umbreit**-Victim Offender Mediation s. 24.

sorunların ve olumsuz deneyimlerin çoğunluğu saygı ile ilgilidir. Bu nedenle, suç nedeniyle oluşan zararın telâfisinde, tarafların karşılıklı etkileşiminin saygı kuralları çerçevesine oturtulması gerekir. Saygı, hem sürecin temsilcisi olan uzlaştırmacıyla hem de tarafların birbiriyle olan etkileşiminde aranır. Uzlaştırmacı, taraflarda diğerine karşı saygısız tutum ve davranışların olabileceği izlenimi ediniyorsa, bu henüz ortak toplantı aşamasına geçmeye hazır olmadıkları anlamına gelir. Uzlaştırmacının hazırlık aşamasında, fail ve mağdura saygılı davranmaları konusunda temel kuralı bildirmesi gerekir. Müzakere sürecinde de bu kural gerekli olduğu zaman hatırlatılabilir. Güvenlik ve saygı sorunlarının yaşandığı bir toplantıdan olumlu netice alınma olasılığı düşüktür[70].

Saygının ne ölçüde olması gerektiği tarafların hassasiyeti ile ilgilidir. Uzlaştırmacıya göre makul sayılabilecek düzey katılımcılar için yetersiz olabilir. Bu gibi durumlarda uzlaştırmacı hangi eylemin saygısızca değerlendirildiğini bularak gerekli değişiklikleri yapmaya çalışmalıdır. Bu çabaya rağmen saygıya sonuç bağlama konusundaki tasarruf yetkisi taraflardadır [71] .Uzlaştırmacı, tarafların kendini rahat hissedeceği, yapıcı ve sorun çözmeye elverişli, onarıcı ve faydalı konuşmaların yapılmasını sağlamalı; toplantı, resmî olmayan ve fakat tarafların haysiyetlerini koruyan bir ortamda yapılmalıdır[72]. Saygı, aynı zamanda uzlaştırmacının taraflara karşı etik yükümlülükleri arasındadır (CMUY m. 6/1-ç).

III- Mağdur Duyarlı Konuşma Dili Kullanılması

Uzlaştırmacılar, süreç boyunca konuşma dilinin kullanımına dikkat etmelidir. Bazı cümleler yargılayıcı olabilir veya bir beklentiyi ifade edebilir. Örneğin uzlaştırmacı, ortak toplantı aşamasında taraflardan birine *"siz şunu yapmalısınız"* derse, tarafsızlık kaybedilebilir, uyum ve güvenilirlik zarar görebilir. Bunun sonucu olarak mağdur kendisini baskı altında hissedebilir. Uzlaştırmacı süreç boyunca, bilgi sağlamalı, seçenekleri tartışmalı, taraflar ve özellikle de mağdur için en iyi giderim ve onarım şeklinin ortaya çıkmasına yardımcı olmalıdır. Taraflar, uzlaştırmacıyı cevapları ve en iyi çözümü bilen kişi olarak görmeye alışık olsa da uzlaştırmacı, seçeneklere karşı ihtiyatlı olmalı ve tarafsızlığını korumalıdır[73].

Uzlaştırmacıların süreç boyunca "affetme" veya "anlaşma" ve "barışma" gibi kelimelerin kullanımından kaçınmaları önemlidir. Çünkü bu ve benzeri ifadeler yönlendirme içerir ve mağduru davranış baskısı altına sokar. Müzakerenin suç ve sonuçlarının çok fazla tartışılmadığı, aceleci bir anlaşma süreci olarak algılanmasına neden olabilir. Bu da müzakereye katılmaya ve devam ettirmeye engel olabilir. Ek olarak, uzlaştırmacı mağduru yerine getirilemeyecek beklentilere sokmaktan veya beklentilerini yükseltmekten kaçınmalıdır. Örneğin, uzlaştırmacının "*iyileşme"*, "*eskisi gibi olma"* ve "*tamamen hallolma"* gibi sözcükleri, olası sonuçları tanımlamak için kullanması, mağdurun gerçekçi olmayan beklentilere girmesine neden olabilir. Pek çok mağdur "*anlaşma"* kelimesini incitici bulabilir. Çünkü bu sözcük, taraflar arasında

---

70 **Geske** s. 3; **Umbreit-**Victim Offender Mediation s. 24; **Umbreit/Peterson-Armour**s. 19-20.

71 **Umbreit/Peterson-Armour** s. 19-20

72 **Umbreit/Greenwood** s. 14-15.

73 **Umbreit/Greenwood** s. 14; **Umbreit-**Victim Offender Mediation s. 25.

kurulan ilişkide bir anlaşmaya varmanın öncelikli olduğu imâsı içerir. Bu da kayıpların karşılığının *"ödenebilir"* olduğu izlenimi yarattığından rahatsız edici bulunabilir. Bazı mağdurlar, bu anlamda uzlaşmaya varabilirler; ancak bu şartlar uzlaştırmacının yönlendirmesi olmadan, kendiliğinden oluşmalıdır. Uzlaştırmacının genel olarak tarafları yönlendirmekten kaçınması gerekir. *"Affetme", "affedilme"* gibi sözcükler süreç boyunca taraflarca ifade edilebilir. Ancak bu ve benzeri ifadelerin uzlaştırmacı tarafından kullanılması mağdur için yıkıcı olabilir. Örneğin mağdur kendisini affedici hissetmediğinde, bu gibi ifadelerin kullanımı mağduru suçluluk hissine sokabilir. Bunun sonucu olarak mağdur taleplerini iletip iletişimi kapatabilir. İletişimin kesilmesi ise suç nedeniyle yaşadıklarını ifade etme olanağını ortadan kaldıracağından, onarım süreci önemli bir unsurundan mahrum kalabilir[74].

E) Görüntülü ve Sesli İletişim Yoluyla Müzakere

Uzlaştırma müzakereleri, uzlaştırmacı ile tarafların fiilen bir araya gelmesiyle yapılabileceği gibi, görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle de yapılabilir (CMUY m. 31/4). Uzlaştırmada görüntülü ve sesli teknoloji kullanımına uzlaştırmacının, uzlaşma teklifini Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla da yapabilmesine olanak sağlayan CMUY m. 29/3 hükmü örnek verilebilir. Ancak uzlaştırma sürecinde görüntülü ve sesli iletişim kullanımı bununla sınırlı değildir. Uzlaştırmacı, uzlaştırma müzakeresinde anlaşılan hususların yazılı hâle getirilip imzalanacağı aşamaya kadar olan bütün görüşmeleri görüntülü ve sesli iletişim yoluyla yürütebilir.

Teknolojik gelişmeler uzlaştırmanın uygulamasında da kolaylıklar sağlamaktadır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de arabulucu ve uzlaştırmacılar, görüntülü ve sesli iletişim sağlayan teknolojik olanaklardan sıkça yararlanmakta, bu konudaki teknik bilgi ve becerilerini geliştirmek için özel eğitimler almaktadırlar. Sesli ve görüntülü iletişimin sağladığı en büyük yarar, tarafların ulaşım ve güvenlik konularında kaygı yaşamadan müzakere edebilmelerine olanak sağlamasıdır. Bu tür iletişim, telefon ile telekonferans görüşme yapmak yoluyla gerçekleştirilebileceği gibi hem sesli hem görüntülü iletişim kurulmasını sağlayan internet programlarla da sağlanabilmektedir. Özellikle ses ve görüntülü iletişimi aynı anda sağlayan uygulamalar, telefondan daha kaliteli sesli, görüntülü ve ücretsiz görüşmeler yapılmasını sağlamaktadır. Uzlaştırmacının katılımıyla konferans şeklinde yapılabilecek bu görüşmeler, taraflara ve uzlaştırmacıya ortak toplantının faydalarını sağlamak yanında zaman da kazandırmaktadır. Ayrıca taraflar, toplantıya kendi ortamlarından katıldıklarından, güvenlik kaygılarından sıyrılır, tedirginlik ve görüşme yerine uyum sağlayamama gibi sorunlardan kurtulmuş olur. Uzlaştırmacı, müzakerenin yöneticisi olarak taraflarla gerektiğinde birlikte gerektiğinde ayrı görüşme yapabilir, tarafların ses ve görüntülerinin iletimini yöneterek temel kurallara uyulmayan durumlara müdahale edebilir, uzlaştırmacı ve taraflar görüşmeyi istedikleri anda

---

74 **Çetintürk** s. 545; **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 6; **Umbreit/ Greenwood** s. 14; **Umbreit**-Victim Offender Mediation s. 25.

sonuçlandırabilirler. Bu imkân ve seçenekler, tarafların güvenlik endişelerinden sıyrılmış, psikolojik bir rahatlıkla müzakereye katılımını sağlar[75].

F) Ortak Toplantı Düzeni

Uzlaştırmacı, toplantının yapılacağı yere taraflardan önce gelip güvenlik, oturma düzeni ve taraflara sağlanacak imkânlar konusunda gerekli hazırlıkları yapmalıdır. Taraflar toplantı sırasında genellikle bir masa etrafında karşılıklı oturtulur. Böylece diyalogları geliştikçe doğrudan göz teması kurmaları sağlanır. Bir masa etrafında oturulması mağdurun güvenlik duygusunu arttırır. Tarafların avukatları veya kanunî temsilcileri de yanlarına oturur. Uzlaştırma sürecinde genellikle yuvarlak masa kullanılır. Ancak bu katılımcı sayısı ve güvenlik nedenleriyle mümkün değilse, uzlaştırmacı masanın kısa tarafına oturur. Oturma düzenin bu ve benzeri şekillerde belirlenmesinin, toplantının düzeni bakımından etkili olduğuna inanılmaktadır. Bununla birlikte, mağdur oturma şeklinden rahatsız olursa, onun istek ve ihtiyaçları doğrultusunda düzenlemeye gidilmelidir. Mağdurun güvenlik hissi, oturma düzenlemesinin belirlenmesinde öncelikli olmalıdır. Kimi mağdurlar kapıya yakın oturmayı veya failden en uzağa oturmayı seçebilir. Kimileri ise vekili veya kanunî temsilcisiyle göz teması kurabilmek için masada onlarla karşılıklı oturmak isteyebilir. Farklı kültür ve geleneklerden gelen insanlar farklı oturma düzenleri benimseyebilirler. Mühim olan, ne şekilde oturulursa oturulsun, toplantıdaki oturma düzeninin tüm tarafların rahat iletişim kurması için elverişli olmasıdır[76].

I- Açılış Konuşması

Uzlaştırmacı ortak toplantının başında, taraflar arasındaki konuşmalar başlamadan önce kısa bir açılış konuşması yapar[77]. Genel olarak bir hoş geldiniz ve teşekkür girişi ile söze başlanır; ardından uzlaştırmacı kendisini tanıtır, tarafları takdim eder. Uzlaştırmacı, toplantının taraflar arasında cereyan edeceğini, her tarafın kendi perspektifinden konuyu anlatacağını ve merak ettiklerini diğer tarafa sorabileceğini, toplantıda çözüm ve telâfi için gerekenlerin karşılıklı olarak konuşulacağını ve üzerinde mutabık kalınan hususların bir rapor şeklinde hazırlanacağını, taraflarca imzalanacağını, uzlaştırmacı olarak çok fazla konuşmayacağını, yalnızca süreci idare edeceğini ve gerektiğinde müdahalede bulunacağını açıklar. Tarafların herhangi bir zamanda toplantıya ara vermeyi isteyebileceklerini söyler, ardından görevini ve uzlaştırmanın tarafsızlık, gizlilik ve iradilik gibi temel ilkelerini açıklar; tarafları hakları, uzlaşmanın mahiyeti ve verecekleri kararların hukukî sonuçları hakkında bilgilendirir (CMUY m. 5/5). Toplantıya fail ve mağdur ile birlikte katılan avukat yahut kanunî temsilcilere, temsil ettikleri tarafı ve iletişimi destekleme gibi toplantıda bulunma amaçları ve görevleri hatırlatılır. *"Saygılı dinleyin"*, *"saygılı konuşun*",

---

75 **Demir**, Şamil: Online Uyuşmazlık Çözümü (ODR)- Elektronik İmzalı İlam Hükmünde Anlaşmalar (Ankara Barosu Bilişim ve Hukuk Dergisi, 2007/4, s. 20-23).

76 **Çetintürk** s. 549; **Geske** s. 3-4; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1079-1080**; Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 64; **Umbreit/Greenwood** s. 10; **Umbreit**-Victim Offender Mediation s. 15, 23, 48,

77 Bkz. EK Açılış Konuşması Örneği.

"birbirinizi kasıtlı olarak incitecek bir şey yapmayın" "diğer tarafın sözünü kesmeyin ve söyleyeceklerinizi unutmamak için not alın" gibi temel kuralları hatırlatır, bu kurallara uyulacağı konusunda taraflardan sözlü teyit alır. Konuşma tamamlandığında kısa açık uçlu sorularla tarafların konuşmasını başlatır. Açılış konuşması,

- Ortak toplantı aşaması için elverişli bir iletişime zemin hazırlar,
- Güvenli bir toplantı ortamı hazırlamaya yardımcı olur,
- Tarafları temel kurallara uymaya sevk eder,
- Tarafların rahatlamasına yardımcı olur.

Uzlaştırmacı bu konuşmayı, sakin ve oturaklı bir havada yapmalı, heyecan sergilememeli, öte yandan donuk veya çok resmî olmamalıdır[78].

II- Konuşmaya Kimin Başlayacağı

Ortak toplantı aşamasında söze kimin başlayacağını belirlemek önemlidir. Mağdurun, ortak toplantı aşamasının hikâye anlatım safhasından önce kimin konuşacağını seçme imkânı olmalıdır. Bu seçim hakkı, suçun mağduru olarak konumuna saygı göstermek için verilir; ama tek sebebi bu değildir. Konuşmaya mağdurun başlaması, sürecin ilerleyen aşamalarında kendini güçlü hissetmesini sağlar. Genellikle mağdurlar, suç nedeniyle uğradıkları zararı ve bunun hayatını nasıl etkilediğini açıklayarak başlarlar. Bununla birlikte, bazen mağdurlar failin söze önce başlamasını ve suçtan doğan sorumluluğu kabul etmesini isteyebilirler. Bazen de mağdurlar, failin hikâyelerini dinlemesinden dolayı değil, kendiliğinden dile getirdikleri pişmanlık ifadelerini duyunca onaylanmış ve iyileşmiş hissederler. Tarafların kimin başlayacağı ile ilgili istekleri ne yönde olursa olsun uzlaştırmacı her iki tarafın da hikâyesini anlatmasını sağlamalı, anlatım tek yönlü olmamalıdır. Örneğin, mağdurun duygu yüklü anlatımları, failin söylemek istediklerine engel olmamalı, onu suskunluğa sevk etmemelidir[79].

Uzlaştırmacı söze kimin başlayacağı belirlenirken her iki tarafın yaş, ihtiyaç ve iletişim tarzlarının dikkate alınmasını sağlamalı, mağdurun belirgin bir tercihi yoksa bu şartları gözeterek söze başlayacak kişiyi kendisi belirlemeli ve sözü ona vermelidir. Uzlaştırmacının bu kararı vermeden önce, iki tarafla da kararın mantığı hakkında hazırlık aşamasında görüş alışverişinde bulunması önemlidir. Ancak konuşmayı esas başlatan, tarafların konuşmaya başlamasına yetecek kadar rahat ve güvenli hissedecekleri bir ortam sağlamaktır. Bu, konuşmaya kimin başlayacağından daha önemli bir konudur[80].

---

78 **Geske**s. 4; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1080, 1145; **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 64; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 13; **Umbreit-**Victim Offender Mediation s. 51.

79 **Çetintürk** s. 545, 550; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1080; **Umbreit/Greenwood** s. 10; **Umbreit/ Peterson-Armour** s. 13; **Umbreit-**Victim Offender Mediation s. 24.

80 **Umbreit/Greenwood** s. 11.

G) Ortak Toplantı Aşamasının Safhaları

Ortak toplantı aşamasının iki safhası bulunmaktadır. Bunlar; (1) yaşananlara ilişkin hikâye anlatma ve (2) zararın ne şekilde telafi edileceğine dair onarım (telâfi) aşamalarıdır[81].

I- Olayın Anlatılması

Hikâye anlatma aşamasında suça ilişkin somut bilgiler ve duygulara odaklanılır. Mağdurun suçun işlenişi ve üzerinde yarattığı etkileri anlatmasına ve failin suçu işleme hikâyesi ile suçun hayatını nasıl etkilediğini anlatmasına olanak verilir. Ardından failin mağdurun sorularını yanıtlaması ve suçtan doğan kişisel sorumluğu kabul etmesi sağlanır[82].

1) Mağdurun Suçun Yarattığı Etkileri Anlatması

Mağdurun suç neticesinde yaşadıklarını eksiksiz bir şekilde ifade etmesine, bunu yaparken aklı ve duygularıyla konuşmasına izin verilmeli; hatta mağdur bu konuda özendirilmelidir. Mağdurlar için suç hikâyesini anlatmak, yaşadıkları travmayı hafifletmenin ve farklı şekilde düşünmeye başlamanın bir yoludur[83]. Bu aşamada, özellikle suçun mağduru olmanın getirdiği görünürdeki zarar ve bunun sonucunda gelişmiş ve ifade tutanaklarına yansımamış ek zararlar ile özellikle psikolojik travmanın konuşulmasına, mağdurun acısıyla yüzleşmesine fırsat verilmelidir. Çünkü görünürdeki zarar ile mağdurun hayatında meydana gelen zararın ölçüsü aynı olmayabilir. Uzlaşmadan beklenen onarım ve iyileşmenin sağlanabilmesi için, mağdura oluşan zararı tüm yönleriyle anlatma fırsatı verilmelidir[84].

Hikâye anlatma aşamasında mağdurdan suçun nasıl işlendiğini veya suçu nasıl keşfettiği ve bunun hayatını nasıl etkilediğini anlatması istenmelidir. Eğer taraflar arasında konuşulması gereken konu sayısı fazla ve konular karmaşıksa, bunlardan kolay olanlara öncelik verilmelidir. Ancak açıklığa/çözüme kavuşturulmaması hâlinde diğer hiçbir konunun görüşülmesine imkân vermeyecek zorlu konular varsa, bunlara öncelik verilmesi gerekebilir. Uzlaştırmacı, mağdurun anlatımını başlatacak iyi düşünülmüş, rahatsız etmeyen, duyguları açıklamaya uygun açık uçlu sorular sormalıdır. Örneğin[85]:

- Bize ne olduğunu anlatabilir misiniz?
- Bu olduğunda ne hissettiğinizi anlatabilir misiniz?
- Olaydan bu yana nasıl hissettiniz?
- O zamandan beri neler oldu?

Suç mağdurları, suçun yarattığı etkilerden sıyrılabilmek için, suçun hayatlarını nasıl etkilediğini anlatmaya, anlatımlarının kabul görmesine ve mağduriyetinin teyit edilmesine ihtiyaç duyarlar. Bu süreçte failin de mağdurun suçtan nasıl etkilendiğine dair anlatımlarını dinlemesi beklenmektedir. Fail, mağduru dinleyerek, eyleminin

81 **Umbreit/Peterson-Armour** s. 15.
82 **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 66.
83 **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 10; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 15.
84 **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 10; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 15.
85 **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 18, 66, 95; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 15-16.

etkilerini anlama ve empati kurma imkânı bulurken, mağdurun ihtiyaçlarını karşılama eğilimine girer. Bu etkileşimin oluşturulamadığı durumlarda fail, mağdurun durumu ile empati kuramaz; dolayısıyla mağduru anlayamaz ve suçun neticelerini telâfi etmekten kaçınma eğilimine girebilir. Mağdurun, suç ve oluşturduğu etkiler konusundaki hikâyesini tam veya hiç anlatmadan erken evrede gelen bir özür dilemeyi kabul etmesi, her iki taraf bakımından da onarım sürecinin tamamlanmasını engeller[86].

Ortak toplantı aşamasında başlayan iletişimin önemli bir sonucu da mağdurun zihninde kurguladığı suçlu karakteriyle, karşısında bulunan kişinin (failin) farklı olduğunu görmesi ve faille etkileşime geçince rahatlamasıdır. Araştırmalar, beklenenin aksine mağdur ile failin karşılaşması sonucu gelişen etkileşimin çoğunlukla duygusal ve sözlü şiddet içermediğini göstermiştir. Hazırlık aşamasında öfkenin çoğunlukla dağıldığı ve ortak toplantı aşamasına yansımadığı gözlenmiştir. Ancak yoğun duygu ve öfkenin toplantıda yeniden alevlenmesi ihtimali için de uzlaştırmacının hazırlıklı olması gerekir[87].

2) Failin Suçu İşleme Hikâyesini Anlatması

Hikâye anlatma aşamasının bir parçası olarak failin suçu işleme hikâyesini, suçun hayatını nasıl etkilediğini, kolluk ve soruşturma, kovuşturma sürecinde yaşadıklarını anlatması istenir. Ancak failin suçu kabul etme zorunluluğu yoktur. Failin özellikle duygularını samimiyetle anlatması teşvik edilir. Failin hazırlık aşamasında bahsi geçen konularda hassas, mağduru kışkırtmayacak bir dille hikâyesini anlatması sağlanır. Anlatımların dürüst ve samimi olması çok önemlidir. Bu anlatımlar sırasında veya sonrasında mağdurun zihnindeki boşlukları doldurmak için suça dair sorular sorması gerekebileceğinden, fail ile mağdur arasında kendiliğinden gelişebilecek iletişime izin verilmelidir[88].

3) Failin Mağdurun Sorularını Yanıtlaması

Çoğu mağdur, duygularını doğrudan ifade etmek yanında faile *"neden beni seçtin"*, *"neden çocuğumun bisikletini çaldın"*, *"neden beni dolandırdın"* gibi sorular yöneltmek ister. Onarım sürecinde failin mağdurla yüz yüze ve oldukça rahatsız bir konumdayken mağdurun sorularını yanıtlaması çok önemlidir. Uzlaştırmacı, mağdurun sorularına yanıt almasını sağlayacak fırsatı mutlaka vermelidir. Yanıtlarla birlikte failden gelebilecek pişmanlık ifadelerinin onarıma katkıları olacaktır. Soru ve cevapla gelişen konuşmalar sayesinde, duyguların açıkça ifade edilmesi ve tartışılması, tarafların birbirlerini "suçlu" veya "kurban" stereotipi olarak değil, aynı muhitte yaşayan birer birey gibi görmelerini sağlar[89].

Mala karşı işlenen suçlarda mağdurun suçun işlenişine dair sorduğu sorulara aldığı yanıtlar, çoğunlukla suçun özel bir sebebi olmadığı, tesadüfi olduğu yönündedir. Mağdur, aldığı cevapların etkisiyle fail adına düşünmeye, onu benzer suçlar işlemeye itebilecek şartları değiştirmek için inisiyatif almaya sevk edebilir. Bu sorumluluk hissi,

---

86 **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 18, 66; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 15-16.

87 **Umbreit/Peterson-Armour** s. 39.

88 **Çetintürk** s. 547; **Özbek-**Uyuşmazlık Çözümü s. 1080; **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 66.

89 **Umbreit/Peterson-Armour** s. 16.

üretken giderim seçeneklerinin gündeme gelmesini sağlayabileceği gibi, mağdurun suç nedeniyle yaşadığı psikolojik etkilerin azalmasına da yardımcı olur. Bir uzlaştırma görüşmesi sonunda mağdurun uzlaştırmacıya söylediği şu sözler, yukarıda açıklanan duruma örnek oluşturmaktadır:

"Park yerinde o kadar araç dururken neden benim engelli aracımın lastiğinin kesildiğini hiç anlayamadım ve bu beni fazlasıyla üzdü. Ama hedefin bir engelli aracı olmadığını, yola en yakın araç olduğu için aracımın zarar gördüğünü öğrenmek beni rahatlattı. Sorumu cevaplarken utanması ve yüzüme bakamaması dikkatimi çekti. Yaptığının kısa bir eğlence değil, bir insanın hayatını etkilediğini fark etmesi, bende yaşadığı çevreyi öğrenme ve ona yardım etme isteği doğurdu."

Suç mağdurları, yaşadıkları travmanın bir sonucu olarak, çoğunlukla kendilerini hayat mücadelesinde kaybetmiş ve aşağılanmış hissederler. Dünya onlar için düzenli olmaktan çıkmış kötü bir yer hâlini almıştır. "Neden ben?" sorusuna mantıklı bir cevap bulamamaktadırlar. Bunun sonucu olarak mağdurlar, duyguları ve hayatları üzerindeki kontrolü tekrar ele geçirmek için genellikle başlarına gelen olay ile ilgili olarak kendilerine göre mantıklı ve fakat çoğunlukla yanlış cevaplar uydurur; bu senaryo içinde kendilerini zayıf ve olaydan sorumlu taraf olarak konumlandırırlar[90]. Bu nedenle failin ortak toplantı aşamasında mağdurun sorularını yanıtlaması için uygun zemin sağlanması başlı başına önem arz eder. Mağdur, bu suçun neden meydana geldiğini ve muhatabının neden kendisi olduğunu bütün açıklığı ile anlamak; sorularına aldığı cevaplarda artık güvende olduğunu duymak ve failin kendisine karşı benzer bir suçu tekrar işlemeyeceğine dair güvence almak isteyecektir[91]. Böylece kendisini zayıf ve olaydan dolayı sorumlu kişi olarak konumlandırmaktan vazgeçebilir ve onarım (iyileşme) yaşamaya başlayabilir.

4) Failin Suçtan Doğan Şahsî Sorumluğunu Kabul Etmesi

Uzlaştırma sürecindeki iletişimin temelinde mağdurun haklı çıkma ihtiyacı vardır ve bu ihtiyacın fail tarafından aktif olarak karşılanıp karşılanmaması onarım sürecinin başarısını belirler. Mağdurun kendisini suç nedeniyle aşağılanmış, önemsiz, itibarsız, saygısızlığa maruz kalmış hissinden kurtaracak şey, failin suçtan kaynaklanan şahsî sorumluğu kabul etmesi ve pişmanlığını mağdura gönüllü olarak açıklamasıdır. Uzlaştırma sürecinde bunun sağlanmaması, suç nedeniyle mağdurun yaşadığı hasarın kalıcı olmasına neden olur[92].

90 **Umbreit/Peterson-Armour** s. 15.
91 **Umbreit/Peterson-Armour** s. 16.
92 **Umbreit/Peterson-Armour** s. 15.

II-Telâfi

Telâfi aşamasında, mağdurun ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanması amacıyla failin yapabilecekleri veya verebilecekleri (zararın giderilmesine yönelik edimler) belirlenir. Hikâye anlatım aşaması, tarafların suç nedeniyle oluşan durumu tüm yönleriyle değerlendirmelerini sağlar. Suç ve onu oluşturan her şey hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olmak, zararın telâfisi için kimin, ne zaman, ne yapması gerektiğini görebilmelerini sağlar. Onarıcı adalet anlayışıyla yürütülen uzlaştırma sürecinin en belirgin özelliklerinden birisi de, mağdurun yaşadıklarının telâfi edilmesi için ne alması gerektiğinin, failin ise zararı telâfi etmek için ne yapması gerektiğinin her olayda benzersiz bir şekilde ortaya koyulabilmesidir. Üstelik bu, tarafların kim oldukları, ihtiyaçları ve ne verebilecekleri hesaba katılarak, şahsî durum ve koşullara uygun bir şekilde yapılır[93].

H) Uzlaştırma Müzakeresinin Süresi

Uzlaştırma görevinin tamamlanması için CMK ve Yönetmelikte belirli süreler öngörülmüştür. Soruşturma ve kovuşturma evresinde uzlaştırmacı, uzlaştırma evrakını teslim aldıktan sonra otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Bu süre içerisinde sonuçlandıramazsa, durumu açıklayan bir dilekçeyle uzlaştırma bürosuna başvurması hâlinde, bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayını almak koşuluyla uzlaştırma bürosu bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir (CMK m. 253/12; CMUY m 17/1; 24/1). Kanun ve Yönetmelikte düzenlenen sürelerin düzenleyici olduğu kabul edilmektedir. Sürelerin aşılması, tek başına uzlaştırmanın başarısızlıkla sonuçlanmasına yol açmaz. Ayrıca uzlaştırma için öngörülen sürelerin dolmasına ve uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler[94](CMK m. 253/16; CMUY m 17/2).

93 **Umbreit/Peterson-Armour** s. 16.

94 **Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı** s. 51.

I) Sonuç Aşaması

I- Anlaşma Olmaksızın Sona Erme

Uzlaştırma, özel toplantılarla dahi devam ettirilemiyor, uzlaşmaya konu suç ile ilgili zararların ne şekilde giderileceği konusunda anlaşmaya varılamıyor veya taraflardan herhangi birisi müzakereye devam etmek istemiyorsa, uzlaştırma işlemleri sonlandırılır ve uzlaştırmacı, bu durumu açıklayan bir rapor hazırlayarak uzlaştırma bürosuna teslim eder[95](CMUY m. 18/1; 25/1).

II- Anlaşma İle Sona Erme

Uzlaştırma müzakeresi, tarafların suç nedeniyle ortaya çıkan zararın telâfisi konusunda anlaşmasıyla sona ererse, uzlaştırmacı anlaşılan hususları uzlaştırma raporuna yazarak süreci tamamlar.

III- Tarafın Adreste Bulunmaması, Yurtdışında Olması Yahut Herhangi Bir Nedenle Tarafa Ulaşılamaması Nedeniyle Sona Ermesi

Uyuşmazlığın taraflarınca resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma yahut başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa veya kanunî temsilcisine ulaşılamaması hâlinde, soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili uzlaştırma yoluna gidilmez (CMK m. 253/6; CMUY m. 7/12) ve aynı hâllerde, bu hususun tutanakla tespit edilmesinin ardından uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma işlemlerine son verilir (CMUY m. 31/7). Bu düzenlemelerden anlaşılacağı üzere çeşitli sebeplerle taraflara ulaşılamamış olması, uzlaşma yoluna gidilmeksizin soruşturma ve kovuşturmaya devam edilmesini yahut bu nedenlere dayalı olarak başlayan sürecin sonlandırılmasını gerektirmektedir.

§ 18. UZLAŞTIRMACININ MÜZAKERE YÖNETİMİ İÇİN SAHİP OLMASI GEREKEN BECERİLER

A) Genel Olarak Uzlaştırma Becerileri

Uzlaştırma müzakeresinde, soru sorma, aktif dinleme, özetleme, farklı sözcüklerle ifade etme, yeniden çerçeveleme gibi beceriler kullanılmaktadır. Uzlaştırmacı, hazırlık aşamasında aktif rol oynayacağından, bu becerilerin tamamının kullanılması gerekebilir. Ancak ortak toplantı aşamasında aktif olmayacağından bu becerilerden bazıları önem kazanırken, bazılarının uygulanması seyrekleşebilir. Uzlaştırmacının müzakere yönetimi için genel olarak sahip olması gereken becerileri listelemek mümkündür. Ancak bazı beceriler, uzlaştırma sürecine özgü olarak ayrıntılı şekilde

95 **Geske** s. 2-3; **Umbreit/Greenwood**s. 11; **Umbreit**-Victim Offender Mediation s. 24.

açıklanacaktır. Uzlaştırmacının genel olarak şu becerilere sahip olması beklenmektedir[96]:

- Gündeme açıklık kazandırarak uzlaştırma konusu olmayan meseleleri ayırt etme,
- Açık ve anlaşılır bir konuşma (telefonda ve yüz yüze) ve yazı dili kullanma,
- Aktif dinleme,
- Uygun şekilde formüle edilmiş açık ve kapalı uçlu soru sorma,
- Tarafların hassasiyetleri, cinsiyetleri, kültürel yapı ve yaşam tarzı farklılıkları konusunda duyarlı davranma,
- Karmaşık ve bazen çelişkili bilgileri ve duyguları ortaya çıkarma,
- Süreç boyunca kontrollü ve kendinden emin olma; kontrolü yitirmiş ve endişeli görünmeme,
- Tarafları sakinleştirme,
- Ölçülü mizah ile ortamı yumuşatma,
- Çok sayıda kişi ile müzakere yönetme,
- Şahsî değerlerinin farkında olma ve bunu uzlaştırma sürecinden ayırt etme,
- Kendini dengeleme,
- Süreç boyunca taraflar arasında ortaya çıkabilecek gerginlikleri ve güç dengesizliklerini fark etme ve gerekli müdahaleleri yapma,
- İki tarafa da saygı duyma,
- Yönlendirici olmama,
- Sessizliğin gücünden yararlanabilme,
- Sınırları koruma,
- Belirsizliklere tahammül,
- Gizliliği koruyabilme.

B) Dinleme

I- Uzlaştırmacının Aktif Dinlemesi

Aktif dinleme, bir uzlaştırmacının şahsî olarak geliştirmesi gereken en önemli becerilerden birisidir. Uzlaştırmacı, kimi zaman bir hukukî uyuşmazlıkla ölçülemeyecek kadar sıkıcı ve tahammül edilmesi zor konuları dinlemesi gereken kişi olacaktır. Yaptığı hırsızlığı, etkili eylemi, tehdidi soğukkanlı olarak anlatan kişiyi dinlemek elbette kolay değildir. Buna rağmen uzlaştırmacı, mağdur ve failin içerik olarak çok sarsıcı olabilecek anlatımlarını dinlemeye tahammüllü ve duygularını keşfetmeye istekli bir kişi olmalıdır. Burada nihaî amaç, zorlu konuları dinlemeye alışmak değil, müzakere sürecinde bu konulardan bahsedilirken mağdur ile failin iletişimini yönetebilecek bir yetkinliğe kavuşmaktır[97].

---

96 **Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı** s. 49-50; **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 75, 83.

97 **Geske** s. 3; **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 83; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 7.

II- Tarafların Birbirini Uzlaştırmacı Yardımıyla Aktif Dinlemesi

Uzlaştırmacının şahsî dinleme becerisini geliştirmesi kadar, tarafların birbirlerini dinlemelerini sağlayacak bir eğitmen rolü de üstlenmesi gerekir. Taraflar arasında empatinin gelişmesi için, onların da birbirlerini dinlemeleri gerekir. Dinleme ile kastedilen, bir taraf konuşurken sözünü kesmemek, ilgisiz görünmemek, konuşulanları ilgiyle ve arkasında yatanları anlamaya çalışarak, yâni aktif dinlemektir[98]. Aktif dinleme için şunlar önerilmektedir[99]:

- Tarafların birbirlerini aktif dinleyebilmeleri için öncelikle iç seslerini susturabilmeleri gerekir. Böylece diğer tarafın söylediklerini hemen tahlil etmeden veya yargılamadan dinleme olanağı bulunabilir.
- Bir taraf konuşurken sözünü kesmemek hem saygı belirtir hem empatiyi kolaylaştırır hem de aktif dinleme için gereklidir. Özellikle çok taraflı uzlaştırma müzakerelerinde söz kesmeme kuralına uymakta zorlanan taraflar için uzlaştırmacı bir konuşma nesnesinden yararlanabilir. Konuşma nesnesi, söz kesmeden saygılı ve aktif dinlemenin olduğu bir iletişim oluşturmak için kullanılan sembolik bir nesnedir. Uzlaştırmacı, grup içinde kolay değişilebilir bir nesneyi, örneğin bir bibloyu veya kartı konuşma nesnesi olarak belirleyebilir. Konuşma nesnesi, grup içinde dolaşır ve ancak nesne elinde olan kişi konuşabilir. Böylece taraflar konuşma sıralarını da rahatça takip edebilirler.
- Aktif dinlemeyi sağlamak için önerilen bir diğer yol da müzakere ritmini düşürmektir. Böylece taraflar hızlı ve düşünmeden konuşmak zorunda kalmaz, birbirlerini daha iyi dinleyebilir, söylenenleri daha iyi anlayabilirler. Uzlaştırmacı, tarafların iletişimi takip edilemeyecek kadar hızlıysa; yavaşlamaları, acele etmemeleri için uyarıda bulunabilir.
- Uzlaştırmacı, tarafların duygularını aktarmasına yarayan, samimi ve onarım sürecine hizmet eden konuşmaların dinlenmesini sağlamalıdır. Buna karşılık tarafları "sen dili" döngüsüne sokan, gerginliği tırmandıran, anlamsız tartışmalara engel olacak önlemler almalıdır.

C) Kendini Dengelemek

Uzlaştırmacı, dinleme yeteneğini geliştirebilmek ve süreci başarıyla yürütebilmek için kendisini dengelemelidir *(to be centered)*. Uzlaştırmacı, müzakereden önce tarafları dinlemesini ve anlamasını engelleyebilecek günlük hayattan kaynaklanan veya geçmişten gelen her türlü yükten ve önyargıdan arınmaya, yapacağı işe odaklanmaya çalışmalıdır. Kendini dengeleyebilen uzlaştırmacı, dinlediklerini yargılayıcı bir muhakeme süzgecinden geçirmez, iletişimdeki gürültüden etkilenmez ve taraflara yardım ederken zorlanmaz[100]. Yönetmeliğin etik kuralları düzenleyen m. 6/1-ç hükmünde, *"Masumiyet karinesi gereğince şüpheli ya da sanığın suçluluğu hakkında ön yargılı olamaz, şüpheli ya da sanığa karşı bir tavır takınamaz."* ve 6/1-d

98 **Umbreit/Peterson-Armour** s. 20.

99 **Umbreit/Peterson-Armour** s. 3, 20.

100 **Çetintürk** s. 544; **Umbreit/ Peterson-Armour** s. 6; **Umbreit**-Victim Offender Mediation s.10; Dengeleme için bkz. **Robin**, Carol: What Does it Mean to Be Centered? (https://carolrobin.com/what-does-it-mean-to-be-centered/, erişim: 24.09.2017).

hükmündeki *"Görevini yerine getirirken taraflar arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım yapamaz, itibar ve güveni sarsıcı davranışlarda bulunamaz"* düzenlemeleri, uzlaştırmacının kendisini dengelemesinin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca uzlaştırmacı, iş yoğunluğu ve yaşam şartları nedeniyle uygun değilse uzlaştırma sürecini yönetmemeli, gerektiğinde bir süre beklemeli ve uygun bir zamanda taraflarla görüşmelidir.

D) Yönlendirici Olmamak

Uzlaştırmacılar, mesleki tecrübeleri ve uzlaştırmacı olarak kazandıkları tecrübeler nedeniyle sürecin nasıl devam edeceğini ve muhtemel sonuçlarını tahmin edebilirler. Bu tahmin, uzlaştırmacıların süreç içinde sıkılmalarına veya zaman kazanmak amacıyla kontrolcü ve yönlendirici olmalarına neden olabilir. Hâlbuki uzlaştırma müzakereleri sonunda kayda değer bir oranda daha önce beklenmeyen edim ve sonuçlar çıkabilmektedir. Uzlaştırmacının yönlendirici, tempoyu artıran ve dolayısıyla tarafların iradesini ciddî şekilde etkileyen davranışları, tarafların uzlaştırmadan beklenen iletişimi yaşamasına ve mağdurun onarım ihtiyacının karşılanmasına engel olur. Bu nedenle uzlaştırmacıların, yönlendirici ve kontrolcü davranmama becerisini kazanmaları gerekir. Uzlaştırmacılar, sonucu her zaman bilemeyeceklerini, bunun taraflar arasındaki iletişime ve tarafların ihtiyaçlarına göre her olayda yeni baştan belirleneceğini kabul etmelidir. Uzlaştırmacı adayları, uygulama eğitiminde kendi tutumlarını gözleyerek, yönlendirici ve kontrolcü olmama ve egolarını arka plâna çekme becerisi kazanmaya çalışmalıdır. Uzlaştırmacı, sürecin lideri olarak taraflara, sâdece ulaşmak istedikleri hedefe gitmede ve kendi cevaplarını bulmada –yönlendirici olmayan- sorularla yardımcı olmalı ve tarafları doğrudan diyalog kurmaya sevk etmelidir. Uzlaştırmacının yönlendirici olmayan tutum takınması, iletişim odaklı uzlaştırmaya zemin hazırlar[101].

E) Sessizliğin Gücünden Yararlanmak

Uzlaştırmacı, ortak toplantı aşamasında tarafların sözlü ve sözlü olmayan iletişimini yakından gözler. Uzlaştırmacının mağdur ile fail arasında doğrudan diyalog gelişmesini kolaylaştırmak için bazen sessizliğin gücünden *(power of silence)* bir araç olarak yararlanması gerekir. Hukuk uyuşmazlıklarında yürütülen arabuluculukta, özel bir nedeni yoksa arabulucu ortamda sessizliğe izin vermez ve taraflarla devamlı konuşma ve soru sorma eğilimindedir. Ancak uzlaştırma sürecinde uygulanan insancıl (iletişim odaklı; dönüştürücü) model gereğince uzlaştırmacı, uzun sürebilen sessizliğe izin vermeli, sessizliğe saygı duymalı, sessizliğin onarıcı ve iyileştirici etkisinden yararlanmalıdır. Tarafların söyleyeceklerini toparlamak için ihtiyaç duyabilecekleri uzun sessizlik anlarına konuşarak müdahale etmemeli, sessizliğin etkisiyle başlayabilecekleri iletişime destek olmalıdır. Uzlaştırmacının az konuşması, taraflar arasında ortaya çıkan sessizlik anlarında iletişim kurma fırsatının doğmasına ve onarım sürecinin yaşanmasına yardımcı olur[102].

---

101 **Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı** s. 48; **Çetintürk** s. 544, 549; **Umbreit/ Peterson-Armour** s. 9; **Umbreit**-Victim Offender Mediation s. 14.

102 **Çetintürk** s. 550; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 4, Tablo 9.1., s. 3, 12, 13, 20; **Umbreit/Greenwood** s. 14-15.

F) Sınırları Korumak

Uzlaştırmacı, süreci yürütmek için taraflarla iletişimi devam ettikçe kendisini kötü hisseden mağdur veya faili kendi geçmiş tecrübeleri ile destekleme eğilimine girebilir; zamanla bilgilendirme yükümlülüğünü aşan görüşler aktarma ve görüşlerini taraflara empoze etme davranışları geliştirebilir. Bu nedenle uzlaştırmacı, kendi şahsî bilgi ve tecrübelerini taraflara açıklama konusunda bir sınır belirlemeli ve süreç boyunca korumalıdır. Uzlaştırmacı, tarafları sürece hazırlar ve zararı birlikte değerlendirebilecekleri bir görüşme ortamı oluşturmaya çalışır. Tarafların süreci devam ettirme ve karşılıklı görüşme gücü elde etmelerine ise, onları süreç hakkında bilgilendirerek ve olasılıklar hakkında beyin jimnastiği yapmalarını sağlayarak yardımcı olur. Bu amaca uymayan bilgi ve tecrübe paylaşımı, taraf iradesini yönlendirici etkisi nedeniyle sunî bir görüşme ortam yaratır. Uzlaştırmacı sınırları korurken, tarafların kendisiyle olan iletişiminin *geçici*, birbirleri ile olan iletişiminin ise *kalıcı* neticeleri olduğunu unutmamalıdır[103].

G) Belirsizliklere Tahammül Etmek

Uzlaştırma sürecinde iradilik esastır ve uzlaştırmacı tarafların bu hakkına saygı duymalıdır. Öte yandan uzlaştırma baştan sona karar alma eşikleri ile ilerleyen bir süreçtir. Bu süreçte taraflar kimi zaman duygu, öfke, çöküntü eşliğinde düşünmeye ve karar almaya çalışırlar. İçinde bulundukları duygusal durum sağlıklı düşünmelerini, karar vermelerini zorlaştırabilir ve geciktirebilir. Bu nedenle uzlaştırmacı, uzlaştırma süresi elverdiği ölçüde süreç içinde yaşanabilecek belirsizliklere, düşünme süreçlerine, kararsızlıklara, gecikmelere, fikir değişikliklerine karşı hoşgörülü ve sabırlı olmalıdır[104].

H) Sezgisel Karar Alabilmek

Uzlaştırmacı, dinamik bir sürecin yönetimini üstlenmiştir. Tarafların istek ve davranışları ile uzlaştırmacının gözlemleri sürecin nasıl ilerleyeceğini kimi zaman anlık olarak belirler. Bu nedenle uzlaştırma müzakeresini önceden yapılan bir plâna sıkı sıkıya bağlı kalarak yürütmek mümkün değildir. Uzlaştırmacı tarafları hazırlarken, bir araya getirirken, konu başlıklarını ve sorulacak soruları belirlerken ve bunların zamanlamasını yaparken sayısız karar alır. Anlık olarak verilen bu kararların çoğu bilgi temelinde ve fakat sezgisel olarak verilir. Örneğin uzlaştırmacı, görünüşte bir sorun olmasa bile bir sonraki cümleden sonra ortamın gerileceğini sezebilir ve konuyu değiştirme veya toplantıya ara verme girişiminde bulunabilir. Bu örnekte gerginliğe dair somut bir belirti olmadığından, uzlaştırmacı rasyonel değil, sezgisel olarak karar vermiş olur. Aynı sezgisel karar alma, elle tutulur çok fazla veri olmamasına rağmen, tarafların ortak toplantı aşamasına hazır olup olmadığı kararını verirken de geçerlidir. Çünkü uzlaştırmada uygulanabilecek yöntemler belirli olmasına rağmen bunların belirli bir sırası yoktur. Tecrübeli uzlaştırmacılar ile yapılan araştırmalar, verdikleri kararların çoğunun sezgisel olduğunu göstermiştir. Bu nedenle uzlaştırmacılar, müzakere yönetimi ile ilgili karar alma süreçlerinde her zaman somut belirtiler ve göstergelerle

---

103 **Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı** s. 48; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 9.

104 **Stutzman-Amstutz/Zehr** s. 83; **Umbreit/Peterson-Armour** s. 8.

hareket edemeyebilirler; uzlaştırmacıların karar alırken sezgilerine güvenmeleri gerekebilir[105]. Uzlaştırmacılar sezgiye dayalı karar almaya, göreve ilişkin tüm yetki ve sorumluluklar ile müdahale yöntemlerini bir arada düşünebildikleri ve karar vermek için çok fazla muhakemeye ihtiyaç duymadıkları aşamada başlayabilirler. Bu aşama öğrenmenin en son aşaması olan *"bilinçsiz yeterlilik"* aşamasıdır[106].

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

[105] **Umbreit/Peterson-Armour** s. 8.

[106] Ayrıntılı değerlendirme için bkz. **Demir**, Şamil: Arabuluculukta Bilinçsiz Yeterliliğe Ulaşmak (https://www.samildemir.av.tr/2016/09/arabuluculukta-bilincsiz-yeterlilige-ulasmak/erişim: 11.09.2017).

BÖLÜM İLE İLGİLİ SORULAR

1. Uzlaştırmayı diğer arabuluculuk türlerinden ayıran özellikler nelerdir?
2. Uzlaştırma müzakeresine kimler katılabilir?
3. Uzlaştırmacının uzlaştırma müzakeresinden sonra gizlilik yükümlülüğü devam eder mi?
4. Uzlaştırma müzakeresinin aşamalarına uymamanın sonuçları nelerdir?
5. Hazırlık aşamasının müzakeredeki önemi nedir?
6. Tarafların ortak toplantıya devam edip edemeyeceği neye göre belirlenir?
7. Uzlaştırmanın yapılacağı yerin özellikleri nelerdir?
8. Uzlaştırma müzakeresi kaç şekilde sona erebilir?
9. Uzlaştırmacının geliştirmesi gereken en önemli beceri hangisidir?

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMANIN HUKUKÎ SONUÇLARI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

07

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

YEDİNCİ BÖLÜM
SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMANIN HUKUKÎ SONUÇLARI

Doç. Dr. Erdal YERDELEN*

§ 19. UZLAŞTIRMANIN SORUŞTURMA EVRESİNDEKİ SONUÇLARI

A) Uzlaştırmanın Sonuçlarına İlişkin Mevzuat Hükümleri

Uzlaştırma, ceza sonucunu ortadan kaldırmak ve bunun yerine sanık veya şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören arasında bir barış sağlamak amacına yöneliktir. Taşıdığı bu amaç doğrultusunda uzlaştırma, gerek ceza ve ceza muhakemesi hukuku gerek özel hukuk yönünden çeşitli sonuçlar doğurur.

Taraflardan birinin uzlaşma teklifini kabul etmemesi hâlinde uzlaştırma sonuçsuz kalmış olacağından soruşturmaya veya kovuşturmaya devam olunur. Ancak bu hâlde dahi uzlaştırmanın, dava zamanaşımı süresinin durması gibi bâzı sonuçları bulunmaktadır. Uzlaştırmanın sonuçları, CMK m. 253 ve 254'te sayıldığı gibi, Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde soruşturma aşamasında sağlanan uzlaşmanın sonuçları ve kovuşturma aşamasında sağlanan uzlaşmanın sonuçları olmak üzere iki başlık altında m. 20 ve 27 hükümlerinde gösterilmiştir.

Uzlaştırmacının, uzlaştırmanın sonuçları hakkında bilgi sahibi olması önem arz etmektedir. Konuya hâkim olan bir uzlaştırmacı, tarafları, uzlaştırmanın sonuçları hakkında aydınlatabilir. Uzlaştırmanın sonuçları hakkında bilgi sahibi olmadan tarafların özgür iradeleri ile uzlaştıklarından söz edilmesi mümkün olmadığı gibi taraflara bilmedikleri bir kurumu işletmelerini tavsiye etmek de anlamsızdır. Bu nedenle uzlaştırmacı, uzlaştırmanın sonuçları hakkında iyi bir bilgiye sahip olmalı ve bu bilgiyi taraflara aktarmalıdır. Bu itibarla söz konusu sonuçlar, ceza ve ceza muhakemesi hukuku yönünden ve tazminat hukuku yönünden olmak üzere iki boyutuyla ele alınarak detaylı olarak incelenecektir.

B) Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Sonunda Verilecek Kararlar

Soruşturma evresinde uzlaştırmanın başarılı bir şekilde icrası ve tarafların uzlaşmaları üzerinde uzlaşılan edimin de defaten ifa edilmesi (bir kerede yerine getirilmesi) hâlinde, uzlaştırma soruşturma evresinde gerçekleştirilmiş ve tamamlanmıştır. Bu durumda kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilerek soruşturma sonlandırılır. Esasen uzlaştırma kurumunun ceza muhakemesinde düzenlenmesinin amacı ceza uyuşmazlığının kovuşturma evresine varmadan tarafların özgür iradesiyle çözülmesidir.

1. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı

Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma evresinin sonunda, kamu davasının açılması için yeterli delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması

* Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

hallerinde verilir. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı CMK m. 172'de düzenlenmiştir. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı için "takibata yer olmadığı", "takipsizlik", "kovuşturmama" ifadeleri de kullanılmaktadır. Yeterli şüphe oluşturacak delile ulaşılamaması uzlaştırmanın şartlarında açıklanmıştır. Kovuşturmaya yer olmadığı kararının ikinci gerekçesi olan kovuşturma olanağının bulunmaması ise muhakeme şartlarının bulunmaması ve Cumhuriyet savcısının takdir yetkisini kullanmasıdır. Cezayı kaldıran şahsî sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların veya şahsî cezasızlık sebebinin varlığı hâlinde, Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebilir (CMK m. 171/1).

Uzlaştırma müstakil bir muhakeme şartı olduğundan, uzlaşmanın gerçekleşmesi ve edimin ifası hâlinde muhakeme şartı gerçekleşmemiş olmaktadır. Bunun neticesi olarak kovuşturmaya yer olmadığı kararının CMK m. 172/2 hükmüne göre verilmesi gerekir. Ancak uzlaştırma hükümlerinde de ayrıca bu husus düzenlenmiş ve uzlaştırmanın gerçekleşmesi ve edimin yerine getirilmesi hâlinde kovuşturmaya yer olmadığı kararının verileceği ayrıca düzenlenmiştir (CMK m. 253/19). Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi hâlinde, şüpheli hakkında uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Suça sürüklenen çocuk hakkında gerekli görüldüğünde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması çocuk hâkiminden istenir (CMUY m. 20).

Örneğin, TCK m. 106, 1 kapsamında kalan bir tehdit fiili ile ilgili olarak tarafların uzlaşma teklifini kabul etmesi, müzakerelere katılması ve aralarında şüphelinin mağdura 1500 TL ödemesi karşılığında uzlaşması söz konusu olsun. Bu durumda gerçekleşen uzlaştırma neticesinde şüphelinin mağdura 1500 TL'yi tek seferde ödemesi halinde rapora bu da yazılacak ve rapor uzlaştırma bürosuna verilecektir. Uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı raporu inceler. Raporun tarafların özgür iradelerine, hukuka ve ahlaka uygun olduğuna kanaat getirirse raporu onaylar. Soruşturma konusu dosyada şüpheli hakkında atılı tehdit suçundan uzlaştırmanın gerçekleşmiş olması sebebiyle CMK m. 253/19 gereğince kovuşturmaya yer olmadığı kararı verir.

Uzlaştırmada temel hedef olan muhakemenin sonlanmasına, her zaman derhal ulaşılamaz. Uzlaştırma ediminin yerine getirilmesi ile asıl sonuç olan muhakemenin sonlanması sonucu doğar. Ancak uzlaşma anlaşmasında edimin defaten yerine getirilmesi yerine taksitle yerine getirilmesi, ileriki bir tarihe bırakılması veya süreklilik arz etmesi hâllerinde rapora bu durum yazılacaktır. Bu hâllerde taraflar uzlaşmış ve Cumhuriyet savcısı anlaşmayı onaylamış da olsa, uzlaştırma sonuçlanmamıştır. Çünkü edim, henüz yerine getirilmemiştir. Kanun koyucu bu tür durumlar için bir ara sonuç öngörmüştür. Buna göre, edim taksite veya vadeye bağlanmışsa yahut süreklilik arz ediyorsa, soruşturma evresinde CMK m. 171 hükmünde düzenlenen şartların bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilir (CMK m. 253/19).

2. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi

Suç işlemiş fail hakkında, failin suç geçmişi, kişiliği, failin ve toplumun menfaati gibi birtakım etkenlerin de göz önünde bulundurularak, bir süre boyunca iyi hâlli bulunması koşulu ile kamu davasının açılmamasını ifâde eder. CMK m. 253/19 hükmü

saklı kalmak üzere Cumhuriyet savcısı, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olup, üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süreyle ertelenmesine karar verebilir. Suçtan zarar gören, bu karara 173. madde hükümlerine göre itiraz edebilir (CMK m. 171/ 2).

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesinin şartları (uzlaştırmaya ilişkin hükümler saklı kalmak üzere) şu şekilde izah edilebilir: Kamu davasının açılmasının ertelenebilme kararının verilebilmesi için her şeyden önce soruşturma konusu suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olup, üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren bir suç olması gerekir. Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması gerekir. Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermelidir. Kamu davası açılmasının ertelenmesi, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olmalıdır. Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zarar, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmelidir. Bu koşullarının birlikte gerçekleşmesi hâlinde ancak kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilir (CMK m. 171/3).

Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmediği takdirde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenirse kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir (CMK m. 171/4-5).

Belirtmek gerekir ki CMK m. 171/2 uzlaştırma hükümlerine öncelik tanımıştır. Bu çerçevede önce uzlaştırmaya ilişkin usûl uygulama alanı bulacaktır. Eğer taraflar, uzlaşamamışlarsa veya uzlaşmakla birlikte de'faten ödenmesi kararlaştırılan edim şüpheli tarafından yerine getirilmemişse, koşullar oluşmuşsa CMK m. 171 hükümleri işletilebilecektir. Uzlaştırma hükümleri çerçevesince vadeli, taksitli veya sürekli bir edimin kararlaştırıldığı durumlarda verilecek olan kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına ilişkin olarak ise CMK m. 171 hükmündeki şartlar aranmaz (CMK m. 253/19). Edim, vadesi geldiği hâlde yerine getirilmemişse, soruşturma kalınan yerden devam eder. İddianame düzenlenerek, açılması ertelenmiş olan kamu davası açılır.

Uzlaştırma ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi birbirinden farklı kurumlardır. Taraflar uzlaşmamış olsalar dahi şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilir. Öte yandan taraflar uzlaştıktan sonra edimin taksite veya vadeye bağlanması yahut süreklilik arz etmesi dolayısıyla kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmiş, ancak edim yerine getirilmemiş ise, bu şüpheli hakkında yeniden kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemez. Çünkü kanun koyucu, CMK m. 253/19 hükmünde, edimi yerine getirmeyen şüpheli hakkında, ertelenen kamu davasının açılmasını emretmektedir.

Örneğin, TCK m. 86/1 kapsamında kalan bir kasten yaralama fiili ile ilgili olarak tarafların uzlaştırma teklifini kabul etmesi, müzakerelere katılması, şüphelinin mağdura

2500 TL ödemesi ve ödemenin aylık 500 TL taksitler halinde yapılması karşılığında uzlaşma söz konusu olsun. Bu durumda gerçekleşen uzlaştırma neticesinde şüphelinin mağdura 2500 TL'yi aylık 500 TL taksitler hâlinde ödeyeceği rapora yazılır ve rapor uzlaştırma bürosuna teslim edilir. Uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı raporu inceleyerek, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine, hukuka ve ahlaka uygun olduğuna kanaat getirirse raporu onaylar. Soruşturma konusu dosyada şüpheli hakkında isnat edilen kasten yaralama suçundan uzlaştırmanın gerçekleşmiş olması ve edimin taksite bağlanmış olması sebebiyle CMK m. 253/19 gereğince kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir.

Yukarıdaki örnekte, 2500 TL'nin ödenmesi 5 ay sonraya da bırakılmış olabilir. Bu hâlde de verilecek karar, CMK m. 253/19 gereğince kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararıdır. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması hâlinde, CMK m. 171'deki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir.

Aynı örnekte taraflar, şüphelinin bir ay boyunca bir eğitim kursuna devam etmesi edimi üzerinde anlaşmış olabilir. Bu hâlde de verilecek karar, CMK m. 253/19 gereğince kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararıdır. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması hâlinde, CMK m. 171'deki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir.

Bu hâlde, edimin yerine getirilip getirilmediğinin takibi Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosu tarafından yapılır. Uzlaştırmacının görevi, raporunu hazırlayıp teslim etmekle tamamlanır. İfanın takibi aşamasında uzlaştırmacının bir görevi bulunmamaktadır.

Edimin taksite bağlanması, ileriki bir tarihe bırakılması veya süreklilik arz etmesi durumunda kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildiğinde, bu erteleme süresince dava zamanaşımı işlemez. Başka bir ifâde ile şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar durmuş olan dava zamanaşımı, erteleme kararı ile birlikte durmaya devam eder. Bu durumda TCK m. 67'de düzenlenmiş olan dava zamanaşımının durmasına ilişkin kurallar uygulanır. Bu dava zamanaşımının durması, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına konu olan uzlaştırma raporundaki edimin ifası için kararlaştırılmış olan süreye kadar devam eder.

Dikkat edilmesi gereken husus, söz konusu sürelerin kesilmemiş, durmuş olduğudur. Dolayısıyla uzlaştırmanın sonuçsuz kaldığı veya uzlaştırmacının raporunu sunduğu andan itibaren söz konusu süreler, baştan başlamaz; kaldıkları yerden tekrar işlemeye devam eder. Duran süreler dava zamanaşımı süresidir. Dava zamanaşımı süresi, aksi özel bir hükümle gösterilmedikçe, TCK m. 66 hükmünce suçun, somut olay ve delillerin işaret ettiği nitelikli hâlleri de gözetilerek, gerektirdiği ceza ile failin yaşı çerçevesinde tespit edilir. Dava zamanaşımının durması ve kesilmesi ise TCK m. 67 hükmünde düzenlenmiştir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Örneğin, edimin ifası 5 ay sonraya bırakılmış ve bu nedenle kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmişse beş ay sonra edimin ifa edilip edilmediği

uzlaştırma bürosu tarafından takip edilecek ve edimin ifa edildiği anlaşılırsa bu durum saptanarak kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı kaldırılarak kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilecektir (CMK m. 253/19; CMUY m. 20/3). Edimin ifasının bir ay sürmesi ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının verilmesinden sonra uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, CMK m. 171/4'teki şart aranmaksızın, kamu davası açılır.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 171 ve 253/19'da kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve kamu davasının açılması ifadeleri kullanılmakta ise de, esasen 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu sisteminde kamu davası açma yetkisi Cumhuriyet savcısında değil, iddianameyi kabul eden mahkeme veya hâkimdedir. Cumhuriyet savcısı iddianame düzenleme yetkisine sahiptir ve kamu davasının açılması CMK m. 174 gereğince iddianamenin kabulü ile mümkün olmaktadır. CMK m. 2/1-f'de yer alan kovuşturmanın tanımı da bunu teyit etmektedir. Buna göre kovuşturma ile başlayan kamu davası, iddianamenin mahkeme tarafından kabulü ile birlikte başlar.

Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, İİK m. 38'de yazılı ilâm mahiyetini haiz belgelerden sayılır. Bu belgeye dayanılarak ilamlı icra takibi yapılabilir. Edimin yerine getirilmemesi, ancak taksite bağlanması, ileriki bir tarihe bırakılması veya süreklilik arz etmesi hâllerinde söz konusu olur. Edimin defaten ifa edilmesi hâlinde bu ifa uzlaştırma raporuna yazılır, artık edimin ifasının takibi gündeme gelmez. Uygulamada sıkça karşılaşılacağı üzere, edimin birkaç gün içerisinde ifa edileceğinin belirtilmesi hâlinde doğru olan, edimin ifa edileceği tarihte uzlaştırma raporunun yazılması ve imzalanmasıdır. Bu durumda uzlaştırma gerçekleşmiş ve sonuçlanmış olur, kamu davasının açılmasının ertelenmesi yoluna gitmeden doğrudan kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir.

Şüphelinin edimi yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi İİK m. 38 anlamında ilâm niteliğinde belgedir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 301 hükmüne göre ilâm, mühürlü ve imzalı olarak taraflara verilen mahkeme karar örnekleridir. Uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi ilâmlı icranın konusu olabilecektir. İlâmlı icra her açıdan alacaklıyı güvenceye alan bir icra takip yoludur. İcra emrinde borçlunun ilâmda yazılı borcu belli bir süre içinde ödemesi (7 gün) veya teslim etmesi; buna uymazsa ilam hükmünün icra dairesince zorla yerine getirileceği borçluya ihtar olunur (İİK m. 24-40). İlâmlı icra takibinde her türlü itiraz ve şikâyet icra mahkemesine yapılır. Bu şekilde itiraz ve şikâyetler üzerine icra takibinin durması çok zor bir ihtimaldir. Bu nedenle uzlaştırma müzakereleri sırasında edimin ileri tarihe bırakılması veya taksite bağlanması ve tarafın çek veya senet istemesi halinde, uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma raporunun çek veya senede göre daha güvenceli bir belge olduğu tarafa anlatılmalıdır.

§ 20. UZLAŞTIRMANIN KOVUŞTURMA EVRESİNDEKİ SONUÇLARI

A) Düşme Kararı

Kovuşturma evresinde uzlaştırma, esasen soruşturma evresinde doğan sonuçlara benzer sonuçlar meydana getirir. Ancak bu kovuşturma evresinin kendine özgü özellikleri ve bu evrede verilecek kararların türleri bakımından farklılıklar mevcuttur.

Örneğin, bu evrede kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilemeyeceğinden muhakeme düşme kararı ile sonlanır (CMK m. 223/8; 254/2). Kovuşturma evresinde uzlaştırmanın başarılı bir şekilde icrası ve tarafların uzlaşmaları üzerinde uzlaşılan edimin de defaten ifa edilmesi (bir kerede yerine getirilmesi) hâlinde, uzlaştırma kovuşturma evresinde gerçekleştirilmiş ve tamamlanmıştır. Bu durumda düşme kararı verilerek kovuşturma sonlandırılır.

Örneğin, TCK m. 157 kapsamında kalan bir dolandırıcılık fiili ile ilgili olarak tarafların uzlaşma teklifini kabul etmesi, müzakerelere katılması ve aralarında sanığın mağdura 7500 TL ödemesi karşılığında uzlaşması söz konusu olsun. Bu durumda gerçekleşen uzlaştırma neticesinde sanığın mağdura 7500 TL'yi tek seferde ödemesi hâlinde rapora bu da yazılır ve rapor uzlaştırma bürosuna verilir. Raporun ulaştırılması üzerine mahkeme raporu inceler ve uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine, hukuka ve ahlaka uygun olduğuna kanaat getirirse raporu onaylar. Mahkeme kovuşturma konusu dosyada sanık hakkında atılı dolandırıcılık suçundan uzlaştırmanın gerçekleşmiş olması sebebiyle CMK m. 254/2 gereğince düşme kararı verir.

Düşme kararı, ceza muhakemesi hukuku anlamında bir hükümdür; çünkü mahkemenin davadan el çekmesine neden olur. Davanın düşmesine, Türk Ceza Kanunu'ndaki cezanın düşmesine neden olan hususların varlığı hâlinde karar verilir (CMK m. 223/8). Türk Ceza Kanunu'nda sayılan düşme nedenleri; sanığın ölümü (TCK m. 64), af (TCK m. 65), dava zamanaşımı (TCK m. 66), şikâyetten vazgeçme (TCK m. 73), önödeme (TCK m. 75) olarak sayılmıştır. Muhakeme şartlarında açıklanan olumsuz muhakeme şartları, aynı zamanda düşme nedenleridir. Uzlaştırma da düşme nedenlerinden birisini oluşturmaktadır.

B) Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı

Kovuşturma evresinde edim takside bağlanmış, ileriki tarihe bırakılmış veya süreklilik arz ediyorsa kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemez. Çünkü kamu davası hâli hazırda açılmıştır ve devam etmektedir. Kanun koyucu bu nedenle kovuşturma aşamasında edim, süreklilik arz ediyorsa, takside bağlanmışsa veya süreklilik arz ediyorsa CMK m. 231'deki şartların varlığı aranmaksızın hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesini öngörmüştür (CMK m. 254/2).

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kanunda belirtilen şartların varlığı hâlinde, mahkeme tarafından verilen hükmün sanık hakkında belli durumlara riayet edilmesi koşuluyla sanık hakkında hüküm ifade etmemesidir (CMK m. 231). Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır (CMK m. 231, 5).

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için şu şartların tamamının gerçekleşmiş olması gerekir: Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilebilmesi için sanık hakkında yargılamanın tamamlanarak bir hükmün kurulması ve bu hükmün iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası olması gereklidir. Sanık daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamalıdır. Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılmalıdır. Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hâle

getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, gerekir. Sanığın kabul etmemesi hâlinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, sanığın kabulüne bağlıdır (CMK m. 231/6).

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması hâlinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur ve bu süre içerisinde kasıtlı bir suç nedeniyle yeniden hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması hâlinde CMK m. 231/8 hükmünde yer alan denetimli serbestlik tedbirine süresi bir yılı aşmamak kaydı ile hükmolunabilir. Aynı fıkranın son cümlesi gereğince hükmün açıklanmasının geri bırakıldığı süre boyunca zamanaşımı işlemez.

CMK m. 231/5 hükmü, uzlaştırma hükümlerine öncelik tanımaktadır. Bu itibarla uzlaştırma dolayısıyla hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi hâlinde CMK m. 231 hükmünde aranan şartların gerçekleşmesi gerekmez (CMK m. 254/2). Sanık, edimini yerine getirmez ise açıklanması geri bırakılan hüküm CMK m. 231'de yer alan şartlar aranmaksızın açıklanacaktır (CMK m. 254/2). Kanunun bu emri karşısında uzlaştırma dolayısıyla hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen ancak edimini yerine getirmeyen sanık hakkında yeniden hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez. Kanun koyucu, süreklilik arz eden veya ileri bir vadeye atılmış edimini yerine getirmeyen sanık hakkında, açıklanması geri bırakılmış olan hükmün açıklanmasını emretmektedir (CMK m. 254/2). Diğer taraftan soruşturma evresinde uzlaştırma dolayısıyla hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilen kimse hakkında yapılan kovuşturmada da gerekli koşullar var ise hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir.

Örneğin, TCK m. 86/1 kapsamında kalan bir kasten yaralama fiili ile ilgili olarak tarafların uzlaşma teklifini kabul etmesi, müzakerelere katılması ve aralarında sanığın mağdura 2500 TL ödemesi ve ödemenin aylık 500 TL taksitler halinde yapılması karşılığında uzlaşması söz konusu olsun. Bu durumda gerçekleşen uzlaşma neticesinde sanığın mağdura 2500 TL'yi aylık 500 TL taksitler halinde ödeyeceği rapora yazılır ve rapor uzlaştırma bürosuna verilir. Uzlaştırma bürosu tarafından ulaştırılan raporu inceleyen mahkeme uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine, hukuka ve ahlaka uygun olduğuna kanaat getirirse raporu onaylar. Bu halde kovuşturma konusu dosyada sanık hakkında isnat edilen kasten yaralama suçundan uzlaştırmanın gerçekleşmiş olması ve edimin taksite bağlanmış olması sebebiyle CMK m. 254/2 gereğince hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir.

Yukarıdaki örnekte 2500 TL'nin ödenmesi 5 ay sonraya da bırakılmış olabilir. Bu halde de verilecek karar CMK m. 254/2 gereğince hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararıdır. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması hâlinde, CMK m. 231'deki şartlar aranmaksızın, sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına kararı verilir.

Aynı örnekte taraflar, sanığın bir ay boyunca bir eğitim kursuna devam etmesi edimi üzerinde anlaşmış da olabilir. Bu halde de verilecek karar CMK m. 254/2 gereğince hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararıdır. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması hâlinde, CMK m. 231'deki şartlar aranmaksızın, sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilir.

Bu halde, edimin yerine getirilip getirilmediğinin takibi Cumhuriyet başsavcılığı infaz bürosu tarafından yapılacaktır. Uzlaştırmacının görevi, raporunu hazırlayıp teslim

etmekle tamamlanır. İfanın takibi aşamasında uzlaştırmacının bir görevi bulunmamaktadır.

Edimin taksite bağlanması, ileriki bir tarihe bırakılması veya süreklilik arz etmesi durumunda hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildiğinde bu erteleme süresince dava zamanaşımı işlemez. Başka bir ifade ile sanık, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar durmuş olan dava zamanaşımı hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile birlikte durmaya devam eder. Bu durumda TCK m. 67'de düzenlenmiş olan dava zamanaşımının durmasına ilişkin kurallar uygulanır. Bu dava zamanaşımının durması, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına konu olan uzlaştırma raporundaki edimin ifası için kararlaştırılmış olan süreye kadar devam eder.

Söz konusu sürelerin kesilmemiş, yalnızca durmuş olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Dolayısıyla uzlaştırmanın sonuçsuz kaldığı veya uzlaştırmacının raporunu sunduğu andan itibaren söz konusu süreler, baştan başlamaz, kaldıkları yerden işlemeye devam eder. Duran süreler dava zamanaşımı süresidir. Dava zamanaşımı süresi, aksi özel bir hükümle gösterilmedikçe, TCK m. 66 hükmünce suçun, somut olay ve delillerin işaret ettiği nitelikli hâlleri de gözetilerek, gerektirdiği ceza ile failin yaşı çerçevesinde tespit edilir. Dava zamanaşımının durması ve kesilmesi ise TCK m. 67 hükmünde düzenlenmiştir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, düşme kararı verilir. Örneğin, edimin ifası 5 ay sonraya bırakılmış ve bu nedenle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmişse beşinci ayın sonunda edimin ifa edilip edilmediği infaz bürosu tarafından takip edilir ve edimin ifa edildiği anlaşılırsa bu durum saptanarak mahkemesine bildirilir. Bu halde mahkeme, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararını kaldırarak düşme kararı verir (CMK m. 254/2 ve Yön. m. 27/3). Edimin ifasının 5. Ayın sonuna bırakıldığı bu halde, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, CMK m. 231/11'deki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasına karar verilecektir.

Sanığın, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, İİK m. 38'de yazılı ilâm mahiyetini haiz belgelerden sayılır. Bu belgeye dayanılarak ilamlı icra takibi yapılabilir. Edimin yerine getirilmemesi ancak edimin taksite bağlanması, ileriki bir tarihe bırakılması veya süreklilik arz etmesi hallerinde söz konusu olur. Edimin defaten ifa edilmesi halinde bu ifa uzlaştırma raporuna yazılır artık edimin ifasının takibi söz konusu olmaz. Uygulamada sıkça karşılaşılacağı üzere edimin birkaç gün içerisinde ifa edileceğinin belirtilmesi halinde doğru olan edimin ifa edileceği tarihte uzlaştırma raporunun yazılması ve imzalanmasıdır. Bu durumda uzlaştırma gerçekleşmiş ve sonuçlanmış olacağından kamu davasının açılmasının ertelenmesi yoluna gitmeden doğrudan kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilecektir.

Sanığın edimi yerine getirmemesi halinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi İİK m. 38 anlamında ilam niteliğinde belgedir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 301 hükmüne göre ilam, mühürlü ve imzalı olarak taraflara verilen mahkeme karar örnekleridir. Uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi ilamlı icranın konusu

olabilecektir. İlamlı icra her açıdan alacaklıyı güvenceye alan bir icra takip yoludur. İcra emrinde borçlunun ilamda yazılı borcu belli bir süre içinde ödemesi (genellikle 7 gün) veya teslim etmesi buna uymazsa ilam hükmünün icra dairesince zorla yerine getirileceği borçluya ihtar olunur. İlamlı icra takibinde her türlü itiraz ve şikâyet icra mahkemesine yapılır. Bu şekilde itiraz ve şikâyetler üzerine icra takibinin durması çok zor bir ihtimaldir.

Bu nedenle uzlaştırma müzakereleri sırasında edimin ileri tarihe bırakılması veya taksite bağlanması ve tarafın çek veya senet istemesi halinde, uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma raporunun çek veya senede göre daha güvenceli bir belge olduğu tarafa anlatılmalıdır.

§ 21. UZLAŞTIRMANIN SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA EVRELERİNDE ORTAK SONUÇLARI

A) Adlî Sicil ve Arşiv Kaydı Oluşmaması

Adlî sicile neyin kaydedilip neyin kaydedilmeyeceği Adli Sicil Kanunu m. 4 ilâ 6 hükümlerinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Uzlaştırma neticesinde bir mahkûmiyet kararı söz konusu olmaz. Uzlaştırma neticesinde soruşturma evresinde kovuşturmaya yer olmadığı, kovuşturma evresinde düşme kararı verilir. Dolayısıyla şüpheli veya sanık aleyhine adlî sicil kaydı oluşmaz.

Ancak uzlaştırmada edimin vadeli, taksitli veya süreklilik arz eden nitelikte olması dolayısıyla soruşturma aşamasında kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve kovuşturma aşamasında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları verilebilmektedir. Bu kararlar, yalnızca hâkimlerin ve Cumhuriyet savcılarının görevleri ile ilgili olarak görebilecekleri bir sisteme kaydedilir. Ancak bu da bir adlî sicil kaydı niteliği taşımaz. Kaldı ki söz konusu kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları, sonradan işlenen suçları etkilemez ve ancak edimin yerine getirilmemesi hâlinde kamu davasının açılması veya hükmün açıklanması sonucunu doğurur.

Yönetmelik m. 42 ve 43 hükümlerinde tarih, sıra numarası, hazırlayan veya onaylayan kişiye göre sorgulanabilir uzlaşma kaydının UYAP sisteminde tutulması öngörülmüştür. Bu kayıt, adlî sicil kaydı anlamına gelmez. Bu kayıtta sâdece sıra numarası, soruşturma numarası, mahkeme adı ve esas numarası, mağdur, şikâyetçi, katılan, şüpheli, sanık, müdafi, vekil veya kanuni temsilci ile uzlaştırmacının kimlik bilgileri, uzlaştırmacının görevi ve mesleği, suçun türü, kararlaştırılan edimin türü ve süresi, dosyanın uzlaştırmacıya verildiği tarih, uzlaştırma raporunun teslim edildiği tarih, uzlaştırma işleminin sonucu ve uzlaştırmacıya ödenen ücret ile düşünceler sütunları yer alır.

B) Tekerrüre Esas Olamama

TCK m. 58/1 hükmünde tekerrür, *"Önceden işlenen suçtan dolayı verilen hüküm kesinleştikten sonra yeni bir suçun işlenmesi..."* ifâdeleri ile tanımlanmıştır. Tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için önceki cezanın infaz edilmiş olması gerekmez. Tekerrüre esas bir suçun işlenmesi hâlinde, sonraki suça ilişkin kanun maddesinde

seçimlik olarak hapis cezası ile adlî para cezası öngörülmüşse, hapis cezasına hükmolunur (TCK m. 58/3). Ceza, mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilir ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirine hükmolunur (TCK m. 58/6).

Uzlaşmanın sağlanması hâlinde soruşturma evresinde kovuşturmaya yer olmadığı, kovuşturma evresinde düşme kararı verilerek, muhakeme bir mahkûmiyet söz konusu olmaksızın sonlanacağından, uzlaştırmaya konu olan suç, tekerrüre esas teşkil etmez. Bunun yanında geçmiş bir mahkûmiyetin bulunmasının, uzlaştırmaya engel olmadığını belirtmek gerekir.

C) Tazminat Alacağının Sona Ermesi

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/19 hükmü çerçevesinde uzlaşma anlaşmasının Cumhuriyet savcısı tarafından onaylanmasıyla mağdur veya suçtan zarar gören, suçtan kaynaklanan tazminat alacağından vazgeçmiş sayılır. Suç fiiline bağlı olarak tazminat davası açılamaz, daha önce açılmış olan davalardan da feragat edilmiş sayılır. Ancak uzlaşma anlaşmasındaki edimi talep etme hakkı devam etmektedir. Feragat edilen zarar, hem maddî hem manevî zarardır. Edimin zararı tam olarak karşılamaması durumunda mağdur ya da suçtan zarar gören eksik kalan kısım için yeni bir dava veya takip başlatamaz.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/19'da sâdece tazminattan bahsedilmiştir. Bu itibarla mağdur veya suçtan zarar görenin diğer haklarını talep hakkı devam etmektedir. Örneğin, uzlaşma sağlansa dahi koşulları varsa TMK m. 25'te düzenlenen saldırının sonlandırılması talep edilebilir veya çocuğun teslimi cebrî icra yolu ile istenilebilir.

Cumhuriyet savcısı tarafından onaylanan uzlaştırma raporu ve uzlaşma belgesi, İİK m. 38 hükmünde sayılan ilam mahiyetini haiz belgelerden kabul edilir. Mağdur veya suçtan zarar gören bu belge ile ilamlı takip başlatabilir. Şüpheli veya sanığın ölmesi hâlinde bunların mirasçılarına karşı da takip yapılabilir. Burada cezanın şahsiliği ilkesi söz konusu olmaz, zira ortada bir ceza yoktur. Edim, bir ceza değil özel hukuk hükümlerine göre takip edilebilen bir borç doğurur.

D) Edimin İfa Edilmemesi Hâlinde Ceza Davası ve İcra Takibinin Birlikte Yürümesi

Uzlaştırmada esas, uyuşmazlığın sona ermesidir. Bu sona erme, yalnızca cezaî sorumluluğun ortadan kalkmasından ibaret değildir. Uzlaştırma ile özel hukuka ilişkin tazminat hakkı da sona erer (CMK m. 253/19). Artık suç konusu fiil nedeniyle tazminat davası da açılamaz. Suç nedeni ile uğranan zarara ilişkin açılmış bir tazminat davası var ise bu davadan feragat edilmiş sayılır. Mağdur veya suçtan zarar gören ancak uzlaşma konusu edimi talep edebilir.

Uzlaştırma konusu edimi talep hakkı, edim hakkında ayrıca bir dava açılmasını gerektirmez. Uzlaştırma neticesinde mağdurun veya suçtan zarar görenin elinde İİK m. 38'de sayılan ilâm niteliğindeki belgeler hükmünde bir belge bulunmaktadır (CMK m. 253/19). Mağdur veya suçtan zarar gören bakımından suç sebebiyle doğan zararının bu şekilde giderilmesi hukukî güvenceye bağlanmış olmaktadır. Şüpheli veya sanık açısından ise uzlaşma ile birlikte ceza ve tazminat yargılamasından kurtulmak söz konusu olmaktadır. Ancak uzlaştırma neticesinde belirlenen edimi ifa etmemesi

hâlinde, şüpheli veya sanığı hem ceza yaptırımı hem de icra yoluyla takibi çok daha güvenceli hâle getirilmiş olan tazminat hukuku yaptırımı beklemektedir.

Soruşturma evresinde uzlaştırma raporu ile belirlenmiş olan taksitli, ileri tarihli veya süreklilik arzeden edimi ifa etmeyen şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı kaldırılarak iddianame düzenlenecektir. Bundan ayrı olarak mağdurun elinde İİK m. 38 anlamında ilâm niteliğinde belge sayılan bir uzlaştırma raporu bulunmaktadır. Mağdur bu belgeye dayanarak ayrıca ilâmlı icra yoluyla edimin ifasını da takip edebilecektir.

Kovuşturma evresinde uzlaştırma raporu ile belirlenmiş olan taksitli, ileri tarihli veya süreklilik arzeden edimi ifa etmeyen sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı kaldırılarak hükmün açıklanmasına karar verilecektir. Bundan ayrı olarak mağdurun elinde İİK m. 38 anlamında ilâm niteliğinde belge sayılan bir uzlaştırma raporu bulunmaktadır. Mağdur bu belgeye dayanarak şüpheliye karşı ayrıca ilâmlı icra yoluyla takip yaparak da edimin ifasını takip edebilecektir.

E) Uzlaştırmacı Ücreti ve Giderleri

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda 6763 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik neticesinde uzlaştırmacı ücretinin Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından takdir edilmesinden vazgeçilmiştir. Yeni düzenleme ile uzlaştırmacı ücreti, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarife üzerinden ödenecektir (CMK m. 253/22). Yönetmelik m. 35 hükmü de aynı yönde olmakla birlikte, söz konusu maddenin 2. fıkrasında, taraf sayısı ve uyuşmazlığın kapsam ve niteliği ile uzlaştırmacının becerisi ve gayretinin ve uzlaştırmacının şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklarını değerlendirmede ve tarafları uzlaştırmadaki becerisinin uzlaştırma ücretinin tarifedeki alt ve üst sınırlar içerisinde belirlenmesinde dikkate alınacağı hükme bağlanmıştır. Birden fazla uzlaştırmacının görevlendirildiği hâllerde uzlaştırmacı ücreti bu kişilere ayrı ayrı ve eşit olarak ödenir. Uzlaştırmacı ücreti Cumhuriyet savıcısı tarafından sarf kararı ile ödenir. Dolayısıyla tarifede yer alan alt ve üst sınırlar çerçevesinde ücret takdiri, uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısına aittir (CMUY m. 36/1). Uzlaştırmacı, emeği karşılığı olarak bir ücrette talep etmeyebilir. Bu hâlde kendisine ödeme yapılmaz (CMUY m. 37/5).

Uzlaşma sağlanamamışsa, yargılama giderlerinin failden alınıp alınmayacağı kamu davasının açılıp açılmamasına ve kamu davasının neticesine bağlıdır. İlgili hakkında kamu davası açılmaz veya düşme yahut beraat kararı verilirse, kural olarak uzlaştırma ücret ve giderleri Devlet Hazinesi üzerinde kalacaktır. Kamu davası açılması neticesinde mahkûmiyet, güvenlik tedbiri, cezanın ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması hükümlerinden biri verilir ise yargılama giderleri sanık üzerinde bırakılacaktır.

Görevlendirilen uzlaştırmacıya belirlenen ücret, uzlaştırma sonunda düzenlenecek raporun ibrazından sonra makul süre içinde, uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından sarf kararı ile ödenir. Uzlaştırmacı ücretinin takdirinde, uzlaştırma raporunun tamamlandığı tarihte yürürlükte olan Tarife esas alınır (CMUY m. 37).

Uzlaştırmacı tarafından zorunlu yol giderleri dâhil olmak üzere yapılan masraflar, ilgili yıl Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesinin 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (b)

bendinin (1) numaralı alt bendinde belirlenen miktarın (uzlaştırmanın olumlu sonuçlanması hâlinde ve 2-3 kişinin uzlaştırılması durumunda ödenecek olan ücret) alt sınırını geçmeyecek şekilde ayrıca ödenir. Uzlaştırma amacı ile yapılan tüm masraflar uzlaştırma gideri olup, uzlaştırmacının yol parası dahi uzlaştırma giderlerine dâhildir. Uzlaştırmacıya ödenen ücret de bu kapsamdadır.

Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır ve bu giderler ilgili ödenekten karşılanır. Uzlaştırmanın gerçekleşmemesi hâlinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri hakkında Kanunun yargılama giderlerine ilişkin hükümleri uygulanır. Uzlaştırmanın başarıya ulaşması hâlinde yargılama giderleri Hazine tarafından karşılanır. Uzlaştırma giderleri de yargılama giderlerinden olup bunlar da uzlaştırmanın sağlanması hâlinde Hazine üstünde kalacaktır (CMK m. 253/22; CMUY m. 38).

Yargılama giderleri, harçlar ve tarifesine göre ödenmesi gereken avukatlık ücretleri ile soruşturma ve kovuşturma evrelerinde yargılamanın yürütülmesi amacıyla Devlet Hazinesinden yapılan her türlü harcamalar ve taraflarca yapılan ödemelerdir. Hüküm ve kararda yargılama giderlerinin kimlere yükletileceği gösterilir. Giderlerin miktarı ile iki taraftan birinin diğerine ödemesi gereken paranın miktarını mahkeme başkanı veya hâkim belirler. Türkçe bilmeyen veya engelli olan şüpheli, sanık, mağdur veya tanık için görevlendirilen tercümanın giderleri, yargılama gideri sayılmaz ve bu giderler Devlet Hazinesince karşılanır (CMK m. 324).Cezaya veya güvenlik tedbirine mahkûm edilmesi hâlinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve cezanın ertelenmesi hallerinde bütün yargılama giderleri sanığa yüklenir (CMK m. 325).

Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.

BÖLÜMLE İLGİLİ SORULAR

1. Soruşturma evresinde uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı ne tür kararlar verir?

2. Kovuşturma evresinde uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde mahkeme ne tür kararlar verir?

3. Soruşturma evresinde taksitli, ileri tarihli ve süreklilik arzeden edimin ifasının takibi kim tarafından yapılır?

4. Kovuşturma evresinde taksitli, ileri tarihli ve süreklilik arzeden edimin ifasının takibi kim tarafından yapılır?

5. Uzlaştırmanın olumlu sonuçlanmasının üç neticesini yazınız.

6. Uzlaştırma neticesinde açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılmasını değerlendiriniz.

7. Uzlaştırma raporunu İİK m.38 anlamında değerlendiriniz.

8. Soruşturma evresinde uzlaştırma konusu edimin ifası iki ay ileriye bırakılmışsa nasıl hareket edilir?

9. Kovuşturma evresinde uzlaştırma konusu edimin ifası bir ay ileriye bırakılmışsa nasıl hareket edilir?

10. Uzlaştırma görüşmeleri bittikten ve taraflar raporu imzaladıktan sonra taraflardan biri bu uzlaşmadan döndüğünü beyan ederse ne yapılır?

11. Taraflara arasında uzlaşma görüşmeleri bittikten ve taraflar uzlaştıklarını beyan ettikten sonra taraflardan biri raporu imzalamazsa nasıl hareket edilir?

12. Hakaret suçu dolayısıyla uzlaşan mağdur uzlaşma sonrası işlenen fiilden duyduğu elemi karşılamak üzere ayrıca manevi tazminat davası açabilir mi?

13. Edimin 5 taksit halinde ifa edileceğinin kararlaştırılmış olması halinde ilk 4 taksiti ödeyen şüpheli 5. taksiti ödemezse ne olur?

14. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde hangi karar verilir?

15. Sanık hakkında edimi ifa etmesi durumunda düşme kararı verilirse sanığın adli sicil kaydı (sabıkası) oluşur mu? Böyle bir karar tekerrüre esas olur mu?

16. Uzlaştırmacıya ödenecek ücret nerede düzenlenmiştir?

17. Uzlaştırmacı ücreti belirlenirken hangi kriterler esas alınır?

18. Uzlaştırmacı ücretini kim takdir eder? Bir dosyada birden fazla uzlaştırmacı görevlendirilebilir mi? Açıklayınız.

19. Uzlaştırmacıya uzlaştırma iş ve işlemleri sırasında yaptığı giderler ödenebilir mi? Ödenir ise ne kadar ödeme yapılır?

20. Uzlaştırma gerçekleşirse (olumlu sonuçlanırsa) uzlaştırmacı ücretini kim öder?

21. Uzlaştırma başarılı olmazsa uzlaştırmacı ücreti kim tarafından ödenir?

a. B, A'nın annesinden kalan son eşya olan altın kolyesini kasten kırmıştır. A, B'den şikâyetçi olmuş, ayrıca kolyenin tamir masrafı olan 1.000 TL için maddi tazminat davası ve duyduğu elemin giderilmesi için 2.000 TL manevi tazminat davası açmıştır. A ve B, yapılan uzlaştırma girişimi neticesinde B' nin, A' ya 500 TL vermesi ve kimsesiz çocuklar yararına bir hafta ücretsiz çalışması edimi karşılığında uzlaşmışlardır. A' nın açmış olduğu maddi ve manevi tazminat davasının akıbeti ne olur?

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

İLETİŞİM

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

08

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

SEKİZİNCİ BÖLÜM
İLETİŞİM

Prof. Dr. Recep TAYFUN*

§ 22. BÖLÜMÜN AMACI

A) Genel Amaç

Bu bölümde, uzlaştırma olarak tanımlanan, hazırlık, başlangıç, müzakere ve bir sonuca ulaşmaya odaklanılmış bütünleşik bir sürecin yürütülmesi amaçlanmaktadır. Bölümde, başlangıcından son ana kadar tüm sürecin uzlaştırmacı tarafından titizlikle gözlemlenmesinin önemi, kullanılacak yöntemlerin belirlenmesi ve tüm taraflarca ortak çözümlere ulaşılmasında kişilerarası iletişim açısından dikkat edilmesi gereken özelliklere dikkat çekilmektedir. Özellikle uzlaştırmacının başarılı bir şekilde süreci sonuçlandırabilmesi için gerekli olan temel beceri ve yeteneklere vurgu yapılmaktadır. Bölümde, uzlaştırmacının süreç kapsamında üstlendiği rolün, tarafların yaşadıkları suç teşkil eden fiilden kaynaklanan sorunların çözümüne ilişkin belirsizliğin ortadan kaldırılması açısından önemine odaklanılmaktadır.

B) Geliştirilecek Beceriler

- Sözlü ve sözsüz iletişim becerileri
- Aktif Dinleme
- Yeniden Çerçeveleme
- Özetleme
- Soru sorma ve açıklık getirme becerileri
- Yazılı iletişim becerileri
- Karar verme becerisi
- Uyuşmazlık analizi becerileri

C) Tartışma Soruları

1) Uzlaştırma süreçlerinde tarafların ilk karşılaştıkları anı tanımlamak açısından izlenim yönetiminin önemi nedir?

2) Uzlaştırma sürecinin akışını planlamanın tarafların anlaşabilmesine yönelik sağlayacağı avantajlar neler olabilir?

3) Taraflar ilk temas sağlanırken hangi ayrıntılara dikkat etmek gerekir?

4) Kişilerarası iletişim açısından büyük öneme sahip olan sözsüz iletişim unsurlarının dikkate alınmasının uzlaştırma süreçlerine sağlayacağı faydalar nelerdir?

5) Uzlaştırma sürecinde aktif dinlemenin geri bildirim açısından önemi nedir?

* Başkent Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişiler ve Tanıtım Bölüm Başkanı.

6) Genel iletişim süreci modelinin temel unsurlarına dikkat etmenin tarafları anlamak açısından sağlayacağı faydalar nelerdir?

D) Konular

1) Uzlaştırma iletişiminin kavramsal tanımı
2) İletişim ve ilişki arasındaki farklar
3) Genel iletişim süreci modelinin unsurları
4) Sözlü ve sözsüz iletişimin önemi
5) Kişilerarası iletişimde ilk temas
6) Hale etkisi ve varsayılan kişilik yaklaşımı
7) İlk toplantının planlanması
8) Uzlaştırmacının dikkat etmesi gereken unsurlar

E) Uygulama

Eğitime katılanlara yaptırılacak uygulama kapsamında; uzlaştırmacının taraflara kendisini tanıtması, sürece katılanların birbirine tanıtılması ve sürecin nasıl gerçekleşeceğine dair bir açılış uygulamasının yapılması sağlanacaktır.

§ 23. GENEL ÇERÇEVE

A) Onarıcı Adalet Felsefesi

Suçtan doğan mağduriyetin giderilmesinde özel hukuk kurallarının yetersiz kaldığı ve uygulamada sorunlar yaşandığı, geçtiğimiz yüzyıldan beri görülmeye başlanmıştır. Bu gelişmeler bir yandan tazminata ulaşmanın mümkün olabilmesi için ceza hukukunun faili bu yönde zorlaması gerektiğini, öte yandan suçtan doğan mağduriyetin giderilmesinde devletin sorumluluğunu gündeme getirmiştir[1].

Geçtiğimiz yüzyılda yaşanan ekonomik ve sosyal değişimler, mevcut hukuk kurallarının ve kurumlarının toplumsal ilişkileri düzenlemekte yetersiz kalmasına, sadece devlet ve devletin resmî görevlileri eliyle dağıtılan adaletin yarattığı olumsuzlukların görmezden gelinemeyecek boyutlara taşınmasına neden olmuştur. Bunun bir sonucu olarak hem kamu hukuku hem de özel hukuk alanında, uluslararası literatürde "alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri (*alternative dispute resolution*)" şeklinde ifade edilen uygulamalar geliştirilmeye başlanmıştır. İşte onarıcı adalet, geleneksel cezalandırıcı adalet anlayışı ve kurumlarının mahsurlarını gidermek amacıyla alternatif bir adalet yöntemi olarak ortaya çıkan bir düşünce, teori, akımdır[2].Bununla birlikte cezalandırıcı adaletten onarıcı adalete geçiş süreci, zaman

---

1 **Doğan**, Fatma Karakaş: Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı (TBBD 2011/95, s. 197-234), s. 198.

2 **Yavuz**, A. Hakan: Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Konumu (TAAD 2015/23, s. 85-115), s. 86.

içinde uygulanacak alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerin başarısına bağı olarak gelişecek, yaygınlaşacak ve yerleşecektir.

Daha âdil, gerek taraflar gerek toplum açısından daha kabul edilebilir bir ceza adalet sistemine ulaşmak için daha derinlikli değişikliklerin yapılması hem ihtiyaç hem de gerekliliktir.Bu yönüyle ele alındığında, ceza adalet sisteminde alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin uygulamaya geçmesi bir paradigma değişikliğini de ifade etmektedir.

Onarıcı adalet anlayışının doğal bir sonucu olarak, ceza adalet süreci açısından maddî gerçeğin ortaya çıkarılmasının çok ötesinde mağdur ve fail, sürece katkı sağlayan "özneler" konumuna getirilmektedir. Bu durum, fail ile birlikte mağdurun da topluma kazandırılması gibi çok önemli bir ayrıntıya odaklanıldığını göstermektedir. Bazı fiiller, bedensel zararlar yanında ruhsal açıdan da zarara neden olabilmektedir. Aynı zamanda bu uygulamada, suçun işlenmesine neden olan veya suçla birlikte ortaya çıkan "ihtilaf" ve bu ihtilafın neden olduğu "husumet"in giderilmesi ihtiyacına kayıtsız kalınmamaktadır[3].Bu kapsamda onarıcı adalet düşüncesi, özellikle mağdur-fail uzlaştırması kurumu bağlamında iletişim alanında dikkat edilmesi gereken temel ilkeler açısından incelenecektir.

Onarıcı adalet, "Onarıcı Adalet Hakkında Birleşmiş Milletler Çalışma Topluluğu" (*United Nations Working Party on Restorative Justice*) tarafından yapılan tanıma göre: İşlenmiş bir suçtan etkilenen tarafların tümünü, suç nedeniyle ortaya çıkan zararlı sonuçları ve suçun geleceğe yönelik etkilerini nasıl giderecekleri konusundaki meseleyi toplu olarak çözmeleri için bir araya getiren süreçtir. Burada amaç, mümkün olduğu ölçüde zararın tazmin ve telafisi veya suçun neden olduğu zararın ve yaralanmanın giderilmesidir[4]. Suçtan etkilenen kişiler olarak; mağdur, fail ve toplumun ihtiyaçlarını dengeleyerek[5], suç teşkil eden eylemlere verilecek karşılık konusunda *daha yapıcı, telafi edici, eğitici, affedici, sorumluluk yükleyici, toplumsal katılım ve diyalogu teşvik edici* bir model sunmaktadır[6]. Karmaşık insan ilişkilerinin derinliklerine temas etmeyen, bireyler arasındaki ihtilafların giderilmesine katkı sağlamayan bir sistemin kabul görmesi mümkün değildir[7].Adalet sistemi içerisinde çözüm aranan ihtilaflar, insanlar arasındaki ilişkilerin derinliklerinde yatmaktadır ve bu ihtilafları çözmek için sadece şeklî ve yüzeysel konulara odaklanmak yeterli değildir[8].

B) Kavramsal Tanımlama

Uzlaştırma süreci sayesinde mağdurun kendini ifade edebilmesine ve fail ile doğrudan iletişim kurabilmesine fırsat ve ortam oluşturulmaktadır. Taraflar arasında yaşanan çatışmaya ilişkin üretilen çözümler üzerinden anlaşmaya ulaşmak üzere

---

3 **Yavuz** s. 93.

4 **Özbek**-Arabuluculuk Uygulaması s. 141.

5 **Çetintürk** s. 29-40.

6 **Roach**, Kent: Changing Punishment at the Turn of the Centry: Restorative Justive (Canadian Journal of Criminology, 2000/3, Vol. 42, s. 257) (**Yavuz** s. 95'ten naklen).

7 **Yavuz**s. 93.

8 **Azevedo**, AndreGomma De:Çalıştay Sunumu (Ceza Adalet Sisteminde Mağdur-Fail Uzlaştırma Uygulamaları Uluslararası Çalıştayı, UNDP Yayını, İstanbul 2012, s. 51-53) (Yavuzs. 88'den naklen).

diyalog sağlanmaktadır. Bu yönüyle önemli temel faydalardan birisi de, mağdurun kendini ifade etme fırsatı yakalaması ile birlikte iyileştirme (*healing*) şeklinde onarıcı bir adalet anlayışının tesis edilmesine çalışmasıdır. Etkin iletişim süreci başarılı bir ilişki yönetimini, özgün bir ilişki sadece mağdur açısından değil tüm tarafların yaşanan anlaşmazlık konusunda uzlaşmasına zemin hazırlar ve katkı sağlar.

DİYALOG, KARŞILIKLI MÜZAKERE VE TARAFLARIN BİRBİRİNİ ANLAYIP ANLAŞMAZLIKLARINI SONA ERDİRMELERİ TEMELİNE DAYANAN UZLAŞTIRMA, TARAFLARA BASİT BİR UZLAŞMA RAPORUNUN İMZALATILMASINDAN İBARET DEĞİLDİR.

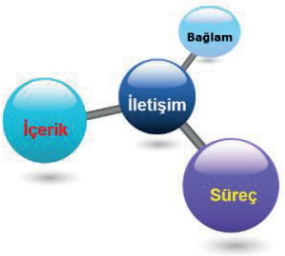
Uzlaştırma sürecine tâbi olacak anlaşmazlık "şikâyetten vazgeçme" yolu ile çözüme kavuşturulacak olsa bile, uzlaştırma sayesinde hem taraflar hem de toplum açısından geleceğe dönük ilişkileri iyileştirici çok daha sağlam temeller atılacaktır. Diyalog, karşılıklı müzakere ve tarafların birbirini anlayıp anlaşmazlıklarını sona erdirmeleri temeline dayanan uzlaştırma, basit bir tutanağın imzalatılmasından ibaret değildir.

Uzlaştırmacı, bir hâkim, savcı veya avukat gibi salt hukukî bir uyuşmazlığı değil, özünde insanî bir anlaşmazlığı, tarafların özgür iradeleriyle kendi aralarında çözmelerine yardımcı olan, bunu kolaylaştırmaktan öteye gitme iddiasında olmayan, ne hâkimliğe ne de hakemliğe benzeyen bir rol üstlenmektedir. Doğru kişilerin uzlaştırmacı olarak görevlendirilmemesi, uzlaştırmanın başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olabileceği gibi, bu süreçte *mağdurun yeniden mağdur olması* da söz konusu olabilecektir.

Bu sürecin önemi ve işlevselliği, kişiler arası iletişimin temel özellikleri dikkate alınarak yapılan değerlendirmeler ile çok daha anlamlı olacaktır. Uzlaştırmada, katılan tarafların aralarında ciddî bir çatışmanın var olduğu sürecin yönetilmesi söz konusudur. Bu temel sürecin başlamasından önce yapılacak hazırlıklar ile süreç boyunca iletişime verilen önem ve değer,taraflar arasındaki ilişkinin yönünü ve devamını belirlemede etkili olacaktır.

DOĞRU KİŞİLERİN UZLAŞTIRMACI OLARAK GÖREVLENDİRİLMEMESİ, UZLAŞTIRMANIN BAŞARISIZLIKLA SONUÇLANMASINA NEDEN OLABİLECEĞİ GİBİ, BU SÜREÇTE MAĞDURUN YENİDEN MAĞDUR OLMASINA DA YOL AÇABİLİR.

İnsanlarla anlaşmak, bireyin kendisini ifade edip, karşısındakilerinin anlamasını sağlamak, önemsediğini ve önemsenmek istediğini göstermek, etkili iletişim becerisi ile sağlanır. Etkili iletişim becerisi kendiliğinden varolan bir yetenek değildir, öğrenilebilir ve geliştirilebilir.

İnsanların birbirleri ile sağlıklı ilişkiler kurması, kişilerin iyi ilişki kurma konusundaki birikimlerini, yaşamlarında uygun zaman ve yerde kullanmalarına

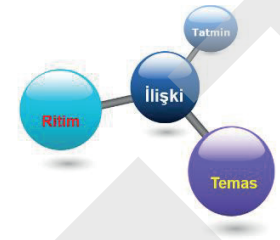
bağlıdır. Kurulan her ilişki, bireyin kendini yenilemesine yardımcı olur. Yaşanan anlaşmazlıklara ve sorunlara ortak çözümler bulunabilmesi için karşılıklı iki yönlü iletişimi ve ortak bir çabayı gerektirir. Karşılıklı iletişim, her iki tarafın konuya hassasiyet göstermesiyle etkin bir hâl kazanacaktır. Böyle bir iletişim gerçekleşmediği sürece, sorunların çözümüne ulaşılamaz.

§ 24. İLETİŞİM VE İLİŞKİ

A) Etkili İletişim

İletişim ve İlişki kavramları arasındaki kesişme noktası"anlam ve anlaşma" üzerinden gerçekleşmektedir. Tarafların çatışma yaşadıkları bir konuda anlaşabilmeleri ortak bir anlamın üretilmesine bağlıdır. İletişimin temel ilkelerinden birisi olan, "anlam mesajın çıktığı değil, ulaştığı yerde oluşur" ifadesinin bir sonucu olarak, taraflar arasında mesaj alış-verişinin gerçekleşmesi anlaşmak için yeterli olmayacaktır. Anlam oluşumunda dış dünyada yaşadıklarımıza yüklenen ortak düz anlamların yanı sıra, zihinlerimizde oluşan imgelerin karşılığı olarak farklı yan anlamlar etkili olmaktadır.

ANLAM MESAJIN ÇIKTIĞI DEĞİL, ULAŞTIĞI YERDE OLUŞUR

Etkili bir iletişim, kendi bünyesinde farklı değerleri barındırmaktadır. Bunlar, içerik (ne söylendiği), süreç (nasıl söylendiği) ve bağlam (hangi ortamda söylendiği) kavramlarından oluşmaktadır. Bu değerler ile birlikte iletişim sürecinin bileşenlerinin de dikkate alınması gerekecektir. Genel İletişim Süreci Modelini oluşturan bu bileşenler, kaynak ve alıcının özellikleri, mesajın kodlanması ve çözümü, kanal özellikleri, gürültünün varlığı, geri bildirimin kalitesi üzerine odaklanılması gereken özelliği taşımaktadır. Tüm unsurların dikkate alındığı bir bağlamın etkin, verimli ve sağlıklı sonuçlar üretebilmesi, taraflar arasında yaşanan ilişkinin niteliğine bağlıdır. Bu niteliği belirleyen temel unsurlar (ritim, temas ve tatmin), taraflar arasındaki ilişkinin devamını ve yaşanan anlaşmazlıklar konusunda uzlaşmanın seyrini belirleyecektir.

B) Kültür - Belirsizlik ve İlişki Yönetimi

İletişim ortamının içinde yer aldığı, daha kapsamlı bir alan ise, iletişimde bulunan bireylerin ortak değer ve inançlarının kaynağı olan kültürdür. Kültür, insan davranışlarını bütünüyle kuşatmakta ve mesajlar, bu geniş kapsamlı çerçeve içinde anlamlandırılmaktadır. Kültürler; Güç Mesafesi, Belirsizlikten Kaçınma, Bireycilik/Toplulukçuluk, Erillik/Dişilik gibi boyutlarda farklılıklar göstermekte ve bu çerçevede sosyalleşen bireyin iletişim olgusuna olan yaklaşımı, büyük ölçüde kültürel bağlam tarafından biçimlenmektedir.

İlişkinin başlangıcında diğer kişi hakkındaki bilginin azlığı belirsizliğe neden olur. Bireyler birbirinden bilgi edinmeye çalışırlar ve bilgi çoğaldıkça da belirsizlik azalır. Düşük seviyede belirsizlik yüksek seviyede yakınlığa, **yüksek seviyede belirsizlik yüksek seviyede karışıklığa** neden olur. Kişiler arası benzerlikler belirsizliği azaltır. Belirsizlik azaldıkça insanlar birbirini daha iyi anlar**.** Ancak belirsizliği ortadan kaldırma çabası uzlaştırmacının tarafların üretmesi beklenen çözümlerin içinde yer almasına neden olabilecektir. Bu durum süreci uzlaştırmacının yönlendirici ve hızlı kararlar almasına yönelik müdahalelere açık hâle getirir. Elbette bu girişimler iradilik ilkesini zedeleyecektir. Sürecin içinde ortaya çıkan tüm belirsizliklerin giderilmesi tek başına uzlaştırmacının sorumluluğunda değildir. Taraflarında kendini ifade etmesine fırsatlar sunulmalı ve yapılan değerlendirmeler dikkate alınmalıdır.

Belirsizlik, **güven eksikliği** algısını ifade eder. Belirsizlik, rahat etkileşimin olmadığı, **başkalarının davranışlarını tahmin etmek için yeterli bilginin olmadığı** durumlarda meydana gelir ve bu da iletişim engeli oluşturur. Belirsizliği azaltmak,sahip olunan bilgi anlamına gelir. Bu yetenek, belirsizliğin tersi olan, güven yaratma olarak da ifade edilir.

Belirsizlik Kaygı-Endişe-Anksiyete bozukluğu yaratır. Kaygının en önemli nedeni belirsizliktir. Endişe seviyesi yüksek olduğu zaman insanlar son derece tedirgin olurlar. Endişe, **kurallara** daha çok ihtiyaç duyulmasına ve farklı görüşlere daha **hoşgörüsüz** yaklaşılmasına neden olur.

Etkili bir iletişim için;

Karşınızdakini etkili dinleyin.
Konunuza hakim olun.
Düşünmeden konuşmayın.

Anlatabildikleriniz karşınızdakinin anladıkları ile sınırlıdır, unutmayın.

Kendinizi açık ve anlaşılabilir bir dil ile ifade edin.

Sizi dinleyenlerin anlayacağı sözcükleri iyi seçin.
Ne zaman susmak gerektiğini bilin.

Bir düşünceyi paylaştığınızı ve
sorunların çözümünün paylaşımla mümkün olduğunu
unutmayın!

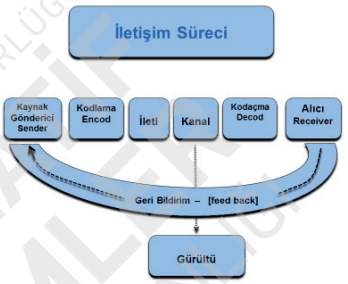
İletişim karşımızdakini anlamayı
Ve onunla paylaşmayı gerektirir.

Karşınızdakilerin tepkilerine dikkat edin.
Yüz ifadenizi kontrol edin.
Gerçekçi ve doğal davranın.

Genellemelerden ve ön-yargılardan uzaklaşın.

Alışagelmiş iletişim anlayışını sorgulayın.
Çoğunlukla başarılarımızdan değil, karşılaştığımız sorunlara karşı dinamikler geliştirdiğimiz süreç aracılığıyla iletişim anlayışımızı geliştiririz.

Unutulmamalıdır ki; insan, ilişkilere dair sorunlarla mücadele ederken, arzuladığı değerleri -ilgi, saygı, hoşgörü- çevresiyle paylaşabildiği oranda etkili bir iletişim ortamı yaratacaktır.

C) Genel İletişim Süreci Modeli[9]

Bir iletişim sürecinin niteliği, taraflar arasındaki özgün, belirli bir ritim içinde gerçekleşen temasın akışına bağlı olarak yaşanan tatmine bağlıdır. İletişim süreci kapsamında vurgulanan temel kavramların dikkate alınması, sağlıklı, etkili ve verimli bir ilişkinin varlığı ve devamını belirleyen niteliktedir.

D) Gönderici (Kaynak) ve Alıcı

Sahip oldukları bilgi, beceri ve değer yargıları doğrultusunda tutum ve davranışlar sergileyen kişi veya gruplardır. Kaynağın güvenirliği tutum[10] değişimi üzerinde etkili olmaktadır. İnsanlar güvenilir kaynaklardan aldıkları mesajları destekleyici kanıtlara pek de önem vermeyerek, kabullenme eğilimdedirler. Özellikle uzlaştırmanın başlangıcında sürecinin yapılandırılmasında ve tarafların çözüme odaklanmasında oluşturulacak güven duygusu sürecin seyrini ve elde edilecek sonucu belirleyici olacaktır.

Yukarıda yapılan kaynak tanımının ortaya koyduğu bir gerçek de, kişilerin iletişim (haberleşme) yolu ile sadece bilgilerini değil, duygu, düşünce ve davranışlarını da birbirlerine ulaştırmalarıdır. Çünkü herhangi bir katkıda bulunmadan, sadece elde edilen bilgilerin başkasına aktarılması insanları araç durumuna sokar ve şahsî

---

9 ClaudeShannonandWarrenWeaver tarafından ileri sürülen model genel iletişim modeli olarak kabul edilmektedir. Belirlenen aşamalar iletişim sürecini oluşturmaktadır. Genel İletişim Süreci Modeli tanımlaması bu model esas alınarak yapılmıştır.

10 "*Tutum, bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir nesne, toplumsal konu, ya da olaya karşı deneyim ve bilgilerine dayanarak oluşturduğu zihinsel, duygusal ve davranışsal bir tepki eğilimidir."*(**İnceoğlu**, Metin:Tutum-Algı-İletişim, Ankara, 2000, s. 5.) "*Tutum, bireyin duygusal, zihinsel ve davranışsal açıdan bir kişi, olgu, durum, nesne, ideoloji v.b. hakkında oluşturduğu psikolojik yönelimlerdir. Bireyin davranışlarını gözlemleyerek tutumları hakkında fikir sahibi olmak mümkündür. Tutum ile davranış arasında nedensellik ilişkisi vardır. Yani birey tutumuna paralel davranışlar gösterir. Tutum gözlenebilen bir davranış değil, davranışa hazırlayıcı bir eğilimdir*" (**Bıçakçı**,İlker: İletişim ve Halkla İlişkiler, "Eleştirel Bir Yaklaşım", İstanbul2002, s. 65).

yeteneklerini göstermelerine olanak tanımaz. İletişimin kaynağı, elde edilen bilgilerden başka, kaynak olan birey tarafından bu bilgilerin değerlendirilmesini ve bunlara yenilerinin de eklenmesini içeren bir kavramdır.

E) İleti-Mesaj

Söz veya yazı ile verilen, gönderilen ve belli bir anlamı olan haber, bildiridir. Zihinsel anlamda akılda tutulan bir bilgi, görüş, düşünce, inanç veya eğilimin paylaşımını içermektedir. Bir mesaj alındığında yahut gönderildiğinde, iletişim sürecini oluşturan bütün faktörler dikkate alınarak mesaj anlam kazanacaktır. Oluşturulan semboller içerikten daha önemlidir. Mesajların iletişiminde *güvenilirlik, etkililik ve gerçek,* kritik öneme sahiptir. İnsanlar için ne söylendiği değil, kimin, nasıl söylediği daha önemlidir. Uzlaştırma süreci, karşılıklı mesaj alış-verişinin gerçekleştiği, ortak anlamların üretilmeye çalışıldığı, aktif dinlemenin hâkim olduğu bir uzlaşmaya odaklanmış bir diyalog niteliğindedir.

İNSANLAR İÇİN NE SÖYLENDİĞİ DEĞİL, KİMİN, NASIL SÖYLEDİĞİ DAHA ÖNEMLİDİR. UZLAŞTIRMA, KARŞILIKLI MESAJ ALIŞ-VERİŞİNİN GERÇEKLEŞTİĞİ, ORTAK ANLAMLARIN ÜRETİLMEYE ÇALIŞILDIĞI, AKTİF DİNLEMENİN HÂKİM OLDUĞU BİR DİYALOG NİTELİĞİNDEDİR.

F) Kodlama

Mesajın biçimini, belirli kurallara göre düzenlenen işaretler dizisi olan "kod'lar oluşturmaktadır. Kaynağın iletiyi kodlayarak hedef kitleye göndermesi ve alıcının da aldığı mesajı anlamlandırması kodlar sayesinde olur[11].İletişimin açıklık ve etkinlik kazanması bakımından, gönderilen mesajın karşıdaki tarafından alındığında belirsizliklerin ortadan kalkması için mesajın kodlanması gerekecektir. Kodlama sayesinde, mesajın içerisinde verilmek istenenler anlaşılır bir biçime çevrilecek, diğer kişinin kafasındaki belirsizliği ortadan kaldıracak bir bilgi potansiyeli yaratacaktır.

İletişim sürecine ilişkin değerlendirmeler de genel anlamda kodlama işlemi, *konuşma ve yazma;* kodlamanın çözülmesi, *dinleme ve okuma, şeklinde gerçekleşen düşünme ve akıl* yürütme olarak tanımlamaktadır. Kodlanarak gönderilen mesaj, beş duyu organı ve gerekli teknoloji sayesinde çözülerek anlamlandırılmaktadır.

G) Kanal

İleti taşıyan sinyaller gönderenden-kaynaktan hedef kişi veya kitleye kanal aracılığında iletilir. İletişim sürecinin tamamlanması aşamasında, gönderilen mesaja karşılık alıcı da kanal aracılığıyla geri bildirimde bulunur.

İletişim araçları, bir işi başarmanın veya taşımanın vasıtaları, birer iletişim kanalıdırlar[12].İnsanların üzerinde hem fikir olduğu en çarpıcı ortak araç dildir. Kanal olarak kullanılan iletişim araçlarını şu üç kategoride toplamak mümkündür[13]:

---

[11] **Usluata**, Ayseli: İletişim, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, Cep Üniversitesi, İstanbul1996, s. 21.

[12] **Adair**,John: Etkili İletişim, Yönetim Silahlarının En Önemlisi (Çev. Ömer Çolakoğlu), İstanbul2003, s.17.

- Araç, iletişim kuranın kendisidir. Ses, yüz, beden, sözcükler, jest ve mimikler,
- İletişim kuran tarafından hazırlanan yayınlar,
- Mekanik iletişim araçları,yazılı ve görsel medya araçları.

Sürekli gelişen teknolojiye paralel olarak iletişim araçlarında da hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Her yeni iletişim aracı bir diğerinin yerini almaktan çok tamamlayıcı bir özellik taşımaktadır.Günlük yaşantıda çağdaş iletişim imkânlarının yanı sıra, ilkel ve fakat temel yöntemlerin daha etkin kullanıldığı görülmektedir. *Beden Dili* olarak adlandırılan jestler, mimikler, beden duruşu, bakışlar yüzyıllardır ve günlük yaşamın hemen her alanında kullanılan yaygın bir iletişim kanalıdır.

H) Geri Bildirim

Çok yönlü bir süreç olan iletişimin devamını etkileyen önemli bir başka özellik, alıcının kodlanan mesajı çözüp değerlendirmesinden sonra yeni bir mesaj kodlaması ve geri bildirim (*feedback*) yapmasıdır. Mesajın alıcıda yarattığı etki ve alıcının iletişime katılarak aldığı yer ancak geri bildirimlerle açıklık kazanır.

Geri bildirim içinde, iletişim konusunda olumlu özelliklerin olması önyargısız, içten, duyarlı, empatik ve samimi davranılması, mesajın anlaşılmasına ve iletişimin gelişmesine imkân verir. Uzlaştırma sürecine katılan tarafların anlaşma sağlamasında hayatî bir önem ve değere sahiptir. Geri bildirimin kalitesi, iletişimin hem devamını hem de yönünü belirler. Geri bildirim, alıcı kişinin kaynak kişi karşısındaki konumunu açıklığa kavuşturur. Alıcı hem sözlü dilini hem de sözsüz beden dilini iletişimi destekleyecek şekilde kullanır.

Çoğu insan iletişimi, mesajı karşısındakine ulaştırma olarak görmektedir. Oysa iletişimin temel özellikleri arasında belirtildiği gibi, iletişim iki yönlü bir süreçtir. Özellikle ağızdan (yüz-yüze) iletişimde bu çok belirgindir. Karşılıklı iletişim süreci içerisinde anlam, bir zihinden ötekine iletilen elektrik gibi değildir; iki zihnin bir araya gelmesiyle oluşan manyetik bir alandır. Aktif dinlemede sıklıkla kullanılması gereken Geri Bildirimin amacı karşımızdakini anlamaya çalışmaktır[14].

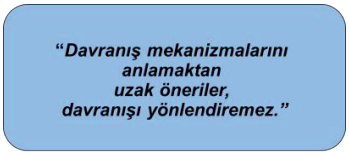
AKTİF DİNLEMEDE SIKLIKLA KULLANILMASI GEREKEN GERİ BİLDİRİMİN AMACI KARŞIMIZDAKİNİ ANLAMAYA ÇALIŞMAKTIR.

İletişimin karşılıklı bir etkileşim olduğu dikkate alındığında, tarafların sürece olan katkıları da önem kazanmaktadır. Bu katılımla birlikte iletişim, tek yönlü pasif bir monologdan, dönüşümlü bir karşılıklı diyaloga; tek düze bir yapıdan, dinamik bir sürece dönüşecektir.Uzlaştırmacı açısından süreç yönetimi kapsamında önemli olan ve takip edilmesi gereken, tüm taraflar arasında gönderilen mesajlara ilişkin geri bildirimlerin varlığıdır. Mesajın alıcıda yarattığı etki ve alıcının iletişime katılarak aldığı yer ancak geri bildirimlerle açıklık kazanır.

---

[13] **Usluata**s. 21.
[14] **Bıçakçı**s. 32.

Başarılı bir uzlaştırmacının temel özelliklerinden birisi de, sürece katılanların arasında yaşanan ilişki kapsamındaki gerçekleşen geri bildirimlerin dikkate alınmasıdır.

Katılımcıların toplantılardan yararlanma düzeyi, verdikleri geri bildirimlerde yatmaktadır. Sürece katılanların anlaşması kendileri açısından belirledikleri beklenti ve isteklerden çok daha önemli olacak şekilde, ihtiyaçlarının belirlenmesine ve anlaşılmasına bağlıdır. Davranışların altında yatan nedenler fark edilirse, birey kendini ve diğerlerini anlayabilir. Bakış açısını değiştirebilir, sorunlarına gerçekçi çözümler üretebilir, kendini, diğerlerini ve süreci etkili bir biçimde yönetebilir.

En serî ve sağlıklı geri bildirim yüz yüze iletişimde gerçekleşir. Karşılıklı iletişimde alınan geri bildirimlere göre yeni mesaj oluşturulur. Geri bildirimin hazırlık aşamasında sözsüz iletişim sinyalleri, karşılıklı eğilimleri ifade eden ipucu özelliği taşır.Söylemek istediklerini iyi ifade edebilen kişinin, söyleyecekleri hakkında kafasında açık bir fikir vardır. Bu durum, karşılıklı iletişime açıklık kazandıracak ve kişi geri bildirime açık olacaktır. Alıcıdan gelen geri bildirim, bir sonraki iletişim sürecini daha etkili ve sağlıklı bir düzeye taşıyacaktır. Kişinin vermek istediği düşüncenin karşısındaki tarafından kavranıp kavranmadığını ölçen bir mekanizma işlevini yerine getirmektedir.

Kuşkusuz karmaşık ve alışılagelmedik düşüncelerle ilgili konularda iletişimde bulunan kişilerin kaynak ve hedef konumlarının dönüşümlü olarak birçok kez değişmesi ve geri bildirim sürecinin yinelenmesi gerekir. Ancak iletişim neyle ve hangi durumla ilgili olursa olsun, kişiler arasında geri bildirim süreci tümüyle ortadan kalktığı zaman iletişim de sona erer. Geri bildirimin etkili olabilmesi; kapsamlı, belirgin, düzeltici, destekleyici ve zamanında olmasıyla yakından ilgilidir.

I) Gürültü

İletişim sürecini, gerçekleştiği ortamdan ayrı değerlendirmek mümkün değildir. Ortamı etkileyen en önemli özellik gürültüdür. Mesajın gönderilmesine müdahale eden herhangi bir dış etkeni ifade etmektedir. Sürecin hemen her aşamasında ortaya çıkabilir. Gürültü çoğaldıkça iletişim zorlaşacaktır."Gürültü" anlam olarak ele alındığında, süreci olumsuz yönde etkileyen, içten gelen semantik(anlamaya dayalı) ve mental(zihnî) bir direnme, önyargı, öfke, ilginin dağılması şeklinde olabileceği gibi, dışarıdan gelen -fizikî nedenlere bağlı- bir engelleme şeklinde de olabilir[15].

Duygu hâlinin değişimi, hem belirli bir olay sonrası hem de uzun dönemde, tümüyle insanın kafasındaki düşünce dünyasının düzenlemelerine bağlıdır. Duyguların değişimi için dış çevrenin (başkalarının davranışlarının) düzenlenmesi yerine, iç çevremizin (düşüncelerimizin) düzenlemesini yapmak daha kolaydır[16]. Uzlaştırmada süreci yöneten uzlaştırmacı,âni ve genelleyici yargılamalardan kaçınmalıdır. Bu konuda aceleci davranması tarafsızlığını zedeleyeceği gibi, sürece hâkim olan bir otorite olarak varlığını tartışmaya açabilecektir.

---

15 ClaudeShannonandWarrenWeaver, "General Communication Model" adı altında açıklamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz.**Usluata**s. 14.

16 **Özer**, A. Kadir: İletişimsizlik Becerisi, İstanbul1995, s. 23.

UZLAŞTIRMADA SÜRECİ YÖNETEN UZLAŞTIRMACI ÂNİ VE GENELLEYİCİ YARGILAMALARDAN KAÇINMALIDIR.

Dinleme ile işitme kavramlarının birbirinden farklı anlamlara geldiği, gürültünün algılanması ve tanımlanması aşamasında belirginleşmektedir. Ortamdaki seslerin varlığını dinlediğimizde açık olarak algılamakla birlikte, öncesinde işitiliyor olması dolaylı da olsa iletişim sürecine etki de bulunacaktır.

Ortamda bulunan mekanik bir sese zamanla alışıldığı sanılsa da, bu durumun iletişim sürecine olan olumsuz etkisi kaçınılmazdır. Fizikî ortamdaki bu tür seslerin varlığı ile içimizden gelen ve tanımlanmasında zorluk çekilen duygu ve düşüncelerin sürece etkileri bakımından benzerlikler görülmektedir. İnsanlar içinde bulundukları ruh durumunun her zaman farkında değildirler. Moral bozukluğu, aşırı yorgunluk, üzüntü, karamsarlık benzeri birey merkezli faktörler süreci olumsuz yönde etkilemektedir.Gürültünün nedenleri, aşağıdaki gruplar hâlinde sınıflandırılabilir[17]:

- Fizikî gürültü kaynakları;

Uçak sesi, Radyo-Tv yayınlarında bozulma, tanımlanamayan yazım karakterleri, farklı bilgisayar yazılım ve programları,

- Fizyo-nörolojik gürültü kaynakları;

İşitme, görme bozukluğu, zihin engelleri,

- Psikolojik Kaynaklar;

Aşırı heyecan ve sevinç, korku, önyargılar,

- Toplum-Kültürel kaynaklar;

Tarafların bilgi düzeyleri,

Kültürel yaşamdan kaynaklanan farklılıklar,

Bu kapsamdaki özelliklerin dikkate alınması uzlaştırmacının olgunluk düzeyini etkileyecektir.

J) Kişilerarası İletişimde İlk Temas ve Önemi

Uzlaştırma sürecinde tarafların bir araya geldikleri ilk temas aşaması, karşılıklı anlamların üretildiği bir özellik taşımaktadır. Bu aşamada **izlenim yönetimi** anlam kazanmaktadır. Tarafların birbirleri hakkında ürettikleri anlamların bağlayıcılığı açısından 'Halo Effect – Hale Etkisi' kanaatlerin oluşumunda etkili olmaktadır. Yine bu aşamada Varsayılan Kişilik Yaklaşımının taraflar üzerinde etkili olması sürecin seyrini etkilemektedir. Tüm ayrıntılar dikkate alındığında uzlaştırmanın sağlıklı sürdürülmesi, **süreç yönetimi** yaklaşımının önemini ortaya koymaktadır. Tarafların yaşadıkları anlaşmazlığın olası sonuçlarının yarattığı belirsizliğin süreç içinde tarafların tutumları üzerinde etkili olduğu varsayıldığında, ayrıntılı olarak ele alınması gereken bir başka boyut ise, **belirsizlik yönetimi**dir.

[17] **Zıllıoğlu**, Merih: İletişim Nedir? İstanbul2003, s. 240-241.

K) "Hale" Etkisi – 'Halo' Effect

Bir kişi ile ilk karşılaşma esnasında edinilen anlık izlenim, o kişinin değerlendirilmesinde ve kişi hakkında daha sonraki yargıların yapılandırılmasında önemli oranda belirleyicidir. İlk anda oluşan ve sonrasında alınan kararlarda önemli rolü olan bu etkiye "Hale Etkisi" denilmektedir[18]. Son araştırmalarda, ilk karşılaşma esnasında çok kısa süre içerisinde oluşan bu ilk izlenimin, kişilerin algılanmasında ve zihinde belirli bir yere yerleşmesinde bir referans kaynağı ve kişilerarası iletişim açısından önemli olduğu tespit edilmiştir.

Hale etkisi, uzlaştırma sürecinin ilk temaslarının gerçekleştiği hazırlık aşamasında temel özelliklerden birisidir; bireyin karşısındaki kişi hakkında olumlu veya olumsuz bir görüşe varmak isterken onun kişiliğinin sâdece belirli bir çizgisini dikkate alma ve onun genel tutum ve davranışlarını salt bu kanısına göre değerlendirme eğilimidir. Araştırmalar, bireylerin birbirleri hakkında sâdece belirli bir kişilik özelliğine göre oluşturdukları izlenimlerin oldukça etkili olduğunu göstermektedir. Kişilerarası etkileşimlerde sıklıkla gözlenen bu olgu, diğerine ilişkin değerlendirme ve yargılarda önemli bir yönlendirme gücüne sahiptir. Kişilerarası iletişimde ilk temas esnasında oluşan ve genellikle kişinin sahip olduğu değerlerin etkisiyle gerçekleşen ve ilk intiba olarak tanımlanan bu aşamada oluşan olumlu/olumsuz bakış açısı, sonraki aşamalarda çoğunlukla benzer biçimde devam etmektedir. Ancak bu durum, kişiyi yanıltıcı sonuçlar üretmeye açık bir alandır; kişiye karşı, bağlama ve uyuşmazlığa ilişkin kalıp yargıların oluşumuna zemin hazırlamaktadır.

L) Varsayılan Kişilik Yaklaşımı

Bu yaklaşım[19], diğer kişi hakkında hızlı bir şekilde bilgi sahibi olmak ve karar vermek amacıyla çeşitli kişilik özelliklerinin gruplandırılmasına dayanmaktadır. Bir diğer ifadeyle, farklı kişilik özelliklerinin bir grup içinde değerlendirilmesi için kişinin, zihninde daha önceden oluşturulan şemaların kullanılması yoluyla bir kalıbın içine yerleştirilmesidir. Bu varsayım, kişinin hangi şahsî veya karakter özelliklerine sahip olduğu, bu özelliklerin hangi diğer özelliklerle uyum içinde bulunduğuna ilişkin zihnî bir sınıflandırma temelinde işlemektedir. Genellikle bir kişinin iyi olarak tanımlanan bir özelliğe sahip olması, diğer şahsî özelliklerinin de iyi olacağı, tam tersi bir durumda ise; yâni kişinin kötü bir özelliğe sahip olması hâlinde, diğer tüm şahsî özelliklerinin de kötü olacağı konusunda bir varsayımın oluşmasına neden olmaktadır.

Uzlaştırma sürecinin hazırlık/başlangıç aşamasında taraflarla kurulacak ilk temas aşamasında ve karşılaşma anından itibaren izlenimler, bazen sözlü olarak telefonda, bazen de sözsüz olarak yüz yüze oluşabilir. Belirtilen iki yaklaşımın iletişim engeli oluşturma ihtimali çok yüksektir. Taraflar, tanımladıkları kişilik özellikleri doğrultusunda bir karara vararak davrandıkları için,onların gerçek anlamda birbirlerini tanımaları zorlaşmaktadır. Özellikle ilk andan itibaren devreye giren şemalar ve

---

[18] **Gürüz**, Demet/**Eğinli**, Ayşen Temel: Kişilerarası İletişim, Ankara2011, s. 291.

[19] **Gürüz/Eğinli**s. 294.

kalıplar, özgür bir düşünce yapısına bariyerler oluşturmakta ve kişiler birbirlerini doğru olarak anlayamamaktadırlar.

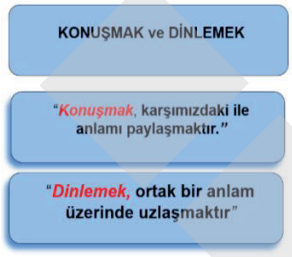
AKTİF DİNLEME HEM TARAFLARIN DİKKATE ALINDIĞI HEM DE ANLAŞMAYA EĞİLİMLİ OLUNDUĞUNUN AÇIK BİR GÖSTERGESİDİR.

Tarafların ilk defa bir araya gelmeleri, sözlü ve sözsüz iletişimin önemini ortaya koyması açısından ayrıca bir öneme sahiptir. Özellikle taraflar arasında gelişen ilişkinin devamı, dinlemenin rolünü öne çıkaran aktif dinleme ile mümkün olacaktır. Aktif dinleme hem tarafların dikkate alındığı hem de anlaşmaya eğilimli olunduğunun açık bir göstergesidir. Soru sorma aşamalarında, anlatılanların özetlemeye çalışıldığı durumlarda, çerçevelemenin sağladığı avantajlardan faydalanılmaya çalışıldığında devrede olacaktır.

M) Uzlaştırma Sürecinde Sözlü ve Sözsüz İletişim

Uzlaştırma görüşmelerinin yüz yüze gerçekleşiyor olması, kişilerarası iletişimin tüm yönleriyle ve dikkatli bir biçimde değerlendirilmesini gerektirmektedir. Özellikle uzlaştırma süreçlerinde taraflar arasında yaşanan mesaj alışverişi sözlü olarak kontrollü ve sınırlı bir biçimde ve özellikle sözsüz olarak da kontrolsüz ve sınırsız bir şekilde gerçekleşir.

İnsanların aynı ortamı paylaşmaları ve yüz yüze gerçekleştirdikleri iletişimin daha yaygın ve etkili olduğu bakış açısından hareketle kişilerarası iletişim süreci, sözlü-sözsüz iletişim olarak iki grupta incelenmektedir. Söylem, kişilerarası iletişimde içerik olarak tanımlanan ve taraflar arasında sürecin yönünü ve devamını etkileyen bir öneme sahiptir. Sözlü iletişim, düşüncelerin dille yani sesli olarak ifade edilmesi anlamına gelmektedir. Tarafların ortama hâkim olacak güven ve samimi bir üslup kullanması, uzlaştırma sürecinin akışını ve yönetilmesini kolaylaştıracaktır.

İnsan iletişiminin çok önemli bir bölümünü sözsüz iletişim oluşturur. Sözsüz iletişim, çoğunlukla, farkında olunmaksızın gerçekleşir. Yüzümüzün aldığı ifade, bedenimizin duruşu, konuşma tarzımız, el-kol hareketlerimiz, sesimizin tonu, insanlarla aramızdaki mesafe, giyim tarzımız, giyim ve aksesuarlar, bakım ve makyaj gibi çeşitli ögeler, söylemek istediğimiz birçok anlamı kendiliğinden ifade eder.

İletişim esnasında karşı taraftan gelen tüm sinyallerin bir bütünlük içinde değerlendirilmesi, etkili iletişimin temel şartı olma özelliğinin yanında, tarafların birbirlerini daha iyi anlamasına, isabetli yaklaşımların sunulmasına, sağlıklı ve kalıcı ilişkilerin kurulmasına katkıda bulunma yönüyle de vazgeçilmez bir özellik taşımaktadır. Bu süreç, sözlü iletişim bilgisi ve yeteneği kadar, sözsüz etkenlerin de kavranmasını gerektirir.

Sözsüz iletişimin özellikleri, gönderilen mesajın taşıdığı anlamı güçlendirmekle birlikte, genellikle farkında olmaksızın geri plânda kalan ayrıntıları da ortaya çıkarmaktadır. İnsan, hareket, duruş ve tavırları ile iletişim kurduğunun farkında olmasa da, bu tür işaretler iletişimde sürekli kullanılır. Bazen sözlerle ifade edilmeyen veya edilemeyen duygu ve düşüncelere ait izler, sözsüz iletişim aracılığıyla ortama yansımaktadır. İletişimin en temel türlerinden birisi olan sözlü iletişimde, "*ne söylendiği*", sözsüz iletişimde ise "*nasıl söylendiği*" önem taşımaktadır.

İLETİŞİMİN EN TEMEL TÜRLERİNDEN BİRİSİ OLAN SÖZLÜ İLETİŞİMDE, "*NE SÖYLENDİĞİ*", SÖZSÜZ İLETİŞİMDE İSE "*NASIL SÖYLENDİĞİ*" ÖNEM TAŞIMAKTADIR.

Sözsüz iletişim, sözlü iletişim sürecini zenginleştirme ve berraklaştırma işlevine sahiptir. İçten ve dışardan kaynaklanan etkenler nedeniyle sözlü iletişim, istenilen anlamı verme konusunda yetersiz kalabilir. Sözlü iletişim kelimelerden oluşur, sözsüz iletişimin gerçek anlamını bu kelimelerin ifade ediliş biçimi belirler.Sözsüz iletişim sâdece kişinin jest ve mimiklerinden ibaret değildir. Ses tonu, dokunma ile birlikte bir bütünlük içinde **Etkisel Dilsiz Bilgilenme** olarak kabul edilen bu özelliklerin yanı sıra,**Yapısal Dilsiz Bilgilenme** olarak kabul edilen ve tarafların kişisel takıları ile ortamdaki fizikî ayrıntıları da içeren bir alan bulunmaktadır[20].

Uzlaştırma görüşmelerinde sözsüz iletişim açısından en değerli alan baş bölgesidir. Bütün duyu organlarımızın (yüze dokunma ile birlikte) baş bölgesinde bulunması, karşı tarafa anlam üretme ve iletmede çok etkilidir. Yüzümüzde kılcal damarların ve sinir uçlarının yoğun olması, mimiklerin oluşumuna neden olmaktadır. Bu mimikler anlam üretmekle birlikte, tarafların önünde gerçekleşmektedir. Oluşan anlamları takip edebilmek, taraflarla yüz ve göz teması varlığının sürdürülmesi ile ilgilidir.

UZLAŞTIRMA GÖRÜŞMELERİNDE SÖZSÜZ İLETİŞİM AÇISINDAN EN DEĞERLİ ALAN BAŞ BÖLGESİDİR.

Kişiler arası iletişimde hayatî öneme sahip olan dokunma, uzlaştırma görüşmelerinde de benzer özellikler taşımaktadır. İlk karşılaşma esnasında taraflarla tokalaşma ile başlayan dokunma, dokunmanın sıklığı, yeri ve süresi ile farklı anlamların oluşumuna neden olmaktadır. Dokunma da, değişkenlere bağlı olarak gelişebilir. Cinsiyete, kültüre, statü ve hiyerarşiye göre değişiklikler gösterebilir.Kişilerarası

[20] **Gürüz/Eğinli**s. 291. Ayrıntılı bilgi için bkz. **İsen**, Galip/**Batmaz**, Veysel: Ben ve Toplum, İstanbul 2002, s.198.

ilişkilerde uzlaştırma sürelerine benzer biçimde tarafların böylesi yakın alanlarda kaldıkları süre ve sıklığa bağlı olarak ilişkinin seyri etkilenecektir. Aynı mekânı uzun süre paylaşmak, taraflar arasındaki ilişkinin genişliği ve derinliğini belirleyici bir özelliğe sahiptir.

Uzlaştırma süreçlerinde taraflar arasındaki göz teması, sözsüz iletişim açısından özel bir öneme sahip olup; aktif dinlemenin, karşıdakine verilen önemin ve sürece hâkim olunduğunun göstergesi niteliğindedir. İletişimde göz teması kadar etkili bir başka sözsüz öge de beden duruşu ile ilgilidir. Bedenin öne, arkaya, sağa veya sola dönük olması, omuz, baş, kol, ve ayaklarımızın duruşunun özel bir anlamı vardır ve iletişimin niteliğini belirler. Beden duruşumuzun yanı sıra ellerimiz de önemli bir sözsüz mesaj ileticisidir.

GÖZ TEMASI, SÖZSÜZ İLETİŞİM AÇISINDAN ÖZEL ÖNEME SAHİP OLUP; AKTİF DİNLEMENİN, KARŞIDAKİNE VERİLEN ÖNEMİN VE SÜRECE HÂKİM OLUNDUĞUNUN GÖSTERGESİDİR.

Tüm bu ayrıntılara bağlı olarak ifade edilecek son söz niteliğinde bir değerlendirme yapılacak olunursa; etkili bir kişilerarası iletişim, özellikle uzlaştırma benzeri alternatif uyuşmazlık çözüm süreçlerinde birçok değişkenin birlikte dikkate alınarak gerçekleştirilmesi ile mümkün olacaktır. Üzerinde önemle durulması gereken ayrıntıların başında sürecin sözlü ve sözsüz iletişimin temel özelliklerini bir bütünlük içinde değerlendirilmesi gerektiği gerçeğidir. Sürecin bu özellikler eşliğinde gerçekleştirilmesi ile birlikte arzu edilen sonuçlara ulaşılması, bu temel özelliğin kararlılık içinde her aşamada taraflar arasındaki ilişkinin özgünlüğüne bağlı olarak sürdürülmesine bağlıdır.

Etkili Beden Dili Kullanımı İçin;

Unutmayın! Bir davranış - resim gibi- bin söze bedeldir.

Başkaları üzerinde olumlu bir etki yaratarak amacınıza ulaşın.

Başkalarının gerçekte ne söylemek istediğini anlamaya çalışın.

İletişimde kişilerin sadece söyledikleri değil,
bedeniyle yaptıkları da duyulabilmelidir.

Karşınızdaki ile dengeli bir göz teması kurun.

Yüz bedenin ruhudur.
Yüz ifadesi canlı ve dinamik olmalı.

Anlamsız bir yüz ifadesinden kaçının.
İnsan bedeninin en dikkat çeken yeri yüzüdür.

Başınızı dik tutun.
Samimi bir gülümsemeyle anlatımınızı destekleyin.
Tebessüm anlamı güçlendirir ve güven vericidir.

Göğsünüz sizin merkezinizdir.
Kiminle iletişim halindeyseniz, merkeziniz o yöne dönük olmalıdır.

Dinlediğinizi baş hareketleriyle belli edin,
Bu size daha fazla saygı gösterilmesini sağlayacaktır.

N) İlk toplantının planlanması

Fizikî mekân hazırlıkları ve uygulama sürecine ilişkin olarak uzlaştırmacının görüşmelere katılacak tüm tarafların bir araya gelişlerine ilişkin ortamın hazırlanmasını sağlaması gerekecektir. Toplantı yönetimi açısından önemli olan bu aşamada, toplantının sağlıklı bir şekilde yapılabilmesini mümkün kılacak mekânsal ihtiyaçların hazırlanmasının yanı sıra, zamanlamanın da plânlanması sürecin devamını belirleyecektir. Görüşmelere katılanların sâdece uzlaştırma süreci ile sınırlı olmayacak şekilde şahsî ihtiyaçlarını da karşılayacak ayrıntıların dikkate alınması gerekir.

§ 25. UZLAŞTIRMACININ SAHİP OLMASI GEREKEN İLETİŞİM BECERİLERİ

A) Aktif Dinleme

İyi ve anlayışlı bir dinleyici olma kapasitesi, danışmanlıktaki en temel beceridir. Dinleme, kelimelerin duyulmasını, sözlü ipuçlarına, ses tonuna ve değişime hassas olunmasını, sözsüz mesajların gözlemini, bağlamın ele alınmasını ve tarafların anlaşıldığının iletilmesini gerektiren aktif bir süreçtir.

Aktif dinlemenin amacı tarafları (kelimelerini, düşüncelerini ve duygularını) dinlemek ve **anlamaktır**. Taraflara onları anladığımızı gösterdiğimizde,ifade ettikleri durumların ve ifadelerin ötesine gidebiliriz.

Bireyin düşünceleri kendisi dinlendikten sonra değiştirilebilir. İnsanlar, dinlenildiklerini hissedinceye kadar duygu ve düşüncelerini **gizlemeye eğilimindedirler**.

BİREYİN DÜŞÜNCELERİ KENDİSİ DİNLENDİKTEN SONRA DEĞİŞTİRİLEBİLİR. İNSANLAR, DİNLENİLDİKLERİNİ HİSSEDİNCEYE KADAR DUYGU VE DÜŞÜNCELERİNİ GİZLEMEYE EĞİLİMİNDEDİRLER.

Dinleyicinin amacı mesajı anlamaktır, söylenenlerin geçerliliğini tartışmak değildir.

Dinlerken kendinizi savunmak veya tarafların söylediklerini çürütmek için içinizden gelen dürtüleri kontrol ediniz.

Anladığınıza emin olduğunuz alanlarda bile inançlarınızı destekleyen değil, onları zayıflatan verileri mutlaka dinleyiniz. **Kısmen doğru ve**ya **tamamen yanlış** olabileceğiniz ihtimalini unutmayınız.

Konuşmaktan çok dinleyiniz. Dinleyici olarak, çözümlerin kabul edilebilir olması için karşınızdakilerin hangi ihtiyaçlarının tatmin edilmesi gerektiğini anlamaya çalışınız.

Aktif dinlemek sizin için bir avantajdır. Ne kadar iyi dinlerseniz o kadar çok **esnekliğe** ve **yaratıcılığa** sahip olursunuz.

Karşınızdakini söylediklerini ve duygularını anlamak konusunda empatik yaklaşım ile sözsüz iletişim unsurlarını da dikkate alarak davranırsanız, taraflara mekanik; yâni soğuk ve mesafeli görünmezsiniz.

B) Soru Sormak

Doğru soru sormayı öğrenmek, her türlü **görüşmenin** akışını denetim altına almanın temel yollarından biridir. Bir soru karşısında gelecek en doğal tepki ***cevaptır***. Ancak önemli olan, herhangi bir cevap değil, ihtiyacınız olan cevabı alabilmektir. Önce nasıl bir cevap istediğinize karar verin. Uzun ve iyice düşünülmüş bir cevap mı yoksa az ve öz mü? Böylece sorunuzu nasıl yönelteceğinizi bilirsiniz. Görüşmelerin başlangıç aşamasında açık uçlu soruların tercih edilmesi tarafların sürece katılması ve kendilerini açması için kolaylaştırıcı ve hazırlayıcı özellik taşır. İç içe geçmiş sorular süreci olumsuz etkilediği gibi, tarafları ortamdan uzaklaştırabilir.

GÖRÜŞMELERİN BAŞLANGIÇ AŞAMASINDA AÇIK UÇLU SORULARIN TERCİH EDİLMESİ TARAFLARIN SÜRECE KATILMASI VE KENDİLERİNİ AÇMASI İÇİN KOLAYLAŞTIRICI VE HAZIRLAYICI ÖZELLİK TAŞIR.

C) Özetleme

Özetler, dinleyen kişinin konuşanı dikkatli bir şekilde dinlediğini ve mevcut durum hakkında ne düşündüğünü anladığını taraflara gösterir.Tarafların duruma ilişkin kendi algılarını kontrol etmesine ve duyulanları aydınlatmasına imkân verir. Görüşme aralarında özetleme yapmak özellikle önemlidir, uzlaşmayı kolaylaştırır.

D) Yeniden Çerçeveleme

Uzlaştırmacının süreci yönetme konusunda zorlandığında, taraflar arasında yaşanan gerginliğin kontrol altına alınmasında, tarafların birbirine yönelmek yerine soruna odaklanmasına yardımcı olan bir özelliktir. Yerindelik ilkesi, yâni gerektiğinde, uygun zamanlama ile ve yeteri kadar uygulanmalıdır. Yeniden çerçeveleme, kelimelerin düzeltilmesi, yeniden düzenlenmesi ve değiştirilmesi yoluyla onlara daha olumlu anlam kazandırılmasıdır. Özellikle uyuşmazlık sebebinin ortadan kalkması mümkün değilse, tarafların uyuşmazlığa ve birbirlerine bakış açılarını değiştirmek, ciddî farklar yaratabilir. Çerçevelenen ifade, hakaret, öfke gibi unsurlardan arındırılarak sâdece soruna odaklanmalıdır.

ÇERÇEVELENEN İFADE, HAKARET, ÖFKE GİBİ UNSURLARDAN ARINDIRILARAK SADECE SORUNA ODAKLANMALIDIR.

E) Empati

Empati, bir başkasının duygu ve deneyimlerini paylaşabilme, diğerlerinin iç dünyalarını bilme yeteneğidir. Diğerlerinin mevcut duygu durumlarına ilişkin sinyallerin ve duyguya yönelik tepkilerin tanımlanabilmesidir. Empati, sâdece karşılıklı bir duygu değişimi değil, aynı zamanda diğer kişinin deneyimlerini paylaşarak anlamlar yaratmaya yönelik bir ilişki olarak tanımlanabilir. Suça yönelen insanların empati düzeylerinin düşük olduğu ve insan ilişkilerinde kabul görmeyen türden davranışlar gösterdikleri belirtilmektedir. Empatik iletişim kurulduğunda, kişiler birbirlerinin duygu ve düşüncelerini anlamaya odaklandıkları için paylaşım artmaktadır[21].

EMPATİK İLETİŞİM KURULDUĞUNDA, KİŞİLER BİRBİRLERİNİN DUYGU VE DÜŞÜNCELERİNİ ANLAMAYA ODAKLANDIKLARI İÇİN PAYLAŞIM ARTMAKTADIR.

Uzlaştırma sürecinde empatinin yönü, tarafların arasındaki ilişkinin seyrini ve yönünü de etkileyecektir. Müzakere sürecinde uzlaştırmacının öncelikle bu durumu

[21]**Gürüz**, Demet/**Eğinli**, Ayşen Temel: İletişim Becerileri, Ankara2010, s. 36.

dikkate alarak empatik yaklaşımı desteklemesi ve süreci öncelikle failden mağdura yönelik başlatması gerekmektedir. Bunun sağladığı aktif dinleme ile mağdurun kendisini daha rahat ifade etmesine, mağdurunda faile ilişkin empati geliştirerek failin topluma kazandırılması sürecine ilişkin sorumluluk almasına katkı sağlamaktadır. Örneğin bir uzlaştırma sürecinde, mağdura sâdece maddî karşılığın düşünülmesi değil, aynı zamanda bazen basit bir özür dileme üzerinden kırılan onurun telâfi edilmesine ilişkin girişimler için fırsatlar yakalanabilir.

F) Yansıtma

Uzlaştırmacının hazırlık aşamasındaki özel toplantılarda sergileyeceği tutumun yansıtma özelliğine uygun olması gerekmektedir. Bu sayede, tarafların içinde bulundukları duygu durumunun anlaşıldığının ve farkında olunduğunun belirtilmesi, tarafların sakinleştirilip sürece daha sağlıklı biçimde devam edilmesine imkân ve zemin yaratacaktır.

§ 26. UZLAŞTIRMACININ DİKKAT ETMESİ GEREKEN UNSURLAR

A) Uygunluk İlkesi ve İradilik

Uzlaştırmacı sürecin en başında, uzlaşma konusu suçun uzlaştırma kapsamına uygunluğu, uzlaşma konusunun uzlaştırmacıya uygunluğu ve uzlaşma konusunun uzlaştırmaya katılan tarafların tamamınca uygunluğunu (iradilik ilkesi/tarafların özgür iradesi) dikkatlice değerlendirir. Tarafların, hüküm ve sonuçlarını bilerek ve özgür iradeleriyle uzlaşmalarını sağlayacak uygun tedbirleri alır.

B) Gizlilik İlkesi

Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür.

C) Telefon görüşmelerinde dikkat edilmesi gerekenler

Uzlaştırma görüşmelerinin büyük bir bölümü,uzlaştırmacının taraflarla telefon görüşmesi üzerinden gerçekleşebilmektedir. Bu görüşmeler de prensip olarak kişilerarası iletişim kapsamında değerlendirilmektedir. Bu görüşmelerde öncelikle sürecin iradilik prensibi ile gizlilik ilkeleri üzerinden yürütüleceğinin belirtilmesi ve genel olarak uzlaştırma sürecinin temel özelliklerinin anlatılması gerekecektir. Çözüm alternatifleri konusunda değilse de, sürece katılmaları konusunda ikna edici bir iletişim taraflar üzerinde etkili olacaktır. Uzlaştırmacının rolünün uygun bir üslupla ifade edilmesi de son derece önemli olacaktır.

SÜRECE KATILMALARI KONUSUNDA İKNA EDİCİ BİR İLETİŞİM TARAFLAR ÜZERİNDE ETKİLİ OLACAKTIR.

D) Delil Kullanma ve Tanıklık

Uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamalar herhangi bir soruşturma, kovuşturma ya da davada delil olarak kullanılamaz. Müzakerelere katılanlar bu bilgilere ilişkin olarak tanık olarak dinlenemez.

E) Eşitlik İlkesi – Tarafsızlık ve Güç Dengesizliği

Uzlaştırmacı,görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız ve tarafsız olarak yerine getirir, tarafların ortak yararlarını gözetir, tarafların müzakerelerde yeterli ve eşit fırsatlara sahip olmasına özen gösterir. Adalete hizmet etme bilinciyle, görevini etkin, zamanında ve verimli biçimde yerine getirmeyi, sunduğu hizmet kalitesini yükseltmeyi hedefler. Sessizliğin yönetilmesinde taraflara yeterince fırsat verilmelidir. Arabuluculuk sürecinden farklı olarak sessiz kalma durumlarında müdahale yöntemlerine dikkat edilmeli, kendini ifade etmeye hazırlık için taraflara fırsat verilmelidir. Açık uçlu sorulara verilecek cevaplara ilişkin bekleme süreci, aktif dinleme ile birlikte tarafların gözlemi ile yakından ilgilidir.Taraflarla zaman içinde uzlaştırmacının yakınlaşmasına bağlı olarak kullandığı dilin tüm taraflar açısından sınırları koruyacak nitelikte olmalıdır.

UZLAŞTIRMACI, SESSİZLİĞİN YÖNETİLMESİNDE TARAFLARA YETERİNCE FIRSAT VERİLMELİDİR.

F) Bilgilendirme

Uzlaştırmacı, görevini yerine getirirken taraflara nazik ve saygılı davranır. Tarafların birbirlerine saygılı davranmaları ve müzakerelere iyi niyetle katılmaları konusunda tarafları bilgilendirir.

G) Kalıp yargı ve Ön yargı

İletişimin temel özelliklerinden olan ilk etkinin insan üzerinde yarattığı ilk yargı, ilerleyen süreçte genellikle önyargı olarak devam etmektedir. Hangi açıdan bakılırsa bakılsın olumlu veya olumsuz önyargı iletişimi etkileyecektir. İnsan ilişkilerine yansıyan bu bakış açısı kısa zaman içerisinde bir yaşam biçimi şekline dönüşebilecektir. Umutsuzluğa kapılmadan ve önyargılarımızı kontrol ederek kazanacağımız enerji en kısa sürede içinde bulunulan iletişim bağlamını da olumlu etkileyecektir.

Masumiyet karinesi gereğince şüpheli veya sanığın suçluluğu hakkında ön yargılı olamaz, şüpheli veya sanığa karşı bir tavır takınamaz. Görevini yerine getirirken taraflar arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım yapamaz, itibar ve güveni sarsıcı davranışlarda bulunamaz.

SONUÇ

Onarıcı adalet ve özelde uzlaştırma, ceza adalet sisteminin insanileştirilmesi çabalarına en iyi örneklerden biridir. Onarıcı adalet, mağdur ve failin birbiriyle mücadele eden taraflar olmadığını hatırlatırken, yepyeni bir yaklaşım sunarak tüm yerleşik kabulleri tartışmaya açmakta ve adalet adına umut vermektedir. Bu anlayışta

çıkış noktası ve adalet mekanizmasınca öncelikle memnun edilmesi, ihtiyaçları karşılanması gereken öznesi olarak "mağdur" öncelenmekte ise de, fail ve toplum da ihmal edilmemekte, ne cezalandırıcı ne de salt tazmin edici bir adalet tesisi değil, bilâkis ceza adaletinin tüm özneler bakımından onarıcı ve memnun edici olması hedeflenmektedir[22].

Bu yönüyle uzlaştırma süreci, kişilerarası iletişimin tüm temel özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Uzlaştırmacının özellikle sürece katılan tüm tarafların yaşadıkları çatışmaya ilişkin anlaşma sağlamalarına ortam yaratması ve destek olarak çözüme ulaşılmasını kolaylaştırması ideal bir sonuç olsa da; tarafları masada kalmaları konusunda teşvik etmesi ve cesaretlendirmesi, üstlendiği sorumluluk açısından bütünleyici ve yapıcı bir özellik taşımaktadır.

Son olarak uzlaştırma görüşmelerinde değinilmesi gereken önemli ayrıntılardan birisi de, toplumdaki cinsiyet eşitliği konusudur. Bu konuya odaklanılması, sürecin yönetilmesinde yaşanacak olası önyargıların kontrolü açısından önemli bir işlev üstlenmektedir.

Toplumdaki cinsiyet, farklı cinsiyet özelliklerindeki bireylerin birbirleriyle karşılaştırıldığında güce erişim, yaşam fırsatları, dezavantajlar ve aynı olaylara karşı geliştirilen farklı stratejiler açısından nasıl konumlandıklarını tahlil etmek için kullanılan bir kavramdır. Bu açıdan, biyolojik cinsiyet özelliklerine göre ayrıştırılmış veriler, toplumdaki cinsiyet tahlili için önemli bir temel teşkil eder. Toplumdaki cinsiyet tahlili, bireylerin farklı biyolojik cinsiyetleri ile yaş, cinsiyet tercihleri, etnik köken, sınıf konumu gibi farklılıklarının kesiştiği noktalarda farklı kadınlık ve erkeklik hâllerinin toplumda nasıl oluştuğuyla ve ne tür eşitsizliklere yol açtığıyla ilgilidir. Bu nedenle toplumdaki cinsiyet tahlili, toplumdaki cinsiyet temelli eşitsizliklerin fark edilerek farklı nüfus gruplarının ihtiyaçlarının karşılanması için tarafsızlığı ve insan haklarını geliştirebilmenin önemli bir aracıdır[23].

---

22 **Yavuz**s. 110.

23 Sida (Swedish International Development CooperationAgency) GenderTool Box. (2015). Gender Analysis - PrinciplesandElements. Sida: Sweden; aktaran Adalet Bakanlığı Temel Arabuluculuk Eğitimi eğitici Kitabı, Eylül, 2017, editörler; Ali Yeşilırmak, Elif Kısmet Kekeç, bölümü hazırlayan Burcu Hatipoğlu, s. 264.

BÖLÜMLE İLGİLİ SORULAR

1. Uzlaştırma sürecinin başlangıç aşamasını planlayabilir misiniz?
2. Taraflar uzlaştırma sürecine başladığında ilk görüşmelerde dikkat edilmesi gerekenler nelerdir?
3. Sözlü ve sözsüz iletişimin uzlaştırma sürecindeki işlevleri nelerdir?
4. İletişim ve ilişki arasındaki farkın uzlaştırma süreci açısından önemini nedir?
5. Uzlaştırma süreci açısından dikkat edilmesi gereken genel iletişim modelinin temel özellikleri nelerdir?
6. Uzlaştırmacının süreci başarılı bir şekilde sürdürebilmesi için sahip olması gereken beceriler nelerdir?
7. Uzlaştırmacının süreci başarılı bir şekilde sürdürebilmesi için sahip olması gereken temel özellikler nelerdir?

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

UYGULAMA EĞİTİMİ

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

09

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

DOKUZUNCU BÖLÜM
UYGULAMA EĞİTİMİ

Şamil DEMİR*

§ 27. UYGULAMA EĞİTİMİ

Uygulama Eğitiminin Amacı ve Hedefleri

Uygulama eğitimi uzlaştırma eğitiminin son bölümüdür. Uygulama eğitiminin amacı, katılımcıların eğitim süresince edindiği bilgi ve becerileri, bir uzlaştırma sürecinin tüm aşamalarını kapsayacak şekilde canlandırmalar yoluyla uygulamasını sağlamak ve yapılan çalışmaları değerlendirmektir. On iki saat sürecek bu eğitimin sonunda katılımcıların bir uzlaştırma sürecini baştan sonra yürütebilmesi ve gerektiğinde eş uzlaştırmacı olarak çalışabilmesi hedeflenmiştir.

Öğretim yöntem, materyal ve etkinlikleri

Uygulama eğitimi sırasında açıklamalı video gösterimi, büyük ve küçük grup tartışmaları, telefonla arama alıştırması, açılış konuşması alıştırması ve bir uzlaştırma müzakeresinin baştan sona canlandırmasını kapsayan rol oynama çalışması yapılacaktır. Uygulama eğitiminde basılı senaryolar, kalem ve not kâğıtları, yazı tahtası ve kalemi gibi materyaller kullanılacaktır. Eğitimde aşağıdaki etkinlikler yapılacaktır:

1. Tarafları telefon ile toplantıya davet çalışması.
2. Açılış konuşması canlandırma çalışması.
3. Uzlaştırmanın tüm aşamalarını canlandırma çalışmaları.
4. Eğiticilerin yönetiminde grup içi değerlendirmeler yapılması.
5. Eğiticilerin canlandırmalar sonunda geri bildirim yapması.
6. Genel tartışma ile öğrenimin/kazanımların değerlendirilmesi.

Süre: 12 saat

Geliştirilecek beceriler

Uygulama eğitiminde katılımcıların bir uzlaştırma müzakeresini verilen senaryo üzerinden baştan sona canlandırma çalışması yapması, bu çalışmada uzlaştırmacı rolü alan katılımcıların aşağıdaki becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir:

- Etkin dinleme
- Soru sorma
- Farklı sözcüklerle anlatma, açıklığa kavuşturma
- Sözlü / sözsüz / yazılı iletişim
- Özetleme
- Yeniden çerçeveleme
- Yansıtma
- Farklılıklara duyarlı olma
- İki tarafa da saygı
- Yönlendirici olmadan kolaylaştırma,

* Avukat-Arabulucu.

- Sessizliğin gücünden yararlanma
- Sınırları koruma
- Kontrollü kendinden emin duruş
- Kendini dengeleme
- Belirsizliklere tahammül

Uygulama eğitimi konuları:

Uzlaştırmacı eğitimi kapsamında yapılacak uygulama eğitimi dört başlık altında ele alınmıştır. İlk iki başlık hem katılımcı hem de eğiticiye yönelik iken üçüncü ve dördüncü başlıklar eğiticiye yönelik talimat ve tavsiyelerdir. Uygulama eğitimi konu başlıkları şunlardır:

1. Uygulama eğitiminin planlanması*(eğitici ve katılımcıya yöneliktir)*
2. Uygulama çalışmasının yapılması*(eğitici ve katılımcıya yöneliktir)*
3. Uygulama çalışmasının değerlendirilmesi*(sadece eğiticiye yöneliktir)*
4. Uygulama eğitimi senaryoları için tavsiye edilen standartlar*(sadece eğiticiye yöneliktir)*

Uygulama Eğitiminin Kapsamı

Uygulama eğitimi, uzlaştırmacı eğitimin teorik bilgi ve becerileri pekiştiren kısa etkinlikler içeren ders aşaması tamamlandıktan sonra yapılır. Eğitimin bu aşamasında katılımcılar bir uzlaştırma sürecini farklı roller üstlenerek başından sonuna kadar canlandırırlar. Bu süreçte her bir katılımcı hem diğer katılımcılar tarafından hem de bu dersin eğitmenleri tarafından değerlendirmeye tabi tutulurlar. Bu nedenle eğitmenler, çalışmanın yapılmasından kullanılacak ortamı ve materyalleri hazırlamalı, katılımcılar da kendilerine verilen süre içinde rollerine hazırlanmalıdırlar.

1. Uygulama Eğitiminin Planlanması

1.1 Kimler Katılır?

Uygulama eğitimi, uzlaştırmacı eğitiminin katılımcıları için düzenlenen bir çalışmadır. Bu çalışma için kayıtlı katılımcılar dışındaki kişilerden de destek alınabilir. Destek alınabilecek dış katılımcılar, uzlaştırmacı eğitimini tamamlamış, sınavı geçmiş ve sicile kayıtlı uzlaştırmacılar olabileceği gibi konuya ilgi duyan avukatlar da olabilir. Dış katılımcılar, taraf ve avukat rolü oynayacak kişi sayısını artırarak uygulama eğitimi süresince katılımcıların uzlaştırmacı rolünde daha çok kalmalarına yardımcı olabilirler. Bazı yurt dışı örneklerde uygulama çalışmalarında ve akreditasyon sınavlarında amatör ve profesyonel tiyatrocularda faydalanıldığı görülmektedir.

1.2 Canlandırmalar ve Süreleri

Uygulama eğitiminde telefon ile davet, açılış konuşması ve baştan sona uzlaştırma canlandırması olmak üzere üç tür canlandırma yapılır. Telefon ile davet canlandırması en çok on, açılış konuşması canlandırması ise en çok on beş dakikalık periyotlarda yapılır. Uzlaştırma müzakeresi ise canlandırmaları bir uzlaştırma sürecinin baştan sona canlandırılması şeklinde birbirini izleyen oturumlarla yapılır. Her oturum hazırlık, grup içi değerlendirme ve eğitmen geri bildirimi dâhil 120 dakikaya kadar sürebilir. Çalışma başlamadan önce katılımcılara 10-15 dakika hazırlık süresi verilir; canlandırma kısmı 70-80 dakika kadar sürebilir. Çalışma tamamlandığında grup içi değerlendirme

yapılması, soruların yanıtlanması ve eğitmenin geri bildirimde bulunması için 20-30 dakika ayrılabilir. Sıradaki oturuma başlamadan önce mola verilir.

1.3. Başlangıç canlandırmaları

1.3.1 Telefonla arama canlandırması

Katılımcılar üçer veya beşerli (tarafların avukatı olabilir) gruplara ayrılır; aralarından bir uzlaştırmacı seçerler. Uzlaştırmacı rolündeki katılımcı, uygulama eğitiminde kullanılacak ilk senaryonun genel bilgilerini esas alarak tarafları telefon ile arar. Aramada kendini tanıtır, toplantı yer ve saatini belirlemeye ve uzlaştırma sürecini kısaca anlatmaya çalışır. Bu görüşmeler, grup içinde dönüşümlü ve onar dakikalık sürelerde yapılır.

1.3.2 Açılış konuşması canlandırması

Katılımcılar üçer veya beşerli (tarafların avukatı olabilir) gruplara ayrılır; aralarında bir uzlaştırmacı seçerler. Açılış konuşması canlandırmasında uzlaştırmacı, uygulama eğitiminde kullanılacak ilk senaryoyu esas alarak, müzakere bölümünde açıklanan unsurları içeren ve bir metne mümkün olduğunca az bağlı kalarak bir açılış konuşması yapar. Uygulama ilerledikçe metne bağlılığın azalması beklenir.

Açılış konuşması canlandırmasında uzlaştırmacı duruşuna, göz temasına ve el hareketlerine mümkün olduğunca özen gösterilir. İlk canlandırmada taraf rolü üstlenenler, sadece seyreder ve soru sorulduksa yanıt verir. İkinci uygulamalarda taraf rolündekiler, açılış konuşmasında eksik kaldığını düşündüğü hususları merak ediyormuşçasına sorar ve uzlaştırmacıya açıklama fırsatı verir. Son canlandırmada taraf rolündekilerin uzlaştırmacının açılış konuşmasını kestiği, diğer tarafa sataştığı örnekler canlandırılarak uzlaştırmacının gerekli müdahaleleri yapması beklenir.

Eğitmen, ilk uygulamalarda açılış konuşmasının unsurlarındaki eksikliklere ilişkin geri bildirimde bulunur. İlerleyen uygulamalarda katılımcının açılış konuşmasındaki uzlaştırmanın temel ilkeleriyle uyumsuz ifadelerine, temel kuralları gözetip gözetemediğine, duruşu, göz teması ve el hareketlerine dair değerlendirmelerde bulunur.

1.4 Uzlaştırma müzakeresi grupların oluşturulması

Uzlaştırmanın bir bütün olarak canlandırılmasına başlamadan önce katılımcıların gruplara ayrılması ve her canlandırma tamamlandıktan sonra grupların belirli bir düzen içinde tekrar oluşturulması gerekir. Amaç, katılımcıların uygulama eğitimi boyunca farklı rollerde ve farklı kişilerle uygulama deneyimi kazanmasıdır.

Bu kapsamda her katılımcı uygulama eğitiminde en az birer kez;

- Uzlaştırmacı,
- Eş uzlaştırmacı,
- Taraf

rolü alarak uygulama eğitimini tamamlar. Uygulama eğitimi boyunca, hazırlık aşamasından başlayıp temsili uzlaştırma raporu hazırlanmasına kadar olan süreci kapsayacak şekilde, canlandırmalar yapılır. Her canlandırma sonunda uzlaştırmacı rolü oynayan kişi, saat yönünde yan gruba geçerek o grupta daha önce oynamadığı bir rolü üstlenir. Bu şekilde gruplardaki katılımcılar değiştirilmiş olur.

1.5 Uzlaştırma müzakeresi canlandırmasına hazırlık

Eğitmenler, gruplara ayrılan katılımcılara senaryoları dağıtır ve kuralları açıklar. Şu hususlara dikkat edilir:

➢ Uzlaştırmacı rolündeki katılımcıya sadece uyuşmazlık ile ilgili genel bilgi verilir.

➢ Taraf rolü oynayacaklara, genel bilgiler, gizli bilgi, daha önce ifade edilmemiş zararlar ve talepler ile varsa rol canlandırma önerilerini içeren senaryolar verilir.

➢ Uzlaştırmacı, tarafların rollerini, taraflar da birbirlerinin rollerini okumaz. Taraf ve uzlaştırmacı rolünü üstlenenler, okuma sırasında verilen olay hakkında konuşmaz/tartışmaz; mümkünse rolleri birbirlerinden uzakta okurlar.

➢ Taraflara verilen gizli bilgiler, rolün gerçekçi bir şekilde oynanmasına imkân verecek şekilde tasarlandıklarından, uzlaştırmacı rolü oynayacakların dinleme ve soru sorma becerilerini göstermelerine/geliştirmelerine fırsat/izin verir.

➢ Taraflara verilen gizli bilgiler, senaryoda ilk bakışta açıkça görülemeyen seçeneklerin üretilmesini sağlar. Taraf rolü oynayacak katılımcılar, gizli bilgileri erken ifşa ederlerse, uzlaştırma sürecinde normal şartlarda yaşanması beklenen çatışma ortamı tam olarak canlandırılamaz ve uzlaştırmacının da yeteneklerini sergileme/geliştirme olanağı azalır.

1.6 Oturum Düzeni ve Lojistik

Canlandırma başlamadan önce uzlaştırmacı/lar, tarafların nerede ve nasıl oturması gerektiğini ve odanın düzenini müzakereye hazırlık aşamasına dair bölümde öğrendikleri bilgileri dikkate alarak tartışır; oturumda kullanılacak yazı tahtasını, kalem ve not kâğıtlarını, su, bardak gibi lojistik gereklilikleri kontrol eder. Hazırlık tamamlanınca taraf rolündekiler önce hazırlık toplantıları için sonra ortak toplantı aşaması için görüşme yerine davet edilir. Gerektiğinde ikinci bir çalışma odası canlandırmalarda ve hazırlık çalışmalarında kullanılmak üzere ayrılabilir.

2. Uzlaştırma müzakeresi uygulama çalışması

2.1 Uzlaştırmacının Rolü

Uzlaştırmacı, taraflar ve sürece birlikte katılabilecekleri kişi rolünü oynayanlar hazır olduklarında rol canlandırmasına başlanabilir. Uzlaştırmacı, taraflarla hazırlık toplantısı yaparak sürecin nasıl devam edeceğini belirler. Taraflar ortak toplantı aşamasına geçmek istemezse görüşmeleri ayrı ayrı mekik yaparak devam ettirir. Taraflar hazırlık aşamasından sonra ortak toplantıya geçmek ister ya da uzlaştırmacı özel toplantılar arasında mekik yaparken ortak toplantıya geçmeye karar verirse bir araya getirilirler. Uzlaştırmacı tarafları uygulama yerine alır, oturtur, selamlar ve açılış konuşması yaparak sürece başlar. Eğitim boyunca takip edilen müzakere aşamalarını izleyerek süreci yönetir; her aşama için edinilen sözlü ve sözsüz iletişim becerileri ile müdahale yöntemlerini mümkün olduğunca uygulanmaya çalışır.

2.2 Tarafların Rolü

Canlandırmada taraf rolü oynayacak kişiler, kendilerine verilen senaryodaki rolü oynayacaktır. Rol, senaryodaki karaktere bağlı kalınarak ve dengeli bir şekilde oynanmalıdır. Taraflar mümkün olduğunca tarif edilen karakterin kültür, anlayış ve eğitim seviyesine bürünmeye çalışmalıdır. Senaryodaki olgular iyice gözden geçirilmeli, böylece nadir durumlar ve ayrıntılar dışında metni tekrar okumak

gerekmemelidir. Buna karşılık rolün çok fazla prova edilmesi, gizlenen bilgilerin açığa çıkarılmasında, seçenek üretmede, senaryo gereği ortaya çıkması gereken beklenmeyen durumlarda zorluğa neden olabilir. Bu bakımdan rol, aynı zamanda senaryonun sağladığı esneklik içinde oynanmalıdır.

Taraf rolünü oynayacak katılımcı, karakterin suç nedeniyle uğradı zararı, bu zararın yol açtığı duygu durumunu ve bunu aşmak için nelere ihtiyaç duyabileceğini düşünmeli, rolü gereği önemli hususları tespit etmeli, kendisini üzen veya uzlaştırma sürecine katılmasına neden olan hususları belirlemelidir. Taraflar rol gereğince kafa karışıklığı, öfke, keder, acı, korku, tedirginlik, kayıtsız kalma ya da konuşma isteksizliği gibi kendilerinden istenen duyguları mümkün olduğunca gerçekçi sergilemelidirler. Mantıklı olmak, mantıklı düşünmek ve konuşmak zorunluluğu yoktur. İstek ve ihtiyaçlar, karışık bir şekilde ifade edilebilir. Taraflar, gerçekte de olduğu gibi akıllarından son geçen fikirle konuşmaya başlayabilir, önemli konulara değinmeyebilirler. Böylece uzlaştırmacıya zorluklar çıkarılarak duyguları yönetme, tarafları olumlu yönde teşvik etme, becerileri sergileme ve müdahale etme fırsatı verilmelidir. Senaryoda açıkça belirtilmediği sürece, tarafların uzlaştırmacıya çıkardığı zorluk düzeyi, zamanının tamamını becerilerini geliştirmek / sergilemek yerine tarafları kontrol altında tutmaya harcamasına neden olmamalıdır.

Tarafların iletişim, ihtiyaçlarına uygun seçenek üretme ve müzakere becerilerini, ego/kendine güvenlerini göstermeleri gerekir. Böylece uzlaştırmacı, kolaylaştırma ve tarafları onarım ve telafi için yüreklendirme işlevini geliştirme/yerine getirme fırsatı bulabilir. Taraflar, rollerini sergilerken senaryodaki rol canlandırma önerilerine sadık olmalıdır. Bu önerilerin aksine hiç direnç göstermemek veya inatlaşmak gibi yollara başvurmamalıdır. Yine taraflar rolleri gereğince sergiledikleri karakteri "sürecin her aşamasında" gerçeğe yakın ve dengeli bir şekilde canlandırmalı, uzlaştırmacının ve gelişen diyaloğun etkisi ile yaşadıkları değişiklikleri açıkça sergilemeye çalışmalıdırlar.

Taraflar ile uzlaştırmacı arasında canlandırma dışında bir etkileşim (örneğin, gülüşme, şakalaşma) veya konuşma (örneğin, role, bir sonraki adıma dair açıklama) olmamalı, gizlenmiş bilgiler paylaşılmamalıdır (örneğin tarafın gizli bilgiler içeren metni uzlaştırmacıya verilmemelidir). Taraflar, molalar boyunca da mümkün olduğunca karaktere bağlı kalmalıdır. Böylece moladan sonra role gerçekçi bir şekilde devam edilebilir.

2.3 Eş Uzlaştırmacının Rolü

Eş uzlaştırma, uzlaştırma sürecinin birden fazla uzlaştırmacı yardımıyla yürütüldüğü uzlaştırmadır. Birden çok suç ve tarafın olduğu uzlaştırma dosyalarında eş uzlaştırmacı görevlendirilebilir. Bu nedenle, uzlaştırmacıların eş uzlaştırmacılık yapma becerilerinin gelişmesi için yapılacak canlandırmada karmaşık ve çok taraflı bir senaryo tercih edilmelidir.

Eş uzlaştırmacı rolü oynayacak katılımcılar, canlandırma başlamadan önce, senaryo gereğince eş uzlaştırmacıya ihtiyaç duyulmasının nedenlerini dikkate alarak, sürecin yönetimine ilişkin planlama ve görev dağılımı yapmalıdır. Örneğin, hazırlık toplantıları uzlaştırmacılar arasında bölüşülebilir, ortak toplantı aşamasında yapılacak açılış konuşmasına bir uzlaştırmacı başlayıp uygun bir yerinden itibaren konuşmaya diğeri devam edebilir. Bir uzlaştırmacı soru sorarken diğeri not alabilir ve riskli olabilecek tutum ve davranışları gözlemleyebilir. Ya da bir uzlaştırmacı ayrıntılara yoğunlaşırken, diğeri büyük resme odaklanabilir.

Birden fazla uzlaştırmacının varlığı, süreci hızlandırarak verimliliği artırır. Örneğin, bu sayede özel oturumlar aynı anda yapılabilir. Her uzlaştırmacı bazı becerilerin kullanımına daha yatkın olabilir ve süreçte bu yetenekleri kullanabilir. Örneğin, bir uzlaştırmacı duygu kontrolü, yansıtma, özetleme ve çerçeveleme konusunda iyi iken diğeri, açık uçlu soru sorma, gerçeklik analizi ve netleştirme konusunda başarılı olabilir. Çok tarafın olduğu uyuşmazlıklarda eş uzlaştırmacılar, her bir katılımcıya daha fazla ilgi gösterebilir. Bu da tarafların duyulma ve görülme ihtiyaçlarını karşılar; taraflarla uzlaştırmacılar arasında güven ve yakınlık sağlar. Ancak, eş uzlaştırmacılar gerekli hazırlıkları yapmadan uzlaştırmaya başlarsa sürecin yönetimi kolaylaşmak yerine zorlaşır, eş uzlaştırmacılar tarafların dikkatini dağıtır, bu da onarım ve telafi sürecin zarar görmesine neden olabilir.

2.4 Özel Toplantılar

Eğitimin amacı gereğince hazırlık aşamasında mutlaka özel toplantı yapılmalı, uzlaştırmacı ile taraflar ayrı ayrı görüşmelidir. Tarafların yüz yüze görüşmesi hedeflenen ortak toplantı aşamasında da gerektiğinde özel toplantı yapılabilir. Özel toplantının yönetiminde görüşme yapılan taraf masada kalır, diğer taraf masadan kalkar, mümkünse canlandırmanın yapıldığı ortamdan çıkar. Varsa eş uzlaştırmacı, oturumların organizasyonunda, (örneğin, tarafların tekrar ortak oturum yapılan yere davet edilmesinde) oturumu yöneten uzlaştırmacıya yardımcı olur. Uyuşmazlıkta eş uzlaştırmacılar atanmışsa eş uzlaştırmacılardan her biri, bir tarafla özel görüşme yapabilir ve özel görüşme sonunda gelinen durumu değerlendirmek için toplantı aralarında bir araya gelmeleri gerekebilir.

2.5 Eğitmenin Rolü ve Gözetimi

Uygulama eğitiminde canlandırmalar, eğitmen gözetimi altında yapılmalıdır. Bu eğitimi veren eğitmen sayısı tercihan iki olmalıdır. Eğitmen/ler, canlandırmaları ve bu kapsamda yapılan özel toplantıları devamlı izler, kurallara uyulmasını gözetir; katılımcılardan gelebilecek soruları yanıtlar, gerektiğinde katılımcılara yardım eder; bununla beraber uzlaştırmacı ve taraf rolü oynayanların yoğunlaşmasını bozacak müdahalelerde bulunmaz. Değerlendirme ve geri bildirimler, canlandırma sonunda yapılır.

Uzlaştırma müzakeresi, uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet Savcısı gözetiminde yürütüldüğünden, rol canlandırmasının gerçeğe yakın yürütülebilmesi için eğitmen veya eğitmenlerden birisi katılımcılardan gelebilecek talepleri karşılamak üzere Cumhuriyet Savcısı rolü üstlenir. Uzlaştırmacı rolü oynayan katılımcı, olayı incelerken suçun türü, taraf sayısı ve ortaya çıkan zarar itibariyle görevinin sınırları, ne gibi bir yol izlemesi gerektiği konusunda tereddüt ederse yapması gerekenleri netleştirmek için Cumhuriyet Savcısı rolündeki eğitmenle görüşmesi gerekebilir. Cumhuriyet Savcısı rolündeki eğitmen, uzlaştırmacıyı öncelikle mevzuatı kendi başına gözden geçirmesi ve karar alması için teşvik eder ve gerekiyorsa uzlaştırmacıya müzakerenin kanununa uygun yürütülmesi için izlenmesi gereken yol ve yapılması gerekenler ilgili talimat verebilir (CMK m. 253/14; Yön. m. 31/2).

2.6 Sonlandırma

Canlandırmalar belirli bir süre boyunca yapılır. Tarafların bu süre içinde herhangi bir anlaşmaya varıp varamamalarının bir önemi yoktur. Önemli olan sürecin saygılı bir

etkilerimle ve güvenli bir şekilde yürümesine yardımcı olmaktır. Aynı senaryoda farklı sonuçlar ve edimler ortaya çıkabilir. Taraflar uzlaşmış ve zamanları kalmışsa uzlaştırma raporunu taslak olarak hazırlayıp imzalayabilirler. Verilen süre sonunda eğitmen/ler canlandırmayı durdurur.

2.7 Grup İçi Tartışma/Değerlendirme

Canlandırma tamamlandıktan sonra katılımcılara sürecin nasıl gittiğini küçük grup içinde tartışmaları için 10-15 dakika süre verilir. Eğitmen yapılan bu tartışmayı yönetir. Tartışmanın odağı, uzlaştırmacının davranışları, kararları ve bunlardan neler öğrenilebileceği ile ilgili olmalıdır.

Grup tartışması için aşağıdaki sıra izlenebilir:

- Öncelikle uzlaştırmacı rolündekiler, süreç boyunca nasıl hissettiklerini, ne yapmayı düşündüklerini, neyin işe yaradığını, neyin işe yaramadığını ve süreci yeniden yönetmesi gerekse neyi farklı yapacağını ifade ederler. Bu sırada eğitmen, uzlaştırmacıyı pozitif çıkarım yapmaya teşvik eder.
- Eğitmen, taraf rolündeki katılımcılardan süreçte kendilerini nasıl hissettiklerini, uzlaştırmacının hangi söz, davranış ve kararının çözüme ulaşılmasını kolaylaştırdığını, hangisinin zorlaştırdığını anlatmalarını ister. Taraf rolü oynayanlara ayrıca şu soruları sorar:
  - ✓ "Süreç boyunca dinlendiğini düşünüyor musun?"
  - ✓ "Tüm hikâyeyi anlatma şansın var mıydı?"
  - ✓ "Kendini saygın hissettin mi?" "Karar verme gücünün sende olduğunu düşündün mü?"
- Eğitmen, somut örneklerle geri bildirim verir ve katılımcıların alternatifler hakkında düşünmelerine yardımcı olur.

Eğitmen, grup değerlendirmesinden, işe yarayan bir iki başlık yahut örneği seçerek, büyük grup tartışmasında paylaşmak isteyebilir.

3. Uygulama Çalışmasının Değerlendirilmesi

Hazırlık aşamasından başlayarak, uzlaştırma raporu hazırlanmasına kadar olan süreci kapsayacak şekilde yapılacak her bir canlandırmanın sonunda eğitmen, uzlaştırmacı rolündeki katılımcıyı değerlendirir. Bu değerlendirme, "kontrol listesi" **(Bkz. Ek 1)** izleyerek sözlü; ya da "değerlendirme formu" **(Bkz. Ek 2)** doldurarak yazılı, detaylı bir geri bildirim şeklinde olabilir. Sözlü geri bildirim sırasında aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir:

- Geri bildirime birkaç olumlu nokta ile başlamak önemlidir. Bu, devam eden geri bildirimin daha kolay anlaşılmasına ve sindirilmesine yardımcı olur. Katılımcı kendini savunmak zorunda hissetmez.
- Geri bildirim sırasında somut tespitler üzerinden hareket edilerek, katılımcının açıkça bu değerlendirmenin neden yapıldığını anlamasına yardımcı olunmalıdır. Değerlendirmede katılımcının canlandırma sırasında kullandığı kelimeler kullanılmaya çalışılmalıdır.
- Mümkünse, eğitmenin tespit ve algılarının yerindeliği, taraf rolündeki katılımcılardan destek alınarak kontrol edilmelidir. Örneğin eğitmen uzlaştırmacının mağdurun kaygılarını dikkate almadığını, onarım sürecinin yaşanmasına izin vermediğini veya tarafları çözüme yönlendirdiğini düşünüyorsa bu durum taraflara

sorulmalı, gerek sorular gerekse cevapları, uzlaştırmacı rolündeki katılımcıya geri bildirim verme yolu olarak kullanılmalıdır.

- Geri bildirim sırasında katılımcının ezilmiş ve mahcup hissetmesine neden olunmamalı; kişisel olarak kaldırabileceği sınırlar içinde kalınmalıdır. Uzlaştırmacı adayları, eğitmenden gelecek bilgi bombardımanından ziyade, belirli bir davranışı belirli sebebe bağlayarak, yani tecrübe ederek, daha etkili şekilde öğrenirler.

4. Uygulama Eğitiminde Kullanılacak Senaryolarda Aranan Standartlar[1]

4.1 Uzlaştırmaya Tabi Suç

Senaryolar kural olarak uzlaştırma kapsamına giren suç veya suçlarla ilgili olmalıdır. Ancak, uzlaştırmacının bilgisini ve tutumunu gözlemek bakımından bir kısmı uzlaştırma kapsamında olmayan suçlar da senaryolara dâhil edilebilir. Örneğin, uzlaştırma bürosu yanlışlıkla uzlaştırma kapsamında olmayan bir dosyayı uzlaştırmacıya sevk edebilir. Bu durumda uzlaştırmacının ne karar vereceği gözlenebilir.

4.2 Tutarlılık, Gerçeklik ve İçerik

Uygulama eğitiminde canlandırmalarda kullanılmak üzere iyi hazırlanmış ve kendi içinde tutarlı senaryolar tercih edilmelidir. Senaryolar, katılımcılardan gelen geri bildirimler dikkate alınarak gerektiğinde düzeltilmeli/güncellenmelidir. Senaryoların yazımında gerçek olaylardan esinlenilmesi, senaryo boşluklarını engelleyerek, katılımcıların olaya yoğunlaşmalarını kolaylaştıracaktır. Canlandırmanın gerçeğe yakın olabilmesi için, iki tarafı olan bir suç bakımından en az üç ayrı metin hazırlanmalıdır. Bu metinlerden ilki, suç ile ilgili genel bilgileri; ikincisi, mağdura ait üçüncüsü de faile ait gizli ya da ortaya çıkarılması gereken ihtiyaç, olasılık ya da bilgileri içermelidir.

4.2.1 Genel Bilgi

Suça ilişkin genel bilgide, suçun tarafları ve işleniş şekline dair bilgiler bulunur. Bu kapsamda suçun faili ve mağdurunun meslekleri yaşları, varsa fail ile mağdur arasındaki önceki ilişkiler veya sorunlar, suçun işleniş şekli, yeri ve zamanı, kolluk işlemleri kısaca anlatılmalıdır. Genel bilgide ayrı bir başlık olarak soruşturma veya kovuşturma safahatı ve uzlaştırmacıya sevk süreci özetlenmelidir. Ardından uzlaştırmacının dosyayı incelemesine ve hazırlanmasına yardımcı olmak için fail ve mağdurun özet ifadelerine yer verilmelidir. Son olarak uzlaştırma sürecine katılanlar adları, rolleri ve görevleri belirtilerek listelenir.

4.2.2 Gizli veya özel bilgi

Suçun taraflarına ve uzlaştırmacıya tek bir metinden oluşan tamamen aynı bilgileri içeren senaryolar verilerek uzlaştırma canlandırması yapılması doğru değildir. Uzlaştırmacının süreç yönetimi becerilerini sergilemesi ve geliştirmesi için genel bilgiden bağımsız olarak kaleme alınmış, olayın taraflarına ait gizli ve özel bilgiler sağlanmalıdır. Bu gizli ve özel bilgiler olayın diğer tarafının bilmediği ya da farkında olmadığı, ifade tutanaklarına yansımamış veya sonradan ortaya çıkmış durum, duygu, travma ve ihtiyaçlar ile gizlenen ya da ifade etmekten çekinilen menfaatler ve müzakere sırasında talep edilecek edimleri içerir. Sadece genel bilgi üzerinden canlandırma

[1] Örnek senaryolar için bkz. Ek 3.

yapmak uygulama eğitiminin amacına uygun olmaz. Hatta bu durum, olayın taraflarının duygu durumu, ihtiyaçlar gerçek menfaatler ve talepler bakımından doğaçlama yapmasına, bu da uzlaştırmacıya tutarsız bilgi ve veriler iletilmesine neden olabilir. Sonuçta, olayın tarafları ve uzlaştırmacının sürece yoğunlaşması zorlaşabilir, canlandırmanın ciddiyeti bozulabilir. Bu nedenle, senaryolar, bütün taraflar için ayrı ayrı hazırlanmış gizli ve özel bilgiler içermelidir. Bu bilgiler, tarafların rollerini gerçekçi bir şekilde oynamasını kolaylaştıracak; uzlaştırmacıya, dinleme ve soru sorma gibi becerilerini sergileme ve bazı müdahalelerde bulunma fırsatı verecek şekilde tasarlanmalıdır. Bir senaryoda mağdur ve failler birden fazla kişiden oluşuyor ve bunların menfaat ve talepleri farklı ise bu kişiler bakımından da ayrı metinler hazırlanmalıdır. Aynı tarafta bulunanlar, dilerlerse bu bilgileri birbirleriyle paylaşabilirler.

Taraf metinlerinde "ilgili tarafın bakış açısından" suça ilişkin genel bilgi, tarafa ait müzakere pozisyonu ve gizli bilgiler yer almalıdır. Taraf rolü oynayan katılımcıya, rolü canlandırırken yol göstermek için, o tarafın duygu durumunu, prensiplerini ve hassasiyetlerini içeren "rol canlandırma önerileri" verilmelidir.

Öğrenimin Değerlendirilmesi:

Katılımcıların öğrenimi, her canlandırmadan sonra grup içi tartışmalar yapma, eğitmenin kontrol listesini takip ederek geri bildirim vermesi ya da değerlendirme formu doldurması yoluyla değerlendirilir. Uygulama eğitimi, eğitim sonunda yapılan bir sınav değil, eğitim boyunca edinilen bilgi ve becerilerin topluca uygulanmaya çalışıldığı bir zaman dilimi olduğundan değerlendirmeler bir sınav havasında yapılmamalıdır. Özellikle ilk uygulamalarda yapılan değerlendirmeler, daha çok temel ilkeler ve becerilere yönelik geri bildirimler içermeli, katılımcılar rahatlayıp sürece adapte olduğu ölçüde geri bildirimler çeşitlenmeli ve ayrıntılandırılmalıdır. İlk canlandırmalar sonunda verilen geri bildirimler, sözlü ve katılımcının gelişimi teşvik edici olmalıdır. Eğitimin sonundaki geri bildirim ise katılımcıya eğitim sonrasındaki gelişiminde dikkat etmesi gereken hususları görmesini sağlar özelliğe sahip değerlendirme formu şeklinde yazılı ve kişiye özel olabilir. Böylece katılımcının eğitim sonrasında kendisini geliştirmesi gereken konular hakkında dikkati çekilir. Eğitmenler uygulama eğitimi boyunca geri bildirimin dozunu belirleyebilir ve grupların gelişimi konusunda kendi aralarında görüş alışverişinde bulunabilirler. Eğitiminin sonunda ise canlandırmalar boyunca ortaya çıkan uygulamalar, büyük grupta tartışılarak seçilmiş örnekler üzerinden öğrenme değerlendirilebilir.

Kaynaklar

- Orme-Johnson, C., Cason-Snow, M. (2002). *Basic Mediation Training Trainers' Manual*, Massachusetts.
- Gottfried, A. M. What Is Co-Mediation and When Should It Be Used? https://alonag.wordpress.com/2009/02/02/what-is-co-mediation-and-when-should-it-be-used
- Mock Mediation Manual, The Law Society of New South Wales (2016). http://www.lawsociety.com.au/cs/groups/public/documents/internetcontent/687173.pdf
- Stutzman-Amstutz, Lorraine / Zehr, Howard: Victim Offender Conferencing In Pennsylvanıa's Juvenile Justice System, 1998.
- Training Evaluation Tool #5: Mediation Role Play Checklist. http://www.campus-adr.org/CR_Services_Center/content/trainingeval_5/
- Umbreit,Mark S. / Greenwood, Jean: Guidelines for Victim-Sensitive Victim-Offender Mediation: Restorative Justice Through Dialogue, U.S. Department of Justice Office of Justice Programs April 2000. (Guidelines for VOM).

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

EK-1 ÖRNEK KONTROL LİSTESİ

Uzlaştırma Uygulaması
Kontrol Listesi

Uzlaştırmacı adayı: _____ Değerlendiren(ler): _____, _____

Puanlama
1 = yapılmadı / sergilenmedi, **2** = üzeri kapalı şekilde yapıldı / ima edildi / açıkça sergilenmedi, **3** = açıkça yapıldı / sergilendi

Aşama 1: Hazırlık Aşaması

UZLAŞTIRMACININ HAZIRLANMASI
____ Dosyanın incelenmesi
____ Hazırlık toplantısına davet
____ Güvenliği gözetme
____ Özel (ayrı) toplantı yapma
____ Failin bilgilendirilmesi
____ Failin suça ilişkin hikâyesinin dinlenmesi
____ Failin ortak toplantıya katılma iradesinin belirlenmesi
____ Failin ortak toplantıya hazırlanması
____ Failin beklentilerinin gerçekçi olmasının sağlanması
____ Mağdurun kayıpları ve failin edimleri yerine getirme kabiliyetinin değerlendirilmesi

MAĞDUR İLE HAZIRLIK
____ Mağdurun bilgilendirilmesi
____ Mağdurun suça ilişkin hikâyesinin dinlenmesi
____ Mağdurun ortak toplantıya katılma iradesinin belirlenmesi
____ Mağdurun ortak toplantıya hazırlanması
____ Mağdurun beklentilerinin gerçekçi olmasının sağlanması
____ Zarar ve ihtiyaçların belirlenmesi
____ Tazminat ve onarım olasılıklarının tahmin edilmesi
HAZIRLIĞIN TAMAMLANMASI
____ Ortak ya da özel toplantıya karar verilmesi
____ Müzakereye özel toplantılarla devam edilmesi
____ ORTAK TOPLANTI İÇİN YER VE ZAMAN BELİRLEME

Aşama 2: Ortak Toplantı Aşaması

____ OTURUM VE DÜZENİ
____ AÇILIŞ KONUŞMASI

ADALET İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

____ Hoş geldiniz, teşekkür.
____ Temel ilkelerin açıklanması
____ Sürecin işleyişi hakkından bilgi verilmesi
____ Toplantının temel kurallarının açıklanması
____ KONUŞMAYA KİMİN BAŞLAYACAĞI

Hikâye anlatma safhası
____ Mağdurun suçun yarattığı etkileri anlatması
____ Mağdurun olay gününden bu yana neler yaşadığının sorulması
____ Failin suçu işleme hikâyesini anlatması
____ Failin mağdurun sorularını yanıtlaması
____ Failin suçu ve suçtan doğan kişisel sorumluğu kabul etmesi

Telafi safhası
____ Mağdurun ihtiyaçları ve failin yapabilecekleri ya da verebileceklerinin belirlenmesi
____ Tazmin imanlarının görüşülmesi
____ Problemli durumların görüşülmesi
____ Seçeneklerin belirlenmesi
____ Gerçeklik testi yapılması
____ Zararın giderilmesine yönelik edimler belirlenmesi
____ Özet ve teyit yapılması

<u>Aşama 3: Sonuç Aşaması</u>
ANLAŞMA OLMAKSIZIN SONA ERME
ANLAŞMA İLE SONA ERME
____Anlaşma şartlarının netleştirilmesi
____Sonucun yazılı hale getirilmesi ve taraflara okunması
____Uzlaştırma raporunun imzalanması
____Tarafların tebrik edilmesi
RAPORUN UZLAŞTIRMA SAVCILIĞINA TESLİMİ

Yorumlar:
.....
.....
.....
.....
.....

EK-2 ÖRNEK DEĞERLENDİRME FORMU

Uzlaştırma Becerileri Değerlendirme Formu

Uzlaştırmacı adayı: _____
Değerlendiren:_____
Uygulama ekibi:_____, _____,
_____

Uzlaştırmacı adayını değerlendirmek için aşağıdaki ölçeği kullanınız.

1 = Yetersiz **2** = Daha çok çalışmalı **3** = Yeterli **4** = İyi **5** = Mükemmel

A. **Uzlaştırmacının sergilediği aşağıdaki becerileri değerlendiriniz:**

1. Aktif dinleme yapmak
1 2 3 4 5

2. Uygun açık ve kapalı uçlu soru sorma becerisi
1 2 3 4 5

3. Sözsüz iletişim becerisi
1 2 3 4 5
4. Sözlü iletişim becerisi
1 2 3 4 5

5. Yazılı iletişim becerisi
1 2 3 4 5

6. Başka sözcüklerle anlatma, açıklığa kavuşturma becerisi
1 2 3 4 5

7. Özetleme becerisi
1 2 3 4 5

8. Yeniden çerçeveleme becerisi
1 2 3 4 5

9. Karar verme becerisi
1 2 3 4 5

10. Uyuşmazlık analizi becerisi
1 2 3 4 5

11. Problem çözme becerisi
1 2 3 4 5

UZLAŞMA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

12. Farkındalık ve duygu yönetim becerisi
1 2 3 4 5

B. **Uzlaştırmacının aşağıdakilere uygun hareket etme kabiliyetini değerlendiriniz**

1. İradilik
1 2 3 4 5

2. Gizlilik
1 2 3 4 5

3. Tarafların sürece hâkimiyeti
1 2 3 4 5

4. Tarafsızlık
1 2 3 4 5

5. Yönlendirmeme
1 2 3 4 5

C. **Uzlaştırmacının süreci etkin bir şekilde yönetebilme becerisini değerlendiriniz:**

1. Tarafların diyaloğa açık olmalarının sağlanması
1 2 3 4 5

2. Duyguların yönetilmesi
1 2 3 4 5

3. Diyaloğu kolaylaştırma ve canlandırma (teşvik etme)
1 2 3 4 5

4. Diyaloğun onarım ve iyileşmeye ulaşmasını destekleme
1 2 3 4 5

5. Yeni fikirlerin kavranmasını kolaylaştırma
1 2 3 4 5

6. Zamanlama (yeteneklerin kullanılmasında, zamanın kullanılmasında)
1 2 3 4 5

7. Kendine güven
1 2 3 4 5

8. İstenen / ihtiyaç duyulan anda sürece dahil olma
1 2 3 4 5

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

9. İleriye dönük düşünebilme
1 2 3 4 5

10. Konuşulanlara odaklanabilme
1 2 3 4 5

D. Uzlaştırmacının zor durumları etkin bir şekilde yönetebilme becerisini değerlendiriniz:

1. Sürecin temel kurallarının korunması
1 2 3 4 5

2. Sürecin kontrolünü ve güvenliği sağlama / muhafaza etme
1 2 3 4 5

3. Müdahalelerle başa çıkma ve bunlara karşı hazırlıklı olma
1 2 3 4 5

4. Dikkatli bir şekilde varlık ve otorite göstermek
1 2 3 4 5

5. Sürecin devamına yardımcı olmayan davranışların engellenmesi
1 2 3 4 5

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

EK-3 ÖRNEK SENARYOLAR

MALA ZARAR VERME UYUŞMAZLIĞI[2]

Genel Bilgi

Suçun tarafları ve işleniş şekline dair bilgiler

Arzu Yücel, belinden aşağısı felçli, engelli bir kişidir. 21.4.2016 tarihinde evinin önündeki otoparka bıraktığı aracının lastiğini kesilmiş halde bulur ve şikâyetçi olur. Apartman ve etrafta bulunan kamera kayıtlarını inceleyen polis, fail Mesut Alkan'ı gözaltına alır.

Soruşturma safahatı ve uzlaştırmacıya sevk

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı fail hakkında mala zarar verme (TCK m. 151) nedeniyle soruşturma başlatır. Deliller toplandıktan sonra suç uzlaştırma kapsamında olduğundan dosyayı uzlaştırma bürosuna sevk eder.

Dosyada fiili Mesut Alkan'ın gerçekleştirdiğine dair tanık beyanı, teşhis tutanağı ve güvenlik kamerası kayıtları mevcuttur.

Özet ifadeler

Mağdur Arzu Yücel ifadesinde: Olay tarihinde hastaneden geldiğini, saat 19.00 civarı aracını oturduğu apartmanın otoparkına bıraktığını ve eve çıktığını, ertesi sabah işe gitmek üzere aracının yanına gittiğinde sağ ve sol ön lastiklerin havasının indiğini, incelediğinde lastiklerin kesilmiş olduğunu, ancak bunun neden yapıldığını anlamadığını, kimseden şüphelenmediğini, çok korktuğunu ve karakola giderek şikâyetçi olduğunu, aracında hasar tespiti yapıldığını beyan ve ifade etmiştir.

Fail Mesut Alkan Kolluktaki ilk ifadesinde: Olay tarihinde saat 20.00 civarı olay mahalline 1 km mesafede X Bar da arkadaşları ile buluştuğu, biraz alkol aldıklarını, daha sonra yürüyerek olay yerine bir arkadaşını görmek için geldiğini, olayla ilgisi olmadığını, tesadüfen orada bulunduğunu, şikâyetçinin aracına zarar vermediğini beyan ve ifade etmiştir.

Uzlaştırma Sürecine Katılanlar

- Arzu Yücel ve uygunsa avukatı Hilal Uzun.
- Mesut Alkan ve uygunsa avukatı Can Ünsal.

MALA ZARAR VERME UYUŞMAZLIĞI

Arzu Yücel ile ilgili özel bilgiler

Genel

Mağdur Arzu Yücel, otoparkta o kadar araç arasından kendisine ait aracın lastiğinin kesilmesini kendisine özel olarak yönelen bir eylem olarak algıladığı için çok endişelenmiştir. Mağdur aracının plakasındaki engelli işareti nedeniyle kolay fark edildiğinden tekrar aynı suçun mağduru olmaktan çok korkmuştur. Bu durum

[2]Bu senaryonun yazımında şu eserde verilen bir örnekten esinlenilmiştir: Umbreit, Mark / Peterson-Armour, Marilyn: Restorative Justice Dialogue, An Essential Guide for Research and Practice, Springer, 1. B., 2010.

psikolojisini ve sağlığını çok etkilediğinden, çok severek oturduğu evinin kira sözleşmesini fazladan para ödemek zorunda kalarak sonlandırmış ve başka bir semte taşınmıştır. Yeni taşındığı apartman engelli uyumlu olmadığı için günlük alışverişlerini taşımakta bile zorlanmaktadır.

Müzakere Pozisyonu

Arzu Yücel aracındaki hasar ve taşınma sebebiyle yaptığı ödemeleri talep ediyor. Ayrıca yaşadığı korku sebebiyle manevi tazminat istiyor.

Arzu Yücel, diğer tarafın hal, tavır ve taleplerini kollayarak, pişman olup olmadığını, bir daha benzer suçlar işleyip işlemeyeceğini ve samimiyetini gözleyerek ödemenin tutarını ve diğer talepleri değerlendirecektir. Fail saygısız ve çekilmez tavırlar sergilerse toplantıyı sona erdirerek uzlaşmaktan vazgeçecektir.

Rol Canlandırma Önerileri

Olayın aslında bir engelliye yönelik saldırı olduğu, bunun kabul edilemez olduğu, hem ayrımcılık hem vicdansızlık teşkil ettiği iddiası ile hareket edilir. Yalnız yaşayan üstelik engelli bir insan için yaşanan korku ve kaygı ile ev değişikliği nedeniyle uğranan zarar son derece ağır gelmiştir.

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜM DAİRE BAŞKANLIĞI

MALA ZARAR VERME UYUŞMAZLIĞI
Mesut Alkan ile ilgili özel bilgiler

Genel

Mesut Alkan olay günü yaptıklarını çok net hatırlamayacak kadar alkollüdür. Aslında aynı apartmanda yaşayan ve aralarında husumet olan birinin arabasına zarar verme kastı ile hareket etmiş ancak alkolün de etkisiyle plakaya dikkat edememiş, aynı renk ve marka olan müştekinin aracına zarar vermiştir. Esasen son derece pişman ve üzgündür. Ancak henüz işini kaybetmiş olması sebebiyle herhangi bir zarar giderimi yapabilmesi pek olası görünmemektedir.

Müzakere Pozisyonu

Mesut Alkan işsiz olması sebebiyle herhangi bir ödeme yapmak istememektedir. İlk başta hatasını kabul etmek yerine dolambaçlı ifadelerle ketum bir tutum sergiler. Müştekinin hal ve taleplerini kollayarak ödemenin tutarını çok cüzi tutmaya çalışacak ve müştekiden gelen talepleri ve diğer seçenekleri değerlendirecektir.

Rol Canlandırma Önerileri

Mesut Alkan'ın amacı mümkün olduğunca az ödeme yapmaktır. Olayları inkâr etme eğiliminde olsa da dosyadaki gerçekler elinizi kolunuzu bağlıyor ve yeni iş bulmayı engelleyebileceğinden sabıkalı olmak istemiyor. Bu nedenle fazla ileri gidemiyor, diğer tarafın masadan kalkmasına neden olabilecek tavırlardan kaçınıyor. Üstelik müştekinin engelli olması ve çok kormuş olması karşısında ister istemez duygulanıyor ve pişmanlık hissediyor.

BASİT YARALAMA – TEHDİT- HAKARET UYUŞMAZLIĞI
Genel Bilgi

Suçun tarafları ve işleniş şekline dair bilgiler

Onur Şahin 21.4.2002 doğumludur. Aynı semtte ikamet eden ve aynı okuldan arkadaşı olan Taylan Gürgen ile yakın arkadaştır. Taylan ise 16.09.2000 doğumlu olup, o semtteki "Sevgi Evleri"nde kalmaktadır. 15.05.2017 tarihinde sinemaya gitmek için bir araya gelirler. Aralarında uzun zamandır dile getirilmeyen bir gerginlik mevcuttur. Sohbet esnasında aralarına katılan arkadaşlarından birinin Onur'a görüştüğü kız arkadaşını sorması üzerine Taylan birden Onur'a saldırır, bir yumruk atar, bu sırada bir arbede yaşanır, Taylan dövüşme esnasında "Ulan karaktersiz kişiliksiz, Leyla ile görüşmüyorum demiştin, devam edersen bu mahalle de okul da sana dar olur, akıllı ol leşini kargalara yem ettirme" der. Araya girenler her ikisini ayırır. Taylan'ın çenesi şişmiş, Onur'un kaşı yarılmıştır. Olay yerine çağırılan Onur'un babası şikâyetçi olmuştur. Her iki çocuk da Cumhuriyet Savcılığı'na sevk edilmiştir. Taraflar birbirlerinden karşılıklı şikâyetçi olmuştur.

Soruşturma safahatı ve uzlaştırmacıya sevk

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, suça sürüklenen çocuklardan Taylan hakkında basit yaralama, hakaret ve tehdit (TCK m. 86; m. 125; m. 106), Onur hakkında basit yaralama (TCK m. 86) nedeniyle soruşturma başlatır. Deliller toplandıktan sonra suç uzlaştırma kapsamında olduğundan dosyayı uzlaştırma bürosuna sevk eder. Dosyada karşılıklı fiillere ilişkin tanık beyanları mevcuttur.

Özet ifadeler

Mağdur-SSÇ Onur Şahin ifadesinde: Olay tarihinde Taylan'ın durup dururken kendisine saldırdığını, bunu hep yaptığını, kendisini korumak için vurmak zorunda kaldığını, Leyla 'nın onunla arkadaşlık etmemesinden kendisini sorumlu tuttuğunu, sadece arkadaş olduklarını beyan ve ifade etmiştir.

Mağdur-SSÇ Taylan Gürgen ifadesinde: Olay tarihinde ve öncesinde Onur'un kendisini sürekli tahrik edip kışkırttığını, Onur'un Leyla'yı kendisi ile arkadaş olmaya zorladığını hatta baskıladığını, kendisiyle zaman zaman yurtta kaldığı ve ailesi olmadığı için aşağılayıp alay ettiğini, yurtta uyuşturucu kullanılıyor diye kendisi hakkında ihbarda bulunmakla tehdit ettiğini, oysa böyle bir şey olmadığını beyan ve ifade etmiştir.

Uzlaştırma Sürecine Katılanlar

- Onur Şahin, babası Cemil Şahin ve uygunsa avukatı Hilal Uzun.
- Taylan Gürgen ve Yurt Müdürü Ahmet Özel.

BASİT YARALAMA – TEHDİT- HAKARET UYUŞMAZLIĞI
Onur Şahin ile ilgili özel bilgiler

Genel

Mağdur-suça sürüklenen çocuk Onur Şahin evde tek çocuk olup okulda ve mahallede kendisi ile güç savaşında olan Taylan'a yenik düşmek istememektedir. Leyla ile arkadaşlığı Taylan'a karşı en büyük kozudur. Aslında Leyla ile aralarında özel bir

arkadaşlık yoktur. Leyla Onur'un çok değer verdiği arkadaşlarından biridir. Onur, Leyla kız arkadaşı olmamasına rağmen bunu Taylan'a özellikle söylememiştir. Aralarındaki çekişme nedeniyle Taylan'dan bu şekilde intikam almak istemektedir.

Mağdur-suça sürüklenen çocuk Onur ve babası, olayın bir liderlik çekişmesinden kaynaklandığı, Taylan'ın aslında çete lideri olma gibi bir amacı olduğunu ve bu olayı baskınlık kurmanın bir fırsatı olarak kullandığını, Onur'un sevilen bir çocuk olmasının kıskanıldığı, Onur mahallede sindirilirse tüm çocukların Taylan'ın etkisi altına alınabileceği ve Onur'un tüm arkadaşları önünde küçük düşürülmüş olacağı iddiası ile hareket eder.

Müzakere Pozisyonu

Mağdur-suça sürüklenen çocuk Onur Şahin'in babası, rencide olan Onur için okul arkadaşları huzurunda bir özür ve yapılması gereken estetik ameliyatın masrafları için maddi tazminat talep etmektedir. Diğer tarafın bu talepleri karşılaması zor görünse de korkması ve bir daha aynı davranışlardan kaçınması için bir süre ileri sürülecektir. Taylan'ın iyileşme işaretleri vermesi halinde sadece özür ve bir daha bu tür davranışlarda bulunmama sözü vermesini sağlamak esas hedeftir.

Rol Canlandırma Önerileri

Onur olayın ortaya çıkışında pek de masum olmadığının farkındadır ama mümkün olduğunca ailenin efendi, uslu çocuğu rolü ile durumu düzeltmek ve babasına karşı mahcup olmaktan da kurtulmak ister. Mağdur, SSÇ Onur Şahin'in babası oğlunun yüzünde iz kalacağından endişelenmektedir ve yaşananlar nedeniyle fevridir. Bir yandan da ailesiz büyümüş bir çocuğa karşı içten içe merhamet duymaktadır. Fakat merhametin affetmeye dönüşmesi tamamen Taylan'ın saygılı ve değişime açık olmasına bağlıdır.

BASİT YARALAMA – TEHDİT- HAKARET UYUŞMAZLIĞI

Taylan Gürgen ile ilgili özel bilgiler

Genel

Mağdur-suça sürüklenen çocuk Taylan Gürgen, bir yaşından beri yurtta büyümüştür. Yaşamını devam ettirmenin ve ayakta kalmanın tek yolunun güçlü olmak ve bu gücü insanlara göstermek, güç kullanarak insanları etkisi altına almak olduğuna inanmaktadır. Onur çok sevilen başarılı bir çocuktur. Üstelik hoşlandığı Leyla ile de arkadaştır. Onur onun sahip olmak istediği her şeye sahiptir. Bu Taylan'da intikam hissi doğurmuştur. Onur'a haddini bildirmek aslında sembolik bir adımdır. Onur'u herkesin önünde ezip aşağılayarak onun üzerinden diğer çocuklara da mesaj vermeye çalışmıştır. Bu belli ölçüde işe yaramıştır. Taylan, içinde bulunduğu şartların etkisiyle iyi ya da kötü bir insan olmayı seçme konusunda gelgitler yaşamaktadır. Sakin kafayla düşündüğünde, aslında yaptığından son derece pişman ve üzgündür. Ancak geri adım atarsa çevresinde oluşturduğu korkuya dayalı saygınlığını yitireceğini düşünmektedir. Bu sebeple özür dilemesi ve herhangi bir geliri olmadığından zararı gidermesi ihtimali düşüktür.

Müzakere Pozisyonu

Taylan'ın maddi, manevi tazminat ödeme gücü yoktur. Bu durum her yönüyle ortadadır. Buna rağmen suçu kabul etmekten de kaçınmakta, konuyu devamlı başka konulara çekerek gündemi dağıtmaya çalışmaktadır. Bu olaydan ceza almadan "sıvışmanın" yolu olup olmadığı ile daha çok ilgilenmektedir. Ancak uzlaştırmacı ile yapılan hazırlık görüşmesinde Yurt müdürü Ahmet Özel'in söyledikleri bunun hiç de kolay olmadığını anlamasını sağlayacaktır. Ahmet Özel, Taylan'a "İyi ile kötüyü seçmek arasında son kavşaktasın, iyiyi seçip olumlu tavır sergilemezsen bu olay geleceğini şekillendirecek" demiştir ve Taylan bundan çok etkilenmiştir.

Rol Canlandırma Önerileri

Kimsenin önünde alenen küçük düşmediği sürece aslında özür dilemekten yanadır. Yaşadığı güç savaşı ortamı çok yorucudur ve devamlı şiddet doğurmaktadır. Hayatında ciddi bir dönemeçte olduğunun farkındadır. Aslında başka bir Yurda sevk edilirse şu anki yurdunda takındığı rolü de bırakma, kendine çeki düzen verme imkânı olacaktır.

TİCARİ SIR, BANKACILIK SIRRI AÇIKLANMASI UYUŞMAZLIĞI

Genel Bilgi

Suçun tarafları ve işleniş şekline dair bilgiler

Mazlum Bilir, 56 yaşında, teknoloji ithalatı ile uğraşan büyük bir firmanın kurucu ortağıdır. Yıllardır Uzakdoğu ülkelerinden bilişim alanında özellikle yazılım konusunda teknoloji ithal etmektedir. Son iki yıldır Hindistan'daki bir genç girişimci ile pazarı hazır olan, kâr marjı çok yüksek ve çok fazla talep göreceğine inandığı bir yazılım üzerinde ortak çalışmaktadır. Kredi, çek, akreditasyon vs. tüm ticari bankacılık işlemleri için Güvenbank A.Ş. ile çalışmaktadır. Aralık 2016'da uzun süredir pazar araştırması yaptığı yeni yazılımın Türkiye'de lansmanını yapmak ve hızlıca piyasaya sürmek üzere gerekli işlemleri yürüten Teknosek A.Ş., planladığı tarihten bir hafta önce benzer bir yazılımın piyasaya sürüldüğünü görünce tüm planları alt üst olur, lansman ertelenir. Yapılan araştırmada Teknosek A.Ş. firmasının çalıştığı Güvenbank A.Ş.'de çalışan Ayşe Söyler'in, yazılımın ayrıntılarını içeren ithalat bilgileri ile banka hesap hareketlerini rakip Otonom A.Ş.'ne sızdırdığı, bu bilgileri ele geçiren rakip Otonom A.Ş.'nin önce davranıp benzer bir programı Teknosek A.Ş.'nin lansman ve satışını engellemek amacıyla piyasaya sürdüğü anlaşılmıştır.

Soruşturma safahatı ve uzlaştırmacıya sevk

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı fail Ayşe Söyler hakkında ticari sır, bankacılık sırrını açıklama (TCK m. 239) nedeniyle soruşturma başlatır. Deliller toplandıktan sonra suç uzlaştırma kapsamında olduğundan dosyayı uzlaştırma bürosuna sevk eder. Dosyada fiili Güvenbank A.Ş. Yeşilevler Şubesi Müdür Yardımcısının işlediğine dair telefon görüşme kayıtları, e-mail yazışmaları, tanık beyanı ve kamera görüntüleri mevcuttur.

Özet ifadeler

Mağdur Mazlum Bilir ifadesinde: Uzun zamandır bu yazılımı için çalıştıklarını, tam tanıtım ve piyasaya sürme aşamasında sözleşme gereği yüklü miktarda bir ön

ödemenin Güvenbank A.Ş. aracılığıyla yurt dışına transferi akabinde birkaç saat sonra ithal ettikleri yazılımın daha basit olmakla birlikte bir benzerinin çok daha düşük bir fiyatla piyasaya sürüldüğünü, bu sebeple kendilerinin ciddi bir yatırım yaptıkları yazılımı piyasaya süremediklerini çok büyük zarara uğradıklarını, yaptıkları yatırımın boşa gittiğini, yaptıkları araştırmada Güvenbank A.Ş. aracılığıyla yaptıkları ithalat işlem bilgileri ile yurt dışına yaptıkları transfer bilgisinin miktar, alıcı vs. tüm ayrıntılarının Güvenbank A.Ş. Yeşilevler Şubesi Müdür Yardımcısı Ayşe Söyler tarafından rakip firmaya sızdırıldığını öğrendiklerini ve şikâyetçi olduklarını beyan etmiştir.

Fail Ayşe Söyler <u>kolluktaki ilk ifadesinde</u>: Güvenbank A.Ş. Yeşilevler Şubesi Müdür Yardımcısı olarak bir yıldır çalıştığını, olay günü Teknosek A.Ş. yetkilisi ile telefonda görüşürken yanında bulunan kişinin Otonom A.Ş. çalışan biri olduğunu bilmediğini, muhtemel telefon görüşmesini dinleyerek bilginin rakip firmaya sızdığını, kendisinin doğrudan bir eylemi olmadığını, atılı suçu işlemediğini beyan etmiştir.

Uzlaştırma Sürecine Katılanlar

- Mazlum Bilir ve uygunsa avukatı Hilal Uzun.
- Ayşe Söyler ve uygunsa avukatı Ahmet Kuru.

TİCARİ SIR, BANKACILIK SIRRI AÇIKLANMASI UYUŞMAZLIĞI
<u>Mazlum Bilir ile ilgili özel bilgiler</u>

Genel

Mağdur Mazlum Bilir, yıllardır üzerinde çalıştığı programı piyasaya sürememiş olmaktan dolayı çok öfkeli ve üzgündür. Uğradığı ekonomik zarar bir yana hep çalıştığı piyasada bir de küçük düşmüş, alay konusu olmuş, itibarı da sarsılmıştır. Yaşadıkları nedeniyle yeni bir işe başlamak ve uzun süre emek vermek gibi bir motivasyonu kalmamıştır. Üstelik uğradığı ekonomik zarar nedeniyle kalan sermayesi de buna imkân vermemektedir. Bu durum psikolojisini ve sağlığını çok etkilemiş, ödemelerinde güçlüğe düşmüştür. Belki de sektör değiştirmek zorunda kalacaktır.

Müzakere Pozisyonu

Mazlum Bilir, uğradığı zararın, yani program için yaptığı masraflar, kar kaybı, ödemelerindeki gecikmeden dolayı ödediği faiz ve yaşadığı üzüntü sebebiyle maddi ve manevi tazminat istiyor. Ayrıca bu zarara sebep olanın sektörlerinde aleni bir ilanla kendini ifşa edip özür dilemesini talep ediyor. Diğer yandan da zararını giderme olasılığı zayıf bir kişiyle uzlaşmaya çalışmayı da anlamsız buluyor. İstediklerini alamazsa uzlaşmaktan vazgeçip Banka'ya tazminat davası açmayı düşünüyor.

Rol Canlandırma Önerileri

Olayın aslında çok ciddi bir saldırı olduğu, bunun kabul edilemez olduğu, uluslararası ticari ilişkileri de sarstığı, etkilerinin görünenden çok büyük olduğu iddiası ile hareket edilir. Diğer tarafın işini kaybetme pahasına böyle bir suç işlemesine bir türlü anlam verilemez. Ayşe Söyler bu suçu işlemesi nedeniyle maddi çıkar sağlamamışsa acaba neden dahil olmuştu, bu soru Mazlum Bilir'in en merak ettiği konu halini almıştır. İçten içe "hem kendini hem beni batırdı, neden?" diye sormaktadır.

TİCARİ SIR, BANKACILIK SIRRI AÇIKLANMASI UYUŞMAZLIĞI
Ayşe Söyler ile ilgili özel bilgiler

Genel

Ayşe Söyler, son bir yıldır Güvenbank A.Ş. Yeşilevler Şubesi Müdür Yardımcısı olarak çalışmaktadır. Bankacılık sektöründe yirmi yılık tecrübesi vardır. Annesi ve engelli bir oğlu ile birlikte yaşamaktadır. Her ikisi de sürekli tedavi görmektedir.

Ayşe Söyler'in ailesine olan zaafı bir sohbet esnasında rakip Otonom A.Ş. ortağı Ercan Gözüaçık tarafından öğrenilmiştir. Ercan Gözüaçık ve adamları Ayşe Söyler'i rehabilitasyon merkezine servisle gidip gelen çocuğuna zarar verme tehdidiyle ikna etmiş ve bilgi sızdırması sağlanmıştır. Ayşe Söyler'in ithalat bilgileri ve hesap hareketlerini Otonom A.Ş. çalışanına sızdırması üzerine benzer yazılım hazırlanarak piyasaya sürülmüştür. Ayşe Söyler halen Ercan Gözüaçık ve adamları tarafından olan bitenler hakkında ağzını sıkı tutması, aksi halde "aile bireylerinin birden yok olabileceği" şeklinde belirli aralıklarla tehdit edildiğinden başına gelenleri kolluktaki ifadesinde anlatamamıştır. Esasen son derece pişman ve üzgündür. Ancak işini kaybetmiş olması sebebiyle ortaya çıkan zararı giderme ihtimali yoktur.

Müzakere Pozisyonu

Ayşe Söyler, suçu çocuğuna zarar verilmesi tehdidi altında işlediğinden kendini çaresiz ve bir ölçüde haklı görmektedir. Onun yerinde kim olsa aynı şeyi yapardı diye düşünmektedir. İşsiz olması nedeniyle ödeme gücü yoktur. Sık sık "zaten işsizim, ne yapacaklar canımı mı alacaklar" demektedir. Hatasını kabul etmektedir. Ama tehdidin etkileri sürdüğünden bunu uzlaştırmacıya söylemekten çekinmektedir. Ancak uzlaştırmacı **güven verirse ve uygun yaklaşırsa** bu durumu artık içinde tutmak istememektedir.

Rol Canlandırma Önerileri

İşsiz kalması, bir daha işe girme ihtimalinin kalmaması çocuğu ve annesinin sağlık ve huzuru kadar önemli değildir. O nedenle onları korumak için her şeyi göze almıştır. Kendisini tehdit eden kişilerle mücadele edecek gücü yoktur. Ama bu durum onu çok yıprattığından ara sıra ağlama nöbetine girmektedir. Uzlaştırmacı hazırlık toplantısında uygun yaklaşım sergilediği ve doğru soru sorduğunda yine ağlamaya başlar.

ÇOK TARAFLI
BASİT YARALAMA-HAKARET-TEHDİT UYUŞMAZLIĞI
Genel Bilgi

Suçun tarafları ve işleniş şekline dair bilgiler

Huzur mahallesinde bulunan Mutlu Apartmanı'nın bitişiğindeki binasının çatı katında güvercin beslenmektedir. Güvercinleri besleyen o binada yaşayan Gökhan Tezcan olup, tüm sokak sakinleri güvercinlerin balkonlarına gelip kirletmesinden ve yumurtlamasından son derece şikâyetçidir. Gökhan Tezcan'ın annesi Güllü Tezcan, kardeşleri Erkan Tezcan, Fadime Olgun Mutlu Apartmanı'nda yaşamaktadır.

Olay günü Gökhan güvercinlerin hepsini uçurunca Mutlu Apartmanı'nın teras katında yaşayan Alev Pekbilir bağırarak tepki göstermiş Gökhan Tezcan ile tartışmaya başlamış, tartışma giderek şiddetlenmiştir. Alev, Gökhan hakkında şikâyetçi olacağını söyleyince Gökhan, Alev'i önceki hafta ölen kuşlarına zehirli yem vermekle suçlamış, kendisine "kafasız, terbiyesiz" diyen Alev'e "kapat camını gir o… çok konuşursan başına gelecekleri sen düşün" diyerek tartışmayı büyütmüştür. Ailenin kalabalık olduğunu bilen Alev korkuya kapılıp evden ayrılmak istemiş ancak bina girişinde Gökhan'ın anne, teyze ve kardeşleri tarafından karşılanmış, sözlü olarak devam eden tartışma bir anda Fadime'nin Alev'e saldırması ile arbedeye dönüşmüş;

Fadime "bıktık senden z…" diyerek Güllü ile birlikte Alev'i yumruklamış Alev'in gözaltını morartmış ve saçını çekmiş, Alev can havliyle kurtulmaya çalışırken Fadime ve Güllü'nün saçını çekip Fadime'nin boğazına sarılmıştır, bu arada görmediği bir kişi kafasına vurulmuş ve şişmesine neden olmuştur. Bu esnada giriş katta oturan Sabri Alkan hem güvercinlere kızdığı için hem de komşusu Alev'i kurtarmak için tarafları ayırmak istemiş, Erkan Tezcan ile Güllü Tezcan Sabri Alkan'ın üzerine yürümüş ve yumrukla darp etmiştir. Bu arada Fadime Alev'e "o…" diye, Gökhan Tezcan, Sabri beye "bunak, şerefsiz, senin beynin sulanmış" diye bağırmış, Erkan ise Sabri beyi "sen bu işe ne karışıyorsun, bu binada oturmak istiyorsan gir evine, yoksa çok fena olur" diye tehdit etmiştir. Bu arada Sabri Bey başından hafif kesi ve delikler şeklinde yaralanmıştır. O anda yanında Erkan'ın olduğunu görmüştür ancak nasıl yaralandığını hatırlamamaktadır.

İhbar üzerine olay yerine gelen polis olaya karışanları gözaltına alır. Olay yerindeki kamera görüntüleri de alınır. Binada oturan üç kişi de olaylara tanıktır. Alev ve Fadime için 3 günlük BTM ile iyileşeceğine dair rapor verilir. Sabri Bey'in yaralanması kesik şeklindedir, 5 günlük rapor verilmiştir. Kamera kaydında vuranın Erkan olduğu görülmekle birlikte Erkan'ın arkası dönük olduğundan vuruş anı ve şekli görünmemektedir.

Olay sonrasında Alev evini başka bir yere taşımıştır.

Sadece Sabri Bey rapora itiraz eder.

Soruşturma safahatı ve uzlaştırmacıya sevk

… Cumhuriyet Başsavcılığı failler hakkında basit yaralama, hakaret ve tehdit nedeniyle soruşturma başlatır. Deliller toplandıktan sonra suç uzlaştırma kapsamında olduğundan dosyayı uzlaştırma bürosuna sevk eder. Olayın oluş şekline dair hem tanık beyanı hem de kamera görüntüleri mevcuttur.

Özet ifadeler

Müşteki-şüpheli Alev Pekbilir ifadesinde: Olay tarihinde Gökhan'ı güvercinlerin çevreyi kirlettiği için beslememesi yönünde uyardığını, kendisine "o…" denmek suretiyle hakaret edildiğini ve ayrıca tehdit edildiğini, korkuya kapılıp binadan ayrılmak üzere çıkarken Gökhan ve ailesinin saldırısına uğradığını, Fadime ve Güllü'nün kendisini darp ettiğini, Fadime'nin hakaret ettiğini, yardıma gelen komşu Sabri Bey tarafından kurtarıldığını şikayetçi olduğunu beyan ve ifade etmiştir.

Müşteki-şüpheli Gökhan Tezcan ifadesinde: Alev Pekbilir'in sürekli binada sorun yaratan biri olduğunu, kendisine hakaret ya da tehdit içeren bir eyleminin söz konusu olmadığını, sadece sözlü olarak tartıştıklarını, tartışma sırasında Alev'in kendisine hakaret ettiğini, Alev'den şikayetçi olduğunu beyan ve ifade ederek suçlamaları reddetmiştir.

Müşteki-şüpheli Erkan Tezcan ifadesinde: Alev Pekbilir hiddetle aşağı inince ne oldu diye sorduklarını ancak kendinin ters cevap verdiğini, sözlü tartışma dışında bir şey olmadığını, kendisinin kimseye vurmadığını, hakaret ve tehdit etmediğini tartışma sırasında Alev'in kendisine hakaret ettiğini Alev'den şikayetçi olduğunu beyan ve ifade etmiştir.

Müşteki-şüpheli Fadime Olgun ifadesinde: Alev Pekbilir hiddetle aşağı inince ne oldu diye sorduklarını ancak kendinin ters cevap verdiğini, sözlü tartışma dışında bir şey olmadığını, kendisinin kimseye vurmadığını, hakaret etmediğini, aksine Alev'in kendisine saldırdığını boğazını sıkıp saçını çektiğini Alev'den şikayetçi olduğunu beyan ve ifade etmiştir.

Müşteki-şüpheli Güllü Tezcan ifadesinde: Alev Pekbilir hiddetle aşağı inince ne oldu diye sorduklarını ancak kendinin ters cevap verdiğini, sözlü tartışma dışında bir şey olmadığını, kendisinin darp, hakaret etmediğini, Alev'in arbede sırasında kendisinin saçını çektiğini Sabri Bey'in son anda çıkıp kendilerine bağırmaya başladığını, sadece karışma diye uyardıklarını, suçlamaları kabul etmediğini Alev'den şikayetçi olduğunu beyan ve ifade etmiştir.

Müşteki Sabri Alkan ifadesinde: Binada yaşanan gürültüye çıktığını, öncesinde Alev ve Gökhan arasındaki tartışmayı ve Gökhan'ın hakaretini tehdidini duyduğunu, Alev Hanımı kurtarmak isterken Erkan Bey ve Güllü Hanım'ın kendisine saldırdığını, darp ve tehdit edildiğini beyan ve ifade etmiştir. Mevcut adli tıp raporuna itiraz etmiş, özel bir hastaneden yaralanmasının delici bir aletle yapılmış olduğunu öğrenmiştir.

Uzlaştırma Sürecine Katılanlar

- Müşteki-şüpheli Alev Pekbilir ve avukatı
- Müşteki-şüpheli Gökhan Tezcan
- Müşteki-şüpheli Erkan Tezcan ve avukatı
- Müşteki-şüpheli Fadime Olgun
- Müşteki-şüpheli Güllü Tezcan
- Müşteki Sabri Alkan ve avukatı

ÇOK TARAFLI
BASİT YARALAMA-HAKARET-TEHDİT UYUŞMAZLIĞI
Alev Pekbilir ile ilgili özel bilgiler

Genel

Mağdur müşteki Alev Pekbilir, olay günü uzun süredir kendisini taciz eden, rahatsız eden Gökhan'a olan hırsı ve kızgınlığı ile güvercinlerden şikâyet etmiştir. Aslında sorun güvercinler değil, Gökhan'ın rahatsız eden tavırlarına karşı kendini gösterme, belki de sindirmeye çalışma gayretidir. Olay anında bina girişinde de Gökhan o arbede de Alev'i yine sözle taciz etmiştir. Ancak bunu çekindiği için kolluk ve savcılıkta dile getirememiştir.

Müzakere Pozisyonu

Alev, olay sonrası yaşadığı korku sebebiyle evini taşımak zorunda kalmıştır. Taşınma ve tedavi masraflarının ödenmesini istemekte ayrıca özür beklemektedir. Bu insanlarla tekrar karşılaşmak ve olayı uzatmak istememektedir. Hızlıca ne gerekiyorsa yapılmasını istemektedir. Bu nedenle uzlaştırmacıyı sıkıştırma eğilimindedir. Uzlaştırmacı hazırlık toplantısında olayı anlamaya çalışır ve Alev Hanıma güven verirse "Kavgada bile taciz etme peşinde, terbiyesiz adam… ifadesini kullanacaktır.

Rol Canlandırma Önerileri

Alev için olay tarihinde olanlar sadece basit bir kavga ve saldırı değildir. Olay anında yaşadığı cinsel taciz Alev Hanım için çok daha travmatiktir. Ancak bunu ifadesi alınırken çekindiği için hiç dile getirememiştir. Yaşanan korku, kaygı, uğranılan zarar, üstelik ev değişikliği son derece ağırdır.

ÇOK TARAFLI
BASİT YARALAMA-HAKARET-TEHDİT UYUŞMAZLIĞI
Gökhan Tezcan ile ilgili özel bilgiler

Genel

Mağdur Alev zaten son derece sorunlu bir tiptir. Her zaman sorun yaratmaktadır. Olay günü de haksız yere kendisine bağırıp," kafasız terbiyesiz " diyerek hakaret etmiştir. Kendisi tahrik ettiği için olay gerçekleşmiştir.

Esasen Alev den hoşlanmakta ama reddedilmektedir. Reddedilmenin hırsıyla olayı büyütmüştür. Olay anında da fırsattan yararlanıp Alev hanımı sözlü taciz etmiştir.

Sabri Bey'e de hakaret etmek istememiş, bir anlık sinirle "şerefsiz ve bunak" diye hakaret etmiştir.

Müzakere Pozisyonu

İddia ve suçlamaları kabul etmiyor, kendisinden özür dilenmesini beklemektedir. İşe yeni girmiştir. Tazminat ödemek istememektedir ama ödenecekse de zamana ihtiyacı vardır.

Rol Canlandırma Önerileri

Olayın aslında büyütülecek bir yönünün olmadığı, boşuna yaygara koparıldığı noktasından hareket edilir. Tazminat ödeme ya da özür dilemeyi gerektiren bir husus yoktur.

ÇOK TARAFLI
BASİT YARALAMA-HAKARET-TEHDİT UYUŞMAZLIĞI
Erkan Tezcan ile ilgili özel bilgiler

Genel

Mağdur-müşteki Alev Hanım çok güzeldir, tüm mahallenin ilgisi üzerindedir. Mahalleden bir vesileyle taşınması iyi olmuştur. Bu olayın ve taşınmak zorunda kalmasının sebebi kardeşi ve ailesi değildir. Başka bir sebepten dolayı mahalleden kaçmış, başka bir semte taşınmıştır.

Sabri Bey olaya gereksiz karışmış, ailesini korunmak maksadıyla Sabri Bey'e saldırmıştır. Bir anlık öfkesine yenilerek cebinde bulunan metal tarak benzeri aletle Sabri Bey'in kafasına vurmuştur. Üzgün ve pişmandır çünkü aslında Sabri Bey'i sevmekte ve saygı duymaktadır. Ancak neyse ki Adli Tıp Raporu lehine görünmektedir. Sabri Bey'i tehdit amaçlı söylediği sözler olaya karışmamasını sağlamak içindir.

Müzakere Pozisyonu

Alev Hanımdan özür beklemekte, Sabri beyden bir talebi bulunmamaktadır. Tazminat talebini kabul etmesi mümkün değildir. Zira işsizdir.

Rol Canlandırma Önerileri

Olayın aslında fazla büyütülecek bir yanı olmadığını düşünüyor.

ÇOK TARAFLI
BASİT YARALAMA-HAKARET-TEHDİT UYUŞMAZLIĞI
Fadime Olgun ile ilgili özel bilgiler

Genel

Mağdur Alev sorunu kendisi yaratmış, tüm bina sakinlerini birbirine düşürmüştür. Olayın ilk safhası hakkında bilgisi yoktur.

Sabri Bey sevilen sayılan bir komşularıdır. Ancak neden olaya karıştığını anlamamıştır. Kardeşlerinin birine zarar vermeleri mümkün değildir.

Alev'e eskiden beri olan hırsıyla görür görmez saldırmıştı, aslında sadece biraz korkutmak istemiştir. Alev de kendisinin boğazını sıkmış, saçını çekmiştir.

Eşi babası ile birlikte yurt dışındadır, bu tür olayları duyarsa kendilerine çok kızacaktır. Eşinin bu olayı duymasını istememektedir.

Müzakere Pozisyonu

Yurt dışında bulunan eşi ve babası duymadan olayı kapatmak istemekte, karşılıklı özür dilenerek konunun halledilmesini istemekte ancak herhangi bir tazminat ödemesi yapacak durumda değildir.

Rol Canlandırma Önerileri

Olayın aslında büyütülmeden ve eşi duymadan kapatılmasına yönelik hal ve tavır sergilemektedir.

BASİT YARALAMA-HAKARET-TEHDİT UYUŞMAZLIĞI
Güllü Tezcan ile ilgili özel bilgiler

Genel

Mağdur Alev sorunu kendisi yaratmış, tüm bina sakinlerini birbirine düşürmüştür. Olayın ilk safhası hakkında bilgisi yoktur.

Sabri Bey sevilen sayılan bir komşularıdır. Ancak neden olaya karıştığını anlamamıştır. Çocuklarının birine zarar vermeleri mümkün değildir.

Alev Hanım başka bir sebepten dolayı mahalleden kaçmış, başka bir semte taşınmıştır.

Eşi yurt dışındadır, bu tür olayları duyarsa kendilerine çok kızacaktır. Eşinin bu olayı duymasını istememektedir.

Oğlu Erkan'ın aslında metal bir aletle Sabri Bey'e vurduğunu görmüştür.

Alev olay anında kendisinin saçını çekmiştir. Kendisi ise istemeden kendisini korumaya çalışırken Sabri Bey'i yumruklamıştır.

Müzakere Pozisyonu

Yurt dışında bulunan eşi duymadan olayı kapatmak istemekte, karşılıklı özür dilenerek konunun halledilmesini istemekte ancak herhangi bir tazminat ödemesi yapacak durumda değildir.

Rol Canlandırma Önerileri

Olayın aslında büyütülmeden ve eşi duymadan kapatılmasına yönelik hal ve tavır sergilemektedir.

ÇOK TARAFLI
BASİT YARALAMA-HAKARET-TEHDİT UYUŞMAZLIĞI
Sabri Alkan ile ilgili özel bilgiler

Genel

Binada yaşayan Tezcan ailesi ve çocukları son derece saygısız ve saldırgandır. Kendi halinde evine gelip giden, oldukça saygılı ve hanımefendi bir insan olan Alev Hanım'ı Gökhan ve Erkan'ın bir süredir rahatsız ettiğini hissetmiştir. Olay günü dışarıda yaşanan bağrış ve hakaretleri duymuş hem ne olduğunu anlamak hem de Alev Hanım'a zarar verileceği düşüncesiyle dışları çıkmış tarafları ayırmak istemiştir. Ancak Erkan Bey ve Güllü Hanım'ın saldırısına uğramıştır. Başına keskin bir aletle vurulduğunda çok acı hissetmiş ve Erkan Bey'in vurduğunu görmüştür. Ancak bu hususu tespit edemeyen rapora itiraz etmiş, özel bir hastaneden aldığı raporda delici alet yaralanması tespiti yapılmıştır. Ayrıca Erkan Bey tarafından da tehdit edilmiştir.

Müzakere Pozisyonu

Tezcan ailesinin iyi bir ders hak ettiğini düşünmektedir. Mümkünse ailenin binadan ayrılması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca tedavi giderleri ile tedavi gördüğü sürece torununu okula götüremediği için yol - taksi bedelini istemektedir.

Rol Canlandırma Önerileri

Tezcan ailesinin iyi bir ders hak ettiğini düşünmektedir. Ailenin binadan ayrılması yönünde talebi bulunmaktadır. Diğer tarafın hal ve taleplerini kollayarak tazminat tutarını ve diğer talepleri değerlendirecektir.

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

YENİLEME EĞİTİMİ

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

10

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

ONUNCU BÖLÜM
YENİLEME EĞİTİMİ

§ 28. YENİLEME EĞİTİMİ

Hamdi Can ÜNSAL*

Amaç

Bu modülün amacı uzlaştırmacıların, mevzuat gereğince belirli aralıklarda almaları zorunlu olan yenileme eğitimi kapsamında, uzlaştırmacı eğitiminde ve uzlaştırmacılık mesleğini yaparken edindikleri bilgi ve becerilerini geliştirmek ve korumaktır.

Hedefler:

Bu modülün sonunda katılımcılar,

1. Mevzuatta yapılan son değişiklikler veya yapılabilecek olası değişiklikler ile bunların uygulamaya etkilerini açıklayabilir.
2. Rol canlandırma çalışmalarında uzlaştırmacılık becerilerini etkili bir şekilde uygulayabilir.
3. Uzlaştırmacılıkta yeni yaklaşımları ve teknikleri uygulayabilir.
4. Uygulamada uzlaştırmacı rolünü etkili bir şekilde üstlenebilir.

Öğretim yöntem ve teknikleri: Büyük grup tartışması, küçük grup tartışması, rol canlandırma.

Materyaller:

Videolar, basılı senaryolar, kalem ve not kâğıtları, yazı tahtası ve kalemi başta olmak üzere her etkinlik ve alıştırmaya göre belirlenecek diğer materyaller.

Süre: 8 saat (2 yılda bir)

Etkinlikler:

Etkinlik 1: Yasal çerçevenin özetlenmesi, uzlaştırma sürecinin her bir aşamasına ilişkin ana konuların tartışılması.

Etkinlik 2: Gerçek yaşam deneyimleri ve çözülmüş uyuşmazlıklar ışığında uzlaştırma uygulamalarına ilişkin bazı örneklerin analizi.

Etkinlik 3: Başarı öyküleri ve en iyi uygulama örneklerinin paylaşılması ve tartışılması

Etkinlik 4: Örnek olaylardan ya da katılımcıların ifadelerinden uzlaştırmacıların uzlaştırma sürecinde yaygın olarak karşılaştıkları zorlukların tespit edilmesi.

Etkinlik 5: Eğitmenin koçluğunda rol canlandırma uygulamaları: Her katılımcı en az bir kez uzlaştırmacı rolü üstlenecek sayıda rol canlandırmaları yapılır. Canlandırmalar sonunda katılımcı, eğitmenden geri bildirim alır.

* Avukat-Arabulucu.

Konular:

1. Uzlaştırmaya ilişkin düzenlemelerin ve mevzuat değişikliklerinin gözden geçirilmesi.
2. Uzlaştırma sürecinin gözden geçirilmesi.
3. Uzlaştırmacılık becerileri içinde en çok zorlanılanların gözden geçirilmesi.
4. Uzlaştırmacılık becerilerinin canlandırmalar yoluyla geliştirilmesi

Değerlendirme: Gözlem, tartışma, geri bildirim (ikonlar)

1. Uzlaştırmaya İlişkin Düzenlemelerin ve Varsa Mevzuat ve İçtihat Değişikliklerinin Gözden Geçirilmesi

Yenileme eğitimi esnasında, yürürlükteki mevzuata ilişkin uzlaştırmacılar nezdinde halen tartışmalı olan ve netleştirilmesi gereken hususlar değerlendirilebilir. Kanunlar ve alt mevzuat genel düzenlemeler getirdiğinden, bu düzenlemelerin somut olaya uygulanması sırasında tereddüt oluşabilir. Yenileme eğitiminin amaçlarından birisi, uzlaştırmacıların, uzlaştırma sürecini belirlenen usule göre yürütmesini sağlayacak hukuki bilgi ile donatılmasıdır.

Uzlaştırma sürekli gelişen bir alan olduğu için uzlaştırmayı düzenleyen kurallarda zaman zaman değişiklikler yapılabilir. Değişiklikler uzlaştırmanın kapsamına, yani esasa ilişkin olabileceği gibi yargılama hukukunu etkileyecek şekilde usule ilişkin olabilir. Bu kurallar genel olarak CMK ile düzenlenmiştir. Bunun yanında, kapsama ilişkin olarak başka düzenlemelere de gönderme yapılmıştır. Gerek CMK gerekse diğer mevzuatta yer alan uzlaştırmaya ilişkin hükümlerde yapılacak değişiklikler, yürürlüğe girdiği andan itibaren uzlaştırmacıların günlük uygulamalarını etkiler. Bu nedenle, varsa söz konusu değişiklikler, hemen hayata geçirilmek ve dikkate alınmak zorundadır. Bu gibi düzenlemeler, soruşturma veya kovuşturma evrelerinde uzlaştırmaya gidilebilmesi ile ilgili ciddi uygulama farklılıklarına neden olacaktır. Uzlaştırma mevzuatında yapılan düzenlemeler, yenileme eğitiminde öncelikle ele alınmalıdır.

Yenileme eğitiminde uzlaştırma uygulamasını etkileyen içtihatlar ele alınarak değerlendirilmelidir.

Yenileme eğitiminde Adalet Bakanlığı, üniversiteler, ilgili dernekler, uzlaştırma bürolarının uzlaştırma ile ilgili yerel ve ülke çapındaki faaliyetlerine değinilerek katılımcıları uzlaştırma ile ilgili gelişim ve girişimlerden haberdar olması sağlanabilir. Ayrıca uzlaştırma uygulamasına dair uluslararası standartlar gelişmesi halinde bunların uygulamaya etkileri de yenileme eğitiminin gündeminde olmalıdır.

Etkinlik 1: Mevzuattaki ve içtihatlardaki değişiklikler ile farazi olaylar veya gerçek yaşam deneyimleri üzerinden, uzlaştırma uygulamalarının etkinlik ve verimliliği ile ilgili beyin fırtınası ve tartışma

Amaç: Katılımcıların mevzuattaki mevcut/olası değişiklikler ve yeni içtihatlar nedeniyle uzlaştırma kapsamındaki suçlar veya yargılama usulündeki değişiklik nedeniyle usul alanındaki mevcut/olası yenilikler ile ilgili olarak farazi olaylar ve gerçek yaşam deneyimlerinden de yararlanarak beyin fırtınası ve açık tartışma yapması.

Süre:
Uzlaştırma uygulaması kapsamındaki suçlar veya yargılama usulündeki olası yeniliklerin ve değişikliklerin uzlaştırma sürecine etkilerinin, kullanılan tekniklere ve anlayışa yansımalarının beyin fırtınası yoluyla tespiti ve değerlendirilmesi 30-45 dk

Farazi olaylar ve gerçek yaşam deneyimlerinden de yararlanarak beyin fırtınası ve açık tartışma yapması 30-45 dk

Toplam: 60 ilâ 90 dk.

Materyaller: Kâğıt, yazı tahtası, kalem
Uygulama: Eğitmen, katılımcılardan 3'erli veya 5'erli gruplara ayrılarak, mevzuat değişikliği ile uzlaşma kapsamına alınan veya yargılama usulü ile değişikliğe uğrayan, kapsam ve uygulamada herhangi bir değişiklik yoksa uzlaştırma kapsamında mevcut olan suçlar içinden her bir grubun ayrı bir suç tipini esas alarak, her bir grubun, tarafların cinsiyet, yaş, kültür, ekonomik, sosyolojik ve yapısal özellikleri üzerinden, suça konu eylem, eylem sonucu ortaya çıkan zarar ve zararın onarımı yollarına dair tarafların algı, tutum ile tutum değişikliklerini ve bunlara etki eden nedenleri, uzlaştırma uygulamalarının etkinlik ve verimliliği açısından değerlendirmesini ister.
Gruplar hazır olduğunda her gruptan bir kişi, grubun üzerinde çalıştığı suç tipini belirtir, belirtilen suç tipine ilişkin mağdur ve failin olası algı, tutum ve tutum değişikliklerini ve bunlara etki eden nedenlerin neler olabileceğini listeler. Eğitmen listelenenler hakkında grubun görüşlerini sorar, gerektiğinde konuyu tartışmaya açar. Tartışma sonrasında katılımcıların karşılaştığı gerçek olaylar veya farazi olaylardan yararlanılabilir. Eğitmen, katılımcıların eksikliğini hissettiği konularda gerekli bilgiyi kısa anlatımlarla ve dayanaklarıyla açıklar. Liste tamamlandığında bir yere asılır.
Değerlendirme: Eğitmen tartışma sırasında ortaya çıkan başlıklar ile ilgili değerlendirmede bulunur, temel bilgi eksikliklerini tamamlar, gerekiyorsa konunun büyük grupta değerlendirilmesini sağlar.

2 . Uzlaştırma süreçlerindeki başarı öyküleri ile en iyi uygulama örneklerinin gözden geçirilmesi
Yenileme eğitiminin bir parçası olarak uzlaştırma süreci eğitmen tarafından aşamalar izlenerek özetlenir. Açıklamanın amacı, uzlaştırmanın bütün aşamalarının konu tekrarı şeklinde anlatılması değil, sürecin sistematik olarak gözden geçirilerek, üzerinde durulan aşama ile ilgili katılımcıların soru sormaya veya örnek vermeye teşvik edilmesidir. Bu açıklamalar sırasında katılımcıların ayrıntısını merak ettiği konulara odaklanılır ve onlardan gelen sorular cevaplanır. Ayrıca, sürecin işleyişi ile ilgili olarak katılımcıların tecrübe ederek gözlemlediği veya meslektaşlarından duyduğu ilginç örneklerin ve başarılı uygulama örneklerinin analizi yapılır.

Etkinlik 2: Gerçek yaşam deneyimleri, çözülmüş uyuşmazlıklar ışığında uzlaştırma uygulamalarına ilişkin bazı örneklerin analizi

Amaç: Katılımcıların uzlaştırma eğitimi ve uygulaması sırasında zayıf olduklarını hissettikleri alanlarda ayrıntılı değerlendirme yapmalarına, örnek olayları incelemelerine ve tartışmalarına yardımcı olmak.

Süre: 60-90 dk.

Materyaller: Kâğıt, yazı tahtası, kalem

Uygulama: Eğitmen, aşamalara ilişkin özet anlatımları sırasında katılımcıları soru sormaya ve örnek vermeye teşvik eder. Gelen soruların öncelikle büyük grup içinde cevaplanması sağlanır.

Katılımcıların gerçek yaşam deneyimleri ve çözülmüş uyuşmazlık örneklerine dair anlatımının ardından eğitmen;

- Katılımcıların süreç boyunca ne yapmayı düşündüklerini, neyin işe yaradığını, neyin işe yaramadığını sorar.
- Katılımcıların aynı uzlaştırma sürecini tekrar yönetmesi gerekseydi neyi farklı yapacağını sorar.
- Açık uçlu sorularla katılımcıların alternatifler hakkında düşünmelerine yardımcı olur.

Değerlendirme: Eğitmen, uzlaştırma aşamalarına ilişkin tartışmalar sonunda sonuca varmayan, eksik kalan hususları belirtir ve gerekli açıklamaları yapar. Yine eğitmen, gerçek yaşam deneyimine ilişkin örneklerin tekrar yönetilmesi halinde yapılacağı ifade edilen hususları değerlendirir, bunlara katkıda bulunur.

Etkinlik 3: Başarı öyküleri ve en iyi uygulama örneklerinin paylaşılması ve tartışılması

Amaç: Katılımcıların uzlaştırma uygulaması sırasında ortaya çıkan başarı öyküleri ve iyi uygulama örneklerini paylaşması ve tartışması yoluyla mesleki gelişimlerine yardımcı olmak.

Süre: 60-90 dk.

Materyaller: Kâğıt yazı tahtası, kalem

Uygulama: Eğitmen, katılımcıların uzlaştırma uygulaması sırasında ortaya çıkan başarı öyküleri ve iyi uygulama örneklerini paylaşmasını ister. Paylaşılan öykü ve örnekler, katılımcıların kendi tecrübeleri veya duydukları olaylar hakkında olabilir. Paylaşımın ardından eğitmen;

- Katılımcıların paylaşılan öykülerin ve uygulama örneklerinin neden "başarılı" ve "iyi" olduğunu sorar.
- Bu öykü ve uygulama örneklerden hemen günlük uygulamaya geçirilebilecek bilgi ve becerilerin neler olabileceğini sorar.
- Bu öykü ve uygulama örneklerini daha başarılı kılmak için başka neler yapılabileceğini sorar.

Değerlendirme: Eğitmen, başarı öyküleri ve iyi uygulama örneklerine ilişkin tartışmalar sonunda sonuca varmayan, eksik kalan hususları belirtir ve gerekli açıklamaları yapar. Ek olarak eğitmen, başarı öyküleri ve iyi uygulama örneklerin daha başarılı olması için ifade edilen görüşleri değerlendirir, bunlara katkıda bulunur.

3. Uzlaştırma becerileri içinde en çok zorlanılanların gözden geçirilmesi

Her uzlaştırmacı, yatkın olduğu uzlaştırma becerisini daha çok uygulamak eğilimindedir. Zamanla az kullanılan veya kullanılmayan temel beceriler, uzlaştırmacının günlük uygulamasından çıkabilir. Oysa ki uzlaştırmacılar, edindiği bütün temel becerileri gerektiğinde sergileyebilmek için onları zamana karşı korumalıdır. Uzlaştırmacıların becerilerinin korunması ve geliştirilmesi, ilgili beceriye odaklanan alıştırmalar ve bunların topluca sergileyebileceği uygulama çalışmaları yapılarak sağlanabilir. Katılımcılara hangi becerileri sergilerken zorlandıklarını sormak, bazı verilerin toplanmasına yardımcı olabilir. Ancak, uzun süredir uzlaştırmacılık yapmayan ya da çok seyrek uzlaştırmacılık yapan uzlaştırmacıların bu soruya gerçekçi bir cevap vermesi beklenemez. Bu nedenle, uzlaştırmacıların zorlandıkları becerilerin tespiti için öncelikle bir rol canlandırma çalışması yapılabilir. Bu çalışma sonunda uygulama eğitimi modülünde belirtilen grup içi değerlendirme ve eğitmen değerlendirmesi yapılır. Böylece katılımcılardan çok yakında yaşadıkları bir tecrübede hissettikleri ve sergilemekte zorlandıkları beceriler sorularak, aşağıdaki etkinlikte bu becerilerin geliştirilmesine odaklanılabilir.

Etkinlik 4: Örnek olaylardan ya da katılımcıların ifadelerinden uzlaştırmacıların uzlaştırma sürecinde yaygın olarak karşılaştıkları zorlukların tespit edilmesi.

Amaç: Katılımcıların beyin fırtınası sırasında ya da rol canlandırmasından sonra uzlaştırma sürecinde karşılaştığı zorlukların tespit edilerek, ilgili iletişim becerilerinin geliştirilmesine dair çalışma yapmak (Örneğin açık soruları sorma, yeniden çerçeveleme alıştırması yapma).

Süre: İlk aşama 20 dk, ikinci aşama 90-180 dk.

Materyaller: Kağıt yazı tahtası, kalem, uygulama senaryosu.

Uygulama: Eğitmen, katılımcılara uzlaştırma uygulamaları sırasında karşılaştıkları zorlukları ve bu zorlukları aşmak için geliştirilmesi gereken becerileri sorar ve tahtaya listeler. Bu listelemeden sonra bir rol canlandırma çalışması yapılır, çalışmanın sonunda liste tekrar ele alınarak güncellenir.

Geliştirilmesi gereken yetenekler, katılımcılardan gelen geri bildirimlerin yoğunluğuna göre eğitmen tarafından öncelik sırasına dizilir.

Geliştirilmesi gereken beceriler, bu kitaptaki her bir becerinin geliştirilmesine yönelik özet anlatım ve etkinlik uygulanarak ele alınır.

Değerlendirme: Becerilerin geliştirilmesi için seçilen etkinlik ve uygulaması yapıldıktan sonra ilgili etkinliğin değerlendirmesine dair yönerge uygulanır.

4. Uzlaştırmacılık becerilerinin canlandırmalar yoluyla geliştirilmesi

Bu modüldeki uygulama çalışması, temel uzlaştırmacı eğitimini tamamlamış, halihazırda uzlaştırmacı siciline kayıtlı uzlaştırmacılara yöneliktir. Yenileme eğitimi kapsamında yapılacak uygulama çalışmasında katılımcılar bir uzlaştırma sürecini farklı roller üstlenerek başından sonuna kadar uygulamalı olarak canlandırırlar. Bu süreçte her bir katılımcı hem diğer katılımcılar tarafından hem de bu modülün eğitmenleri tarafından değerlendirmeye tabi tutulurlar. Bu nedenle, eğitmenler, çalışma için kullanılacak ortamı ve materyalleri ayarlamalı, katılımcılar da kendilerine verilen süre içinde rollerine hazırlanmalıdırlar.

Yenileme eğitimi kapsamında yapılacak uygulama çalışmaları bakımından;

- çalışmanın planlanması,
- oturumlar ve süreleri,
- grupların oluşturulması,
- oturumlara hazırlık,
- oturum düzeni ve lojistik,
- uzlaştırmacı ve eş uzlaştırmacı ve tarafların rolleri,
- ayrı oturumlar,
- eğitmenin rolü ve gözetimi
- grup içi tartışma/değerlendirme
- uygulama çalışmasının değerlendirilmesi
- uygulama çalışmasında kullanılacak senaryoların standartları unsurları

bakımından Uygulama Modülündeki uygulama eğitimi esas alınarak her katılımcının en az bir kez uzlaştırmacı rolü oynayabileceği uzlaştırma canlandırma çalışmaları yapılır.

Etkinlik 5: Eğitmenin koçluğunda rol canlandırma uygulamaları:

Her katılımcı en az bir kez uzlaştırmacı rolü üstlenecek sayıda rol canlandırmaları yapılır. Eğitmen Cumhuriyet savcısı rolünü üstlenir. Rol canlandırma esnasında uzlaştırmacı süreçte karşılaştığı durumlar karşısında ihtiyaç duyduğunda Cumhuriyet savcısı rolünü üstlenmiş olan eğitmene müracaat ederek ona danışabilir, talimatını alabilir. Canlandırmalar sonunda katılımcı, eğitmenden geri bildirim alır. Grup içi ve büyük grup dâhilinde canlandırmaya dair öne çıkan konular tartışmaya açılır.

Öğrenimin Değerlendirilmesi:

Değerlendirme her bir etkinliğin sonundaki değerlendirme ölçütlerine göre yapılır. Uygulama çalışmalarının değerlendirmesinde uygulama eğitimi kıstasları uygulanır.

EKLER

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI

5271 SAYILI CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNUN UZLAŞTIRMAYA İLİŞKİN MADDELERİ

(Değişik başlık: 6763 - 24.11.2016 / m.34) Uzlaştırma"
MADDE 253- (Değişik: 5560 - 6.12.2006 / m.24) (1) Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur:

a) Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar.

b) Şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88),
2. Taksirle yaralama (madde 89),
3. **(Ek: 6763 - 24.11.2016 / m.34)** Tehdit (madde 106, birinci fıkra),
4. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116), **(*)**
5. **(Ek: 6763 - 24.11.2016 / m.34)** Hırsızlık (madde 141),
6. **(Ek: 6763 - 24.11.2016 / m.34)** Dolandırıcılık (madde 157),"
7. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234),
8. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239),

suçları.

c) **(Ek: 6763 - 24.11.2016 / m.34)** Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar.

(2) Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir.

(3) Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez. **(Ek cümle : 5918 - 26.6.2009 / m.8)** "Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz."

(4) Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tabi olması **(Değişik ibare: 6763 - 24.11.2016 / m.34)** "ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı", şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanuni temsilcilerine yapılır.

(Değişik ibare: 6763 - 24.11.2016 / m.34) "Uzlaştırmacı," uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır.

(5) Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukuki sonuçları anlatılır.

(6) Resmi mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanuni temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır.

(7) Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.

(8) Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

(9) (...) (Madde 253'ün 9. fıkrası, 2.12.2016 tarih ve 29906 sayılı R.G.'de yayımlanan, 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanunun 34. maddesi hükmü gereğince yürürlükten kaldırılmıştır.)

(10) Bu Kanunda belirlenen hakimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak göz önünde bulundurulur.

(11) Görevlendirilen uzlaştırmacıya soruşturma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet savcısınca uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. **(Değişik ibare: 6763 - 24.11.2016 / m. 34)** "Uzlaştırma bürosu" uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatır.

(12) Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. **(Değişik ibare: 6763 - 24.11.2016 / m. 34)** "Uzlaştırma bürosu" bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir.

(13) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanuni temsilci, müdafi ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanuni temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

(14) Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilir.

(15) Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte **(Değişik ibare: 6763 - 24.11.2016 / m.34)** "uzlaştırma bürosuna" verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır. **(Ek cümle: 6763 - 24.11.2016 / m.34)** "Uzlaştırma bürosu soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı Cumhuriyet savcısına gönderir."

(16) Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

(17) Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.

(18) Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez.

(19) Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılamaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.

(20) Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.

(21) Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek **(Değişik ibare: 6763 - 24.11.2016 / m. 34)** "uzlaştırma bürosuna" verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

(22) **(Değişik birinci cümle: 6763 - 24.11.2016 / m. 34)** Uzlaştırmacıya Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarifeye göre ücret ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.

(23) Uzlaşma sonucunda verilecek kararlarla ilgili olarak bu Kanunda öngörülen kanun yollarına başvurulabilir.

(24) **(Değişik: 6763 - 24.11.2016 / m. 34)** Her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir. Uzlaştırmacılar, avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden görevlendirilir. Uzlaştırmacı, hazırladığı raporu, tutanakları ve varsa yazılı anlaşmayı büroya gönderir. Uzlaştırma süreci sonunda soruşturma dosyaları, uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları tarafından sonuçlandırılır.

(25) **(Ek: 6763 - 24.11.2016 / m. 34)** Uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, eğitim verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri ile uzlaştırmacı sicili, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin düzenlenmesi, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaştırma teklifi ile müzakere usulü, uzlaştırma anlaşması ve raporda yer alacak konular ile uygulamaya dair diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.

Mahkeme tarafından uzlaştırma

MADDE 254.- (Değişik: 5560 - 6.12.2006 / m. 25) (1) Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, **(Değişik ibare: 6763 - 24.11.2016 / m. 35)** "kovuşturma dosyası, uzlaştırma işlemlerinin" 253 üncü maddede belirtilen esas ve usule **(Değişik ibare: 6763 - 24.11.2016 / m. 35)** "göre yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna gönderilir."

(2) Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def'aten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır.

Birden çok fail bulunması halinde uzlaşma

MADDE 255.- (1) Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır.

Adalet Bakanlığından:

CEZA MUHAKEMESİNDE UZLAŞTIRMA YÖNETMELİĞİ[1]

BİRİNCİ BÖLÜM
Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı, uzlaştırmaya ilişkin usul ve esaslar ile uzlaştırma büroları ve Alternatif Çözümler Daire Başkanlığının çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253, 254 ve 255 inci maddelerinde düzenlenen uzlaştırmanın uygulama alanı, uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, uymak zorunda oldukları etik ilkeler, uzlaştırmacı eğitimi verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri, uzlaştırmacı sicilinin düzenlenmesi, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin oluşturulması, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaşma teklifi ile müzakere usulü, uzlaşma belgesi ve uzlaştırma raporunda yer alacak konular, uygulamaya dair diğer hususlar ile Alternatif Çözümler Daire Başkanlığının çalışma usul ve esaslarını kapsar.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelik, 5271 sayılı Kanunun 253 üncü maddesi ile 29/3/1984 tarihli ve 2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun 9 uncu maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

a) Bakanlık: Adalet Bakanlığını,

b) Büro: Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürosunu,

c) Daire Başkanlığı: Alternatif Çözümler Daire Başkanlığını,

---

[1] RG 05.08.2017, Sa. 30145.

ç) Eğitim kuruluşları listesi: Daire Başkanlığında tutulan uzlaştırma eğitimi verme izni alan eğitim kuruluşlarının kaydedildiği listeyi,

d) Elektronik liste: Uzlaştırma eğitimi verme izni alan eğitim kuruluşlarının isimlerinin elektronik ortamda tutulduğu listeyi,

e) Elektronik ortam: Bilişim sistem ve bilişim ağından oluşan toplam ortamı,

f) Genel Müdürlük: Ceza İşleri Genel Müdürlüğünü,

g) Kanun: 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununu,

ğ) Kayıt: Fiziki veya elektronik ortamda üretilen ya da bu ortama aktarılan veya taşınan, bilgi, belge ve verinin saklanmasını,

h) Sicil: Uzlaştırmacı sicilini,

ı) Tarife: Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı tarafından yıllık olarak hazırlanan Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesini,

i) UYAP: Adalet hizmetlerinin elektronik ortamda yürütülmesi amacıyla oluşturulan Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemini,

j) Uzlaşma: Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmalarını,

k) Uzlaştırma: Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaştırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecini,

l) Uzlaştırmacı: Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiyi,

m) Uzlaştırma raporu: Uzlaştırma işlemleri sonuçlandırıldığında uzlaştırmacı tarafından düzenlenen raporu,

n) Uzlaşma belgesi: Uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra tarafların uzlaşmaları sonucunda aralarında düzenlemiş oldukları belgeyi,

o) Yazılı sınav: Uzlaştırma eğitiminin bitiminde yapılan sınavı,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM
Uzlaştırmaya İlişkin İlkeler

Temel ilkeler

MADDE 5 – (1) Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri

hâlinde gerçekleştirilir. Bu kişiler anlaşma yapılana kadar iradelerinden vazgeçebilirler.

(2) Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin temel hak ve hürriyetlerine uygun olarak, menfaatlerinin korunması esası gözetilerek yürütülür.

(3) Uzlaştırmaya katılan şüpheli, sanık, mağdur veya suçtan zarar gören ile kanunî temsilcileri müzakereler sırasında, Kanunun tanıdığı temel güvencelere sahiptir.

(4) Şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören veya bu kişilerin kanunî temsilcileri Türkçe bilmiyorsa veya engelli ise Kanunun 202 nci maddesi hükmü uygulanır.

(5) Uzlaştırma sürecine başlanmadan önce şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören; hakları, uzlaşmanın mahiyeti ve verecekleri kararların hukukî sonuçları hakkında bilgilendirilir.

(6) Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, olgunluğu, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklar, uzlaştırma sürecinde göz önüne alınır.

(7) Uzlaştırmacı görevi sebebiyle kendisine verilen bilgi ve belgelerin gizliliğini korur. Taraflardan birinin verdiği gizli bilgi ve belgeleri verenin iznini almadan veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklayamaz. Gizliliği koruma yükümlülüğü uzlaştırmacının görevi sona erdikten sonra da devam eder.

(8) Uzlaştırmacı müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların süreci anlamalarını sağlar.

(9) Uzlaştırmacı tarafların, hüküm ve sonuçlarını bilerek ve özgür iradeleriyle uzlaşmalarını sağlayacak uygun tedbirleri alır.

Etik ilkeler

MADDE 6 – (1) Uzlaştırmacı görevini aşağıdaki etik ilkelere uygun olarak yerine getirmek zorundadır:

a) Görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız ve tarafsız olarak yerine getirir, tarafların ortak yararlarını gözetir, tarafların müzakerelerde yeterli ve eşit fırsatlara sahip olmasına özen gösterir.

b) Adalete hizmet etme bilinciyle, görevini etkin, zamanında ve verimli biçimde yerine getirmeyi, sunduğu hizmet kalitesini yükseltmeyi hedefler.

c) Görevini yerine getirirken taraflara nazik ve saygılı davranır. Tarafların birbirlerine saygılı davranmaları ve müzakerelere iyi niyetle katılmaları konusunda tarafları bilgilendirir.

ç) Masumiyet karinesi gereğince şüpheli ya da sanığın suçluluğu hakkında ön yargılı olamaz, şüpheli ya da sanığa karşı bir tavır takınamaz.

d) Görevini yerine getirirken taraflar arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım yapamaz, itibar ve güveni sarsıcı davranışlarda bulunamaz.

e) Taraflardan biriyle herhangi bir kişisel veya iş ilişkisinin bulunması, uzlaştırmanın sonucuna yönelik doğrudan veya dolaylı, malî veya diğer menfaatinin bulunması ya da taraflardan biri için uzlaştırma dışında bir yetkiyle görev yapması gibi bağımsızlığı veya taraflarla arasındaki menfaat çatışmasını etkileyebilecek ya da bu izlenimi verebilecek durumları açıklamadan görev yapamaz veya göreve devam edemez.

f) Görev yaptığı olayla ilgili olarak daha sonra vekil veya müdafii olarak görev üstlenemez.

g) Tarafsızlığından kuşku duyulmasına yol açacak şekilde kendisine veya bir başkasına doğrudan ya da dolaylı olarak herhangi bir menfaat temin edemez.

ğ) Görevinin saygınlığını ve kişilerin adalete olan güvenini zedeleyen veya şüpheye düşüren her türlü davranıştan kaçınır.

Genel hükümler

MADDE 7 – (1) Uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için mağdur ya da suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması gerekir.

(2) Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda uzlaştırma hükümleri her bir şüpheli ya da sanık için ayrı ayrı değerlendirilir, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır.

(3) Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.

(4) Birden fazla suç olmasına rağmen kanunda tek ceza öngörülen hâllerde her suç için ayrı ayrı uzlaştırma yapılır.

(5) Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması hâlinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez.

(6) Uzlaşmanın sağlanması hâlinde, soruşturma veya kovuşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılamaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır.

(7) Soruşturma evresinde mağdur veya suçtan zarar görenin ölümü hâlinde uzlaştırma işlemi sonlandırılır. Kovuşturma evresi için Kanunun 243 üncü maddesi hükmü saklıdır.

(8) Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma ya da kovuşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

(9) Uzlaştırmaya tâbi suçlarda, uzlaştırma girişiminde bulunulmadan, kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilemez.

(10) Şüpheli, sanık, mağdur ya da suçtan zarar görene Cumhuriyet savcısının onayı ile görevlendirilen uzlaştırmacı uzlaşma teklifinde bulunur.

(11) Uzlaştırmacı kendisine tevdî edilen görevi bizzat yerine getirmekle yükümlü olup, görevinin icrasını kısmen veya tamamen başka bir kimseye bırakamaz.

(12) Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa veya kanunî temsilcisine ulaşılamaması hâlinde soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili uzlaştırma yoluna gidilmez.

Uzlaştırma kapsamındaki suçlar ve istisnaları

MADDE 8 – (1) Kanunun 253 üncü maddesinin birinci fıkrasında sayılan suçlarda, şüpheli, sanık, suça sürüklenen çocuk ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur.

(2) Suça sürüklenen çocuklar bakımından mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla ayrıca üst sınırı 3 yılı geçmeyen hapis veya adlî para cezasını gerektiren suçlarda da uzlaştırma girişiminde bulunulur.

(3) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir.

(4) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez.

(5) Şüpheli ya da sanık tarafından uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmesi hâlinde, uzlaştırma yoluna gidilemez.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Soruşturma Evresinde Uzlaştırma

Delillerin toplanması

MADDE 9 – (1) Soruşturmasına başlanılan ve uzlaştırma kapsamında kalan suçlara ilişkin gerekli araştırma ve soruşturma işlemleri, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır.

(2) Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı Kanunun 160 ve devamı maddeleri uyarınca toplanması gereken tüm delilleri toplar.

(3) Çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı, soruşturma sırasında gerekli gördüğünde çocuk hakkında 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilir.

Dosyanın büroya gönderilmesi ve kayıt

MADDE 10 – (1) Yapılan soruşturma neticesinde kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma imkânının bulunmaması hâlinde soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı dosyayı büroya göndermeksizin sonuçlandırır.

(2) Soruşturmaya konu suçun uzlaştırmaya tâbi olması ve iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı dosyayı Ek-1'de yer alan gönderme kararı ile büroya gönderir.

(3) Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olduğu ve kapsama girmeyen suç hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararının verildiği hâllerde dosya, bu karara karşı itiraz süresinin geçmesi veya itirazın reddedilmesi üzerine büroya gönderilir.

(4) Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından gönderme kararı verildikten sonra Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekilinin görüldü işlemini müteakip uzlaştırma bürosu tevzi havuzuna düşen dosya, Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekili tarafından uzlaştırma bürosuna tevzi edilmesi ile kendiliğinden büro kayıt numarası alır.

Dosyanın incelenmesi ve iade kararı

MADDE 11 – (1) Uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan inceleme sonucunda;

a) Büroya gönderme kararında kabul edilen fiilin uzlaştırma kapsamında olmadığının anlaşılması,

b) Gönderme kararına konu olan dosya içeriğinden şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin tespitine yönelik, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan deliller toplanmadan dosyanın büroya gönderildiğinin anlaşılması,

hâllerinde dosya, Ek-2'de yer alan iade kararı ile soruşturma bürosuna geri gönderilir.

Uzlaştırmacı görevlendirilmesi

MADDE 12 – (1) Uzlaştırma bürosuna gönderilen dosyanın uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından incelenmesi

sonucunda, gönderme kararına esas suçun uzlaştırma kapsamında kaldığının anlaşılması hâlinde uzlaştırmacı görevlendirmesi, Daire Başkanlığı tarafından belirlenen listeye göre ilgili Cumhuriyet savcısının onayıyla yapılır.

(2) Ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresinde yeteri kadar uzlaştırmacı bulunmaması hâlinde, en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinden görevlendirme yapılabilir.

(3) Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu husus telefon, SMS veya diğer elektronik araçlarla bildirilir.

(4) Uzlaştırma evrakı uzlaştırmacıya tutanakla teslim edilir ve alındı belgesi dosyasına eklenir.

(5) Uzlaşma teklifi suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçmeden yapılamaz.

Uzlaştırmacı görevlendirilmesinde dosya tevzi kıstasları

MADDE 13 – (1) Tevzide;

a) Uzlaştırmaya konu suçun niteliği ve sayısı,

b) Taraf sayısı ve tarafların bulunduğu yer,

c) Uzlaştırma raporunun verilme süresi,

ç) Uzlaşma teklifinin sonucu,

d) Uzlaştırma sonucu,

gibi hususlar esas alınır.

Uzlaştırma bürolarında tevzi

MADDE 14 – (1) Uzlaştırmacılara verilecek dosya Cumhuriyet savcısı veya onun gözetiminde büro personeli tarafından UYAP tevzi esaslarına göre otomatik olarak belirlenir.

Uzlaştırmacıya verilebilecek dosya sayısı

MADDE 15 – (1) Uzlaştırmacıya verilecek aylık azami dosya sayısını Daire Başkanlığı; büroya gelen dosya ve ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinde kayıtlı uzlaştırmacı sayısı gibi hususları dikkate almak suretiyle belirleyebilir.

Belgelerin verilmesi ve gizlilik bildirimi

MADDE 16 – (1) Soruşturma dosyasında yer alan uzlaştırma konusu suç ya da suçlara ilişkin belgelerden uzlaştırma için gerekli olup da Cumhuriyet savcısı tarafından uygun görülenlerin birer örneği büro personeli tarafından uzlaştırmacıya verilir.

(2) Hangi belgelerin verildiği, verilme tarihi ile soruşturmanın gizliliği konusundaki bildirim, büro personelinin ve uzlaştırmacının imzasını içeren bir tutanakla tespit edilir.

Uzlaştırma süresi

MADDE 17 – (1) Uzlaştırmacı, uzlaştırma evrakını teslim aldıktan sonra otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Bu süre içerisinde sonuçlandıramazsa durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya başvurması hâlinde bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayını almak koşuluyla uzlaştırma bürosu bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir.

(2) Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

Uzlaştırma raporu

MADDE 18 – (1) Uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırdığında Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği'ne uygun, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığı raporu, kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim eder.

(2) Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez.

(3) Büro, soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısına gecikmeksizin sunar.

(4) Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına almak suretiyle onaylar, soruşturma dosyasında muhafaza eder.

(5) Cumhuriyet savcısı raporu veya belgeyi, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar. Edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda bu Yönetmeliğin 17 nci maddesindeki süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesini uzlaştırmacıdan isteyebilir.

Uzlaşma belgesi

MADDE 19 – (1) Uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları hâlinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği'ne uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir. Cumhuriyet savcısı, bu belgeyi 18 inci maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen kıstaslara göre inceler ve değerlendirir.

Soruşturma evresinde uzlaşmanın hukukî sonuçları

MADDE 20 – (1) Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi hâlinde, şüpheli hakkında uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Suça sürüklenen çocuk hakkında gerekli görüldüğünde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması çocuk hâkiminden istenir.

(2) Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksite bağlanması veya süreklilik arzetmesi hâlinde, Kanunun 171 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Bu hâlde, edimin yerine getirilip getirilmediğinin takibi büro tarafından yapılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez.

(3) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir.

(4) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, Kanunun 171 inci maddesinin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır.

(5) Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetine haiz belgelerden sayılır.

İddianame düzenlenmesi

MADDE 21 – (1) Uzlaştırma işlemleri neticesinde uzlaştırmanın sonuçsuz kalması hâlinde şüpheli hakkındaki iddianame uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenir.

(2) Suça sürüklenen çocuk hakkında uzlaştırma süreci sonunda iddianame düzenlenmesi hâlinde, uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı gerekli gördüğünde, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını mahkemeden ister.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma

Uzlaştırma usulü

MADDE 22 – (1) Kamu davası açıldıktan sonra aşağıdaki durumların varlığı hâlinde, uzlaştırma işlemleri mahkemenin talebi doğrultusunda Kanunun 253 üncü maddesinde belirtilen esas ve usule göre uzlaştırma bürosunca yerine getirilir:

a) Kovuşturma konusu suçun hukukî niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması,

b) Soruşturma evresinde uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiğinin ilk olarak kovuşturma evresinde anlaşılması,

c) Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin, iddianame yerine geçen belge ile doğrudan mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tâbi bir suçun varlığı,

ç) Kovuşturma evresinde kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesi.

(2) Mahkeme tarafından gönderilen dosya büroya kaydedildikten sonra büro numarası alır.

(3) Uzlaştırma konusu suç ya da suçlara ilişkin belgelerden uzlaştırma için gerekli olup da hâkim tarafından uygun görülenler büroya gönderilir. Gönderme ara kararında uzlaştırma işlemlerinin yapılacağı kişiler ile uzlaştırmaya tabi suçlar açıkça belirtilir.

(4) Büro personeli tarafından kayıt işlemleri tamamlandıktan sonra dosya bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısına tevdi edilir.

(5) Cumhuriyet savcısı mahkemenin gönderme ara kararında uzlaştırma işleminin yapılacağı kişilerin veya uzlaştırmaya tabi suçların açıkça belirtilmemesi durumunda bu eksikliklerin giderilmesini mahkemeden talep edebilir.

(6) Cumhuriyet savcısı tarafından suçun açıkça uzlaşma kapsamında olmadığının tespit edilmesi hâlinde, mahkemeden ara kararın yeniden değerlendirilmesi istenebilir.

(7) Uzlaştırmacı görevlendirilmesi, Cumhuriyet savcısının onayıyla yapılır.

(8) Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu husus telefon, SMS veya diğer elektronik araçlarla bildirilir.

Belgelerin verilmesi

MADDE 23 – (1) Mahkeme tarafından gönderilen dosya büro personelince uzlaştırmacıya tutanakla teslim edilir ve alındı belgesi dosyasına eklenir.

(2) Hangi belgelerin verildiği ve verilme tarihi büro personelinin ve uzlaştırmacının imzasını içeren bir tutanakla tespit edilir.

Uzlaştırma süresi

MADDE 24 – (1) Uzlaştırmacı, uzlaştırma evrakını teslim aldıktan sonra otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Bu süre içerisinde sonuçlandıramazsa durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya başvurması hâlinde bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayı alınmak koşuluyla büro bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir.

Uzlaştırma raporu

MADDE 25 – (1) Uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerinin sonuçlandırıldığı tarihten itibaren Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği'ne uygun, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığı raporu, kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim eder.

(2) Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez.

(3) Bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısı dosyayı ve raporu üst yazıyla mahkemeye gönderir.

(4) Mahkeme, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse raporu mühür ve imza altına alarak kovuşturma dosyasında muhafaza eder.

(5) Mahkeme, raporu veya belgeyi, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar. Edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda bu Yönetmeliğin 24 üncü maddesindeki süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesi için dosyayı büroya gönderebilir.

(6) Bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısı uzlaştırmacıya ödenecek ücrete ilişkin sarf kararını raporun onaylanması ya da reddi sonrası düzenler ve mahkemeye gönderir.

Uzlaşma belgesi

MADDE 26 – (1) Kovuşturma evresinde uzlaştırmanın uygulanabileceği hâllerde, yapılan uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen

hüküm verilinceye kadar sanık ile mağdur, katılan veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları halinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği'ne uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir ve mahkemeye sunulursa, hâkim bu belgeyi 25 inci maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen kıstaslara göre inceler ve değerlendirir.

Kovuşturma evresinde uzlaşmanın hukukî sonuçları

MADDE 27 – (1) Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def'aten yerine getirmesi hâlinde, davanın düşmesine karar verir.

(2) Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi hâlinde; sanık hakkında, Kanunun 231 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez.

(3) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verilir.

(4) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, mahkeme tarafından, Kanunun 231 inci maddesinin on birinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın hüküm açıklanır.

(5) Sanığın, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu 2004 sayılı Kanunun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetini haiz belgelerden sayılır.

BEŞİNCİ BÖLÜM
Ortak Hükümler

Uzlaştırmacının çekinmesi veya reddi

MADDE 28 – (1) Kanunda belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı hâller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak dikkate alınır.

Uzlaşma teklifi

MADDE 29 – (1) Uzlaştırmacı; şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması ya da kısıtlı olması hâli ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır.

(2) Müştekinin veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması hâlinde vekâletnamede özel yetki var ise vekile de uzlaşma teklifinde bulunulabilir.

(3) Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini büro aracılığıyla açıklamalı tebligat, istinabe veya Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla da yapabilir.

(4) Uzlaşma teklif formunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, teklif formu tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır.

(5) Uzlaştırmacı tarafından yapılacak uzlaşma teklifi, Ek-4'te yer alan uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının bulunduğu Uzlaşma Teklif Formu'nda yer alan bilgilerin açıklanması ve teklif formunun hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilmesi suretiyle yapılır. Uzlaştırmacı tarafından bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirildiğine ve uzlaşma teklifinde bulunulduğuna ilişkin formun imzalı örneği uzlaştırma evrakı içine konulur.

(6) Uzlaştırmacının uzlaşma teklifinde bulunacağı şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar gören ya da kanunî temsilcilerine iletişim araçlarıyla ulaşılamaması hâlinde açıklamalı uzlaşma teklifi büro aracılığıyla yapılır. Bu işlem uzlaştırmacının, büroya başvurarak teklif formunu vermesi üzerine gerçekleştirilir.

(7) Uzlaşma teklifinde bulunmak için çağrı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir. Ancak, bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmez.

Uzlaşma teklifini kabul süresi

MADDE 30 – (1) Uzlaşma teklifinde bulunulanlardan herhangi biri üç gün içinde teklifi yapan uzlaştırmacıya kararını bildirmediği takdirde, uzlaşma teklifi reddedilmiş sayılır. Bu durumda, Kanunun 255 inci maddesi hükmü saklı kalmak üzere, ayrıca diğerlerine uzlaşma teklifinde bulunulmaz.

Uzlaştırma müzakereleri

MADDE 31 – (1) Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafi ve vekil katılabilir. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi, müdafi ya da vekilinin haklı bir mazereti olmaksızın müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde, ilgili taraf uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

(2) Uzlaşma sağlanabilmesi için birden fazla müzakere yapılabilir. Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya

uzlaştırma müzakerelerinin kanuna uygun yürütülmesi amacıyla talimat verebilir.

(3) Müzakereler, taraflarla birlikte veya ayrı ayrı gerçekleştirilecek toplantılarla yürütülebilir.

(4) Müzakereler, görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle de yapılabilir.

(5) Uzlaştırmacı, raporu taraflara imzalatır.

(6) Uzlaştırma raporunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, rapor tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır.

(7) Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da yapılan araştırmaya rağmen adresin belirlenememesi gibi başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa, katılana veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması hâlinde bu hususun tutanakla tespit edilmesinin ardından uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma işlemlerine son verilir.

Uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği

MADDE 32 – (1) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür.

(2) Aksi kararlaştırılmamışsa, taraflar, müdafi ve vekiller de birinci fıkrada belirtilen gizlilik kuralına uymakla yükümlüdür.

(3) Uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamalar herhangi bir soruşturma, kovuşturma ya da davada delil olarak kullanılamaz. Müzakerelere katılanlar bu bilgilere ilişkin olarak tanık olarak dinlenemez.

(4) Daha önce mevcut olan bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların soruşturma ve kovuşturma sürecinde ya da bir davada delil olarak kullanılmasına engel teşkil etmez.

Edimin konusu

MADDE 33 – (1) Taraflar uzlaştırma sonunda belli bir edimin yerine getirilmesi hususunda anlaşmaya vardıkları takdirde aşağıdaki edimlerden bir ya da birkaçını veya bunların dışında belirlenen hukuka ve ahlaka uygun başka bir edimi kararlaştırabilirler:

a) Fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,

b) Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,

c) Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması,

ç) Mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi,

d) Topluma faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması,

e) Mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi.

(2) Taraflar uzlaştırma süreci sonunda edimsiz olarak da uzlaşabilirler.

Zamanaşımı

MADDE 34 – (1) Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek büroya verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

(2) Uzlaşma teklifine süresi içerisinde cevap verilmemesi ya da teklifin reddedilmesi hâlinde uzlaştırma girişimi sonuçsuz kalmış sayılır.

(3) Tarafların veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin uzlaştırma müzakerelerine katılmaktan imtina etmesi, müzakereler sırasında taraflardan birinin yazılı veya sözlü olarak uzlaşmadan vazgeçtiğini bildirmesi üzerine düzenlenen raporun büroya verildiği tarihten itibaren dava zamanaşımı ve kovuşturma koşulu olan dava süresi yeniden işlemeye başlar.

ALTINCI BÖLÜM
Uzlaştırmanın Yapılacağı Yer, Zaman, Uzlaştırmacı Ücreti ve Giderler

Uzlaştırmanın yapılacağı yer ve zaman

MADDE 35 – (1) Uzlaştırma müzakereleri;

a) Adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için oda tahsis edilmişse bu yerlerde,

b) Kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaçla ayrılan yerlerde,

c) Tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmacının faaliyetlerini yürüttüğü büroda,

ç) Tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde,

gerçekleştirilebilir.

(2) Uzlaştırma müzakerelerinin adliye binalarında gerçekleştirilmesi hâlinde toplantı odalarının düzenlenmesi, gerekirse güvenliğinin sağlanması, uzlaştırma toplantıları için tahsis sıra ve saatlerinin belirlenmesi Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yerine getirilir.

Uzlaştırmacı ücreti

MADDE 36 – (1) Uzlaştırmacıya her yıl Adalet Bakanlığınca hazırlanan Tarifeye göre ücret ödenir.

(2) Uzlaştırmacı ücreti, uzlaştırmacının şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklarını değerlendirmede ve tarafları uzlaştırmadaki becerisi, süreçte gösterdiği gayret, taraf sayısı, uyuşmazlığın kapsam ve niteliği dikkate alınarak tarifedeki alt ve üst sınırlar arasında belirlenir.

(3) Birden fazla uzlaştırmacının görevlendirildiği hâllerde uzlaştırmacı ücreti bu kişilere ayrı ayrı ve eşit olarak ödenir.

Uzlaştırmacı ücretinin ödenmesi

MADDE 37 – (1) Görevlendirilen uzlaştırmacıya belirlenen ücret uzlaştırma sonunda düzenlenecek raporun ibrazından sonra makul süre içinde uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından sarf kararı ile ödenir.

(2) Uzlaştırmacı ücretinin takdirinde uzlaştırma raporunun tamamlandığı tarihte yürürlükte olan Tarife esas alınır.

Uzlaştırmacı giderleri

MADDE 38 – (1) Uzlaştırmacı tarafından zorunlu yol giderleri dâhil olmak üzere yapılan masraflar, ilgili yıl Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesinin 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (1) numaralı alt bendinde belirlenen miktarın alt sınırını geçmeyecek şekilde ayrıca ödenir.

(2) Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır ve bu giderler ilgili ödenekten karşılanır.

(3) Uzlaştırmanın gerçekleşmemesi hâlinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri hakkında Kanunun yargılama giderlerine ilişkin hükümleri uygulanır.

(4) Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.

(5) Uzlaştırmacının çalışması karşılığında ücret talep etmediği hâllerde bu madde hükümleri uygulanmaz.

YEDİNCİ BÖLÜM
Uzlaştırma Bürosunun Kurulması, Görev ve Sorumlulukları

Büronun kurulması

MADDE 39 – (1) Her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir.

(2) Büro iş ve işlemleri Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısının denetimi altında yazı işleri müdürünün yönetiminde zabıt kâtibi ve diğer görevliler tarafından yürütülür.

Büro personelinin görev ve sorumlulukları

MADDE 40 – (1) Yazı işleri müdürünün görev ve sorumlulukları şunlardır:

a) Uzlaştırma iş ve işlemlerine ilişkin hizmetlerin yürütülmesini sağlamak ve denetlemek.

b) Zabıt kâtibi ve diğer görevliler arasında iş bölümü yapmak,

c) Uzlaştırma iş ve işlemlerinin verimli ve düzenli bir şekilde yürütülmesi için her türlü tedbiri almak.

ç) Cumhuriyet savcısının onayıyla uzlaştırmacı görevlendirmesi yapmak.

d) Cumhuriyet savcısının uygun göreceği evrakın havalesini yapmak.

e) Uzlaştırmacıya Cumhuriyet savcısının onayı doğrultusunda ek süre vermek.

f) Mevzuattan kaynaklanan veya Cumhuriyet savcısı tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

(2) Zabıt kâtibinin görev ve sorumlulukları şunlardır:

a) İş bölümüne göre kendisine verilen işleri biriktirmeden zamanında yapmak.

b) Dosyaları ve evrakı doğru, eksiksiz ve zamanında UYAP bilişim sistemine kaydetmek.

c) Uzlaştırma dosyalarını eksiksiz ve düzenli bir şekilde muhafaza etmek.

ç) Cumhuriyet savcısının onayıyla uzlaştırmacı görevlendirmesi yapmak.

d) Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu hususta SMS yoluyla bilgi vermek.

e) Uzlaştırma konusu suç veya suçlara ilişkin uygun görülen evrakı uzlaştırmacıya vermek.

f) Uzlaştırmacıya Cumhuriyet savcısının onayı doğrultusunda ek süre vermek.

g) Uzlaştırmacı tarafından hazırlanan uzlaşma teklifini içerir açıklamalı tebligat veya istinabe evrakını göndermek.

ğ) Uzlaştırmacı tarafından düzenlenen raporu ve dosyayı tutanakla teslim almak.

h) Raporu ve dosyayı gerekli iş ve işlemlerin yapılabilmesi için Cumhuriyet savcısına sunmak.

ı) Her türlü tebligat evrakını hazırlamak.

i) İşi biten dosyaları arşive kaldırmak.

j) Mevzuattan kaynaklanan veya Cumhuriyet savcısı ya da yazı işleri müdürü tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

İş bölümü

MADDE 41 – (1) Zabıt kâtipleri ve diğer personel arasındaki iş bölümünü; Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısının onayını almak suretiyle yazı işleri müdürü yapar.

(2) Yazı işleri müdürü ve ilgili personel verilerin UYAP'a doğru, eksiksiz ve zamanında girilmesinden birlikte sorumludur.

Büroların gözetimi ve denetimi

MADDE 42 – (1) Uzlaştırma bürosu ilgisine göre Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısının gözetimi ve denetimi altındadır.

(2) Denetim;

a) Kayıtların düzenli tutulması,

b) Uzlaştırmacı görevlendirmelerinin usulüne uygun yapılması,

c) Evrak havalesinin süresinde yapılması,

ç) Fiziki ortamda teslimi gereken evrakla ilgili işlemlerin usulüne uygun yapılması,

d) Kararların ilgililere tebliğinin sağlanması,

e) Mevzuattan kaynaklanan veya Cumhuriyet savcısı tarafından verilen diğer görevlerin usulüne uygun yapılması,

hususlarını kapsar.

SEKİZİNCİ BÖLÜM
Tutulacak Kayıt ve Kartonlar

Kayıtlar

MADDE 43 – (1) Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosunda aşağıda gösterilen kayıtların UYAP'ta; tarih, sıra numarası, hazırlayan veya onaylayan kişiye göre sorgulanabilir şekilde tutulması zorunludur:

a) Uzlaştırma kaydı,

b) Denetim ve performans kaydı.

(2) Bu kayıtlardaki verilerin bir veya bir kaçı bir arada sorgulanıp raporlanabilir.

(3) Bu maddede düzenlenen kayıtlara gerek görüldüğünde Bakanlık tarafından yeni kayıtlar ve mevcut kayıtlara yeni sütunlar eklenebilir.

Uzlaştırma kaydı

MADDE 44 – (1) Cumhuriyet başsavcılığınca soruşturma ve kovuşturma evresinde yapılan uzlaştırma işlemleri için tek bir kayıt tutulur.

(2) Uzlaştırma kaydı; sıra numarası, soruşturma numarası, mahkeme adı ve esas numarası, mağdur, şikâyetçi, katılan, şüpheli, sanık, müdafi, vekil veya kanunî temsilci ile uzlaştırmacının kimlik bilgileri, uzlaştırmacının görevi ve mesleği, suçun türü, kararlaştırılan edimin türü ve süresi, dosyanın uzlaştırmacıya verildiği tarih, uzlaştırma raporunun teslim edildiği tarih, uzlaştırma işleminin sonucu ve uzlaştırmacıya ödenen ücret ile düşünceler sütunundan oluşur.

Denetim ve performans kaydı

MADDE 45 – (1) Uzlaştırmacılar hakkında Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısı tarafından yapılacak denetim ve performans değerlendirmeleri ile sonuçlarının tutulduğu kayıttır.

(2) Bu kayıt; dosyanın uzlaştırmacıda kaldığı süre, uzlaşma teklifi ve uzlaştırma raporunun sonucu, etik ve temel ilkelere uyma, uzlaştırma raporunun eksiksiz düzenlenmesi, müzakerelerin gizliliğine riayet edilmesi, raporun süresi içinde verilmesi ile düşünceler sütunundan oluşur.

Kartonlar

MADDE 46 – (1) Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosunda aşağıda gösterilen kartonların UYAP bilişim sisteminde tutulması zorunludur.

a) Uzlaştırmacı listesi kartonu: Ağır ceza merkezi Cumhuriyet başsavcılığı yargı alanında görevli uzlaştırmacıların isim listesinin saklandığı kartondur.

b) Sarf kararı kartonu: Cumhuriyet başsavcılığınca uzlaştırma ücreti ve giderleri için düzenlenen kararların saklandığı kartondur.

DOKUZUNCU BÖLÜM
Uzlaştırmacı Sicili, Eğitim, Sınav ve Denetim

Uzlaştırmacı sicilinin tutulması

MADDE 47 – (1) Uzlaştırmacı olma yetkisini kazanmış kişilerin sicilleri, sicil numarası verilmek suretiyle Daire Başkanlığınca tutulur.

(2) Sicilde; kişinin ad ve soyadı, doğum yılı, mesleği, iş adresi, uzmanlık alanı ve akademik unvanı gibi şahsî bilgileri yer alır. Bu bilgiler Daire Başkanlığı tarafından Genel Müdürlüğün internet sitesinde duyurulur.

(3) Uzlaştırmacı, sicilde yer alan kendisine ait bilgilerde meydana gelen her türlü değişikliği bir ay içinde varsa belgesiyle birlikte Daire Başkanlığına bildirmek zorundadır. Bu değişiklikler ile ilgili olarak Daire Başkanlığı tarafından elektronik ortamda gerekli düzeltmeler yapılır.

(4) Daire Başkanlığı uzlaştırmacılar hakkında ayrıca şahsî sicil dosyası tutar. Bu dosyaya uzlaştırmacının kimliği, öğrenim ve meslek durumu, bildiği yabancı dil, mesleki eserleri ve yazıları, disiplin ve ceza soruşturması ve sonuçları gibi hususlara ilişkin belgeler ile diğer belgeler konulur.

Uzlaştırmacı siciline kayıt olma şartları

MADDE 48 – (1) Sicile kayıt başvurusu, Daire Başkanlığına elektronik ortamda başvurmak suretiyle yapılır.

(2) İlgilinin, uzlaştırmacı olarak görev yapmak istediği ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı ile iletişim bilgilerini içerir başvuru dilekçesine;

a) Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası,

b) Mezuniyet belgesi ile hukuk fakültesi mezunları dışındakiler için not dökümüne ilişkin belgenin onaylı örneği,

c) Son altı ay içerisinde çekilmiş vesikalık fotoğraf,

ç) Varsa kayıtlı olunan oda, çalışılan kurum ve kuruluşun isimleri,

d) Uzlaştırmacı eğitiminin tamamlandığını gösterir katılım belgesinin aslı veya onaylı örneği,

eklenir.

(3) Uzlaştırmacı siciline kaydedilebilmek için;

a) Türk vatandaşı olmak,

b) Tam ehliyetli olmak,

c) Avukatlar yönünden baroya kayıtlı olmak,

ç) Hukuk öğrenimi görmüş kişiler yönünden üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak veya hukuk ya da hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat veya maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmış olmak,

d) Kasten işlenmiş bir suçtan mahkûm olmamak,

e) Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak,

f) Uzlaştırmacı eğitimini tamamlamak ve yazılı sınavda başarılı olmak,

g) Disiplin yönünden meslekten veya memuriyetten çıkarılmamış ya da geçici olarak yasaklanmamış olmak, gerekir.

(4) Sicile kayıt için başvuruda bulunacak kişinin fiilen yürütmekte olduğu asıl mesleğinin ilgili mevzuatında, uzlaştırma faaliyetini yürütmesine engel bir hüküm bulunmamalıdır.

(5) Üçüncü fıkrada sayılan sicile kayıt şartlarını taşıdığı anlaşılan ve belgelerinde eksiklik bulunmayan başvuru sahipleri uzlaştırmacı siciline kaydedilir. İlgililerden, şartları taşımadığı anlaşılan veya verilen bir aylık süreye rağmen eksik belgelerini sunmayan başvuru sahiplerinin sicile kaydı yapılmaz.

(6) Başvurular hakkında geliş tarihinden veya eksik belgenin ikmalinden itibaren iki ay içinde karar verilerek ilgilisine de tebliğ edilir.

(7) Belge eksikliği nedeniyle sicile kayıt talebi reddedilen kişiler eksik belgeleri ikmal ederek yeniden sicile kayıt için başvuruda bulunabilirler.

(8) Uzlaştırmacı, üçüncü fıkrada sayılan şartlarla ilgili olarak, kendisine ait bilgilerde meydana gelen her türlü değişikliği bir ay içinde, varsa belgesi ile birlikte Daire Başkanlığına bildirmek zorundadır.

(9) Sınavda başarılı olanların sınav sonuçları, yenileme eğitimlerini de tamamlamak şartıyla, sicile kayıt yaptırıncaya kadar geçerliliğini korur.

Uzlaştırmacı sicilinden ve listeden çıkarılma

MADDE 49 – (1) Uzlaştırmacı olabilmek için aranan koşulları taşımadığı hâlde sicile kaydedilen veya daha sonra bu koşulları kaybeden ya da uzlaştırma göreviyle bağdaşmayan tutum ve davranışlarda bulunan, Kanunun öngördüğü yükümlülükleri önemli ölçüde veya sürekli yerine getirmeyen, performans değerlendirmeleri sonucunda yeterli bulunmayan, etik ilkelere aykırı davranan, yenileme eğitimini tamamlamayan uzlaştırmacı Daire Başkanlığınca sicilden ve listeden çıkarılır.

(2) Etik ilkelere aykırı hareket edilmesi halinde ihlalin niteliğine göre sicilden ve listeden çıkarma yaptırımı yerine uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma yaptırımı uygulanabilir.

(3) Sicil ve listeden çıkarılma işleminden önce, uzlaştırmacının yazılı savunması alınır. Uzlaştırmacı, yazılı savunmada bulunması için kendisine yapılan yazılı bildirimin tebliğinden itibaren on günlük süre içinde savunmasını vermek zorundadır. Tebliğden imtina eden veya bu süre içinde savunmada bulunmayan uzlaştırmacı savunma hakkından vazgeçmiş sayılır.

(4) Etik ilkelere aykırı hareket edilmesi nedeniyle hakkında uyarma yaptırımı uygulanan uzlaştırmacı, Daire Başkanlığınca yazılı olarak uyarılır, uyarıya uyulmaması halinde üçüncü fıkra gereğince savunması alındıktan sonra sicil ve listeden çıkartılmasına karar verilir ve bu karar ilgilisine tebliğ edilir.

(5) Uzlaştırmacı, sicilden ve listeden çıkarılmasını her zaman isteyebilir. Bu durumda olanlar, sınav şartları dışındaki şartları haiz ise yeniden sicile kayıt yaptırabilirler.

Uzlaştırmacı eğitimi

MADDE 50 – (1) Uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilerin görevlerine başlamadan önce eğitim almaları ve görev yaptıkları sürece eğitime tâbi tutulmaları sağlanır.

(2) Eğitim; alternatif uyuşmazlık çözümü, iletişim ve müzakere becerileri ile yöntemlerini geliştirmeyi; mağdur, suçtan zarar gören, şüpheli ya da sanık ile birlikte çalışmanın özel koşulları ve ceza adaleti sistemi hakkında bilgi sahibi olma hususlarında yeterlilik kazandırmayı amaçlar.

(3) Eğitimin konusu; görev yapacak kişilerin sahip olmaları gereken asgarî nitelikler, bilgi düzeyi ve kişisel yeteneklerinin geliştirilmesinden oluşur. Uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilere, Daire Başkanlığınca belirlenen konularda teorik ve uygulamalı eğitim verilir.

(4) Uzlaştırmacı olacak kişilere otuz altı saati teorik ve on iki saati uygulamalı olmak üzere en az kırk sekiz ders saati eğitim verilir. Günlük eğitim sekiz saatten fazla olamaz ve eğitim grupları en fazla otuz kişiden oluşur. Bu sayıdan daha fazla kişiden oluşan gruplar için Daire Başkanlığından ayrıca izin alınır.

(5) Uygulamalı eğitim; adayların, bireysel ve gruplar hâlinde iletişim ve müzakere tekniklerini kullanma becerilerini geliştirmelerini sağlayacak örnek uyuşmazlık çözüm çalışmaları ile uygulama gözetimi faaliyetlerini içerir. Uzlaştırmacı eğitimi alan kişilerden örnek bir uyuşmazlık senaryosu ortaya koymaları, uzlaştırma yöntemini kullanarak sonuçlandırmaları ve eğitmenlerle birlikte grup değerlendirmeleri yapmaları beklenir.

(6) Uzlaştırmacılara, uzlaştırmacı eğitim izni verilen kuruluşlarca teorik ve uygulamalı, toplam sekiz ders saatinden az olmamak üzere iki yılda en az bir defa yenileme eğitimi verilir. Uzlaştırmacılar iki yılda bir verilen bu eğitime katılmak zorundadırlar.

(7) Eğitime katılanların, belgeye dayalı ve eğitim kuruluşlarınca kabul edilen haklı bir mazeretleri olmadıkça uzlaştırmacı eğitimi süresince verilen ders ve çalışmalara katılımları zorunludur. Eğitim kuruluşlarınca, adayların derslere devam durumunu gösteren çizelge düzenlenir ve kabul edilebilir haklı bir mazereti bulunmaksızın derslerin 1/12'sine devam etmeyenlerin eğitim programıyla ilişiği kesilir.

(8) Eğitim kuruluşları, eğitimlerini başarı ile tamamlayan kişilere en geç bir ay içinde uzlaştırmacı eğitimini tamamladıklarına dair katılım belgesi verirler.

Eğitim kuruluşlarına izin verilmesi

MADDE 51 – (1) Uzlaştırmacı eğitimi; üniversitelerin hukuk fakülteleri, Türkiye Barolar Birliği veya Türkiye Adalet Akademisi tarafından verilir. Bu kuruluşlar Bakanlıktan izin alarak eğitim verebilirler. İzin verilen eğitim kuruluşlarının listesi elektronik ortamda yayımlanır.

(2) İzin için yazılı olarak başvurulur. Başvuruda; eğitimin içeriği ve sürelerini kapsar şekilde eğitim programı, eğiticilerin sayısı, unvanları ve uzmanlıkları ile yeterlilikleri ve eğitim verilecek mekânlar hakkında gerekçeli ve yeterli bilgiler verilir.

(3) Başvuruda sunulan belgelere dayalı olarak, eğitimin amacına ulaşacağı, eğitimin yapılacağı mekânların uygunluğu ve eğitim kuruluşlarında eğitim faaliyetinin devamlılığının sağlanacağı tespit edilirse, ilgili eğitim kuruluşuna en çok beş yıl için geçerli olmak üzere izin verilir ve eğitim kuruluşları listesine kaydedilir.

(4) İki ve üçüncü fıkralarda belirtilen nitelikleri taşımadığı anlaşılan eğitim kuruluşunun başvurusu, başvuru talebinin Bakanlığa ulaştığı tarihten itibaren iki ay içinde incelenerek reddedilir ve karar ilgilisine tebliğ edilir. Bakanlıkça iki ay içinde karar verilemediği takdirde talep reddedilmiş sayılır.

(5) İzin süresi uzatılmayan veya izni iptal edilen eğitim kuruluşu, eğitim kuruluşları listesi ile elektronik listeden silinir. Bu eğitim kuruluşuna ait belgeler, dosyasında saklanır.

İzin süresinin uzatılması

MADDE 52 – (1) Eğitim kuruluşları listesine kayıtlı olan bir eğitim kuruluşu kayıt süresinin bitiminden en erken bir yıl ve en geç üç ay önce, eğitim kuruluşları listesindeki kaydın geçerlilik süresinin uzatılmasını yazılı olarak talep edebilir. Eğitim kuruluşunun 53 üncü maddeye göre sunduğu raporlardan, uzlaştırmacı eğitiminin başarılı şekilde devam ettiğinin anlaşıldığı ve 54 üncü maddede belirtilen sebeplerin bulunmadığı hâllerde, verilmiş bulunan iznin geçerlilik süresi her defasında beş yıl uzatılabilir. Eğitim kuruluşu, süresi içinde yaptığı başvuru hakkında karar verilinceye kadar listede kayıtlı kalır.

(2) İzin süresinin uzatılmasına ilişkin talepler, talebin Bakanlığa ulaştığı tarihten itibaren iki ay içinde incelenerek karara bağlanır ve karar ilgilisine tebliğ edilir.

Daire başkanlığına bilgi verme yükümlülüğü

MADDE 53 – (1) Eğitim kuruluşları, her yıl ocak ayında bir önceki yıl içinde gerçekleştirdikleri eğitim faaliyetinin kapsamı, içeriği ve başarısı konusunda Daire Başkanlığına bir rapor sunar.

(2) Rapor sunmayan eğitim kuruluşuna yazılı ihtarda bulunularak bir aylık süre verilir. İhtarda, raporun verilen süreye rağmen sunulmaması hâlinde eğitim verme izninin iptal edileceği hususu belirtilir.

Eğitim kuruluşuna verilen iznin iptali

MADDE 54 – (1) Aşağıdaki hâllerde eğitim kuruluşuna verilmiş olan izin Bakanlık tarafından iptal edilir:

a) İzin verilebilmesi için aranan şartlardan birinin ortadan kalkması veya mevcut olmadığının tespiti.

b) Eğitimin Yönetmeliğe uygun şekilde verilmediğinin tespiti.

c) Uzlaştırmacı eğitimi katılım belgesi düzenlenmesinde sahtecilik veya önemli hatalar yapılması.

ç) 53 üncü maddedeki rapor verme yükümlülüğünün yapılan ihtara rağmen yerine getirilmemesi.

d) Eğitim faaliyetinin devamlılığının sağlanmadığının tespiti.

(2) Eğitim kuruluşunun yazılı talebi üzerine Bakanlıkça her zaman eğitim izninin iptaline karar verilebilir.

Sınav, yeri, şekli, günü ve konusu

MADDE 55 – (1) Uzlaştırmacı eğitimini tamamlayanların sicile kayıt olabilmeleri için yazılı sınavda başarılı olmaları zorunludur.

(2) Sınav yılda en fazla iki kez yapılır. Sınavın yapılacağı yer, tarih ile saati Daire Başkanlığınca belirlenir ve Genel Müdürlüğün internet sayfasından yayımlanmak suretiyle duyurulur.

(3) Sınav, uzlaştırmacı eğitimi sırasında verilen konuları kapsar.

Sınav başvuru mercii ve şekli

MADDE 56 – (1) Yazılı sınava başvuru Daire Başkanlığına son başvuru günü mesai bitimine kadar elektronik ortamda başvurmak suretiyle yapılır.

(2) İlgilinin başvurusuna; T.C. kimlik numarası ve uzlaştırmacı eğitimini tamamladığını gösteren katılım belgesi ile mezuniyet belgesi asılları veya onaylı suretleri eklenir.

(3) Başvuru ile ilgili diğer hususlar sınav ilânı ile belirtilir.

Sınav başvuru formunun incelenmesi

MADDE 57 – (1) Başvuru formu, ilgilinin yazılı sınava girebilme hakkını taşıyıp taşımadığının tespiti açısından incelenir.

(2) Başvuru formundaki soruların bir veya birkaçını cevapsız bırakanlar ile sınava girebilme hakkını taşımadığı tespit edilenlerin başvuruları reddedilip, bu durum kendilerine bildirilir.

(3) Yazılı sınava girebilme hakkını taşıyanlara ilişkin gerekli bilgiler, sınavı yapacak kuruma iletilir. Sınava giriş ve kimlik belgesi ilgili kurumca başvurana gönderilir.

Sınavın yapılışı

MADDE 58 – (1) Yazılı sınav, test yöntemi ile fizikî veya elektronik ortamda yapılır.

(2) Bu sınav, Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı veya yükseköğretim kurumları arasından Bakanlıkça belirlenecek bir kuruluşa yaptırılabilir.

Sınavda başarı puanı

MADDE 59 – (1) Yazılı sınavda yüz üzerinden en az yetmiş puan alanlar başarılı sayılırlar.

Sınav sonuçlarının açıklanması ve itiraz

MADDE 60 – (1) Daire Başkanlığı, yazılı sınav sonuçlarını, sınav sonuçlarının kendisine intikâl ettiği tarihten itibaren bir ay içinde ilân eder.

(2) İlgililer, sınav sonuçlarının ilânından itibaren yedi gün içinde Daire Başkanlığına yazılı olarak itiraz edebilirler.

(3) Sınava yapılan itirazlar sınavı yapan kuruma Başkanlık tarafından yedi gün içinde bildirilir. İtiraz sonuçları da ilgililere aynı süre zarfında Başkanlıkça yazılı olarak bildirilir.

(4) Sınava yapılan itirazlar, sınavı yapan kurum tarafından karara bağlanır.

(5) Yapılan sınavlarda hatalı sorulara tekabül eden puanlar eşit şekilde diğer sorulara dağıtılır. Ancak, soruların yüzde beşinden fazlasının hatalı olduğunun ikinci fıkrada belirtilen süre içinde yapılan itirazlar üzerine veya herhangi bir şekilde tespit edilmesi hâlinde, sınav iptal edilir ve en kısa sürede yeni sınav yapılır.

Sınavın geçersiz sayılması

MADDE 61 – (1) Sınava girenlerden;

a) İzin almadan sınav salonu veya yerini terk edenler,

b) Sınavlarda kopya çekenler veya kopya çekmeye teşebbüs edenler,

c) Sınavlarda kopya verenler veya kopya vermeye teşebbüs edenler,

ç) Kendi yerine başkasının sınavlara girmesini sağlayanlar,

d) Sınavların düzenine aykırı davranışta bulunanlar,

hakkında tutanak düzenlenir ve bunların sınavları geçersiz sayılır.

(2) Sınavı kazananlardan başvuru formunda gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu tespit edilenlerin sınavları da geçersiz sayılır. Bu durumda olanlar

hiçbir hak talebinde bulunamazlar. Ayrıca gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu tespit edilenler hakkında idarî ve yasal işlemler yapılır.

Sınavda başarısız kabul edilme

MADDE 62 – (1) Sınava başvuranlardan;

a) Yapılan sınavda yetmiş puandan daha düşük puan alanlar,

b) Sınavı geçersiz sayılanlar,

c) Sınava katılmayanlar,

başarısız kabul edilirler.

Tekrar sınav hakkı

MADDE 63 – (1) 61 inci maddenin birinci fıkrasının (a) bendi gereğince sınavı geçersiz sayılanlar ile 62 nci maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bentleri gereğince sınavda başarısız kabul edilenler, sınava tekrar girebilme hakkına sahiptirler.

Sınav evrakının saklanması ve imhası

MADDE 64 – (1) Sınavda başarılı olanlara ait sınav başvuru evrakı, ilgili olduğu şahsî sicil dosyasına konulur. Sınavda başarısız olanlara ait sınav başvuru evrakı ise sınav sonuçlarının ilânından itibaren altı ay içinde talep etmeleri hâlinde iade edilir. Belirtilen sürede iade edilmeyen evrak tutanak ile imha edilir. Ancak, idarî yargı yoluna başvuranlar hakkındaki evrakın muhafazasına dava sonuçlanıncaya kadar devam edilir.

Denetim usulü

MADDE 65 – (1) Eğitim kuruluşları; Kanun ve bu Yönetmelik hükümlerinin yerine getirilip getirilmediğini tespit etmek amacı ile Daire Başkanlığınca denetlenir.

(2) Uzlaştırmacılar; görev yaptıkları yerin Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya görevlendirilen Cumhuriyet savcısı tarafından denetlenir.

(3) Eğitim izni verilen kuruluşların ve uzlaştırmacıların denetimi her yıl yapılır.

(4) İhbar veya şikâyet üzerine uzlaştırmacılar ve eğitim izni verilen kuruluşlar her zaman denetlenebilir.

Denetim görevlileri

MADDE 66 – (1) Uzlaştırmacı eğitim kuruluşlarının denetim işlerinde görevlendirilmek üzere Daire Başkanlığında yeterli sayıda denetim görevlisi istihdam edilir.

Denetimin kapsamı

MADDE 67 – (1) Eğitim kuruluşları;

a) Eğitim hizmetlerinin Kanun ve bu Yönetmelik hükümlerine ve amacına uygun olarak yürütülmesi,

b) Faaliyet izinlerinin ve eğitim görevlilerinin çalışma izinlerinin mevcut ve geçerli olması,

c) Eğitim programlarının usulüne uygun olarak hazırlanması, bu programların eğitim süresince gerektiği şekilde ve eksiksiz olarak uygulanması,

ç) Kayıtların usulüne uygun olarak tutulması,

yönlerinden denetlenir.

(2) Uzlaştırmacılar;

a) Yönetmelikte belirtilen temel ve etik ilkelere uygun hareket edilmesi,

b) Uzlaşma teklifi ve uzlaştırma raporunun usulüne uygun düzenlenmesi,

c) Uzlaştırma işlemlerinin süresi içinde tamamlanması,

ç) Uzlaştırma müzakerelerinin gizliliğine riayet edilmesi,

d) Kanun ve bu Yönetmeliğin öngördüğü yükümlülüklere uygun hareket edilmesi,

yönlerinden denetlenir.

Denetim sonucunun izlenmesi

MADDE 68 – (1) Denetim sonucunda eğitim kuruluşları yönünden denetim görevlileri, uzlaştırmacılar yönünden ise ilgili Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısı tarafından bir rapor düzenlenir.

(2) Düzenlenen raporun bir sureti denetlenen kuruluşun veya ilgili Cumhuriyet başsavcılığının arşivinde muhafaza edilir, diğer sureti de Daire Başkanlığına sunulur.

(3) Denetim sonucunda tespit edilen eksiklikler Daire Başkanlığınca ilgili eğitim kuruluşlarına yazılı şekilde bildirilerek bu eksikliklerin giderilmesi için uygun bir süre verilir. Verilen süre sonunda eksiklikler giderilmediği takdirde veya denetim sonucu konusu suç teşkil eden uygulamalar tespit edildiğinde adlî ve idarî işlemlere başlanır.

(4) Suç işlediği tespit edilen uzlaştırmacı veya eğitim kuruluşları hakkında bu Yönetmeliğin 49 ve 54 üncü maddeleri uyarınca işlem yapılır.

ONUNCU BÖLÜM
Daire Başkanlığı

Daire Başkanlığı

MADDE 69 – (1) Daire Başkanlığı, bir daire başkanı, yeteri kadar tetkik hâkimi ve diğer personelden oluşur.

Daire Başkanlığının görevleri

MADDE 70 – (1) Daire Başkanlığının görevleri şunlardır:

a) Ön ödeme, uzlaştırma ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi gibi alternatif usullerin etkin şekilde uygulanmasını sağlamak.

b) Görev alanıyla ilgili olarak uygulamayı takip etmek ve ortaya çıkan sorunların nedenlerini araştırarak çözüm önerilerini Bakanlığa sunmak.

c) Uzlaştırmacı temel eğitimine ilişkin usul ve esaslar ile eğitim verecek kurum ve kuruluşların niteliklerini belirlemek ve bunlara izin verilmesini Bakanlığın onayına sunmak, bu kurum ve kuruluşları listelemek ve elektronik ortamda yayımlamak.

ç) Uzlaştırmacı eğitimi sonunda yapılacak sınavın usul ve esaslarını belirlemek ve sınavları yapmak.

d) Yazılı sınavın süresi, soru sayısı ve konulara göre ağırlıkları ile puanlama esaslarını belirlemek.

e) Yazılı sınav ile ilgili soruları uzlaştırmacı eğitimi veren eğitim kuruluşlarına hazırlattırmak.

f) Uzlaştırmacı siciline kabule ilişkin usul ve esasları belirlemek, uzlaştırmacıların sicile kabulüne ve sicilden çıkarılmasına karar vermek, sicile kayıtlı uzlaştırmacıları, görev yapmak istedikleri Cumhuriyet başsavcılıklarına göre listelemek.

g) Uzlaştırmacılara verilecek dosyaların tevzi esasları ile aylık olarak verilebilecek azami dosya sayısını belirlemek.

ğ) Uzlaştırmacıların denetimine ve performansına ilişkin usul ve esasları belirlemek.

h) Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları konusunda kamuoyunu bilgilendirici çalışmalar yapmak.

ı) Ulusal veya uluslararası düzeyde bilimsel toplantılar düzenlemek, yayınlar yapmak, bu nitelikteki çalışmaları teşvik etmek ve desteklemek.

i) Görev alanına giren istatistiklerin derlenmesi ve yayımı konusunda Bakanlığın ilgili birimleriyle iş birliği hâlinde çalışmak.

j) Görev alanıyla ilgili kamu ya da özel kurum veya kuruluşlarla iş birliği yapmak.

k) Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesini hazırlamak.

Uzlaştırmacı listelerinin oluşturulması ve ilânı

MADDE 71 – (1) Daire Başkanlığınca bu Yönetmeliğin 47 ve 48 inci maddeleri uyarınca sicildeki kayıt sırası, ilgilinin görev yapmak istediği ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresi ve uzlaştırmacı ihtiyacı esas alınmak suretiyle uzlaştırmacı listeleri oluşturulur.

(2) Uzlaştırmacı listeleri, UYAP bilişim sistemine Daire Başkanlığınca eklenir.

(3) Uzlaştırmacı görevlendirilmesi Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından Daire Başkanlığınca belirlenen listelere göre yapılır.

(4) Daire Başkanlığınca oluşturulan uzlaştırmacı listeleri Bakanlıkça ilân edilir.

ON BİRİNCİ BÖLÜM
Çeşitli ve Son Hükümler

Geçiş hükmü

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç altı ay içinde Daire Başkanlığınca uzlaştırmacı listeleri oluşturulur. Bakanlık tarafından bu listelere uygun uzlaştırmacı görevlendirmesi amacıyla bir ilân yapılır. İlân yapılıncaya kadar Kanunun 253 üncü maddesinde 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yapılan değişiklik öncesinde öngörülen usule göre belirlenen uzlaştırmacılardan görevlendirme yapılmasına devam olunur ve bu uzlaştırmacılar görevlerini tamamlar.

Yürürlükten kaldırılan yönetmelik

MADDE 72 – (1) 26/7/2007 tarihli ve 26594 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

MADDE 73 – (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 74 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Adalet Bakanı yürütür.

EK-1

T.C.
.....
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI

SORUŞTURMA NO : ….. / ….

UZLAŞTIRMA BÜROSUNA GÖNDERME KARARI

ŞİKÂYETÇİ :
ŞÜPHELİ :
SUÇ :
SUÇ TARİHİ :
SUÇ YERİ :
SEVK MADDELERİ :
DELİLLER :

SORUŞTURMA EVRAKI İNCELENDİ

Maddi Olay ve Delillerin Değerlendirilmesi :

……

Hukukî Nitelendirme;

…..

Karar:

Şüpheli hakkında isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanunun 253 üncü maddesi uyarınca "uzlaştırma " kapsamındaki suçlardan olması, kamu davası açılmadan önce şüpheli ile mağdurun uzlaşmak isteyip istemediklerinin teklif edilmesi ve uzlaştırma işlemlerinin takibi için dosyanın Cumhuriyet başsavcılığı **UZLAŞTIRMA BÜROSUNA GÖNDERİLMESİNE**,

Uzlaşma teklifi ve uzlaştırma işlemlerinin takibinin Uzlaştırma bürosunca yapılmasına karar verildi.

Cumhuriyet Savcısı

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

EK-2

T.C.
.....

CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI

(Uzlaştırma Bürosu)

Soruşturma No: …/...

SORUŞTURMA BÜROSUNA İADE KARARI

ŞİKÂYETÇİ :
ŞÜPHELİ :
SUÇ :
SUÇ TARİHİ :
SUÇ YERİ :
SEVK MADDELERİ :
DELİLLER :

SORUŞTURMA EVRAKI İNCELENDİ

.... Soruşturma bürosunun .../..../2.... tarihli kararıyla yapılan soruşturma sonucunda hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphe olduğu değerlendirilen şüpheliye ait soruşturma dosyası uzlaşma teklifi ve uzlaştırma işlemleri için büromuza gönderilmiş ise de;

a) Gönderme kararında kabul edilen olayın uzlaşma kapsamındaki suçlardan olmadığı ve uzlaşma kapsamı dışındaki 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun ..... maddesindeki .....suçu oluşturduğu,

b) İncelenen dosya içeriğine göre şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin tespitine yönelik mutlak delil niteliğindeki ..... deliller toplanmadan dosyanın büromuza gönderildiği,

c) .....

Anlaşıldığından, soruşturma dosyası yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgi ve gereği arz olunur.

Cumhuriyet Savcısı

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

EK-3

UZLAŞTIRMA RAPORU ÖRNEĞİ

Uzlaştırma No :

Cumhuriyet Başsavcılığı Soruşturma No :

Mahkeme Esas No :

Uzlaştırma konusu suç / suçlar :

Uzlaştırmacının :

Adı ve Soyadı :

Sicil Numarası :

İletişim Adresi :

Görevlendirme tarihi :

Dosya içindeki belgelerin birer örneğinin verildiği / Uzlaştırma süresinin başladığı tarih :

Uzlaşma teklif tarihi :

Ek süre verilme tarihi ve süresi :

Şüphelinin / Sanığın / Kanunî temsilcisinin :

Adı ve Soyadı :

T.C. kimlik numarası :

Adresi :

Müdafiin :

Adı ve Soyadı :

T.C. kimlik numarası :

Adresi :

Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası :

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

Mağdur/Katılan / Suçtan zarar görenin /
Kanunî temsilcisinin :

Adı ve Soyadı :

T.C. kimlik numarası :

Adresi :

Vekilin :

Adı ve Soyadı :

T.C. kimlik numarası :

Adresi :

Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası :

Tercümanın :

Adı ve Soyadı :

T.C. kimlik numarası :

Adresi :

Taraflardan biri yabancı ülkede oturuyorsa
Türkiye'de göstereceği ikametgâhı :

Taraflardan biri yabancı ve Türkiye'de göstereceği
bir ikametgâhı yok ise ülkesindeki ikametgâhı :

Raporun düzenlendiği yer ve tarihi :

Uzlaştırma süresi : ( ) Gün

Uzlaştırma sonucu :

Tarafların üzerinde anlaştıkları edim, edimin yerine getirilme şekli ve zamanı: .....

Uzlaştırmanın başarısızlıkla sonuçlanması hâlinde nedenleri:

.....

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

İmzalar

Şüpheli / Sanık :

Mağdur / Katılan :

Suçtan zarar gören :

Müdafi :

Vekil :

Kanunî temsilci :

Uzlaştırmacı :

ONAY ŞERHİ

Tarih, mühür ve imza
Cumhuriyet Savcısı / Hâkim

ONAYLAMAMA GEREKÇESİ:

Tarih, mühür ve imza
Cumhuriyet Savcısı / Hâkim

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

EK-4

T.C.
…… CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI

UZLAŞMA TEKLİF FORMU

A. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253 ve 254 üncü maddeleri çerçevesinde, soruşturma/kovuşturma konusu ……..…… suçun/suçların uzlaştırmaya tâbi olması nedeniyle aşağıda açık kimliği belirtilen kişiye bu formun (D) bölümünde yer alan uzlaştırmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçları anlatılarak uzlaşma teklifinde bulunulmuştur. ..../…./20…. Saat: ……..

Teklifte Bulunan
Uzlaştırmacının
Adı Soyadı
Sicil No

B. UZLAŞMA TEKLİFİ YAPILAN	1. (….) Mağdur/Katılan 2. (….) Mağdurun Kanunî Temsilcisi 3. (....) Suçtan Zarar Gören 4. (….) Suçtan Zarar Görenin Kanunî Temsilcisi 5. (….) Şüpheli/Sanık 6. (….) Şüphelinin/Sanığın Kanunî Temsilcisi		
C. UZLAŞMA TEKLİFİ YAPILAN KİŞİNİN	1. T.C. Kimlik No		
	2. Adı Soyadı		
	3. Baba Adı		
	4. Anne adı		
	5. Doğum Yeri ve Tarihi		
	6. Adres ve İletişim Bilgileri		

D. Uzlaştırmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçları:

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

1- Uzlaşma, tarafların özgür iradeleriyle belirleyeceği edim karşılığında veya edimsiz olarak anlaşmalarıdır.
2- Uzlaştırma süreci tarafların kabulüyle başlar, taraflardan biri kabul etmezse süreç işlemez. Taraflar uzlaşma sağlanana kadar bu yöndeki iradelerinden her zaman vazgeçebilirler.
3- Şüpheli/sanık ile mağdur/katılan veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırmada esas hakkındaki kararı taraflar kendileri verirler.
4- Uzlaştırmacı, Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen tarafsız ve bağımsız bir kişidir. Uzlaştırmacı sadece görüşmelerin yürütülmesini kolaylaştırır.
5- Uzlaştırmacı taraflara uzlaştırma süreciyle ilgili ayrıntılı bilgilendirme yapar, hak ve yükümlülüklerini anlatır ve tarafların uzlaştırmaya ilişkin sorularını cevaplandırır.
6- Uzlaştırma ücreti ve giderlerinden mağdur/katılan veya suçtan zarar gören hiçbir şekilde sorumlu değildir.
7- Uzlaşmanın sağlanması hâlinde, şüpheli ya da sanık uzlaştırma giderlerini ödemez. Bu giderler Devlet Hazinesi'nden karşılanır.
8- Uzlaşma teklifinden itibaren üç gün içinde kararın uzlaştırmacıya bildirilmemesi hâlinde, teklif reddedilmiş sayılır.
9- Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakereleri sırasında tarafların konuyla ilgili olarak yapacakları açıklamalar mevcut soruşturmada ve disiplinle ilgili olanlar da dâhil olmak üzere, hiçbir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz, herhangi bir yerde açıklanamaz.
10- Uzlaşma teklif formu ile uzlaştırma raporu taraflarca imzalanır.
11- Mağdur ya da suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi ve uzlaştırma görüşmesi yapması, haklarından vazgeçtiği anlamına gelmez.
12- Şüpheli ya da sanığın uzlaşma teklifini kabul etmesi ve uzlaştırma görüşmesi yapması suçu kabul ettiği anlamına gelmez.
13- Uzlaştırma müzakerelerine; uzlaştırmacı, taraflar ile bunların kanunî temsilcileri, müdafi ve vekili katılabilir.
14- Taraflardan herhangi birinin uzlaştırma görüşmelerine katılmaması hâlinde uzlaşma kabul edilmemiş sayılır.
15- Uzlaşmanın sağlanması hâlinde mağdur, yargılama sürecine girmeksizin uzlaşma sonucu belirlenen haklarını alır.
16- Uzlaşmanın sağlanması hâlinde mağdur, soruşturma/kovuşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açamaz, açılmış bir dava varsa feragat etmiş sayılır.
17- Soruşturma evresinde uzlaşmanın gerçekleşmesi ve edimin yerine getirilmesi hâlinde, şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir ve adlî sicile kaydedilmez. Aksi hâlde kamu davası açılır.
18- Kovuşturma evresinde uzlaşmanın gerçekleşmesi ve edimin yerine getirilmesi hâlinde, sanık hakkında düşme kararı verilir ve adlî sicile kaydedilmez. Aksi hâlde yargılamaya devam olunur.
19- Şüpheli ya da sanığın edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetinde belgelerden sayılır. Bu belge mahkeme kararı gibi icra olunur.

UZLAŞTIRMANIN MAHİYETİ, UZLAŞMAYI KABUL VEYA REDDETMENİN HUKUKÎ SONUÇLARINI ANLADIM. FORMUN BİR ÖRNEĞİNİ ALDIM.	
Şahsıma yapılan uzlaşma teklifini;	
İnceleyip üç gün içinde beyanda bulunmak istiyorum.	…./…./20… Saat: …… İmza
Kabul ediyorum.	…./…./20… Saat: …… İmza
Kabul etmiyorum.	…./…./20… Saat: …… İmza

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

2018 YILI UZLAŞTIRMACI ASGARİ ÜCRET TARİFESİ

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Tarifenin amacı, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu gereğince soruşturma ve kovuşturma makamlarının talebi üzerine görevlendirilen uzlaştırmacılara ödenecek meblâğ ile ödenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Tarife Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uyarınca uzlaştırmacılara ödenecek meblağı kapsar.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Tarife 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253 üncü maddesi ile 29/3/1984 tarihli ve 2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun 9 uncu maddesi hükümlerine göre hazırlanmıştır.

Uzlaştırma ücretinin sınırları

MADDE 4 – (1) Uzlaştırma ücreti, uzlaştırmacının şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklarını değerlendirmede ve tarafları uzlaştırmadaki becerisi, süreçte gösterdiği gayret, taraf sayısı, uyuşmazlığın kapsam ve niteliği dikkate alınarak bu Tarifede gösterilen alt ve üst sınırlar arasında belirlenir.

(2) Birden fazla uzlaştırmacının görevlendirildiği hâllerde uzlaştırma ücreti bu kişilere ayrı ayrı ve eşit olarak ödenir.

Uzlaştırma ücretinin ödenmesi

MADDE 5 – (1) Görevlendirilen uzlaştırmacı için belirlenen ücret, uzlaşmanın teklif aşamasında olumsuz sonuçlanması hâlinde teklif formu ve eklerinin tesliminden, teklifin kabulü hâlinde ise uzlaştırma süreci sonunda düzenlenecek raporun ibrazından sonra makûl süre içinde uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından sarf kararı ile ödenir.

Uzlaştırmacı giderleri

MADDE 6 – (1) Uzlaştırmacı tarafından zorunlu yol giderleri dâhil olmak üzere yapılan masraflar, bu Tarifenin 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (1) numaralı alt bendinde belirlenen miktarın alt sınırını geçmeyecek şekilde ayrıca ödenir.

Uygulanacak tarife

MADDE 7 – (1) Uzlaştırma ücretinin takdirinde uzlaştırma raporunun tamamlandığı tarihte yürürlükte olan Tarife esas alınır.

Tarife

MADDE 8 – (1) Bu Tarifeye göre verilecek uzlaştırmacı ücretleri aşağıda gösterilmiştir.

a) Uzlaştırma sürecinin teklif aşamasında olumsuz sonuçlanması hâlinde; 114-171 TL,

b) Uzlaştırma sürecinin olumlu sonuçlanması halinde;

1) 2-3 kişinin uzlaştırılması durumunda 342 - 456 TL,

2) 4-6 kişinin uzlaştırılması durumunda 456 - 570 TL,

3) 6-10 kişinin uzlaştırılması durumunda 570 - 684 TL,

4) 10 ve daha fazla kişinin uzlaştırılması durumunda 684 - 798 TL,

c) Uzlaştırma sürecinin olumsuz sonuçlanması hâlinde;

1) 2-3 kişinin taraf olması durumunda 171-228 TL,

2) 4-6 kişinin taraf olması durumunda 228-285 TL,

3) 6-10 kişinin taraf olması durumunda 285-342 TL,

4) 10 ve daha fazla kişinin taraf olması durumunda 342-399 TL arasında ücret ödenir.

Yürürlük

MADDE 9 – (1) Bu Tarife yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

UZLAŞTIRMA KAPSAMINDA KALAN SUÇLARA İLİŞKİN TABLOLAR

UZLAŞTIRMA KAPSAMINDA KALAN SUÇLARA İLİŞKİN TABLO – YETİŞKİNLER -SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR BAKIMINDAN

5237 SAYILI TÜRK CEZA KANUNU				
SIRA NO	**SUÇUN ADI**	**MADDE/ FIKRA**	**ŞİKÂYETE TABİ Mİ**	**KANUNDA ÖNGÖRÜLEN CEZA MİKTARI**
1	Kasten yaralama	86/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
2	Kasten yaralama	86/2	Evet	Dört aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası
3	Kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi	88	-	-
4	Taksirle yaralama	89/1	Evet	Üç aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası

5	Taksirle yaralama	89/2	Evet (bilinçli taksir halinde hayır)	Birinci fıkraya göre belirlenen cezanın, yarı oranında artırılması
6	Taksirle yaralama	89/3	Evet(bilinçli taksir halinde hayır)	Birinci fıkraya göre belirlenen cezanın bir kat artırılması
7	Taksirle yaralama	89/4	Evet(bilinçli taksir halinde hayır)	Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası
8	Tehdit	106/1. ikinci cümle	Evet	Altı aya kadar hapis veya adlî para cezası
9	Tehdit	106/1 birinci cümle	Hayır	Altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
10	Konut dokunulmazlığının ihlali	116/1	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
11	Konut dokunulmazlığının ihlali	116/2	Evet	Altı aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

12	Konut dokunulmazlığının ihlali	116/4	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
13	İş ve çalışma hürriyetinin ihlali	117/1	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası
14	Kişilerin huzur ve sükununu bozma	123/1	Evet	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
15	Hakaret	125/1	Evet	Üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası
16	Hakaret	125/2	Evet	Üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası
17	Hakaret	125/3-b, 3-c	Evet	Alt sınırı bir yıl hapis cezası
18	Kişinin hatırasına hakaret	130/1	Evet	Üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası
19	Kişinin hatırasına hakaret	130/2	Evet	Üç aydan iki yıla kadar hapis cezası
20	Haberleşmenin gizliliğini ihlal	132/1	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
21	Haberleşmenin gizliliğini ihlal	132/2	Evet	İki yıldan beş yıla kadar hapis cezası
22	Haberleşmenin gizliliğini ihlal	132/3	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

23	Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması	133/1	Evet	İki yıldan beş yıla kadar hapis cezası
24	Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması	133/2	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası
25	Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması	133/3	Evet	İki yıldan beş yıla kadar hapis ve dört bin güne kadar adlî para cezası
26	Özel hayatın gizliliğini ihlal	134/1	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
27	Özel hayatın gizliliğini ihlal	134/2	Evet	İki yıldan beş yıla kadar hapis cezası
28	Hırsızlık	141/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
29	Paydaş veya elbirliği ile malik olunan mal üzerinde veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla hırsızlık	144/1-a,1-b	Evet	İki aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası
30	Kullanma hırsızlığı	146/1	Evet	-
31	Mala zarar verme	151/1	Evet	Dört aydan üç yıla kadar hapis veya adlî para cezası
32	Mala zarar verme	151/2	Evet	Dört aydan üç yıla kadar hapis veya adlî para cezası

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

33	Hakkı olmayan yere tecavüz	154/1	Evet	Altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adlî para cezası
34	Güveni kötüye kullanma	155/1	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis ve adlî para cezası
35	Bedelsiz senedi kullanma	156/1	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis ve adlî para cezası
36	Dolandırıcılık	157/1	Hayır	Bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası
37	Dolandırıcılık daha az cezayı gerektiren hal	159/1	Evet	Altı aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası
38	Kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf	160/1	Evet	Bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası
39	Açığa imzanın kötüye kullanılması	209/1	Evet	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
40	Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali	233/1	Evet	Bir yıla kadar hapis cezası
41	Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması	234/1	Hayır	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
42	Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması	234/2	Hayır	Birinci fıkra kapsamında verilen cezanın bir katı oranında artırılması
43	Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması	234/3	Evet	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası

ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

44	Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması	239/1	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası
45	Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması	239/2	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası
46	Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması	239/3	Hayır	Birinci fıkraya göre belirlenen cezanın üçte biri oranında artırılması

5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU				
SIRA NO	**SUÇUN ADI**	**MADDE/ FIKRA**	**ŞİKÂYETE TABİ Mİ**	**KANUNDA ÖNGÖRÜLEN CEZA MİKTARI**
47	Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.1	Evet	Bir yıldan beş yıla kadar hapis veya adlî para cezası
48	Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.2	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası
49	Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.3	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası
50	Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.4	Evet	Altı aya kadar hapis cezası
51	Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.5	Evet	Altı aya kadar hapis cezası

ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

52	Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.6	Evet	Üç aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası
53	Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/2	Evet	Üç aydan iki yıla kadar hapis cezası
54	Koruyucu programları etkisiz kılmaya yönelik hazırlık hareketleri	72/1	Evet	Kişi altı aydan iki yıla kadar hapis cezası

6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU				
SIRA NO	**SUÇUN ADI**	**MADDE/FIKRA**	**ŞİKÂYETE TABİ Mİ**	**KANUNDA ÖNGÖRÜLEN CEZA MİKTARI**
55	Cezayı gerektiren fiiller	62/1-a	Evet	Fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
56	Cezayı gerektiren fiiller	62/1-b	Evet	Fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
57	Cezayı gerektiren fiiller	62/1-c	Evet	Fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, iki yıla kadar hapis veya adli para cezası

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

58	Cezayı gerektiren fiiller	62/1-d	Evet	Fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, iki yıla kadar hapis veya adli para cezası

5042 SAYILI YENİ BİTKİ ÇEŞİTLERİNE AİT ISLAHÇI HAKLARININ KORUNMASINA İLİŞKİN KANUN				
SIRA NO	**SUÇUN ADI**	**MADDE/FIKRA**	**ŞİKÂYETE TABİ Mİ**	**KANUNDA ÖNGÖRÜLEN CEZA MİKTARI**
59	İhlal sayılan haller ve yaptırımlar	66/1-a	Evet	Bir yıldan iki yıla kadar hapis veya bin güne kadar adlî para cezası
60	İhlal sayılan haller ve yaptırımlar	66/1-b	Evet	İki yüz elli günden az olmamak üzere adlî para cezası

3573 SAYILI ZEYTİNCİLİĞİN ISLAHI VE YABANİLERİNİN AŞILATTIRILMASI HAKKINDA KANUN				
61	Zeytinliklere her çeşit hayvan sokulması, yerleşim sahaları hariç, zeytin sahalarına en az bir kilometre yakınlıkta koyun ve keçi ağılı yapılması	14/3	Evet	Üç aya kadar hapis veya adlî para cezası

ADALET BAKANLIĞI CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

6769 SAYILI SINAİ MÜLKİYET KANUNU				
SIRA NO	SUÇUN ADI	MADDE/FIKRA	ŞİKÂYETE TABİ Mİ	KANUNDA ÖNGÖRÜLEN CEZA MİKTARI
62	Marka hakkına tecavüze ilişkin cezai hükümler	30/1	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası
63	Marka hakkına tecavüze ilişkin cezai hükümler	30/2	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası
64	Marka hakkına tecavüze ilişkin cezai hükümler	30/3	Evet	İki yıldan dört yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası

UZLAŞTIRMA KAPSAMINDA KALAN SUÇLARA İLİŞKİN TABLO – SADECE SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR BAKIMINDAN

5237 SAYILI TÜRK CEZA KANUNU				
SIRA NO	SUÇUN ADI	MADDE/ FIKRA	ŞİKÂYETE TABİ Mİ	KANUNDA ÖNGÖRÜLEN CEZA MİKTARI
1	Kasten yaralama	86/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
2	Kasten yaralama	86/2, 86/3	Hayır	TCK 86/2 maddesine göre belirlenen cezanın yarı oranında artırılması

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

3	İnsan üzerinde deney	90/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
4	Organ ve doku ticareti	91/2	Hayır	Bir yıla kadar hapis cezası
5	Organ ve doku ticareti	91/6	Hayır	Bir yıla kadar hapis cezası
6	Terk	97/1	Hayır	Üç aydan iki yıla kadar hapis cezası
7	Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi	98/1	Hayır	Bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası
8	Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi	98/2	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
9	Kısırlaştırma	101/2	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
10	Şantaj	107/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası
11	Şantaj	107/2	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası
12	Cebir	108/1(TCK 86/2, 86/3 ile birleşmesi halinde)	Hayır	Kasten yaralama suçundan verilecek cezanın üçte birinden yarısına kadar artırılması
13	Siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi	114/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
14	İnanç düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi	115/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

15	İnanç düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi	115/2	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
16	İnanç düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi	115/3	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
17	İş ve çalışma hürriyetinin ihlali	117/2	Hayır	Altı aydan üç yıla kadar hapis veya yüz günden az olmamak üzere adlî para cezası
18	İş ve çalışma hürriyetinin ihlali	1173	Hayır	Altı aydan üç yıla kadar hapis veya yüz günden az olmamak üzere adlî para cezası
19	İş ve çalışma hürriyetinin ihlali	117/4	Hayır	Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası
20	Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi	118/1	Hayır	Altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
21	Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi	118/2	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
22	Nefret ve ayrımcılık	122/1)a.b.c.d	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
23	Haberleşmenin engellenmesi	124/1	Hayır	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezasına
24	Hakaret	125/3	Hayır	Alt sınırı bir yıl hapis cezası
25	Kişisel verilerin kaydedilmesi	135/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

26	Verileri yok etmeme	138/1	Hayır	Bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası
27	Paydaş veya elbirliği ile malik olunan mal üzerinde veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla hırsızlık	144/1-a, 1-b, 143	Hayır	TCK 144. maddeye göre verilecek cezanın yarı oranında artırılması
28	Taksirli iflas	162/1	Hayır	İki aydan bir yıla kadar hapis cezası
29	Karşılıksız yararlanma	163/1	Hayır	İki aydan altı aya kadar hapis veya adlî para cezası
30	Karşılıksız yararlanma	163/2	Hayır	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası
31	Karşılıksız yararlanma	163/3	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
32	Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi	165/1	Hayır	Altı aydan üç yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adlî para cezası
33	Bilgi vermeme	166/1	Hayır	Altı aya kadar hapis veya adlî para cezası
34	Çocuğun soybağını değiştirme	231/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
35	Kötü muamele	232/1	Hayır	İki aydan bir yıla kadar hapis cezası
36	Kötü muamele	232/2	Hayır	Bir yıla kadar hapis cezası
37	Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali	233/2	Hayır	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

38	Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali	233/3	Hayır	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
39	Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması	234/1	Hayır	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
40	Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması	234/2	Hayır	TCK 234/1. maddeye göre belirlenen cezanın bir katı oranında artırılması
41	Bilişim sistemine girme	243/1	Hayır	Bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası
42	Bilişim sistemine girme	243/3	Hayır	Altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
43	Bilişim sistemine girme	243/4	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
44	Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme	244/2	Hayır	Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası
45	Kişilerin malları üzerinde usulsüz tasarruf	261/1	Hayır	Fiil daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
46	Görevi yaptırmamak için direnme	265/1	Hayır	Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası
47	Genital muayene	287/1	Hayır	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
48	Hak kullanımını ve beslenmeyi engelleme	298/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

UZLAŞTIRMA AÇILIŞ KONUŞMASI ÖRNEĞİ

Merhaba, hoş geldiniz. Ben _____ Cumhuriyet Başsavcılığının atadığı, uzlaştırmacı _____ _____. Her birinizle daha önce ayrı ayrı görüşme imkânım oldu. Bugün yaptığımız bu ortak toplantıya katılarak aranızda yaşananları mümkün olduğunca düzeltme konusunda çaba göstermeye karar verdiniz. Bu kararınız nedeniyle sizi tebrik ediyorum. Bugün burada bir tarafta _____ _____ ile vekili Av. _____ _____, diğer tarafta ise _____ _____ ile kanuni temsilcisi _____ bulunuyor.

Uzlaştırma, belirli suçlarda tarafları iradi olarak bir araya getirerek suçtan kaynaklanan zararların karşılıklı müzakere edildiği yasal bir süreçtir. Bu toplantıya devam etmek yahut aksi sizin seçiminizdir. İstediğiniz zaman ara verebiliriz. Yine bu toplantı Kanun gereğince gizlidir. Burada yapılan açıklamalar aleyhinize delil olarak kullanılamaz.

Burada varılan sonuç savcılık soruşturmasına / mahkemenin kovuşturmasına yön verecektir. Ben yaptığım görev itibariyle ceza yargılama sisteminin bir parçasıyım. Ancak süreci yönetmek ve uzlaştırma müzakeresi sonunda işlemleri tamamlamak dışında yaşadığınız bu sürecin nasıl sonuçlanacağı konusunda karar verebilecek bir kişi değilim. Bir hâkim veya savcı gibi yetkilerim yok.

Ben eğitimli ve sicile kayıtlı bir uzlaştırmacıyım. Buradaki amacım birbirinizle doğrudan iletişim kurmanız ve bir çözüme varmanız için size yardımcı olmak. Şimdiye kadar sizinle ayrı ayrı görüşerek bu görüşmeye hazırlamanıza bu toplantıyı ayarlamaya yardım ettim. Benim bundan sonraki görevim ise yapılacak ortak ve ayrıtoplantılarıniyi bir şekilde ilerlemesine yardımcı olmaktır. Sizin ne yapmanız gerektiğini karar verecek bir kişi değilim. Bu görüşmedeki görevim süreci kolaylaştırarak, sorununuzu çözmek için kendinizi karşı tarafa ifade etme ve karşı tarafı dinleme olanağı sağlamak. Kısacası, ben sizin kendi anlaşmanızı oluşturmanıza yardım etmek için buradayım.

Eğer herhangi bir anlaşmaya varamazsınız dosyayı uzlaştırma savcılığına iade edeceğim. Fakat fikrimi sorarsanız, bu sorunu burada çözmek iki taraf için de en iyisi olacaktır. Yapıcı bir görüşme

gerçekleştirebilmemiz için her zaman taraflardan belli temel kurallara uymalarını talep ederim. Görüşmeye başlamadan önce temel kurallara uyacağınıza dairsizden söz almam gerekecek.

- Bir taraf konuşurken onun sözünü hiçbir şekilde kesmeyin.
- Toplantıyı benim yönetmeme izin verin.
- Birbirinizi dinleyin ve ben sizden rica ettiğimde karşı tarafın söylediklerini bana özetlemeye çalışın.
- Doğruyu söyleyin.
- Saygılı dinleyin ve saygılı konuşun.
- Söyleyeceklerinizi unutmamak için not alın.
- Birbirinizi kasıtlı olarak incitecek bir şey yapmayın.

- Bu kurallara uyulacağı konusunda mutabık mıyız? (Sözlü teyit alınır)
- Bu konuda eklemek istediğiniz bir şey var mı?
- Tamam, o halde, başlamaya hazır mısınız?

Hazırlık toplantılarında bahsettiğim gibi, önce içinizden biri söz alarak olayın ne olduğunu ve olay içindeki kendi durumunu tarif ederek başlayacak. Daha sonra diğer taraf kendisine sorular sorabilir ve ardından kendisi olayı nasıl deneyimlediğini anlatabilir. Olay hakkında konuşmayı bitirdikten ve söz konusu olay ile ilgili neler hissettiğinizi ifade ettikten sonra, zararı karşılamak, olayı ve yarattığı etkiyi düzeltmek ve işleri yolunda koyabilmek için neler yapılabileceğini konuşacağız. Bir uzlaşmaya varıldığında bunu bir uzlaştırma raporu haline getireceğim ve sizden imzalamanızı isteyeceğim. Bu raporun bir örneğini uzlaştırma savcılığına teslim edeceğim.

Sürecin işleyişi ile ilgili herhangi bir sorunuz var mı?

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER EKONOMİK VE SOSYAL KONSEYİ CEZA MESELELERİNDE ONARICI ADALET PROGRAMLARININ KULLANILMASINA İLİŞKİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TEMEL İLKELERİ[2]

Çev. Prof. Dr. Mustafa Serdar ÖZBEK*

Giriş

Onarıcı adalet girişimlerinde dünya çapında kayda değer bir büyüme yaşandığını *hatırlayarak*,

Bu girişimlerin, suçun temelde insanlara zararlı olduğunu düşünen, geleneksel ve yerli topluluklara ilişkin adalet biçimlerinden çoğunlukla yararlandığını *kabul ederek*,

Her bireyin onur ve eşitliğine saygı gösteren, anlayışı tesis eden ve mağdur, fail ve toplumun iyileştirilmesiyle toplumsal uyumu geliştiren onarıcı adaletin, suça gelişmekte olan bir yanıt olduğunu *vurgulayarak*,

Bu yaklaşımın, suçtan etkilenenlerin duygu ve tecrübelerini açıkça paylaşmalarını sağladığı ve bu kişilerin ihtiyaçlarını ele almalarını amaçladığının *üzerinde durarak*,

Bu yaklaşımın mağdurlara tazminat elde etme, kendilerini daha fazla güvende hissetme ve meseleyi sonuçlandırma fırsatı sunduğunun; faillerin kendi davranışlarının sebep ve sonuçlarını kavramaya ve anlamlı bir yolla sorumluluk almaya izin verdiğinin; toplumun ise suçun altında yatan sebepleri anlamalarını sağladığının, toplumun esenliğini geliştirdiğinin ve suçu önlediğinin *bilincinde olarak*,

Onarıcı adaletin, teşkilâtlandırılmış ceza adalet sistemlerine esnek bir biçimde uyarlanabilen ve bu sistemleri tamamlayan, hukukî, sosyal ve kültürel şartları dikkate alan bir dizi tedbiri ortaya çıkarttığını *belirterek*,

Onarıcı adaletin uygulanmasının, Devletlerin sanıklar hakkında kovuşturma yapma hakkına zarar vermediğini *kabul ederek*,

---

[2] United Nations Economic and Social Council (ECOSOC), 13.08.2002, Resolution 2002/12, Basic principles on the use of restorative justice programmes in criminal matters (https://www.un.org/ruleoflaw/).

* Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk (Medenî Usûl, İcra ve İflâs Hukuku) Anabilim Dalı Öğretim Üyesi/Avukat-Arabulucu (mozbek@ankaratahkim.com).

I. Kavramların kullanımı

1. "Onarıcı adalet programı", onarıcı yöntemleri uygulayan ve onarıcı sonuçlara erişmeyi amaçlayan herhangi bir program anlamına gelmektedir.

2. "Onarıcı yöntem", genellikle bir kolaylaştırıcının yardımıyla, mağdur ve failin ve uygun olduğunda suçtan etkilenen diğer kişiler veya toplum üyelerinin, suçtan doğan sorunların çözümü için, birlikte aktif olarak katıldığı herhangi bir yöntem anlamına gelmektedir. Onarıcı yöntemler, arabuluculuk, uzlaştırma, müzakere ve ceza halkalarını içerebilir.

3. "Onarıcı sonuç", onarıcı bir yöntem sonucunda varılan bir anlaşma anlamına gelir. Onarıcı sonuçlar, giderim, tazminat ve kamu hizmetinde çalışma gibi tarafların bireysel ve kolektif ihtiyaç ve sorumlulukları karşılayan ve mağdurla failin yeniden bütünleşmelerini sağlayan uygulama ve programları kapsar.

4. "Taraflar", mağdur, fail ve onarıcı yönteme katılabilecek olan suçtan etkilenmiş diğer kişi veya toplum üyeleri anlamına gelir.

5. "Kolaylaştırıcı", onarıcı bir yöntemde tarafların katılımını âdil ve tarafsız bir şekilde kolaylaştırma işlevini yerine getiren kişi anlamına gelir.

II. Onarıcı adalet programlarının uygulanması

6. Onarıcı adalet programları, ulusal mevzuata bağlı olarak, ceza adalet sisteminin herhangi bir aşamasında uygulanabilir.

7. Onarıcı yöntemler, yalnızca faile suç isnad etmek için yeterli delil olduğunda ve mağdur ve fail serbest ve gönüllü iradeleriyle rıza gösterdiğinde uygulanmalıdır. Mağdur ve fail bu rızayı, süreç esnasında istedikleri zaman geri alabilmelidirler. Anlaşmaya gönüllü olarak varılmalıdır ve anlaşma sâdece makul ve ölçülü yükümlülükler içermelidir.

8. Mağdur ve fail, onarıcı bir yönteme katılmalarının dayanağı olarak bir davanın temel vakıaları üzerinde anlaşmaya varmalıdır. Failin katılımı, müteakip kovuşturmalarda suçun kabul edildiğine ilişkin delili olarak kullanılamaz.

9. Bir davanın onarıcı yönteme yönlendirilmesi ve onarıcı yöntemin yönetilmesinde, taraflar arasındaki güç dengesizliğine yol açabilecek eşitsizlikler ve kültürel farklılıklar dikkate alınmalıdır.

10. Bir davanın onarıcı yönteme yönlendirilmesi ve onarıcı yöntemin yönetilmesinde, tarafların güvenliği göz önünde bulundurulacaktır.

11. Onarıcı yöntemler uygun veya mümkün olmadığında, durum ceza adaleti mercilerine intikal etmeli ve izlenecek usûl hakkında gecikmeden bir karar alınmalıdır. Bu gibi hâllerde ceza adaleti mercileri faili, mağdura ve etkilenmiş olan topluma karşı yüz yüze sorumluluk üstlenmeye teşvik etmeye çalışmalı ve mağdur ve failin topluma yeniden kazandırılmasına destek vermelidir.

III. Onarıcı adalet programlarının yürütülmesi

12. Üye Devletler, onarıcı adalet programlarının uygulanmasını idare eden rehber ve kuralların oluşturulması ve gerektiğinde yasal düzenleme yapılmasını göz önünde tutmalıdır. Bu tür rehber ve kurallar, bu belgede belirtilen temel ilkelere saygılı olmalı ve diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki hususları içermelidir:

(a) Davaların onarıcı adalet programlarına yönlendirilmesinin koşulları;

(b) Davaların onarıcı bir yöntemin ardından ele alınması;

(c) Kolaylaştırıcıların nitelikleri, eğitimi ve değerlendirilmesi;

(d) Onarıcı adalet programlarının yönetimi;

(e) Onarıcı adalet programlarının yürütülmesinde esas alınacak yeterlilik standartları ve etik kuralları.

13. Onarıcı adalet programları ve özellikle onarıcı yöntemlerde, fail ve mağdura karşı âdil olunmasını garanti altına alan temel usûlî güvenceler uygulanmalıdır:

(a) Ulusal mevzuata bağlı olarak, mağdur ve fail onarıcı yöntemle ilgili olarak hukuk danışmanıyla istişare etme ve gerektiğinde tercüme ve/veya açıklama hakkına sahip olmalıdır. Buna ek olarak küçükler, veli veya vasi yardımı alma hakkına sahip olmalıdır;

(b) Onarıcı yönteme katılmayı kabul etmeden önce taraflar, hakları, yöntemin yapısı ve kararlarının olası sonuçları hakkında tam olarak bilgilendirilmelidir;

(c) Ne mağdur ne de fail onarıcı yöntemlere katılma veya onarıcı sonuçları kabul etmeye zorlanmalı veya âdil olmayan yöntemlerle buna ikna edilmelidir.

14. Onarıcı yöntemlerde alenî olarak yapılmayan görüşmeler gizli kalmalı ve tarafların karar vermesi veya ulusal hukukun zorunlu tutması dışında daha sonra açıklanmamalıdır.

15. Onarıcı adalet programlarından ortaya çıkan anlaşmaların sonuçları, uygun olduğunda adlî mercilerce denetlenmeli veya adlî kararlar yahut hükümlere dâhil edilmelidir. Böyle durumlarda, sonuç diğer adlî kararlar veya hükümlerle aynı statüde olmalı ve aynı vakıalar hakkında soruşturma yapılmasını engellemelidir.

16. Taraflar arasında bir anlaşmaya varılamadığı takdirde dava, teşkilâtlandırılmış ceza adaleti yöntemlerine geri gönderilmeli ve izlenecek usûl hakkında gecikmeden karar alınmalıdır. Bir anlaşmaya varılamaması, daha sonraki ceza adaleti soruşturmalarında yalnız başına kullanılamaz.

17. Onarıcı bir yöntem sırasında yapılan bir anlaşmaya uyulmadığında, durum onarıcı programa veya ulusal mevzuat gerektirdiğinde teşkilâtlandırılmış ceza adaleti sürecine geri gönderilmeli ve izlenecek usûl

hakkında gecikmeden bir karar verilmelidir. Adlî bir karar veya hüküm dışında, anlaşmaya uyulmaması daha sonraki ceza adaleti soruşturmalarında daha ağır bir ceza verilmesi için gerekçe yapılmamalıdır.

18. Kolaylaştırıcılar, görevlerini tarafların onuruna gereken saygıyı göstererek, tarafsız bir şekilde yerine getirmelidir. Kolaylaştırıcılar, bu görevde tarafların birbirlerine karşı saygılı davranmaları ve aralarında uygun bir çözüm bulabilmelerini sağlamalıdır.

19. Kolaylaştırıcılar, yerel kültür ve topluluklara dair iyi bir anlayışa sahip olacak ve uygun olduğunda kolaylaştırıcılık görevlerini yerine getirmeye başlamadan önce başlangıç eğitimi alacaklardır.

IV. Onarıcı adalet programlarının gelişiminin sürekliliği

20. Üye Devletler, kolluk kuvvetleri, adlî merciler ve toplum kurumlar ile yerel topluluklar arasında onarıcı adaletin geliştirilmesi ve onarıcı adaletin uygulanmasını destekleyen bir kültür oluşturulmasını amaçlayan ulusal strateji ve politikaların düzenlenmesini göz önünde tutmalıdır.

21. Ceza adaleti mercileri ve onarıcı adalet programlarının yöneticileri arasında, ortak bir anlayış geliştirmek ve onarıcı yöntemler ve sonuçların etkisini arttırmak, onarıcı programların uygulandığı kapsamı genişletmek ve onarıcı yaklaşımların ceza adaleti uygulamalarına dâhil edilebileceği yolları araştırmak üzere, düzenli istişare olmalıdır.

22. Üye Devletler, uygun olduğunda sivil toplumla işbirliği yaparak, onarıcı adalet programlarının ne düzeyde onarıcı çıktılarla sonuçlandığı, ceza yargılamasının tamamlayıcısı veya alternatifi olduğu ve tüm taraflar için olumlu sonuçlar doğurduğunu ölçmek üzere, onarıcı adalet programlarının araştırılması ve değerlendirilmesini desteklemelidirler. Onarıcı adalet yöntemleri, zaman geçtikçe somut bir değişim geçirmeye ihtiyaç duyabilir. Bu sebeple Üye Devletler, bu tür programların düzenli bir şekilde değerlendirilmesi ve uyumlaştırılmasını teşvik etmelidir. Araştırma ve değerlendirme sonuçları, ilâve politika ve programların geliştirilmesinde yol gösterici olmalıdır.

V. İstisna maddesi

23. Bu temel ilkelerdeki hiçbir hüküm, bir fail veya mağdurun ulusal hukuk veya uygulanabilir uluslararası hukukta belirlenmiş olan herhangi bir hakkını etkilemeyecektir.

(Avrupa Birliği Antlaşması'nın VI. Başlığı uyarınca kabul edilen tasarruflar)

Ceza Kovuşturmalarında Mağdurların Durumu Hakkındaki
15 Mart 2001 tarihli
KONSEY ÇERÇEVE KARARI

(2001/220/JHA)

Çev. Prof. Dr. Mustafa Serdar ÖZBEK*

AVRUPA BİRLİĞİ KONSEYİ,

Avrupa Birliği Antlaşması'nı ve özellikle bu Antlaşma'nın 31. Maddesini ve 34(2)(b) Maddesini göz önünde tutarak,

Portekiz Cumhuriyeti'nin inisiyatifini göz önünde tutarak[3],

Avrupa Parlamentosu'nun görüşünü göz önünde tutarak [4],

(1) Amsterdam Antlaşması'nın özgürlük, güvenlik ve adalet alanı hakkındaki hükümlerinin, özellikle de 19 ve 51(c) noktalarının en iyi şekilde uygulanmasına ilişkin olan Konsey ve Komisyon Eylem Planı'na uygun olarak, Antlaşma'nın yürürlüğe girmesini takip eden 5 sene içerisinde, mağdur tazminat planları arasında karşılaştırmalı bir inceleme yapmak ve Avrupa Birliği bünyesinde önlem alınmasının fizibilitesini değerlendirmek vasıtasıyla, mağdurlara destek meselesinin ele alınması gerektiğinden,

* Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk (Medenî Usûl, İcra ve İflâs Hukuku) Anabilim Dalı Öğretim Üyesi/Avukat-Arabulucu (mozbek@ankaratahkim.com).

3 OJ C 243, 24.8.2000, s. 4.

4 12.12.2000 tarihinde bildirilen görüş (Resmî Gazete'de henüz yayımlanmamıştır).

(2) Komisyon 14 Temmuz 1999 tarihinde, Avrupa Parlamentosu'na, Konsey'e ve Sosyal ve Ekonomik Komite'ye "Avrupa Birliği'nde suç mağdurları: standartlar ve önlemler hakkında düşünceler" isimli tebliği teslim etmiştir. Avrupa Parlamentosu, 15 Haziran 2000 tarihinde Komisyon tebliği hakkındaki bir İlke Kararı'nı onayladığından,

(3) 15 ve 16 Ekim 1999 tarihlerinde Tampere'de toplanan Avrupa Konseyi'nin sonuç belgesi ve özellikle bu belgenin 32. noktası, yargılama giderleri de dâhil, özellikle suç mağdurlarının adalete erişimleri ve zararların tazmin edilmesi hakları açısından korunmasına yönelik asgarî standartların düzenlenmesi gerekliliğini şart koşar. İlâveten, ulusal programların, mağdurlara yardım etmeye ve mağdurların korunmasına yönelik kamusal ve kamusal olmayan mâlî tedbirleri alması gerektiğinden,

(4) Suç mağdurlarına, bulundukları Üye Devlet dikkate alınmaksızın, daha yüksek derecede bir koruma sağlayabilmek için gerekli olan ölçüde Üye Devletlerin, kanun ve tüzüklerini birbirlerine uyumlaştırmaları gerektiğinden,

(5) Mağdurun ikinci kez mağdur olmasına neden olabilecek kısmî veya tutarsız çözümler üretmekten kaçınarak, mağdurların ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması ve bu ihtiyaçların kapsamlı ve koordine bir şekilde ele alınması gerektiğinden,

(6) Bu nedenle, işbu Çerçeve Kararın hükümleri, ceza kovuşturmaları çerçevesinde mağdurun menfaatlerinin korunması ile sınırlı değildir. Söz konusu hükümler aynı zamanda, ceza kovuşturmaları öncesi veya sonrasında mağdura yardım etme amaçlı ve suçun etkilerini hafifletebilecek, belirli bâzı önlemleri de içine aldığından,

(7) Suç mağdurlarına yardım tedbirleri ve özellikle de tazminat ve arabuluculuğa ilişkin hükümler, hukuk yargılama usûlü kapsamındaki düzenlemelere ilişkin olmadığından,

(8) Mağdurların haysiyetlerine saygı göstererek muamele edilme hakları, bilgilenme ve bilgilendirilme hakları, anlama ve anlaşılma hakları, yargılama usûlünün değişik aşamalarında korunma hakları ve suçun işlendiği yerden farklı bir Devlette ikamet etmekten kaynaklanan dezavantajlarının göz önünde bulundurulması hakkı ile özellikle

bağlantılı olarak, mağdurların durumu ve temel haklarına ilişkin kural ve uygulamaların uyumlaştırılması gerektiğinden,

(9) Bununla beraber işbu Çerçeve Kararın hükümleri, Üye Devletlere, mağdurların da davanın taraflarının tâbi olduğu muamele ile eşdeğer bir tarzda muameleye tâbi olmalarını temin etmeye yönelik bir yükümlülük getirmediğinden,

(10) Ceza kovuşturması öncesinde, sırasında ve sonrasında uzmanlaşmış hizmetlerin ve mağdurlara destek gruplarının katılımları önemli olduğundan,

(11) Mağdurlarla temas kuran kişilerin uygun ve yeterli bir eğitimden geçmeleri gerekliliği, hem mağdurlar hem de kovuşturmanın amaçlarına ulaşması açısından olduğundan,

(12) İster adlî sistem kapsamında olsun ister mağdurlara destek grubu ağlarına dayansın, Üye Devletlerdeki mevcut temas noktası ağı düzenlemelerinin kullanılması gerektiğinden,

İŞBU ÇERÇEVE KARARI KABUL ETMİŞTİR:

Madde 1
Tanımlar

İşbu Çerçeve Karar'ın amaçları doğrultusunda:

(a) 'Mağdur' bir Üye Devletin ceza hukukunu ihlâl eden fiiller veya ihmaller yüzünden, direkt olarak, fiziksel veya zihinsel hasar da dâhil olmak üzere bir zarar görmüş, duygusal ıstırap çekmiş veya ekonomik bir kayıp yaşamış gerçek kişi anlamına gelir;

(b) 'mağdur destek örgütü' suç mağdurlarına ücretsiz destek veren ve uygun koşullarda yürütüldüğü takdirde, Devletin bu alandaki faaliyetlerini tamamlayan, bir Üye Devlette hukuken kurulmuş hükümet dışı bir örgüt anlamına gelir;

(c) 'cezai kovuşturması' geçerli olan ulusal hukuka uygun olarak anlaşılır;

(d) 'kovuşturmalar', ceza kovuşturmalarına ilâveten, mağdurların kendi davalarıyla bağlantılı olarak ceza kovuşturmaları öncesinde, sırasında veya sonrasında herhangi bir makam, kamu hizmeti veya mağdurlara

destek örgütü ile yaptıkları temaslar gibi bütün temasları kapsayacak şekilde geniş olarak yorumlanır;

(e) 'ceza davalarında arabuluculuk' ceza kovuşturmaları öncesinde veya sırasında, yetkili bir kişi tarafından arabuluculuğu yürüten, suçun faili ve mağduru arasında, müzakereye dayalı bir çözüm arayışı olarak anlaşılır.

Madde 2
Saygı ve tanıma

1. Her Üye Devlet, mağdurların kendi ceza hukuku sistemlerinde gerçek ve uygun bir rolü olmasını sağlar. Her Üye Devlet ayrıca, kovuşturmalar sırasında mağdurlara, haysiyetlerine gereken saygının gösterilerek muamele edilmesini temin edecek her türlü çabayı sarf eder ve özellikle ceza kovuşturmasına ilişkin olarak, mağdurların hakları ve yasal menfaatlerini tanır.

2. Her Üye Devlet, özellikle savunmasız mağdurların, durumlarına en uygun olan özel muameleden yararlanmalarını temin eder.

Madde 3
Duruşmalar ve delillerin sunulması

Her Üye Devlet, mağdurların kovuşturmalar süresince beyanda bulunma ve delil sunma imkânını güvenceye alır.

Her Üye Devlet, mercilerinin ceza kovuşturmaları amacıyla mağdurları yalnızca gerekli olduğu ölçüde sorgulamasını temin etmeye yönelik uygun önlemleri alır.

Madde 4
Bilgi edinme hakkı

1. Her Üye Devlet, uygun gördüğü her vasıta ve mümkün olduğunca genel olarak anlaşılan dillerde mağdurların, özellikle kolluk birimleriyle ilk temaslarından itibaren menfaatlerinin korunması için gerekli bilgilere erişebilmelerini sağlar. Bu bilgiler en azından aşağıdakilerdir:

(a) mağdurların destek almak için başvurabileceği hizmet çeşitleri veya kurmları;

(b) elde edebilecekleri yardım türü;

(c) bir suçu nereye ve nasıl bildirebilecekleri;

(d) böyle bir ihbarı takip eden usûller ve bu tür usûllere ilişkin olarak mağdurların rolü;

(e) nasıl ve hangi koşullarda mağdurların korumadan yaralanabilecekleri;

(f) eğer (i) ve (ii) noktalarında öngörülen durumlarda, mağdurların bunu almaya hakları varsa,
(i) yasal danışmanlık veya,
(ii) adlî yardım veya,
(iii) diğer herhangi çeşit danışmanlığı,
hangi ölçü ve koşullarda alabilecekleri

(g) mağdurların tazminata hak kazanmaları için gerekli olan şartlar;

(h) mağdurların başka bir ülkede ikamet etmeleri hâlinde, menfaatlerinin korunmasını sağlamaya yönelik olarak kendilerine sunulan özel düzenlemeler.

2. Her Üye Devlet, bu amaçla isteğini açıklamış olan mağdurların aşağıdaki konularda bilgilendirilmelerini temin eder;

(a) şikâyetlerinin sonucu;

(b) davanın uygun şekilde yürütülmesinin olumsuz yönde etkilenebileceği istisnaî durumlar haricinde, kovuşturma durumunda, mağdurların kendilerini ilgilendiren suçlar için dava açılan kişi hakkındaki kovuşturmanın gidişini bilmelerine imkân tanıyan ilgili unsurlar;

(c) mahkemenin hükmü.

3. Üye Devletler, en azından mağdurlar için tehlike olabilecek durumlarda, bir suçtan hakkında kovuşturma yapılan veya hüküm giyen bir kişi salıverildiği zaman, gerekliyse mağdurun bilgilendirilmesine yönelik bir karar verilmesi hususunda gerekli tedbirleri alır.

4. Bir Üye Devletin kendiliğinden 2 ve 3. fıkralarda değinilen bilgileri iletmesi hâlinde, ilgili cezai kovuşturması koşulları altında tebliğin zorunlu

olması haricinde, Üye Devlet mağdurun tebligatı teslim almama hakkının bulunmasını temin etmelidir.

Madde 5
İletişimin korunması tedbirleri

Her Üye Devlet, kovuşturmalarda tanık veya taraf statüsünde bulunan mağdurların, söz konusu cezai kovuşturmalarının ilgili aşamalarını anlamaları veya bu aşamalarda yer almalarına ilişkin iletişim zorluklarını mümkün olduğunca en aza indirmek için gerekli önlemleri, sanıklara ilişkin olarak aldığı bu tip önlemlere benzer olan bir seviyede alır.

Madde 6
Mağdurlara özel yardım

Her Üye Devlet, mağdurların, ceza kovuşturmalarındaki rollerine ilişkin olarak 4(1)(f)(iii) maddesinde değinildiği şekilde ücretsiz sağlanan danışmanlıktan ve uygun olan hâllerde, ceza kovuşturmalarında taraflar statüsünde olduklarında, 4(1)(f)(ii) maddesinde değinildiği şekilde adlî yardımdan yararlanabilmelerini temin eder.

Madde 7
Ceza kovuşturmalarına ilişkin mağdurların giderleri

Her Üye Devlet, uygulanabilir ulusal hükümlere göre, taraf veya tanık statüsünde bulunan mağdurlara, ceza kovuşturmalarına yasal olarak katılımlarının sonucu olarak yaptıkları giderlerin ödenmesini sağlar.

Madde 8
Korunma hakkı

1. Her Üye Devlet, mağdurlar ve uygun hâllerde aileleri veya benzer durumdaki kişiler için, yetkili merciler ciddî bir misilleme hareketi riskinin varlığı veya bu kişilerin gizliliklerine zorla müdahale etme kastına ilişkin kesin delil olduğuna kanaat getirdiğinde, bu kişilerin özellikle güvenliği ve gizliliklerinin korunmasına ilişkin olarak uygun seviyede bir koruma sağlar.

2. Bu amaçla ve 4. fıkra ihlâl edilmeden her Üye Devlet, mahkeme yargılamalarının bir parçası olarak gerekli ise, mağdurların ve onların ailelerinin ve benzer bir durumdaki kişilerin gizliliklerini ve fotoğraflarını

korumak için uygun önlemlerin kabul edilmesinin mümkün olacağını garanti ederler.

3. Her Üye Devlet ayrıca, ceza kovuşturmasının böyle bir teması gerektirmesi durumu haricinde, mahkeme binasında mağdurlar ile suç faillerinin temas etmesinin önlenmesini temin eder. Bu amaçla uygun olduğunda, her Üye Devlet tedrîcen, mahkeme binalarında mağdurlar için özel bekleme alanları temin eder.

4. Her Üye Devlet mağdurların, özellikle de en savunmasız olanların, açık duruşmada delil vermenin etkilerinden korunmalarının gerektiği bir durumda mahkemece alınan kararla, bu amaca ulaşılmasını sağlayacak şekilde mağdurların tanıklık yapma haklarını, kendi temel yasal ilkelerine uygun olan herhangi bir yöntem ile temin ederler.

Madde 9
Ceza kovuşturmaları sırasında tazminat hakkı

1. Her Üye Devlet, ulusal hukukun başka bir şekilde tazminata hükmedilmesini öngördüğü belirli durumlar dışında, suç teşkil eden fiillerin mağdurlarının, fail tarafından sağlanacak tazminata ilişkin bir kararı ceza kovuşturmaları sırasında makul bir süre içerisinde alma hakkını temin eder.

2. Her Üye Devlet, failin mağdurlara yeterli bir tazminat ödemesini teşvik edecek uygun önlemleri alır.

3. Ceza kovuşturmalarının amacı için acil olarak gerekmedikçe, ceza kovuşturmaları sırasında el konulan ve mağdurlara ait olan geri verilebilir malvarlığı değerleri gecikmeksizin onlara iade edilir.

Madde 10
Ceza kovuşturmaları sırasında ceza arabuluculuğu

1. Her Üye Devlet, bu tür önlemler için uygun olduğunu düşündüğü suçlara ilişkin ceza davalarında, arabuluculuğun teşvik edilmesine gayret gösterir.

2. Her Üye Devlet, ceza davalarında böyle bir arabuluculuk sırasında mağdur ve fail arasında varılan herhangi bir anlaşmanın dikkate alınmasını temin eder.

Madde 11
Diğer bir Üye Devlette ikamet eden mağdurlar

1. Her Üye Devlet, özellikle ceza kovuşturmalarının işleyişi açısından, mağdurun suçun işlendiği Üye Devlet dışındaki bir Devlette ikamet etmesi hâlinde, karşılaşılan zorlukları asgariye indirmek için kendi yetkili makamlarının uygun önlemleri alabilmelerini temin eder. Bu amaçla, Devletin yetkili makamlarının özellikle aşağıda sayılanları yapabilecek konumda olmaları gerekmektedir:

— Bir suç işlendikten hemen sonra, mağdurun herhangi bir beyanda bulunup bulunamayacağına karar verebilme,

— yabancı ülkede ikamet eden mağdurların duruşmada dinlenmesi amacıyla, 29 Mayıs 2000 tarihli Avrupa Birliği Üye Devletleri arasındaki Ceza Meselelerinde Karşılıklı Yardımlaşma Sözleşmesi'nin[1] 10 ve 11. maddelerinde öngörülen video konferans ve telekonferansa ilişkin hükümlerine olabildiğince başvurma.

2. Kendi ikamet ettiği Devlet dışında işlenmiş bir suçun mağduru, suçun işlendiği Devlette şikâyette bulunamamış ise veya ciddî bir suç durumunda bunu yapmayı istememişse, her Üye Devlet, mağdurun kendi ikamet ettiği Devletin yetkili makamlarına şikâyette bulunabilmesini temin ederler.

Şikayetin yapıldığı yetkili merci, bu konuda kendisinin yetkisi bulunmadığında, şikâyeti zaman kaybetmeden suçun işlendiği bölgedeki yetkili mercie iletir. Bu şikâyet, suçun işlendiği Devletin ulusal hukukuna uygun olarak ele alınır.

Madde 12
Üye Devletler arasında işbirliği

Her Üye Devlet, ceza kovuşturmalarında mağdurların menfaatlerinin daha etkin şekilde korunmasını kolaylaştırmak amacıyla, ister doğrudan adlî sisteme bağlı ağlar şeklinde olsun ister mağdurlara destek örgütleri arasındaki bağlantılar şeklinde olsun, Üye Devletler arasındaki işbirliğini destekler, geliştirir ve iyileştirir.

Madde 13
Uzmanlık hizmetleri ve mağdur destek örgütleri

1. Her Üye Devlet, kovuşturmalar kapsamında, mağdurların ilk karşılanmalarının düzenlenmesi ve daha sonraki mağdur destek ve

[1] OJ C 197, 12.7.2000, s. 1.

yardımlarından sorumlu mağdur destek sistemlerinin katılımını, kendi kamu hizmetlerindeki özel olarak eğitilmiş personeli sağlayarak veya mağdur destek örgütlerini tanıyarak ve finanse ederek teşvik eder.

2. Her Üye Devlet, ceza kovuşturmalarında bu tür personel veya mağdur destek örgütleri tarafından alınan, özellikle aşağıdaki önlemleri destekler:

(a) mağdurlara bilgi sağlamak,

(b) mağdurların acil ihtiyaçlarına göre mağdurlara yardımcı olmak,

(c) ceza kovuşturmaları sırasında gerekiyorsa ve mümkünse, mağdurlara refakat etmek,

(d) ceza kovuşturmaları sona erdikten sonra, talepleri üzerine, mağdurlara yardımcı olmak.

Madde 14
Ceza kovuşturmalarında yer alan veya mağdurlarla diğer bir şekilde temasta olan personelin eğitimi

1. Her Üye Devlet, kamu hizmetleri vasıtasıyla veya mağdur destek örgütlerini finanse ederek, ceza kovuşturmalarında yer alan veya diğer bir şekilde mağdurlarla temas kuran personelin, özellikle daha savunmasız grupların ihtiyaçlarına yönelik olarak uygun eğitim almalarına imkân tanıyan girişimleri destekler.

2. 1. fıkra özellikle polis memurlarına ve hukukçulara uygulanır.

Madde 15
Kovuşturmalarda mağdurların konumuna ilişkin pratik koşullar

1. Her Üye Devlet, genel olarak kovuşturmalar bakımından ve özellikle ceza kovuşturmalarının başlatılabileceği yerlerde, ikinci kez mağdur olmayı önlemek ve mağdurların gereksiz bir baskıya maruz kalmalarını engellemek için gerekli koşulların tedricen oluşturulmasını destekler. Bu özellikle, mağdurların söz konusu yerlerdeki ilk karşılanmalarına ve durumlarına uygun koşulların oluşturulmasında uygulanır.

2. 1. fıkranın amaçları doğrultusunda her Üye Devlet, mahkemelerdeki imkanları, polis istasyonlarını, kamu hizmetlerini ve mağdurlara destek örgütlerini göz önünde bulundurur.

Madde 16
Bölgesel kapsam

İşbu Çerçeve Karar Cebeli Tarık'ta uygulanır.

Madde 17

Uygulama

Her Üye Devlet, işbu Çerçeve Karar'a uygunluk sağlamak için, aşağıdaki tarihlere kadar gerekli olan kanun, tüzük ve idari düzenlemeleri yürürlüğe koyar:
— 10. maddeye ilişkin olarak 22 Mart 2006,
— 5 ve 6. maddelere ilişkin olarak 22 Mart 2004,
— diğer hükümlere ilişkin olarak 22 Mart 2002.

Madde 18
Değerlendirme

Her Üye Devlet, 17. maddede öngörülen tarihlerden itibaren, Konsey Genel Sekreterliği'ne ve Komisyon'a, işbu Çerçeve Karar ile belirtilen şartları ulusal hukuk içerisinde yürürlüğe sokan hükümlerin metinlerini iletir. Konsey, bu tarihlerden her birini takip eden bir senelik süre içerisinde, Genel Sekreterlik'in Üye Devletlerden aldığı bilgiler çerçevesinde tanzim ettiği bir rapor vasıtasıyla ve Komisyon'un yazılı olarak teslim ettiği bir rapor vasıtasıyla, Üye Devletlerin işbu Çerçeve Karar'ın hükümlerine uygunluk sağlamak için aldıkları önlemleri değerlendirir.

Madde 19
Yürürlüğe girme

İşbu Çerçeve Karar, Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi'nde yayımlandığı gün yürürlüğe girer.

Brüksel, 15 Mart 2001.

Konsey adına
Başkan
M-I. KLINGVALL

ÇEVİRİ İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER BİRİMİ BAŞKANLIĞI

AVRUPA KONSEYİ BAKANLAR KOMİTESİNİN CEZA UYUŞMAZLIKLARINDA ARABULUCULUK HAKKINDAKİ R (99) 19 SAYILI TAVSİYE KARARI

Çev. Prof. Dr. Mustafa Serdar ÖZBEK*

(Bakanlar Komitesince, 15 Eylül 1999 tarihinde, Bakan Vekillerinin 679'uncu toplantısında kabul edilmiştir[5])

Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi yasasının 15.b maddesi uyarınca,

Üye ülkelerde ceza meselelerinde esnek, kapsamlı, sorun çözücü, katılım seçeneğinin geleneksel ceza muhakemesini tamamlayıcı ya da ceza muhakemesine alternatif olduğu arabuluculuğun kullanımındaki gelişmelere dikkat çekerek,

Mağdur ve failin ve ceza muhakemesine katılan topluluklar kadar ceza muhakemesinden taraf olarak etkilenebilecek olan diğer kişilerin, ceza soruşturmasına aktif kişisel katılımının artırılmasının gerektiğini göz önüne alarak,

Mağdurların, mağduriyetlerinin sonuçlarına değinmeleri, faille iletişim kurmaları ve kendilerinden özür dilenmesi ve kendilerine tazminat ödenmesiyle ilgili olarak daha çok söz hakkına sahip oldukları konusundaki meşru menfaatlerini kabul ederek,

Faillerin sorumluluk duygularının teşvik edilmesinin ve onlara, topluma yeniden uyum sağlayıp ıslah olabilecekleri şekilde, hatalarını düzeltmeleri için pratik fırsatlar sunmanın önemini dikkate alarak,

Arabuluculuğun, suçun önlenmesinde, işlenmesinde ve suçun ortaya çıkardığı uyuşmazlığın çözülmesinde, bireyin ve toplumun önemli olan işlevinin değerini artırabileceğini, böylece daha yapıcı ve daha az baskıcı ceza adaleti sonuçlarını teşvik edeceğini kabul ederek,

---

* Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk (Medenî Usûl, İcra ve İflâs Hukuku) Anabilim Dalı Öğretim Üyesi/Avukat-Arabulucu (mozbek@ankaratahkim.com).

5 **Council of Europe**: Mediation in Penal Matters, Recommendation N. R (99) 19, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 15 September 1999 and explanatory memorandum, Strasbourg 1999, s. 3-7; **Özbek**, Mustafa: Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin "Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk" Konulu Tavsiye Kararı (DEÜHFD 2005/1, s. 127-166), s. 130-135.

Arabuluculuğun özel hünerler gerektirdiğini ve uygulama kanunlarını ve güvenilir bir eğitimi zorunlu kıldığını kabul ederek,

Ceza meselelerinde arabuluculuk hakkında sivil toplum örgütleri ve mahallî topluluklarca yapılması mümkün olan önemli katkıyı ve kamusal ve özel kuruluşların çabalarının birleştirilmesi ve düzenlenmesinin gerektiğini göz önüne alarak,

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesinin gereklerine saygı duyarak,

Üye ülkelerin hükûmetlerine, ceza meselelerinde arabuluculuğun geliştirilmesinde, bu tavsiye kararının ekinde açıklanan ilkeleri dikkate alması ve bu metne mümkün olan en kapsamlı uygulamayı kazandırması tavsiye olunur.

R (99) 19 Sayılı Tavsiye Kararının Eki

I. Tanım

Bu rehber, mağdur ve failin, tarafsız bir üçüncü kişinin (arabulucunun) yardımıyla, suçtan hasıl olan sorunların çözülmesine aktif olarak katılmaya özgür iradeleriyle rıza göstermeleri hâlinde, onların katıldığı sürece uygulanır.

II. Genel İlkeler

1. Ceza meselelerinde arabuluculuk, yalnızca tarafların özgür iradeleriyle rıza göstermeleri hâlinde gerçekleştirilir. Taraflar, arabuluculuk esnasında her zaman bu rızalarını geri alabilmelidirler.

2. Arabuluculukta yapılan görüşmeler gizlidir ve tarafların anlaşması dışında sonradan kullanılamaz.

3. Ceza meselelerinde arabuluculuk, genel olarak erişilebilen bir hizmet olmalıdır.

4. Ceza meselelerinde arabuluculuğa, ceza muhakemesi sürecinin her aşamasında başvurulabilmelidir.

5. Ceza adaleti sisteminde arabuluculuk hizmetine yeterli özerklik tanınmalıdır.

III. Yasal Temel

6. Yasal düzenlemeler, ceza uyuşmazlıklarında arabuluculuğu kolaylaştırmalıdır.

7. Ceza uyuşmazlıklarında arabuluculuğun kullanılışını açıklayan rehberler olmalıdır. Bu gibi rehberler öncelikle, davanın arabuluculuğa

havale edilmesinin koşullarını ve arabuluculuğu müteakiben davanın yürütülmesini açıklamalıdır.

8. Temel usûlî teminatlar arabuluculukta uygulanmalıdır; özellikle, taraflar yasal yardım alma ve gerekli olduğu takdirde çeviri/açıklama hakkına sahip olmalıdırlar. Buna ek olarak küçükler, velilerinin yardımı alma hakkına sahip olmalıdırlar.

IV. Arabuluculukla İlgili Olarak Ceza Adaletinin Uygulanması

9. Bir ceza davasının arabuluculuğa havale edilmesine karar verme, bir arabuluculuk sürecinin sonucunu değerlendirmede olduğu gibi, ceza adaletindeki yetkili mercilerin yetkisi dâhilinde olmalıdır.

10. Arabuluculuğa başvurma konusunda anlaşmadan önce taraflar, hakları, arabuluculuk usûlünün yapısı ve kararlarının muhtemel sonuçları hakkında tam olarak bilgilendirilmelidirler.

11. Ne mağdur ne de fail, arabuluculuğu kabul etmeleri için hukuka aykırı yollarla ikna edilmelidir.

12. Yargılama sürecine katılan küçüklerle ilgili özel düzenlemeler ve yasal tedbirler, onların ceza muhakemesinde arabuluculuğa katılmalarında da uygulanmalıdır.

13. Arabuluculuğa katılan taraflardan herhangi birisi, süreci anlamaya muktedir değilse arabuluculuk sürdürülmemelidir.

14. Davanın esasını oluşturan maddî vakıalar, arabuluculuğa bir temel teşkil etmek için her iki tarafça normal olarak kabul edilmelidir. Arabuluculuğa katılım, daha sonraki yargı sürecinde suçun ikrarı şeklinde delil olarak kullanılmamalıdır.

15. Bir dava arabuluculuğa havale edilmeden önce, tarafların yaşı, ayırtım gücü ve zihnî kapasitesi gibi etkenler konusundaki açık farklılıklar dikkate alınmalıdır.

16. Bir davanın arabuluculuğa havale edilmesine ilişkin karara, yetkili ceza adaleti mercilerini arabuluculuğun durumu hakkında bilgilendirmeye yetecek makul bir süre de eklenmelidir.

17. Arabuluculuk anlaşmasına dayanan yükümlülükler, yargısal kararlar ya da hükümlerle aynı etkiye sahip olmalı ve aynı vakıalar hakkında soruşturma açılmasını önlemelidir (ne bis in idem).

18. Taraflar arasında bir anlaşma olmadan veya böyle bir anlaşmanın yerine getirilmemesinden sonra dava ceza adaleti mercilerine geri gönderilirse, dava hakkında gecikmeksizin karar verilmelidir.

V. Arabuluculuk Hizmetlerinin Uygulanması

V.1. Standartlar

19. Arabuluculuk hizmetleri, önceden belirlenmiş kurallara göre yürütülmelidir.

20. Arabuluculuk hizmetleri, görevlerini yerine getirmeye yetecek ölçüde özerkliğe sahip olmalıdır. Arabulucuların seçilmesi, eğitilmesi ve değerlendirilmesi usûlleri kadar, arabuluculuk yapabilmek için gerekli olan ehliyet standartları ve etik kuralları da oluşturulmalıdır.

21. Arabuluculuk hizmetleri yetkili bir kuruluş tarafından izlenmelidir.

V.2. Arabulucuların Nitelikleri ve Eğitimleri

22. Arabulucular, toplumun bütün kesimlerinden toplanmalı, mahallî kültüre ve toplumsal değerlere genel olarak hâkim olmalıdırlar.

23. Arabulucular, karar verme yeteneğine ve arabuluculuk için gerekli olan beşerî hünerlere sahip olmalıdırlar.

24. Arabulucular, uygulama eğitimi kadar, arabuluculuk sorumluluğunu üstlenmeden önce başlangıç eğitimi almalıdırlar. Arabulucuların eğitimi, yüksek seviyede bir yeterlilik sağlamayı amaçlamalı, uyuşmazlık çözüm hünerlerini, mağdurlarla ve faillerle birlikte çalışmanın gerektirdiği özellikleri ve ceza adaleti sisteminin temel bilgilerini kapsamalıdır.

V. 3. Bireysel Durumların Ele Alınması

25. Arabulucu, arabuluculuk başlamadan önce, dava ile ilgili bütün vakıalar hakkında bilgilendirilmeli ve yetkili ceza adaleti mercilerince arabulucuya gerekli belgeler verilmelidir.

26. Arabuluculuk tarafsız bir biçimde icra edilmeli, davadaki vakıalar ile tarafların ihtiyaçlarını ve isteklerini esas almalıdır. Arabulucu tarafların onurlarına her zaman saygılı olmalı ve tarafların birbirlerine karşı saygılı davranmalarını sağlamalıdır.

27. Arabulucu, arabuluculuk için güvenli ve rahat bir ortam sağlamaktan sorumlu olmalıdır. Arabulucu, tarafların incinme ve zarar görme olasılığına karşı hassas olmalıdır.

28. Arabuluculuk etkili; fakat, taraflarca izlenebilecek ölçüde ağır ve düzenli bir şekilde sürdürülmelidir.

29. Arabuluculuk gizlilik içinde yürütülmelidir.

30. Gizlilik ilkesinin varlığına rağmen arabulucu, arabuluculuğun işleyişi esnasında, yakın bir zamanda işlenme ihtimali olan ağır bir suç hakkında edindiği herhangi bir bilgiyi, yetkili mercilere ya da ilgili kişilere iletmelidir.

V. 4. Arabuluculuğun Sonucu

31. Anlaşmalar, taraflarca gönüllü olarak yapılmalıdır. Anlaşmalar, sadece makul ve orantılı yükümlülükler içermelidir.

32. Arabulucu, katedilen aşamalar ve arabuluculuğun sonucu hakkında ceza adaleti mercilerine rapor vermelidir. Arabulucunun raporu, arabuluculuk toplantılarının içeriğini açıklamamalı ve arabuluculuk sırasında tarafların davranışları hakkında bir açıklama ya da hüküm içermemelidir.

VI. Arabuluculuğun Gelişiminin Sürdürülmesi

33. Ceza adaleti mercileriyle arabuluculuk hizmeti veren kuruluşlar arasında, ortak anlayış ve iş birliğini geliştirmek amacıyla düzenli istişare yapılmalıdır.

34. Üye ülkeler, ceza uyuşmazlıklarında arabuluculuk hakkındaki araştırma ve değerlendirmeleri geliştirmelidirler.

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI

BİBLİYOGRAFYA*

Adair, John : Etkili İletişim, Yönetim Silahlarının En Önemlisi (Çev. Ömer Çolakoğlu), İstanbul 2003.

Adalet Bakanlığı/Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı : Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, Ankara 2009.

Antalya, O. Gökhan : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, İstanbul 2012.

Bahadır, Uğur : Ceza Muhakemesi Kanununun 253/4 üncü Maddesi Gereğince Çocuklara Yapılacak Uzlaşma Teklifinde Uygulanan Usulün Anayasa ve Milletlerarası Sözleşmelerle Aykırılık Sorunu (AD 2015/51, s. 164-176).

Bıçakçı, İlker : İletişim ve Halkla İlişkiler, "Eleştirel Bir Yaklaşım", İstanbul 2002.

Brown, Henry/ Marriott, Arthur : ADR Principles And Practice, London 1999.

Can, Mertol : Sigorta Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2005.

Ceyhan, Esra : Yargılama Sonrası Suça İtilmiş Çocuklara Yönelik Bir Psikolojik Yardım Hizmeti: İkili Psikolojik Danışma (III. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu: "Bakım, Gözetme ve Eğitim", Ankara 2005, s. 357-364).

Committee of Experts on Mediation in Penal Matters: Mediation in Penal Matters, Recommendation N R (99) 19 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 15 September 1999 and explanatory memorandum, Council of Europe 1999.

Council of Europe : Mediation in Penal Matters, Recommendation N. R (99) 19, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 15 September

* Dipnotlardaki atıflar, yazarların soyadına göre alfabetik sırayla yapılmıştır. Bibliyografyada kısaltılmış şekilleri ayrıca gösterilmeyen eserler, metinde, yazarların soyadı ile belirtilmiştir. Aynı yazarın birden fazla eserine yollama yapılmışsa, kullanılan kısaltmalar, parantez içinde ayrıca gösterilmiştir.

1999 and explanatory memorandum, Strasbourg 1999.

Çetintürk, Ekrem : Onarıcı Adalet ve Ceza Adaleti Sisteminde Uzlaştırma, Ankara 2017 (Çetintürk-Uzlaştırma).

Çetintürk, Ekrem : Onarıcı Adalet Anlayışı ve Uzlaştırma Kurumunun Türk Ceza Adalet Sisteminde Algılanışı (Geleneksel Ceza Adalet Anlayışına Eleştirel Bir Bakış) (CHD 2009/9, s. 191-245) (Çetintürk-Eleştirel Bakış).

Devreux, Jacqueline : Ceza Davalarına Alternatif Olarak Uzlaşma: Belçika Örneği (Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları Sempozyumu, Ankara 3-5 Nisan 2006, Türkiye Adalet Akademisi 2006, s. 55-61).

Doğan, Fatma Karakaş : Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı (TBBD 2011/95, s. 197-234).

Dökmen, Üstün : İletişim Çatışmaları ve Empati, İstanbul 2005.

Haft, William S./
Weiss, Elaine R. : Peer Mediation in Schools: Expectations and Evaluations (Harvard Negotiation Law Review 1998 Vol. 3, s. 213-270).

Erdem, Mustafa Ruhan/
Eser, Ferda/
Özşahinli, Pakize Pelin : 100 Soruda Uzlaşma, Uzlaştırmacının El Kitabı, Ankara 2015.

Eren, Fikret : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2017.

Hartley, Peter : Kişilerarası İletişim (Çev. Ülkü Doğanay, Melike Aktaş Yamanoğlu, Burcu Şimşek, Pınar Özdemir, Halise Karaaslan Şanlı, İnan Özdemir Taştan), Ankara 2010.

Gökcan, Hasan Tahsin : Suçtan Doğan Mağduriyetin Gederilmesiyle İlgili Ceza Hukuku Kurumlarının Sorumluluk Hukuku Yönünden Değerlendirilmesi (Prof. Dr. Ramazan Arslan'a Armağan, C. 1, Ankara 2015, s. 817-855).

Gürüz, Demet/
Eğinli, Ayşen Temel : İletişim Becerileri, Ankara 2010.

Gürüz, Demet/

Eğinli, Ayşen Temel : Kişilerarası İletişim, Ankara 2011.

İnceoğlu, Asuman Aytekin: Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Mevcut ve Olası Sorunları ile Uzlaşma Kurumu (3. Yılında Yeni Ceza Adaleti Sistemi, İstanbul 2009, s. 649-660).

İnceoğlu, Asuman Aytekin/
Karan, Ulaş : Türkiye'de Ceza Davalarında Uzlaşma Uygulamaları: Hukuki Çerçevenin Değerlendirilmesi (Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, İstanbul 2008, s. 45-81).

İnceoğlu, Metin : Tutum-Algı-İletişim, Ankara 2000.

İpek, Ali İhsan/
Parlak, Engin : İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma, Ankara 2009.

Karslı, Abdurrahim : Usul Hukuku Açısından Rücu Davaları, İstanbul 1994.

Kaya, Mehmet : Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016.

Kaymaz, Seydi/
Gökcan, Hasan Tahsin : Uzlaşma ve Önödeme, Ankara 2007.

Kaymaz, Seydi/
Gökcan, Hasan Tahsin : Uzlaşmada Edimin Konusu (KHD 2010/1, s. 283-310) (Kaymaz/Gökcan-Edimin Konusu).

Kekeç, Elif Kısmet : Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler, Ankara 2016.

Ketizmen, Muammer : Uzlaşmanın Sirayet Etmezliği İlkesinin Sonucu Olarak Mağdurun Yargılanacak Kişiyi Seçebilme Yetkisi (HHFD 2012/1, s. 1-10).

Kılıçoğlu, Ahmet M. : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2012.

Oğuzman, M. Kemal/
Öz, M. Turgut : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 2, İstanbul 2012.

Özbek, Mustafa Serdar : Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin "Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk" Konulu Tavsiye Kararı (DEÜHFD 2005/1, s. 127-166) (Özbek-Tavsiye Kararı).

Özbek, Mustafa Serdar : Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma (AÜHFD 2005/3, s. 289-321) (Özbek-Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma).

Özbek, Mustafa Serdar : Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usûl ve Esasları (AÜHFD 2007/4, s. 123-205) (Özbek-Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usûl ve Esasları).

Özbek, Mustafa Serdar : Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Onarıcı Adalet Programları ve Çocuk Arabuluculuğu (Prof. Dr. Turgut Akıntürk'e Armağan, İstanbul 2008, s. 449-466) (Özbek-Çocuk Arabuluculuğu).

Özbek, Mustafa Serdar : Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması (KHD 2010/1, s. 116-183) (Özbek-Arabuluculuk Uygulaması).

Özbek, Mustafa Serdar : The Principles and Procedure of Penal Mediation in Turkish Criminal Procedure Law (ALR 2011/2, s. 153-220) (Özbek-Penal Mediation).

Özbek, Mustafa Serdar : Çocuk Adalet Sisteminde Onarıcı Adalet Anlayışı ve Çocuk Arabuluculuğu (Uluslararası Çocuklar için Adalet Sempozyumu, Ankara 5-7 Aralık 2012, Adalet Bakanlığı, Türkiye Adalet Akademisi, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, UNICEF Türkiye, Ankara 2013, s. 27-53) (Özbek-Çocuk Adalet Sisteminde Onarıcı Adalet).

Özbek, Mustafa Serdar : Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, C. 1, 2, Ankra 2016.

Özen, Mustafa : 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Üzerine Düşünceler (TBBD 2007/68, s. 393-406).

Özgenç, İzzet : Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2012.

Özen, Muharrem : Uzlaştırma (Serdar Özersin'e Armağan, Ankara 2017, s. 87-112) (Özen-Uzlaştırma).

Özer, A. Kadir : İletişimsizlik Becerisi, İstanbul 1995.

Soygüt Arslan, M. Buket : Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu, İstanbul 2008 (Soygüt Arslan-Uzlaşma).

Soygüt Arslan, M. Buket : Ceza Hukukunda Mağdurun Korunması ve Onarıcı Adalet Anlayışı (KHD 2010/1, s. 283-310).

Soygüt Arslan, M. Buket: A Mediation Model From Turkish Criminal Justice System: A Critical Reflection on Current Situation (BahÜHFD 2014/123-124, s. 119-137) (Soygüt Arslan-Mediation Model).

Soysal, Tamer : Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma (Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul 2005, s. 203-246).

Stutzman-Amstutz,

Lorraine/Zehr, Howard : Victim Offender Conferencing in Pennsylvania's Juvenile Justice System, 1998.

Tayfun, Recep : Etkili İletişim ve Beden Dili, Ankara 2014.

Uluslararası Savcılar Birliği: Savcılar İçin İnsan Hakları El Kitabı (Egbert Myjer, Barry Hancock, Nicholas Cowdery Ed.) (Çev. Ankara Barosu), Ankara 2007.

Umbreit, Mark S. : The Handbook of Victim Offender Mediation: An Essential Guide to Practice and Research, San Francisco 2001 (Umbreit-Victim Offender Mediation).

Umbreit, Mark S. : Victim Offender Mediation in Juvenile or Criminal Courts (ADR Handbook for Judges, American Bar Association 2004, s. 225-236) (Umbreit-Criminal Courts).

Umbreit, Mark S./Coates, Robert B./
Vos, Betty : The Impact of Victim-Offender Mediation: Two Decades of Research (Federal Probation 2001, Vol. 65/3, s. 29-38).

Umbreit, Mark S./
Greenwood, Jean : National Survey of Victim-Offender Mediation Programs in the United States, Center for Restorative Justice and Peacemaking, University of Minnesota 2000.

Umbreit, Mark S./
Greenwood, Jean: Guidelines for Victim-Sensitive Victim-Offender Mediation: Restorative Justice Through Dialogue, U.S. Department of Justice Office of Justice Programs 2000.

Umbreit, Mark S./
Peterson-Armour, Marilyn : Restorative Justice Dialogue, An Essential Guide for Research and Practice, New York 2010.

Umbreit, Mark S./Vos, Betty/
Coates, Robert B./
Lightfoot, Elizabeth : Restorative Justice in the Twenty First Century: A Social Movement Full of Opportunities and Pitfalls (Marquette Law Review 2005, Vol. 89, s. 251-304).

United Nations Office on
Drugs and Crime : Handbook on Restorative Justice Programmes, Criminal Justice Handbook Series, New York 2006.

Usluata, Ayseli : İletişim, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, Cep Üniversitesi, İstanbul 1996.

Yavuz, A. Hakan : Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Konumu (TAAD 2015/23, s. 85-115).

Yıldız, Ali Kemal : Uzlaşma-Şikâyet İlişkisi (KHD 2010/1, s. 93-115).

Yurtcan, Erdener : Ceza Yargılaması Hukuku, İstanbul 2005.

Zafer, Hamide : Ceza Muhakemesi Hukukunda Özelleşme Eğilimi: Uzlaşma (Prof. Dr. Ergun Önen'e Armağan, İstanbul 2003, s. 727-750) (Zafer-Özelleşme Eğilimi).

Zafer, Hamide : Türk Ceza Hukukunda Fail-Mağdur Uzlaşması (TCK m. 73/8) (MÜHFD 2006/2, s. 117-140) (Zafer-Fail Mağdur Uzlaşması).

Zehr, Howard/
Gohar, Ali : The Little Book of Restorative Justice, Pennsylvania 2002.

Zıllıoğlu, Merih : İletişim Nedir? İstanbul 2003.

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF
ÇÖZÜMLER
DAİRE BAŞKANLIĞI